Светог и доброг Старца заиста је, уза све остало, красио дух непатворене саборности, красило га је осећање свеправославног јединства и прожимања, као што му је и срце било испуњено свечовечанском љубављу.

Све је волео једнако: са истом љубављу, преданошћу и жаром молио се за наш, српски народ и за остале православне народе као што се молио и за сопствени, грчки народ. Чини ми се, ипак, да је српском народу поклањао нарочиту молитвену пажњу, свакако и зато што је најпре предосећао, а затим и осећао, по дару Духа Светога, све његове патње и невоље. Често је, наиме, и ноћу телефоном будио своју духовну децу и хришћане које је познавао, и позивао их да се моле за своју браћу Србе. Предвидео је извијање ратног сукова на простору наше отаџбине...

Издалека је, благодаћу Божјом, видео да српски народ, подсвесно, гаји само још једну наду, наду у своју Цркву, и да ће једног дана, и то ускоро (а ово је све говорено још у време док је „племе наше" духовно спавало „сном мртвијем"!), „изненада нагрнути" у Цркву.

СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ

ПОДВИЖНИК ЉУБАВИ - ПРОЗОРЉИВИ ЧУДОТВОРАЦ

БЕСЕДА

СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ

ПОДВИЖНИК ЉУБАВИ ПРОЗОРЉИВИ ЧУДОТВОРАЦ

СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ

ПОДВИЖНИК ЉУБАВИ – ПРОЗОРЉИВИ ЧУДОТВОРАЦ

Избор и превод са грчког
С. Јакшић

Друго, побољшано и допуњено издање

Са благословом
Његовог Преосвештенства
господина др ИРИНЕЈА,
православног Епископа
новосадског и бачког

Беседа
Нови Сад
2003.

Реч унапред

Блажени старац, истински подвижник љубави Христове и христопрослављени прозорљиви исцелитељ и чудотворац, васпитач и мистагог живота у Христу, оличење смирења и љубави, духовни отац и препородитељ многих душа, *архимандрит Порфирије* (Бајрактарис), рођен је 7. фебруара 1906. на острву Евији (Еубеји), а преставио се 2. децембра 1991. у келији Светога Георгија у Кавсокаливији, на Светој Гори Атонској. Свој монашки живот и подвиг започео је и завршио на истом месту – у истој светогорској келији истога знаменитога светогорскога скита Кавсокаливије. Али, по Промислу Божјем, највећи део свог дугог живота на земљи телом је провео изван Свете Горе, остајући духом, увек и свугде, чак и у бучном центру Атине, прави светогорски монах, прави Кавсокаливит. Вером и љубављу, животом и подвигом, прославио је Господа, а Господ је прославио њега светошћу и благодатним даровима, особито даровима прозорљивости и пророштва, исцељивања и чудотворења. Није претерао песник у стиховима њему посвећеним кад га велича онако како су древни црквени песници величали негдашње Божје угоднике, праведнике и подвижнике, користећи за њега, поред многих других, и следеће карактеристичне изразе:

- небески човек,
- жива слика Живога Христа,
- неуспављиви делатељ молитве,
- непогрешиви исцелитељ недуга људских, душевних и телесних,
- смерни слуга људи, особито страдалника,
- посвећеник божанских тајни,
- обитавалиште Духа Светога,
- ризница благодатних дарова Његових,
- прозорљиви видилац дубоких тајни,
- узор љубави и образац смирења,
- заштитник и радост верним хришћанима,
- пристаниште бродоломницима живота,
- утешитељ ожалошћенима и неутешнима,
- мистагог љубави према Христу Господу и према човеку,
- извор милосрђа...

Сажето казано, старац Порфирије се својом детињском простодушношћу и незлобивошћу, непоновљивом благошћу и кротошћу, племенитошћу и пажњом у опхођењу, дубоким смирењем, орловским узлетима својих прозорљивих духовних очију и безобалним океаном свога христољубља и човекољубља показао као наручје раширено за свакога ко је у невољи.

У овој краткој *Речи* нећемо, разуме се, улазити у појединости Старчева живота, подвига и сведочења животности и делотворности Јеванђеља Христова. Ипак, не можемо а да не истакнемо – овде и сада укратко, а у догледно време, ако Бог дâ, опширније и озбиљније – његову

љубав према нашој помесној Цркви, Српској Православној Цркви, и његову бригу за њу, односно његову љубав према нашем, српском народу и бригу за његово добро. Ово наше сведочење јесте лично сведочење, сведочење из прве руке, и за његову аутентичност потписник ових скромних редака радо сноси пуну одговорност пред Богом и пред људима, будући да је он стицајем околности – боље рећи, по недокучивом Промислу Божјем – био у непосредном духовном контакту са Старцем пуне две деценије. Старац је увек, у разговору са потписником ове *Речи*, инсистирао на потреби пастирске одговорности, будности и ревности за духовни препород српског народа. Не смемо прећутати запањујућу и задивљујућу чињеницу да је тада, средином и крајем седамдесетих година прошлога, 20. века, иако физички никада није посетио Србију нити је имао прилике да изучава српске прилике и неприлике, савршено прецизно познавао, разумевао и описивао духовно стање нашег народа. Што је још важније и упечатљивије, са једнаком једноставном извесношћу говорио је и о будућим догађајима у животу Српске Цркве и о будућем духовном развоју и трагању српског народа.

Издалека је, благодаћу Божјом, видео да српски народ, подсвесно, гаји само још једну наду, наду у своју Цркву, и да ће једног дана, и то ускоро (а ово је све говорено још у време док је „племе наше" духовно спавало „сном мртвијем"!), „изненада нагрнути" у Цркву. При том је изражавао бојазан да Црква – због недостатка пастира уопште, а због

недостатка духовно зрелих и способних пастира посебно – неће бити у стању да се у пуној и правој мери одазове тој огромној духовној потреби истинске пастирско–мисионарске делатности и препорода православне вере и традиције. „Ваш народ је на све начине, а посебно у духовном погледу, измучен, ојађен, изранављен – говорио је потписнику ових редака – јер је дуго био лишаван Христа: остао је у великом броју некрштен или, у другим случајевима, крштен, али без икаквог духовног руковођења; његова деца и омладина одрастала су и живела махом у кућама без Христа; једном речју, под безбожном и чак противбожном влашћу, народ вам је био као овце без пастира…" – „У таквим околностима – настављао је – лако вам могу доћи разне јереси и секте, па и разни гуруи, и духовно заводити народ Божји, а многе и ограбити." Видећи све то – вероватно видовитије од већине нас, поникли и одраслих овде – наглашавао је, веома често и изричито, насушну потребу за духовно зрелим, просвећеним, образованим и пожртвованим свештеницима.

Младим свештеницима, монасима, монахињама, теолозима, ревносним у вери хришћанима – свима је саветовао: „Радите непрестано и неуморно, јурите и стижите свуда, свима проповедајте Христа, падајте с ногу од умора трудећи се за Христа и за Цркву Његову, не жалите своју младост… Све дајте за Христа и за Цркву Његову! Она треба да расте, а ми да се смањујемо смиреношћу…" Ове потресне речи љубави и поуке, на непоновљив начин посведочене личним примером, упућивао је

свима, а посебно нама, припадницима српског народа који смо имали благослов и срећу да га на свом животном путу сретнемо и упознамо и да са њиме с времена на време разговарамо. Светог и доброг Старца заиста је, уза све остало, красио дух непатворене саборности, красило га је осећање свеправославног јединства и прожимања, као што му је и срце било испуњено свечовечанском љубављу.

Он ни по ком основу није правио разлике међу народима. Све је волео једнако: са истом љубављу, преданошћу и жаром молио се за наш, српски народ и за остале православне народе као што се молио и за сопствени, грчки народ. Чини ми се, ипак, да је српском народу поклањао нарочиту молитвену пажњу, свакако и зато што је најпре предосећао, а затим и осећао, по дару Духа Светога, све његове патње и невоље. Често је, наиме, и ноћу телефоном будио своју духовну децу и хришћане које је познавао, и позивао их да се моле за своју браћу Србе. Предвидео је избијање ратног сукоба на простору наше отаџбине. На три месеца пре почетка ратних дејстава и страдања телефонирао је писцу ових редака и поручио му да падне на колена и да се моли Господу; јер, рекао је, „све ми код вас изгледа црно и бојим се да ће брзо доћи до рата…"

Али, ово своје прво јавно сведочење о великом подвижнику љубави и прозорљивом исцелитељу завршићемо, у оквиру ове скромне уводне *Речи*, његовим предсказањем да ће се живот Цркве у српским земљама обновити и да ће

православна побожност у српском народу поново процветати, упркос дуготрајном духовном пустошењу током 20. века. Наводимо његове карактеристичне речи: „Видим Христа како ходи српском земљом и одабира оне који су Његови". Изговорене су, напомињемо, у дане када није било скоро никаквих видљивих знакова који би их оправдали.

Данас су оне, хвала Богу, стварност. Сутра, надамо се, биће још опипљивија стварност – благодаћу Божјом и молитвама светих Његових. Следствено, и молитвеним заступништвом доброг и верног слуге Христа Спаситеља, једног од благодатних светилника наших дана, чији лик ће се оцртавати и на страницама књиге коју тренутно држите у рукама.

Епикоп бачки

Клитос Јоанидис

СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ

Сведочења и искуства

Из књиге:

ΚΛΕΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ
Ὁ Γέρων Πορφύριος - Μαρτυρίες καὶ ἐμπειρίες
Атина, 1993.

Када се светитељи упокоје, дужни смо да говоримо и пишемо све што о њима знамо.

Моја почетна намера била је да, путем радио-емисије „Православље данас", коју емитује Први програм Кипарског радија, верницима Кипра пружим појединa сведочанства духовне деце великог Старца, као и људи који су га добро познавали.

Схватио сам, међутим, да читаво мноштво сведочанстава која су до мене дошла, неће моћи да се уклопи у временске оквире ових радио-емисија. Тако сам, молитвама старца Порфирија и уз подршку његове духовне деце како са Кипра тако и из Грчке, почео да прикупљам приспели материјал, што је довело до припремања овог издања.

Неопходно је истаћи да ова књига не представља покушај да се састави биографија старца Порфирија – тај посао припада другима. Она искључиво садржи попис неких нарочитих сведочанстава и искустава што су нам понудили појединa браћа и сестре у Христу који су имали велики благослов да познају старца Порфирија.

Старац Порфирије је био истински црквени Отац. Вршио је своју пастирску службу топлог срца и са мудрим духовним расуђивањем, које га је красило на јединствен и непоновљив начин.

И ја сам имао благослов и радост да се уверим у његов дар прозорљивости. Опипавши мој

пулс, на пример, био је у стању да открије озбиљан стрес који сам доживео у Паризу за време својих студија, неких једанаест година пре разговора са њим.

При сваком сусрету са старцем Порфиријем, имао сам нову прилику да завирим у унутрашњост неба. Света успомена на њега повезана је са небеским призорима, са предукусом раја Христовог.

Ова књига садржи сведочанства и искуства Старчеве духовне деце са Кипра и из Грчке, али и других људи који су га познавали и имали благослов да разговарају са њим. У сваком случају, били су сведоци који су видели дела и чули речи блаженог Старца, доживљавајући речи јеванђелиста Јована из Прве саборне посланице: „Што смо чули, што смо видели својим очима, што смо сагледали и руке наше опипаше..." *(I Јов. 1,1).*

Са страхом Божијим предајемо ову књигу јавности, молећи се да душама жедним Бога она подари храну Христову. Нека је благословен Бог Отаца наших.

Клитос Јоанидис

КРАТКА БИОГРАФИЈА СТАРЦА ПОРФИРИЈА

Блажени старац Порфирије рођен је 7. фебруара 1906. године у селу Свети Јован Каристија у близини Аливерије. Његови родитељи су били сиромашни али побожни земљорадници. Отац му се звао Леонида Бајрактарис, а мајка Јелена, кћи Антонија Ламброса.

На крштењу је добио име Евангелос и био је друго од петоро деце својих родитеља. Школу у свом селу похађао је само две године. Учитељ му је већином био болестан, и деца су веома мало научила од њега. Гледајући ту сиромаштину, мали Евангелос је напустио школу; радио је на породичном имању и чувао оно мало стоке што су имали. Радио је од своје осме године. Ради боље зараде, још тако млад прихватио се посла најпре у оближњем руднику угља, а затим у бакалници у Халкиди и у Пиреју.

Отац га је научио Молебном канону Пресветој Богородици и свему што се тиче наше вере, а што је и сâм знао. Као дете, Евангелос се брзо развијао. Причао нам је и сâм да се почео бријати од своје осме године. Од најранијег узраста био је озбиљан, марљив и ревностан, и изгледао је старији од својих вршњака.

Монашки призив

Док је чувао овце, али и док је радио у бакалници, сричући је читао житије светог Јована Каливита; тако је осетио жељу да следи пример овог подвижника. Много пута кретао је пут Свете Горе,

али се из разних разлога враћао кући. Коначно, кад му је било дванаест година, са одлучном жељом да стигне куд је намерио, он поново крене на пут. Господ благослови његов наум, и он дође на Свету Гору.

Господ, Који промишља о свему и управља нашим животом, тако је уредио ствари да на броду који је пловио од Солуна до Свете Горе, Евангелос сретне свог будућег старца, јеромонаха и духовника Пантелејмона. Овај га још на броду прими у своју духовну заштиту; пошто улаз на Свету Гору није био дозвољен малолетницима, духовник га представи као свог нећака и тако га уведе.

Његов старац, отац Пантелејмон, одвео га је до Кавсокаливије, до испоснице Светог Георгија, у којој се подвизавао са својим братом по мајци, оцем Јоаникијем. У тој испосници раније се подвизавао и добрознани монах преподобни хаџи-Георгије.

Тако је отац Порфирије истовремено добио два духовника; према обојици је имао крајњу, беспоговорну и радосну послушност. Ревносно се предао добровољном подвигу, а жалио се само на то што његови духовници нису од њега тражили још већи подвиг. Нису нам довољно познате његове духовне борбе јер нам о њима није говорио. На основу штурих Старчевих речи, упућених само неколицини духовне деце, можемо закључити да је његов подвиг био непрестан, напоран, радостан и тежак. Ходао би, на пример, бос по снегу и по каменитим стазама. Спавао је врло мало, и то на поду, покривен само једном плахтом, и покрај отвореног прозора чак и кад је падао снег. Наг од појаса навише, правио је много метанија да га не би савладао дремеж. Бавио се дрводељем, секао дрва, сакупљао пужеве, на леђима теглио земљу из велике даљине како би на кршевитом терену око испоснице Светог Георгија направио врт. За све то време, сабирао је своју пажњу на читања и тропаре из светих служби и учио их напамет. Штавише, пошто је, приликом обављања рукодеља, наизуст понављао свештена Јеванђеља, у његов ум се није могла уселити испразна и рђава помисао. По властитим речима којима је описивао свој тадашњи живот, био је „вечно у покрету".

Основно и најзначајније обележје његовог подвига није био само телесни напор, него свеобухватна послушност старцу, апсолутна зависност од њега, потпуно нестајање његове воље у вољи старчевој; преданост старцу препуна љубави, поверења и дивљења, поистовећивање са њим. У томе је тајна, у томе је кључ; овде откривамо оно што је суштинско и што је значајно.

Тако је овај необразовани дечак, са два разреда основне школе, слушајући са пламеном љубављу свештене речи које су говориле о нашем вољеном Христу, користећи се речником, како је сâм говорио, сâмога Светога Писма и тумачећи непознато познатим, успео да за кратко време научи оно што ми у школама и на универзитетима, уз помоћ књига и учитељâ, у удобности, али без жара, не научимо за цео живот.

Не знамо тачно када, али изгледа убрзо после доласка на Свету Гору, постријжен је за монаха и добио име Никита.

Посета божанске благодати

Није чудо што је божанска благодат видљиво почивала на овом младом монаху препуном ревности, који је био преиспуњен љубављу Христовом и који никад није жалио труда и подвига.

Била је зора, и средишња црква у Кавсокаливији још увек је била закључана. У једном углу припрате, монах Никита је чекао да зазвоне звона и да се отвори црква. После њега у припрату ступи стари монах Димас, некадашњи руски официр, коме је било око деведесет година; био је то велики подвижник и тајни светитељ. Пошто не виде никога, старац помисли да је сам, те поче да прави велике метаније и да се моли пред затвореним дверима наоса.

Божанска благодат се разливала од преподобног старца Димаса и обливала млађаног Никиту, који тада беше спреман да је прими. Осећања која обузеше младића не могу се описати. После свете Литургије и светог Причешћа, млади монах Никита је био толико усхићен да је, идући ка својој испосници, раширио руке и гласно повикао: „Слава Теби, Боже! Слава Теби, Боже! Слава Теби, Боже!"

После посете божанске благодати, дошло је до темељне промене душевних и телесних својстава млађаног монаха Никите. Та промена је дошла

од деснице Свевишњега. Одевен је у силу са висине и стекао натприродне благодатне дарове.

Први знак присуства благодатних дарова указао се кад је из велике даљине „видео" своје старце, који су се враћали издалека. „Видео" их је тамо где су били иако нису били доступни људском оку. Исповедио је то оцу Пантелејмону, који га посаветова да буде опрезан и да о овоме ником не прича. Ових савета Никита се држао све док није добио другачију заповест.

За овим даром уследили су и други. Његова чувства су постала осетљива до несхватљиве мере, а човечанске моћи су се развиле до крајности.

Могао је да слуша и да распознаје птичије и животињске гласове, тако да је разазнавао и њихово порекло и њихов смисао. Могао је да осети мирисе са велике удаљености. Распознавао је и разликовао мирисе и њихов састав. Из велике даљине разликовао је мирисе појединог цвећа. После скрушене молитве, могао је да „види" у дубину земље и у небески хаос; да „гледа" кроз воду и кроз каменито тло, да проналази изворишта нафте, радио-енергије, закопана археолошка налазишта, скривене гробнице, пукотине у дубини земље, подземне изворе, изгубљене иконе, да „види" призоре који су се одиграли вековима раније, да „чује" молитве које су упућиване, да „види" добре и зле духове, сâму људску душу... да „види" баш све. Пробао је воду из дубине земље и мерио оно што је недоступно. Питао је стене, и оне су му причале о духовним борбама подвижника који су живели пре њега. Гледао је, и погледом исцељивао. Доди-

ривао је, и додиром лечио. Молио се, и молитва је постајала делатна. Но, никад није помишљао да те Божије дарове употреби за властиту корист. Никад се није молио да се и сâм излечи од болести. Никад није пожелео да стекне некакву корист од знања које му је божанска благодат даровала.

Кад би се користио својим даром расуђивања, откриле би му се скривене стране људских помисли. Уз помоћ благодати Божије, био је у стању да истовремено види прошлост, садашњост и будућност. Потврђивао је да је Бог свезнајући и свемогућ. Посматрао је и дотицао творевину по свим крајевима васељене, све до дубине човечије душе и историје. Речи апостола Павла: „Духован све испитује, а њега самог нико не испитује" *(I Кор. 2,15)*, у случају старца Порфирија биле су истините. Он је, наравно, ипак био човек, а благодатни дар који је примао, потицао је од Бога, Који из Њему познатих разлога понекад и не открива све.

Живот унутар божанске благодати, међутим, за нас представља непознаницу и тајну. Стога би сваки даљи разговор на ту тему изгледао као произвољно бављење оним што нам је недоступно. Ову чињеницу Старац је увек наглашавао пред онима који би његове могућности приписивали нечему другом, а не благодати Божијој. Понављао је и понављао: „То није наука; није вештина; то је **благодат**".

Повратак са Свете Горе

Пошто је Никита и после посете божанске благодати наставио свој подвиг са усрдном ревношћу, смирењем и невиђеном жељом за учењем, Господ је хтео да Свог младог ученика постави за учитеља и пастира Свог словесног стада. Јер, искушао га је, одмерио, и нашао да је достојан.

Монах Никита никад – баш никад – није помишљао да напусти Свету Гору и да се врати у свет. Његова пламена божанска љубав према Христу, нашем Спаситељу, подстицала га је да жели и да сања да се обрете у правој пустињи, где ће бити сам са вољеним Христом.

Но, скупљајући пужеве по стеновитим литицама, претходно већ исцрпљен од непрекидних натчовечанских подвига, добио је тежак плеуритис. То је приморало његове духовнике да му заповеде да се настани у неком манастиру изван Свете Горе како би се опоравио. Он их послуша и врати се у свет, али чим му је било мало боље, вратио се у своју испосницу. Међутим, поново се разболи, и зато га духовници, са великом тугом, заувек пошаљу у свет.

Тако га, као младића од деветнаест година, налазимо у манастиру Светог Харалампија, у близини његовог родног села. Он је и овде наставио са својим светогорским правилом, само што је био присиљен да ограничи пост све док се његово здравље не буде поправило.

Рукоположење у чин свештеномонаха

Једном приликом у посету манастиру дође архиепископ Синаја Порфирије Трећи. На основу разговора са Никитом, Архиепископ запази коли-

ко је овај младић украшен врлином и благодатним даровима; био је толико задивљен да га је 26. јула 1927. године, на празник Свете Параскеве, рукоположио у ђаконски чин. Већ сутрадан, на празник Светог Пантелејмона, произвео га је у чин свештеника, прибројао га Синајском манастиру, и наденуо му име Порфирије. Рукоположења су обављена у епископском параклису свете Митрополије каристијске, уз саслужење њеног тадашњег митрополита Пантелејмона Фостиниса. Старац Порфирије је тада имао само двадесет једну годину.

Духовник

После тога, митрополит каристијски Пантелејмон поставља га званичним писменим указом на дужност духовника. Нови подвиг, односно нови „талант" који му је дат, Старац је извршавао усрдно и трудољубиво. Изучавао је „Приручник за исповеднике", но кад је покушао да дословце примењује оно што у њему пише у погледу епитимија, схватио је да његов однос према сваком вернику мора бити засебан, због чега се нашао у великој невољи. Одговор је, међутим, пронашао код светог Василија Великог, који саветује: „Све ово пишемо како бисте могли окусити плодове покајања. Наиме, о појединим случајевима не расуђујемо по времену које треба утрошити, него по начину покајања" (*Писмо 217*, бр. 84). Усвојио је овај савет и примењивао га. Чак је и у својој дубокој старости млађе духовнике подсећао на ову поруку.

Сазревајући на тај начин, млади јеромонах Порфирије је, уз помоћ благодати Божије, ваљано обављао дужност духовника у Евији до 1940. године. Свакодневно је примао на исповест велики број верника; дешавало се, понекад, да исповести слуша сатима без прекида. Јер, глас о њему као духовнику, зналцу душе и поузданом саветнику, врло брзо се проширио по читавој околини, те се мноштво света сливало у његову исповедаоницу у манастиру Левкон, у близини Авлонарија на Евији. Понекад је чак бивао приморан да проводи читав дан и ноћ, без предаха и без одмора, у испуњавању ове свете дужности и Тајне. Онима који су код њега долазили, помагао је и својим даром прозорљивости, чиме их је доводио до самопознања, до искрене исповести и до живота у Христу. Тим истим благодатним даром разоткривао је сплетке ђавола и спасавао душе из његових замки и лукавштина.

Архимандрит

Године 1938. митрополит Каристије одликовао га је звањем архимандрита: „...као наградом за твоје службовање, које си до данас као духовни отац обављао у Цркви, и за ваљану наду коју наша света Црква гаји према теби", како дословно пише у документу (92/10–2–1938) реченог митрополита. Заиста, благодаћу Божијом, те наде су се обистиниле.

Парох у Цакеји и у манастиру Светог Николе у Ано Ватији на Евији

Митрополит га је на неколико месеци поставио за пароха у село Цакеју на Евији. Неки старији мештани тог села и данас чувају драге успомене на његов краткотрајни боравак. Године 1938. налазимо га у опустелом и разрушеном манастиру Светог Николе у Ано Ватији, који припада митрополији Халкиде. Претходно је напустио манастир Светог Харалампија јер је овај претворен у женски манастир.

У пустињи атинске Омоније

Док се пошаст Другог светског рата приближавала Грчкој, предобри Господ је Свог верног слугу Порфирија регрутовао за нову службу како би био ближе свом напаћеном народу. Дана 12. октобра 1940. године, поверена му је дужност привременог пароха у параклису Светог Герасима у Атинској поликлиници, која се налази покрај Омоније, у сâмом срцу Атине. Сâм Старац је тражио да му буде додељено ово место, јер је из велике и силне љубави према напаћеним људима желео да се налази уз њих, у тешким тренуцима њиховог живота – кад патња и болест и близина смрти чине безвредним све остале наде осим наде у Христа.

За место пароха у болничком параклису постојао је још један кандидат, и то са изузетним препорукама, но Господ је просветлио управника Поликлинике да се определи за по светским мерилима неписменог, а по Богу смиреног и умилног

Порфирија. Због оваквог избора управник се касније радовао и задивљено говорио: „Нашао сам савршеног свештеника, каквог Христос жели".

У овој Поликлиници Старац је вршио своју дужност читавих тридесет година као активни парох, а затим три године добровољно, како би одговорио на захтеве своје духовне деце која су га тражила. Подвизавао се укупно тридесет три године у пустињи Омоније[1], како је сâм говорио, уместо у пустињи Свете Горе, како је желела његова душа.

Поред тога што је обављао свештеничку дужност, којој је приступао савршено благочестиво и предано, вршећи црквена богослужења са чудесним „благољепијем", исповедајући, пружајући утеху и исцељујући душевне, а често и телесне „недуге" болесникâ, Старац је био духовник свима који су долазили к њему.

„...Потребама мојим и оних који су са мном били, послужише ове руке моје" (Дел. ап. 20,34)

Због недостатка формалних квалификација потребних за ово место, старац Порфирије је, као парох Поликлинике, примао незнатну плату, која није била довољна да издржава себе, своје родитеље и неколицину блиских рођака о којима се старао. Зато је био принуђен да зарађује за живот, те је заједно са њима основао фарму живине, а затим

[1] Омонија је најпознатији атински трг у строгом центру Атине. Ове речи су успела игра речи којом се многољудни атински трг назива пустињом у духовном смислу. (Прим. прев.)

и продавницу тканина. Поврх тога, из ревности према таинственом савршавању светих богослужења, дао се на састављање ароматâ погодних за производњу тамјана коришћеног у богослужењу; у овоме је имао нарочитог успеха. Седамдесетих година је чак остварио оригиналан проналазак: сјединио је угаљ са аромом тамјана и кадио је само тим посебним спорогорућим угљем, који је испуштао диван мирис. Но, како се чини, појединости тог проналаска није ником открио.

Године 1955. од манастира Пендели изнајмио је манастирчић Светог Николе заједно са његовим имањем, које је систематски и трудољубиво обрађивао са намером да на њему подигне манастир, који је на крају подигао на другом месту. Поправио је изворе, уредио мрежу за наводњавање, засадио много дрвећа и трактором којим је сам управљао, обрађивао земљу. Уза све ово, обављао је своју даноноћну парохијску и исповедничку дужност.

Нарочито је ценио рад, и себи није допуштао предах знајући из искуства – а не из књига – оно што пише ава Исак Сирин: „Бог и анђели Његови налазе радост у немаштини, а ђаво и његови сарадници у беспослици".

Године 1970, напунивши тридесет пет година службовања, добио је малу пензију, па је и формално напустио своју службу у Поликлиници.

„Сила се моја у немоћи показује савршена" (II Кор. 12,9)

Осим оне првобитне болести, због које је и био приморан да напусти Свету Гору, и због које је његова лева страна била врло осетљива, старац Порфирије је повремено подносио и многе друге болести.

Пред крај његовог службовања у Поликлиници, оболели су му бубрези, а оперисан је са великим закашњењем јер је упркос својој болести неуморно радио. Пошто је био послушан „све до смрти", послушао је чак и управника Поликлинике, који му је наложио да одложи операцију како би могао да служи у дане Страсне седмице. Исход је био тај да је пао у кому, тако да су лекари обавестили његове рођаке да се постарају за његов погреб. Но, вољом Божијом, и против свих лекарских очекивања, Старац се вратио у живот по телу како би наставио да служи народу Цркве.

Пре ове болести Старац беше поломио ногу; сâм нам је причао о томе како се том приликом о њему на чудесан начин старао свети Герасим, у чијој је цркви у Поликлиници служио.

Поврх тога, од силног терета који је дизао у својој кући у Турковунији, где је годинама живео, добио је килу, која га је веома мучила све до кончине.

Августа 1978. године, у манастиру Светог Николе у Калисији, претрпео је срчани удар и хитно био пребачен у болницу „Хигија", где је провео двадесет дана. Кад је напустио болницу, наставио

је опоравак у кућама неколицине своје духовне деце у Атини.

Касније, кад је већ био настањен у импровизованој кућици у Милесију, у метоху манастира који је сâм основао, подвргнут је операцији катаракте на левом оку. Но, грешком лекара, око је оштећено, тако да је неколико година касније Старац потпуно ослепео на то око. Током операције лекар му је, без његовог пристанка, дао велику дозу кортизона иако је Старац био осетљив на лекове, а нарочито на кортизон. Ово је имало тешке последице: после неког времена Старац је задобио унутрашња крварења која су трајала око три месеца. Због тих крварења није могао да се храни на уобичајен начин; одржавао се у животу тако што је узимао само неколико кашика млека и воде за читав дан. Услед тога доспео је до такве исцрпљености да није могао ни да седи усправно. Примио је бар дванаест инфузија, и то све у свом уточишту у Милесију. Но, иако већ беше ступио на сам праг смрти, уз помоћ благодати Божије Старац је ипак преживео.

Његово телесно здравље је отада било потпуно нарушено, али он је наставио да обавља дужност духовног саветника, а колико је могао, у мањем обиму, и исповедника. При том је често трпео ужасне болове, или је имао друге тегобе са својим здрављем. Вид му је све више слабио, док 1987. године није сасвим ослепео.

Временом је људима упућивао све мање поука и савета, а све више се предавао молитви за њих. Молио се тихо, са пуно љубави и смирења, за све

који су тражили његове молитве и божанску помоћ. Са великом духовном радошћу посматрао је како божанска благодат делује на њих. Тако је старац Порфирије постао опипљиви пример човека кога апостол Павле описује речима: „Сила се моја у немоћи показује савршена" *(II Кор. 12,9)*.

Старац оснива женски манастир

Старац Порфирије је одавно имао жељу да оснује манастирску тиховалницу у којој би најпре живела група побожних жена, његових верних духовних кћери. Наиме, Старац се беше заветовао Богу да их неће оставити саме чак ни када напусти овај свет, јер су му оне током много година биле верне помоћнице. У тај манастир би, касније, могла да ступи свака жена која би желела да се посвети Господу.

Почетком 1980. године настанио се на имању у Милесију, које је купио како би на њему био подигнут метох овог манастира. Више од годину дана живео је у покретној кућици, под веома тешким условима, нарочито зими. После тога, настанио се у малој и скромној кући у којој је преживео читаву муку непрекидних тромесечних стомачних крварења, и у којој је примио многобројне трансфузије крви коју су му са много љубави давала његова духовна деца.

Године 1980. почели су радови на подизању манастира, које је Старац помно пратио. Радове је плаћао уштеђевином коју су он и његови рођаци током

година сакупљали управо у ову сврху; истовремено, помогло му је мноштво његове духовне деце.

Подиже храм Преображења Господњег

Сва његова љубав према ближњима била је усредсређена на то да их доведе до радости преображења по Христу. Попут апостола Павла, молио је нас, своју сабраћу: „Не саображавајте се овоме веку, него се преображавајте обновљењем ума свога, да искуством познате шта је добра и угодна и савршена воља Божија" *(Римљ. 12,2)*. Јер, желео је да нас доведе до стања у коме је сâм живео и у коме „сви ми који откривеним лицем одражавамо славу Господњу, преображавамо се у тај исти лик, из славе у славу, као од Духа Господа" *(II Кор. 3,18)*.

Због тога је свој манастир назвао Преображење, а желео је да и манастирска црквица буде посвећена Преображењу.

Припрема свој повратак на Свету Гору

По свом расположењу, старац Порфирије никада није напустио Свету Гору. Никакав разговор није га привлачио више од приче о Светој Гори, а посебно о Кавсокаливији. Чак је, током дугог низа година, на име једног свог послушника тамо поседовао испосницу, коју је повремено посећивао.

Током последње две-три године свог овоземаљског живота, Старац је често говорио о својој преми, односно о одговору који ће дати „на Страшном судишту" Божијем. Издао је строге налоге да, уколико се деси да се упокоји овде, изван Свете Горе, његово тело буде тихо пренесено у Кавсокаливију и тамо сахрањено. Најзад је донео одлуку да се тамо још за живота пресели; у вези са тим наводио је причу из Старечника: „Осетивши да му је кончина близу, један старац припреми себи гроб, па рече свом послушнику: ‚Чедо моје, стене су клизаве и стрме, па можеш и сâм упасти у гроб док мене будеш спуштао. Помози да се спустим сада, док сам још жив'. И заиста, послушник му поможе, те се старац пружи у гроб и мирно предаде своју душу".

На навечерје празника Свете Тројице 1991. године, пошто је најпре отишао у Атину, исповедио се свом престарелом и болешљивом духовнику и добио отпуст, Старац се упутио својој испосници на Светој Гори. Настанио се у њој и очекивао своју кончину, припремајући се за „добар одговор" пред Богом.

Кад је, по његовом налогу, за њега ископан дубок гроб, Старац је свом духовном чеду издиктирао опроштајно писмо упућено свој његовој духовној деци. Ово писмо, датирано 4. (по старом календару) и 17. (по новом) јуна 1991. године, пронађено је заједно са његовом монашком одећом намењеном за погреб. Оно садржи још један доказ његовог бесконачног смирења.

Старац је напустио Атику са скривеном намером да се више на њу не враћа. Са поједином духовном децом разговарао је на такав начин да су могли наслутити да га виде последњи пут.

Пред крај свог живота у телу био је забринут неће ли, можда, љубав његове духовне деце омести његову жељу, навикнуту на послушност и покорност. Стога је једном свом послушнику на Светој Гори рекао: „Ако затражим од тебе да ме одвезеш у Атину, ти ме спречи – то ће бити искушење". Заиста, многи његови пријатељи су тада правили разне планове како би га вратили у Атину јер се и зима приближавала, а његово здравствено стање се погоршавало.

Успуо у Господу

Добри Бог, Који поступа по жељама оних који Га се боје, испунио је и ову жељу старца Порфирија. Удостојио га је блажене кончине у крајњој смерности и незапажености; био је окружен само својим послушницима са Свете Горе, који су се молили заједно са њим. Последње ноћи свог овоземаљског живота Старац се исповедио и молио умносрдачном молитвом, док су послушници, по његовом упутству, читали псалме и Канон на исход душе; затим су изговарали кратку молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме", све док нису испунили правило за монаха великосхимника.

Са великом љубављу послушници су му пружали телесну и духовну утеху која му је била потребна. Могли су чути његове преподобне усне како шапућу последње речи које су изашле из његових честитих уста; биле су то исте оне речи Христове архијерејске молитве: „...Да сви буду једно" *(Јов. 17,21)*.

Предходно су га чули како понавља једну једину реч; то је реч која се налази на крају Новог Завета, на крају свештеног Откривења светог Јована Богослова: „Дођи" („Да, дођи, Господе Исусе!" *Откр. 22,20*).

И Господ, преслатки Исус, је дошао. Преподобна душа старца Порфирија напустила је тело у 4 сата и 30 минута ујутру 2. децембра 1991. године и упутила се ка небу.

Старчево честито тело, одевено у монашку одећу, положено је у Саборни храм Кавсокаливије. Током читавог дана тамошњи оци су, по монашком обичају, читали Јеванђеља, а током ноћи служили су свеноћно бдење. Све се одвијало у складу са Старчевим подробним усменим упутствима, која су и записана, како би се избегла свака могућа грешка.

У рану зору 3. децембра 1991. године, земља је покрила часно тело преподобног Старца, у присуству само неколико отаца свештеног скита Кавсокаливије. Вест о његовом престављењу је, у складу са Старчевом жељом, тек тада саопштена.

Био је то час кад се небо на истоку руменило због долазећег дана; за многе душе овај призор представља символ Старчевог преласка из смрти у светлост и живот.

Кратак осврт

Најважнија особина старца Порфирија, током читавог његовог овоземаљског живота, било је ње-

гово крајње смирење. У корак са њим ишла је и Старчева савршена послушност, пламена љубав, без роптања трпљење неподношљивих болова; красило га је мудро расуђивање, несхватљиви дар провиђања, бесконачна љубав према учењу, неисцрпно стручно познавање разних тема (дар његовог великог труда по Богу, а не оскудног световног труда), неисцрпна трудољубивост и марљивост, непрекидна, смирена и, управо због тога, делатна молитва. Старца је красило и чисто православно поимање, без икаквог фанатизма; живо, али углавном неприметно и ненаметљиво занимање за проблеме Цркве; успешни савети, разноврсност његових поука, дуготрпељивост духа, дубока побожност, богодолична свечаност богослужења, која је вршио уз велико старање о томе да његов велики допринос остане неприметан.

Уместо епилога

„Онога који долази мени, нећу истерати напоље" (Јов. 6,37).

По узору на апостола Павла, старац Порфирије је читавог свог живота примао све који су му долазили; бивао је *свима све, да како год неке спасе (I Кор. 9,22).*

Кроз његову скромну монашку келију пролазили су свети подвижници и грешни злочинци, православни хришћани и инославни или иноверни, незнатни људи и познате личности, богати и

сиромашни, неписмени и образовани, мирјани и свештенство свих ступњева. Свима је, ради њиховог спасења, пружао љубав Христову.

Био је крајње послушан „званичној" Цркви, без чијег одобрења ништа није чинио. Знао је из искуства, у Духу Светоме, да епископи, као наследници апостола, јесу носиоци божанске благодати независно од њихове личне врлине. Наиме, чувствено је осећао присуство божанске благодати и могао да уочи кад делује, а кад не. Сликовитим речима је наглашавао да се благодат супротставља гордим праведницима, али не и скрушеним грешницима. Из тих разлога није се саглашавао са поступцима који изазивају расколе и сукобе унутар Цркве, нити са нападима на њене епископе. Увек је саветовао да се решења унутарцрквених проблема траже у Цркви и од Цркве, и то кроз молитву, смирење и покајање. Боље је, говорио је он, да грешимо у Цркви, него да исправно поступамо изван ње.

„Стојте у једном духу, једнодушно борећи се за веру јеванђеља" (Филип. 1,27).

Старац је проповедао да основни елемент духовног живота у Христу, велику тајну наше вере, представља јединство у Христу, односно осећање поистовећености са својим братом. То значи да један другоме носимо терет, да доживљавамо другога као самога себе; да кажемо: „Господе Исусе Христе, помилуј ме", при чему у том „ме" читава његова мука и патња постаје наша; да страдавамо као што он страдава, да се радујемо као што се он

радује, да његов пад буде наш пад, и да његово усправљање буде и наше усправљање.

Управо зато његове последње речи, последње обраћање Богу, последња молитва и највећа жеља беше да сви „буду једно". За тим је патио, за тим је чезнуо, за то се молио.

Колико ли је само проблема решено и колико ли је греха избегнуто на тај начин! Пао је мој брат? Па ја сам пао! Како да га осуђујем, кад сам ја кривац? Успео је мој брат? Ја сам успео. Како да му завидим, кад сам и сâм на добитку?

Знао је Старац да управо овде ђаво против нас води велику битку јер је ту наша слаба тачка. Истичемо властиту вољу, издвајамо своје место у односу на другога – желимо да само ми избегнемо последице његових дела, односно да се ми спасемо без њега. Кад, међутим, у нама преовладава такав дух, нема нам спасења. Треба, наиме, да желимо да се спасемо заједно са свима, да, попут Светитеља Божјег, кажемо: „Господе, ако не спасеш и све њих, онда и мене избриши из књиге живота"; или да заједно са Апостолом Христовим кажемо: „Желео бих да ја сâм будем одлучен од Христа за браћу своју, сроднике моје по телу" *(Римљ. 9,3)*.

То је љубав; то је сила Христова; то је суштина Божија. То је и царски пут духовног живота: да љубимо Христа, Који је „све", љубећи сву браћу Његову, и оне „најмање" за које је Он умро.

ОПРОШТАЈНО ПИСМО СТАРЦА ПОРФИРИЈА

Док се налазио у свештеном скиту Кавсокаливији на Светој Гори, старац Порфирије је поручио да му се ископа гроб, а једном свом духовном чеду издиктирао је опроштајно писмо, са саветима и опроштајима свој својој духовној деци.

Ово писмо, које наводимо у целини, онако како нам је послато из женског манастира Преображења Спаситељевог, носи датум од 17. јуна 1991. Пронађено је на дан његовог престављења, заједно са монашком одећом намењеном за његов погреб. Оно представља још један доказ његовог крајњег смирења.

Љубљена моја духовна децо,

Желео бих, док сам још при здравом разуму, да вам дам неколико савета.

Од најранијег детињства стално сам био у греху. Мајка ме је слала да чувам стоку у планини, јер мој отац – пошто смо били врло сиромашни – беше отишао у Америку, где је ради нас деце радио на Панамском каналу. Чувајући стоку, сриџао сам житије светог Јована Каливита; заволео сам силно светог Јована, и изговарао многобројне дечије молитве – имао сам тад између дванаест и петнаест година, не сећам се баш најбоље. Пожелевши, дакле, да следим његов пример, кришом и уз велике тешкоће напустио сам родитеље и дошао у Кавсокаливију на Светој Гори, где сам постао

послушник двојици стараца, браћи по мајци, Пантелејмону и Јоаникију.

Испоставило се да су они били врло побожни и препуни врлина; ја сам их веома заволео, те сам се, по њиховом благослову, примио крајњег послушања према њима. То ми је много помогло: осећао сам велику љубав према Богу и било ми је веома добро. Но, због својих грехова, ја се, по допуштењу Божијем, тешко разболим, тако да ми моји старци заповедише да пођем родитељима, у своје село звано Свети Јован у Евији. Пошто сам још од најранијег детињства чинио многе грехе, кад се вратих у свет, наставих са гресима, који су се до данас силно намножили. Свет је, међутим, о мени имао добро мишљење, тако да су ме сви сматрали светим.

Ја, међутим, осећам да сам најгрешнији човек на свету. Све чега сам се сетио, ја сам, свакако, исповедио, и знам да ми је Бог све то опростио. Осећам, ипак, да је премного мојих духовних сагрешења, и молим све вас који сте ме познавали, да се молите за мене, јер за свога живота и ја сам се скрушено молио за вас. Сад кад одлазим на небо, чини ми се да ће ме Бог упитати: Шта неш ти овде? Имам само једно да Му одговорим: Нисам достојан, Господе, да будем овде; нека Твоја љубав учини са мном што год изволи. Шта ће даље бити – не знам. Желим, међутим, да тада дела љубав Божија.

Увек се молим да моја духовна чеда заволе Бога, Који је све и сва, како би нас Он удостојио да ступимо у Његову земаљску несаздану Цркву. Јер,

одавде треба да почнемо. Увек сам се трудио да се молим, да читам црквене химне, Свето Писмо, житија наших светитеља, и желим да и ви чините то исто. Благодаћу Божијом, ја сам се трудио да се приближим Богу; молим се да и ви чините то исто.

Преклињем све вас да ми опростите за све чиме сам вас ожалостио.

Јеромонах Порфирије
У Кавсокаливији, 4/17. јуна 1991.

ПОУКЕ СТАРЦА ПОРФИРИЈА ЗАБЕЛЕЖЕНЕ НА МАГНЕТОФОНСКОЈ ТРАЦИ

Последњих година свог овоземаљског живота старац Порфирије је имао обичај да напушта манастир у коме се лечио и да одлази у једно усамљено место на Евији, према Егејском мору, у пратњи једне или две особе које су му помагале јер је био слеп и немоћан. Тамо би сваки пут остајао два-три дана – не више. Пошто тамо није било никаквог прикладног коначишта, често је ноћивао у једној напуштеној црквици или у неком аутомобилу. Људима који су били са њим, често је говорио о духовном животу у Христу, а они су, из ревности и из љубави, уз помоћ магнетофона бележили његове речи. Ти записи понекад нису имали почетак или крај, јер руковање магнетофоном није увек било савршено. Један од најбоље сачуваних одељака разговора издат је у облику касете. Разговор који овде наводимо пренесен је са те касете. Овај разговор вођен је јула 1988. године, у три ујутру, у једној напуштеној црквици.

Старац: Он је свуда. Објасните то сами. Ја то не могу да објасним. Само Вам кажем, на било ком месту можеш помислити на светог Антонија: ми можемо овде помислити на њега, неки на њега могу помислити у Тиваиди, неки у Египту, неки у Јерусалиму, неки на Синају. Овога часа он је и онде и другде. Шта кажете?

Неко од присутних: Он је свуда зато што је у божанској благодати.

Старац: Да, он је у духовном свету. А ми, децо, иако смо хришћани, ништа не знамо... ништа не знамо о Христу!

Неко од присутних: То је чињеница.

Старац: Ми, сироти, и живимо и понешто читамо. Лепо је, кажемо; дивно је то рекао тај и тај Отац; и дивно је то рекао онај Отац, како ли се зваше... Тако и тако. Лепо, заиста лепо. Па ипак, остајемо у свом немару, у непромишљености, и живимо без Христа. Христос је нешто друго. Када Христос дође човеку, када ступи у нашу душу, тада душа постаје другачија. Човек живи свуда, живи у звездама, живи у духовном свету, живи у васељени, живи... Обраћају му се из Јужне Африке, са Индијског океана, а он разговара са њима; говори им о њиховим кућама, о њиховим кћерима и породицама, а истовремено је и овде. Разумете ли?

Можда ћете ви сада помислити да сам ја нешто нарочито јер вам говорим овакве ствари. Нисам ја ништа. Но, трудим се да будем нешто; а од овога што вам говорим, могу да окусим само мало, врло мало... Трудим се, додуше, и желим, и волим; нећу да присиљавам себе. Много пута, међутим, доживљавам то уз помоћ благодати Божије, али о томе не говорим. Није ми допуштено. Све што ми је допуштено да кажем – ја кажем, али не могу увек да говорим о овим стварима. Живот без Христа, дакле, није живот, и готово. Ако у свим

својим делима и мислима не видиш Христа, ти си онда без Христа.

Схватате? Сећам се једне песме: *Кад је Христос свуда с тобом, страха нигде нема.*

Јесте ли је чули? То је дечија песмица, не сећам се њених речи.

Дакле, то је прави начин да посматрамо Христа. Он је наш пријатељ, наш брат; Он је за нас све што је лепо и што је добро. Он је све. Он је, ипак, и наш пријатељ, који узвикује: „Ви сте моји пријатељи, зар не схватате? Ми смо браћа. Нисам ја... не држим ја у својој руци пакао, не претим вам – ја вас волим. Желим да се и ви са мном радујете животу". Схваташ?

Такав је Христос. Нема код Христовог човека туробности и меланхолије; он није окренут само ка себи, попут човека кога заокупљају и муче којекакве мисли и проблеми који му у животу повремено наносе бол.

Христос представља нови живот. Како бих то рекао? Христос је све. Он је радост, живот, светлост; Он је истинска светлост, због које се човек радује, постаје полетан, види све ствари, све људе, саосећа са свима, жели да сви буду заједно са њим, односно заједно са Христом.

Кад пронађемо некакво благо или нешто слично, не желимо никоме о томе да говоримо. Када, међутим, хришћанин нађе Христа, кад упозна Христа, кад осети Христа, Који се уселио у његову душицу, он жели да повиче и да свугде говори о томе; жели да говори о Христу, да каже шта је Христос, жели да нас посаветује да заволимо Христа и да

нам ништа не буде веће од Његове љубави. Христос је све; Он је Извор живота, жеља над жељама – Он је све. Све што је лепо, то је у Христу.

Када се човек удаљи од Христа, обузимају га туга, меланхолија, раздраженост, тескоба, сећања на животне трауме, на притиске, на мучне тренутке. Преживљавамо све муке и невоље нашег живота. Идемо тамо-овамо, па ништа; нигде се не заустављамо. Но, кад нађемо Христа, макар то било и у пећини, остајемо ту и страхујемо да се удаљимо, да не бисмо изгубили Христа. Прочитајте, па ћете видети. Подвижници који су познали Христа, нису хтели да напусте своју пећину – желели су да буду тамо где су осећали да је Христос са њима.

Христос је све.

Христос је Источник живота, Извор радости. Он је све. Шта ти мислиш о томе, Никос?

Неко од присутних: То што сте говорили, Старче, то су златне речи; то је истина. Тако је како сте Ви рекли.

Старац: Па да; али призвани смо да живимо таквим животом онда када за себе кажемо да смо хришћани, то јест да смо Христови. Разумеш? У сваком случају, и у часу властите немоћи, чим угледамо Христа, сместа мењамо мишљење и желимо да будемо са Њим. Христос је, наиме, наш пријатељ, наш брат; Он нам поручује: „Ви сте пријатељи моји" *(Јов. 15,14)*, и не желим да ме другачије посматрате; не желим да ме гледате само као Бога, као Логоса Божјег, као једну ипостас Свете Тројице. Желим да ме гледате као неког свог, као

пријатеља; желим да ме пригрлите, да ме као свог пријатеља осетите у својој души – мене, који сам истински Извор живота.

Ово је, дакле, истина. Па ипак, постоји сатана, постоји пакао, постоји смрт... Све то постоји... заиста постоји. То је она друга страна – зло; то је тама, све то припада тами.

Ко је Христов, тај мора заволети Христа; а кад Га заволи, онда се ослобађа од ђавола, од пакла и од смрти. Питаћеш ме, можда, јесам ли и сам дотле доспео. Нисам доспео, али то је оно за чим трагам, што желим. И у свом молитвеном тиховању, и свагде, настојим да живим на тај начин. Не живим, додуше, али... покушавам. Другим речима, како да вам кажем, како да вам кажем? Нисам ишао на неко место, је л' тако, или сам, можда, ишао само једанпут, па ипак сам га видео; сад нисам тамо, али га се сећам, чезнем за њим, желим га. Ево, сада, овога трена, или сутра, прекосутра, сваког часа га прижељкујем, желим тамо да пођем, жудим за њим. Па ипак, нисам тамо. Не могу вам то објаснити. Схватате ли?

Ја живим у таквом подвигу. Реците слободно да сам луд. Реците да се о томе не говори; да онај, ко се подвизава, тај не говори о томе, него призива божанску благодат, и она му помаже. Да, али кад неко полуди, он говори. Постоји и лудост...

Па видите, док ово говорим, нисам при здравој памети. Мислим, луд сам што говорим о овоме.

Неко од присутних: Старче, већина нас или нисмо хришћани, или се само задржавамо код дивљења, па кажемо: Дивно је то рекао преподобни

Јефрем Сирин, Исак Сирин..., лепо је рекао тај и тај светитељ..., лепо је рекао Јован Лествичник; и остајемо код дивљења. Али, даље од тога – ништа; нема никаквог подвига. Због тога нас све изједа немир и напетост и брига...

Старац: Да, али питаш се: како? То је оно. Како да будем и онде, док сам овде? Проблем постоји само док Христос не дође да живи у теби – а тада, заједно са Њим, бићеш на сваком месту. Наша невоља је у томе што немамо Христа.

Старац (неке речи су неразговетне): ...Да све то осећамо, да доживљавамо, и да све то постане стварност. Пријатељ! Брат! Како ли Христос то узвикује?! И колико...?! Колика се дубина крије у томе?! Велика дубина. У питању је, наиме, смелост према Христу. Он не жели страх.

Неко од присутних: Да.

Старац: Не жели страх.

Неко од присутних: Да.

Старац: Је л' тако? Апостоле је тако просто позвао. Није их присиљавао. Оставио их је тако... Све до краја су, сироти, били сами! Плашили су се, затворили се; и шта нису радили!... Но, Дух Који је дошао на њих, учинио их је савршенима.

Неко од присутних: Свакако.

Старац: Благодат Божија учинила их је савршенима. Је л' тако? Шта ти кажеш?

Неко од присутних: Да, Старче.

Старац: Зар не мислиш да је тако?

РАЗГОВОР СА ПОЗНАНИЦИМА

Иринеј Буловић

Епископ новосадски и бачки

К. Ј. – У Православљу старци представљају светионике који су људима путоказ на путу спасења, који Христос од њих тражи. Све што се о њима може чути, што се може сазнати о њиховим светим животима, ништавно је у односу на величанственост њихове светости. Изузетно смо ганути што ће нам о великом Старцу наших дана, оцу Порфирију, говорити Епископ бачки г. Иринеј Буловић, који је старца Порфирија познавао дуги низ година.

Еп. И. – Старца Порфирија сам упознао пре доста година, док сам се налазио на постдипломским студијама на Богословском факултету у Атини. Као млад јеромонах, тада сам служио у разним црквама и манастирима, углавном на простору Атике. Тако сам се, заједно са неколицином пријатеља, духовне деце старца Порфирија, обрео и служио у скромној цркви Светог Николе у Калисији, где се Старац тада налазио.

Пошто је у то време Старчево здравље било у великој мери нарушено, сви спонтано изразише жељу да му ја помогнем тиме што ћу богослужити у тој цркви. На тај начин Старац би могао да прима људе на исповест и да извршава своје богоугодно дело. Тако сам ја, током седам узастопних година, сваке недеље и празником богослужио у

тој цркви. Том приликом виђао сам и Старца, који би се причестио на свакој Литургији, а затим би примао људе који су чекали на исповест.

Од сâмог почетка ступили смо у лични однос. Већ од наших првих сусрета уочио сам велики дар прозорљивости који је Старац имао од Светога Духа. Био сам задивљен тим искуством.

К. Ј. – Можете ли нам навести неке карактеристичне случајеве?

Еп. И. – Једном приликом дође нека породица из једне западноевропске земље. Нису били православни; не знам ни како су сазнали за Старца. Кад су ушли, Старац ме позва да будем преводилац. Пре него што су било шта рекли, он ми рече:

„Реци им да се не брину за своје болесно дете, због кога су и дошли к мени. Ја, бедни, ћу се молити, но Бог је велик, па ће њиховом детету бити добро. Нека пођу с миром".

Превео сам им Старчеве речи. Читаво време они нису стигли да изусте ниједну реч. Кад су чули Старчеве речи, остали су забезекнути; заблагодарили су му и отишли. Није било потребе ни да помену свој проблем – Старац им је већ одговорио.

Када сам касније одлазио к њему да се исповедим и да затражим његове савете, много пута се дешавало то исто: није било потребе ни да изнесем своја сагрешења, своје проблеме, или било шта што ме је тога трена заокупљало. Наиме, Старац ми је и без тога говорио не само шта треба да учиним, него и на који начин, што је показивало да је он разумевао мој проблем много дубље него што сам то ја сâм могао да формулишем.

Отад, а нарочито после престављења оца Јустина Поповића 1979. године, старац Порфирије ме је примао са великом љубављу. Тако сам провео доста година покрај њега и посматрао сам колико је мноштво људи који су код њега долазили огорчени и разочарани, а одлазили блиставих лица, са олакшањем и са препорођеном душом. Властитим очима сам могао да видим шта значи благодатни дар духовног очинства у нашој Православној Цркви, и колико је велики дар то што нас Бог ни у једном нараштају не оставља без сведочанства о Себи, него, напротив, преко Својих изабраних служитеља из свакога рода, исцељује и спасава душе људске.

Што се више неки старац вине до небеских висина, што је за нас грешне и острашћене људе недоступно, то га више краси најдубље смирење.

Дивио сам се томе што је Старац, без икаквог спољашњег смиреноумља, али врло искрено и убеђено, представљао себе као највећег грешника на свету. Било је очито да је то представљало његов најдубљи унутарњи доживљај и искуство – са друге стране, био је свестан величанства благодати коју му је даровао Дух Свети.

Ова спрега је за мене била запањујућа јер старац Порфирије није уопште сумњао у то да говори Светим Духом. Ако није имао унутарње казивање Светог Духа, он ништа није говорио – није чак ни уста отварао. Истовремено, међутим, врло искрено би казао: „Видиш, сви ме сматрају добрим; но, ја нисам добар, ја сам грешан човек".

К. Ј. – Овде бих, Преосвећени, хтео да Вам

поставим једно питање. Старац Порфирије и други старци јесу истинска станишта Светога Духа. На који начин Свети Дух изабере неког човека да га начини Својим стаништем?

Еп. И. – Тешко је одговорити на питање „како". Колико сами старци, на начин који је уистину јеванђелски, истичу своју недостојност, толико ми други треба да уочимо вредност њихове вере, љубави и врлине. „Дух дише где хоће" *(Јов. 3,8)*, али, истовремено, само чиста срца могу постати станишта јединог Доброг, јединог Светог.

Тако је и са старцем Порфиријем. Још као мали отишао је на Свету Гору, предао се са потпуним послушањем и љубављу својим тамошњим старцима, подвигу, бдењу, немаштини, спавању на земљи и свим видовима монашког подвига – све ово обављајући не под принудом и као спољашње послушање, него као унутарњу потребу свога бића. Овакав однос према животу у Христу учинио га је стаништем Светога Духа. Велика вера, велика љубав, крајња чистота и бестрашће свакако да су претпоставке тог благодатног и натприродног стања које одликује старце нашег Православља.

Старац Порфирије је поседовао мноштво благодатних дарова. Био је пророк и подвижник, али је истовремено био и исцелитељ. Он сâм није о томе говорио; много је, међутим, оних које је свети Старац излечио од разних, понекад чак неизлечивих болести. Старац је поседовао изузетно велики пастирски дар; био је у стању да се упути чак на Крит или Кипар како би помогао некој души за

коју му је Дух Свети открио да је потребита. Осећао је бесконачну љубав и старање за сваког конкретног човека.

К. Ј. – Значи, старац Порфирије је предузимао и таква „путовања"?

Еп. И. – Једном приликом причао ми је о неким манастирима у Србији: где се налазе, колико су удаљени, каква им је околина, какве су околне планине, какви су тамошњи људи... све. А телесно никад тамо није ишао.

К. Ј. – Изгледа да се то често дешавало?

Еп. И. – Оно што увек наглашавам јесте да је старац Порфирије био дубокоуман богослов. Од своје младости изучавао је Реч Божију дан и ноћ. Иако ја предајем Нови Завет на Богословском факултету, често сам бивао постиђен кад би он навео мноштво места из разних књига Старог Завета; Нови Завет је знао скоро напамет. Тумачења која је давао била су плод читања. У први мах то се не би уочавало због његовог једноставног стила, који је он намерно изабрао како би га сви разумели.

Истовремено, међутим, Старац је био у стању да се на благодатни начин погрузи у дубине смисла Речи Божије. Иако није поседовао формално богословско образовање, могао је да помогне нама богословима. К њему су долазили и професори грчких универзитета и тражили од њега духовне савете. Сећам се са колико проницљивости и до којих дубина је разматрао озбиљна богословска питања. Рекао бих да је дар који је Старац поседовао био многостран и вишеструк. Заиста, била је то задивљујућа спрега свих благодатних дарова.

Старац Порфирије је увек наглашавао да треба да будемо испуњени надом и оптимизмом, и да знамо да Христос јесте љубав. Какав год да је наш пад и наша горчина, колико год да смо поклекли пред великим животним тешкоћама, никад не треба да изгубимо унутарњу радост коју црпимо из чињенице да је Христос жив и да је присутан у нашем животу.

Ту наду и тај оптимизам могао си видети на лицима свих који су излазили из његовог прескромног собичка, најпре у Калисији, а касније у Оропосу; лица су им дословно блистала.

К. Ј. – Сâм Старац је био радосно дете Царства Божијег.

Еп. И. – Управо тако. Изнад свега, Старац је истицао да треба да имамо поверења у Цркву Христову, као богочовечанско Тело и као „стуб и тврђаву истине".

На мене лично велики утисак је оставио савет који ми је Старац једном приликом дао: да не правимо разлику између исихастичког и отшелничког живота и живота активности. Та разлика је углавном лажна и спољашња. Суштина је у томе, говорио ми је блажени Старац, да ли имамо послушања према вољи Божијој и према Цркви, и да ли своје служење обављамо са љубављу.

Морам да признам, као на исповести, да ми је било врло тешко кад је требало да се из једног живота који је био доста повучен, прожет унутарњим миром и исихазмом, где сам се предавао изучавању богословља и општио са веома малим кругом људи, обретем усред живота јавне црквене управе,

у разним комисијама и делегацијама, да непрекидно посећујем разне европске престонице, да се сусрећем са политичарима, дипломатама и сличнима; и данас сам присиљен да све то обављам као члан Светог Синода, али и због специфичних одговорности које се тичу међуцрквених односа наше Патријаршије. У духовном смислу ово ме је веома умарало, па сам чезнуо – морам признати да и данас чезнем – за оним некадашњим спокојним животом кад сам одлазио у Калисију и кад нико није знао да постоји некакав монах по имену Иринеј. Но, старац Порфирије је тражио од мене да се вратим, иако сам ја желео да останем на Светој Гори или у његовој близини. То је била моја унутарња потреба, али Старац ми је саопштио да је потреба Цркве да се вратим у Србију и да својој земљи понудим своје служење. Објаснио ми је:

– Слушај, чедо моје. Кад све то Црква тражи од тебе, кад то благослови твој духовник и кад ти покажеш искрено послушање, тада ће, љубављу Христовом, то твоје послушање бити у стању да целокупну твоју унутарњу активност преиначи у молитве а да ти тога нећеш бити ни свестан. А опет, ако изабереш и најтише место на Светој Гори, или у неком другом манастиру, али то учиниш по властитој вољи како би теби самом било добро – макар и у духовном смислу – другим речима, ако гледаш на властиту духовну корист, али без благослова Цркве, све што чиниш биће ништавно, неће никуд водити.

К. Ј. – Задивљујуће је то што Вам је рекао, Преосвећени!

Еп. И. – Да. И могу да Вам признам да сам се отад, сваки пут кад ми је било тешко, сећао ових Старчевих речи, и да ми је одмах бивало лакше. Тако је и данас.

Скит Свете Тројице у Кавсокаливији – Света Гора

Амфилохије Радовић

Митрополит Црне Горе и Приморја

Старац Порфирије је био светла личност нашег времена. Душе свих који су му приступали, испуњавао је надом и духовно их обнављао.

Упознао сам га док се, заједно са својом сестром старицом Порфиријом, још увек налазио у Калисији. Као што је познато, у Калисију је Старац дошао пошто је окончао свештеничку службу у црквици Светог Герасима у Атинској поликлиници, а пре доласка у Оропос, где је подигао женски манастир Преображења Господњег.

У Калисији смо често служили бденија на којима су били присутни многи богослови, а међу њима и отац Василије Гондикакис, који је данас игуман манастира Ивирона на Светој Гори. Старац Порфирије је увек био веома скроман и никад није желео да се намеће. Често сам разговарао са њим; он ми је давао савете, а једном приликом ми је рекао:

– Док сам служио у Поликлиници, често сам виђао да се догађа следеће: лекар прегледа болесника, а овај протестује и тврди како га не боли на том месту, него негде другде. А лекар му каже: „Можда те и боли ту где кажеш, но проблем је на другом месту". Тако је и са духовним животом. Ми ствари видимо на један начин, а истински проблеми и њихови узроци су сасвим негде другде.

Док сам био банатски епископ, група младих из Србије дође старцу Порфирију. Један међу њима покрене неку тему, а старац Порфирије каже:

– Пођи у манастир у коме је отац Амфилохије. Око тамошње манастирске цркве налазе се гробови са заборављеним моштима светих подвижника.

Све је то старац Порфирије видео уз помоћ благодатног дара прозорљивости. Заиста, особа којој је ово речено, дође и започе свој монашки живот у овом манастиру, ослањајући се на речи старца Порфирија.

Људи попут старца Порфирија откривају нам истинског Бога и истинског човека. Јер, сви имамо потребу за Богом, а истовремено и за људима који су сведоци присуства Божијег у нашем животу. Спасавамо се „са свима светима", као што каже апостол Павле. Тај „облак" светих је постојао, постоји и постојаће све до свршетка века.

Јеромонах Атанасије

Манастир Ватопед, протос Свете Горе (1.6.1991–31.5.1992)

К. Ј. – Један од најзначајнијих ликова наших дана, старац Порфирије, упокојио се на Светој Гори, у Кавсокаливији, где је и започео свој монашки пут. Замолио бих Вас, оче Атанасије, да нам кажете неколико речи о последњим часовима овоземаљског живота блаженог Старца.

Ј. А. – Свештени скит Кавсокаливија је један од најудаљенијих и најнеприступачнијих скитова на Светој Гори; старац Порфирије је управо у њему примио свој монашки образ.

Поседујући изузетне благодатне дарове, био је у стању и да предвиди час своје смрти. Због тога се вратио на Свету Гору како би овде окончао свој овоземаљски живот.

Заиста, првог децембра 1991. године, његово здравље поче нагло да се погоршава. Позвао је своју сабраћу и тражио од њих да се моле како би му помогли да оконча свој живот и да свој дух преда Богу.

Око један сат после поноћи, окупе се сви оци и, на молбу старца Порфирија, започну са молитвама и са читањем Канона на исход душе. Потом се он сâм, како су ми причали оци који су тамо били присутни, јавно исповеди пред свим оцима. Кад му свештеник прочита опроштајну молитву, он предаде дух свој Богу, у 4 сата и 31 минут, у зору другог децембра 1991. године.

Истог дана беше се причестио пречистим Тајнама, и тако је по свему био спреман. Знајући, дакле, да ће ускоро напустити овај свет, он је два дана раније тражио да га нико не узнемирава; више није примао посетиоце ни телефонске позиве – примао је једино монахе који су се ту налазили да би служили његовим потребама.

К. Ј. – Рекли сте, оче Атанасије, да је Старац знао час своје кончине. Како то знамо?

Ј. А. – Свим оцима који су долазили у Кавсокаливију да га посете, говорио је да се припрема за одлазак са овога света и тражио од њих да се моле да има „добар одговор на Страшном судишту Христовом"; ове речи је стално понављао. Опраштао се са свим оцима који су га посећивали. Говорио им је да напушта овај свет и тражио њихове молитве. Једино што га је занимало, било је његово појављивање пред Богом.

К. Ј. – Рецимо неколико речи и о великим благодатним даровима које је старац Порфирије примио од Бога.

Ј. А. – Поред свих осталих дарова, старац Порфирије је у великој мери поседовао дар прозорљивости и дар прорицања. Био је у стању да гледа у душу сваког човека; да види шта га заокупља, са каквим се проблемима суочава, а посебно да види из ког разлога сваки човек долази да га посети и да прими савет. Видео је, такође, догађаје који ће се збити у будућности, или који су се збили у прошлости.

Како је сâм говорио, Божија благодат му је показивала места, зграде, личности, ствари и дога-

ђаје; све то је видео као да је тамо био присутан. Последњих година је био слеп; наиме, није гледао својим телесним очима, него само очима своје душе.

К. Ј. – Оче Атанасије, можемо ли рећи да старац Порфирије, доспевши до таквог степена светости, већ припада „облаку светитељâ"?

Ј. А. – Свакако да то можемо рећи, јер је то већ изрекла саборна свест Цркве. Сви који су га познавали, сведоче и исповедају светост овог човека. Мноштво чуда која је овај човек учинио, сведочи да је био свет, један од светитеља наше Цркве.

За сваког човека који је долазио у његову близину, старац Порфирије је представљао откривење. Ово се дешавало и са неправославнима. У вези са овим, испричаћу вам један веома занимљив догађај.

Једном приликом, док смо били у Новом скиту, дође нам у госте један римокатолички монах који беше дошао на Свету Гору како би се упознао са поретком по коме монаси овде живе, и уопште, са аскетским животом на Светој Гори. Причали смо му о старцу Порфирију, те он, дошавши у Атину, пође да га посети.

Како га угледа, не питајући га ништа, старац Порфирије поче да описује манастир у Италији у коме је овај живео, као и начин живота који је у том манастиру владао. Поврх тога, описа му и оближњи женски манастир, који су надзирали монаси из његовог манастира; затим Старац изнесе запањујуће појединости о свим тамошњим монасима.

Монах је дословно остао без речи јер је први пут у животу срео таквог човека. Кад се вратио на Свету Гору, рекао нам је: „Да ми је неко причао о свему овоме, да је ово видео или чуо, не бих му веровао. Како је могуће да Старац, налазећи се у Грчкој, опише наш манастир, који је у северној Италији, и да ми говори понаособ о сваком тамошњем монаху и о свакој монахињи?" На питање како је све то могао видети, старац Порфирије је, по речима овог монаха, одговорио: „Нама православнима благодат Божија открива тајне".

Протопрезвитер Георгије Металинос,
професор Богословског факултета у Атини

К. Ј. – Оче Георгије, са великом радошћу слушаћемо Вас како говорите најпре о личности старца Порфирија, а затим како о овом светом човеку говорите из богословског и еклисијалног угла.

Г. М. – Изнећу неколико личних искустава; говорићу о њима сасвим слободно и неусиљено.

Кад наша Црква вели да је неко духован, она нема на уму интелектуалца, односно човека који има интелектуалне квалитете или поседује многа знања. У језику Православља, духован је онај ко у свом срцу има искуство присуства Светога Духа. Старац Порфирије је био прозорљив управо зато што је у себи носио благодатни дар Светога Духа.

Кад је у питању еклисијални значај старца Порфирија, желим одмах да истакнем да нам личности попут блаженог Старца, уз помоћ очитих благодатних дарова Светога Духа – истинских дарова, а не претпостављених – указују на непрекидност нашег православног Предања.

Православље се заснива на присуству Светога Духа. Као што је говорио велики Отац наше Цркве свети Иринеј, епископ Лиона, тамо где се може видети и осетити благодат Светога Духа, тамо је Црква.

То нам је управо показивао и старац Порфирије: да Православна Црква наставља да постоји. Показао нам је трајност светог Предања, и да благодатни Божији дарови не дејствују само у апостолска времена – као што мисле разни јеретици –

него представљају непрекидан живот, непрекидну активност унутар православног Предања.

Навешћу три примера који потврђују ово што говорим.

Изнећу најпре случај једног чешког клирика, чије име не бих желео да наведем без његовог одобрења.

Кад је дошао у Грчку, имао је два основна проблема: један је био лични проблем, а други је био црквене природе. Говорио је само немачки, и молио ме је да га поведем код старца Порфирија. Но, ја сам послао једног свог немачког студента да га поведе.

Пошто су се поздравили, старац Порфирије га ухвати за руку на онај свој познати пријатељски начин и, уз осмех који разоружава, рече му: „Оче мој драги, Вас муче два проблема". Затим му је – говорећи на грчком, и уз превод немачког студента – указао на то како да се супротстави једном проблему, а како другом. Кад се вратио кући, чешки свештеник ми рече: „Истог трена осетио сам како ме издају ноге, и био сам спреман да клекнем јер сам први пут схватио шта је то Православље".

Тај чешки свештеник је, наиме, потицао из неправославне средине, и касније је постао православан. Мислио је, дакле, да све што читамо у светим књигама Цркве представља само теорију и да има известан митски садржај. „Сада сам се", рекао ми је, „уверио у стварност: Бог дарује благодат, а та благодат почива у Православљу."

Други случај који ћу навести, чисто је личне природе.

Имао сам благослов Божији да се два пута сретнем са старцем Порфиријем. Кад сам се први пут срео са њим, био је везан за постељу јер је био болестан. Приступао сам му и заискао благослов. Обратио ми се са толиким умиљењем и толиким смирењем да сам, својим скромним могућностима, препознао његову духовност и његово очинство.

Његово смирење показало се, пре свега, у томе што се о мојим научним радовима – да их тако назовем – изражавао врло похвално, као да је желео да ме подстакне и подржи. Чак ми је говорио: „Препоручујем другима тај и тај Ваш рад"; или: „Писали сте и на ту тему". Нико му није говорио – проверио сам то – о тим мојим радовима. Па ипак, било му је познато све што сам до тада радио.

Затим је почео, на врло пријатељски начин, да помиње догађаје везане за мој живот, да говори о мојој породици и да ми указује на начин на који треба да поступам са својом децом, од којих је двоје старије тада било у адолесцентском добу.

Рекао ми је одређено: „Са својим првим дететом, са својом кћери, треба да поступате тако и тако, а са другим дететом треба да поступате овако и овако. Ваше најмлађе дете, Ваш синчић, још је мали, и нема проблема". Старац је, дакле, имао пред собом слику читаве моје породице.

Ништа од овога Старац није чинио да би се истакао; све то долазило му је само од себе. Таква су дела светитеља у нашој Цркви. Бог је допринео да и ја стекнем искуство благодати, која је присутна код таквих личности.

Поред смирења – које су сви уочавали – Старца је красила и љубав, по којој се владао. Смирење и љубав представљају права светоотачка обележја.

К. Ј. – Говорили сте, оче Георгије, о педагошким саветима које вам је Старац упућивао у вези са одгојем ваше деце. Можете ли нам мало подробније рећи нешто о томе како је старац Порфирије гледао на васпитање деце?

Г. М. – Сматрао је да оно што човека чини педагогом, нису академска знања него, пре свега, благодат Светога Духа, која оснажује и поткрепљује знања стечена образовањем.

Многи имају утисак да савремени свештеник треба да буде изузетно образован. Наши светитељи, попут старца Порфирија, који је показивао знаке светости, указују нам да на прво место долази благодат Божија, а затим академско образовање. Образовање, свакако, треба да постоји, но треба да му претходи благодат. Наиме, неписмен свештеник или монах који поседује благодат Светога Духа, неупоредиво је бољи од ученог педагога који не поседује ту благодат.

Током оног нашег сусрета, старац Порфирије ми је описао карактер моје кћери и мог старијег сина. Чинило ми се као да сам пао с неба, јер их је описао као да је он, уместо мене, живео са њима све те године.

Рекао ми је, дакле, да са једним својим дететом треба да поступам тако што ћу се више молити. Рекао ми је: „Све што бисте иначе рекли свом детету, Ви реците Богу, јер ће дете, због свог ка-

рактера, можда реаговати како не ваља. Клекните пред Богом, и Његовом благодаћу Ваше речи ће се пренети на дете".

За друго дете ми је рекао: „Ово дете прихвата Ваше речи, но Ви, ипак, будите пажљиви: оно, додуше, прима Ваше речи, али их брзо заборавља. Стога, опет клекните и затражите благодат Божију, како би Ваше очинске речи пале на плодно тло и дале плода".

Значајно је то да је у оба случаја тражио од мене – што бих и ја смирено затражио од сваког родитеља који нас овога часа слуша – да се помолим Богу; и то оба пута за различите ствари: да једно дете прихвати шта му говорим, а да друго присвоји моје речи и да их се придржава. Ово је, заиста, чудесно.

Због природе своје свештеничке службе, непрестано сам имао додира са особама које су се сусретале са старцем Порфиријем; отуда познајем многобројне примере дејства благодати, која је почивала на њему. Могу Вам рећи да су многи од тих случајева међусобно веома слични: наиме, једноставним додиром посетиочеве руке, старац Порфирије је добијао откривење, спознавао проблем који посетилац има, и давао одговарајућа упутства.

Свакако да нико не би требало да помисли да је овај свети човек био некакав гатар, или било шта слично, што би могли да помисле они који не живе у Христу.

К. Ј. – Посматрајмо за тренутак ствари из супротног угла. Хтео бих да Вас упитам, оче Георгије, шта бисте одговорили на примедбе оних који би могли тврдити како су то све „бајке" и претеривања верникâ

Г. М. – Постоји, као што знате, један текст из другог века по Христу који говори о чудесима: колико су истинита, или не. У том тексту, дакле, читамо да од Бога потичу она чуда која се не збивају ради истицања оних који их чине, него она чуда која долазе од благодати Божије – а она су спонтана и неусиљена. Од Бога су, такође, и она чуда која спасавају човека и помажу му, а не она која неку личност чине самодовољном, као што чине факири и сви други.

К. Ј. – Из свог личног искуства са старцем Порфиријем, уверио сам се у речи апостола Павла: „Што је лудо пред светом, оно изабра Бог да посрами мудре" *(I Кор. 1,27)*. Увек ми се чинило да је Старац детенце, младенац Божији. Поред све његове светости, осећао сам како ме обузима његова детињост – као што сам осетио и у случају старца Софронија у Есексу.

Г. М. – Ова простодушност, ова дечија безазленост, представља повратак рајском стању, и одликује истинске духовнике.

Људи попут старца Порфирија, који се враћају рајском стању од пре пада, и који, опет, поседују могућност да уз помоћ Божије благодати напредују ка обожењу, представљају доказ непрекидности предања светости и истинитости наше Цркве.

Старац Порфирије је дошао да би нам открио стварност живота у Цркви и да би нам показао да

се светост стиче уз помоћ благодати Божије, али и човековим личним подвигом.

Ако се, дакле, присетимо да једини циљ нашег живота, разлог због којег постојимо, јесте да доспемо до просвећења Светим Духом и до обожења, онда ћемо схватити колико треба да је у нама живо сећање на пример старца Порфирија.

Заиштимо молитвено заступништво блаженог старца Порфирија у свом духовном подвигу како бисмо и ми били у стању да ходимо истим путем – путем светитељâ, путем Православља.

Свештеник Георгиос Хр. Ефтимију,
асистент на Богословском факултету у Атини

К. Ј. – Као што Ви боље знате, оче Георгије, старац Порфирије је био једна од најблиставијих појава Православља у наше време. Дуго година сте живели у непосредној близини покојног Старца, а сад сте са нама да бисте нам говорили о овом светом човеку, и то нам пружа изузетну духовну радост.

Г. Е. – Блажени Старац је, заиста, одиграо одлучујућу улогу у образовању моје личности. Стога му дугујем безмало све што данас имам; осим тога, он је увек путеводитељ у мојој пастирској служби, које ме је Бог удостојио током протеклих пет година.

Било је очито да су у личности старца Порфирија сабране све оне особине које сусрећемо код светитељских ликова наше Цркве: љубав, смиреноумље, простодушност, дар расуђивања... Управо због те потпуне преданости Богу, био је удостојен великих благодатних дарова, као што су дар провиђања и дар прозорљивости; самим тим, показао се као изузетан духовни отац, који је руководио духовним животом великог мноштва људи.

Чак и у сутон свог живота, кад се налазио у болесничкој постељи опхрван тешким болестима, обављао је своју пастирску дужност користећи се телефоном. Хиљаде људи, дању и ноћу, дословно читава двадесет четири часа дневно, телефонирало

му је из свих крајева тражећи његов савет, његову молитву и сваку помоћ.

Старац Порфирије је поседовао све оне особине које су чиниле да буде омиљен, да га људи воле и да их привлачи као магнет.

Оно што из личног искуства могу посведочити јесте љубав коју је старац Порфирије имао према Богу и према људима. Његова љубав према Богу била је свеобухватна. Љубио је Бога свим својим бићем и посветио Му је дословно читав свој живот. Из те његове љубави према Богу, која беше занела његово срце, извирала је и љубав према људима. И сâм сам много пута био сведок те потресне љубави.

Сећам се са колико бриге и љубави нам је притицао у помоћ кад бисмо му, у разним тешким случајевима, износили проблеме који су нас мучили. Узимао би на себе све наше проблеме, истрајно се молио и борио се са нама за њихово решење.

Никад нећу заборавити његове телефонске позиве – као што рекох, вршио је своју пастирску службу и путем телефона – у тренуцима који су за мене били кризни и веома тешки. Иако му том приликом нисам износио своју невољу, позивао би ме телефоном, и то у неочекивано време – једном приликом, сећам се, било је шест ујутру – упитао би ме за одређен проблем који ме је мучио, и давао ми значајне савете. И заиста, његове речи деловале би као мелем, али и као лек за решење одређеног проблема.

Особина старца Порфирија била је крајње смиреноумље. Иако је поседовао небеску мудрост,

увек нам је говорио: „Ви имате дипломе; ви знате; ја сам неук". Поседовао је самопрекор и самопонижење, који представљају одлике смиреног човека што сусрећемо код светитељâ наше Цркве.

Друга особина блаженог Старца – да не дужимо – била је простодушност, која га је увек одликовала. Живео је изузетно скромно, у веома оскудним условима. Био је веома једноставан у опхођењу према људима; сваког је прихватао, и никог није одбијао. Ова његова особина је „пробијала лед" и стварала изванредне услове да му људи приступе, да му исповедају своје грехе, да му поверавају своје проблеме и да примају њихова решења.

Међу његовим најзначајнијим одликама био је дар расуђивања, који је, према речима светих Отаца, „већи од свих врлина". Расуђивање је повезано са начелом поштовања личности. Отуда је за старца Порфирија сваки човек, као чедо Божије, представљао апсолутну вредност. Сваког човека сматрао је и доживљавао као јединствену и непоновљиву личност, а сваки проблем је решавао у складу са његовим нарочитим особеностима.

Зато је људима који су наоко имали истоветан проблем старац Порфирије говорио различите поуке, јер су постојале другачије околности, и сваком човеку је био потребан другачији лек за решавање његових проблема. Због тога нам је често говорио: „Немојте другим људима говорити ово што вам ја сад говорим, јер је ово лек за вас, за ваш случај. Неком другом човеку, чак иако наизглед има исте симптоме као ви, ови исти лекови неће донети добар исход".

Његов дар прозорљивости био је толико очит да си га могао опазити голим оком. Старац Порфирије нас је увек изненађивао, говорећи нам о нашим стварима и пре него што смо се исповедили.

Све те дарове које му је Бог дао, старац Порфирије није користио да би оставио утисак на друге људе, или да би стекао некакву корист од тога, него их је користио благоразумно; имао је на уму само један исход: спасење људи и славу Божију.

Сви знамо да је човек сачињен из тела и душе и знамо да постоји међусобни утицај ова два чиниоца; да човекови телесни проблеми утичу на његове душевне проблеме, и обратно. Тако је и старац Порфирије, својим нарочитим даром расуђивања, посматрао целокупног човека и његове проблеме. Ништа није потцењивао и за све је давао одговарајуће савете.

Саветовао нам је, на пример, у ком крају треба да градимо кућу, у ком правцу кућа треба да буде окренута да би читав дан била обасјана сунцем, како да уредимо грејање у кући, и слично. Исто тако, увек нам је давао савете о начину исхране.

Заиста, то је била област у којој је блистао. Због простодушности која га је одликовала и предусретљивости коју је поседовао, код сваког човека који му је приступао, остављао је утисак непосредности и поверења, који су неопходни за савршавање свете Тајне покајања и исповести.

Овде морамо рећи да су многи људи који су имали велике потешкоће да се исповеде пред другим свештеницима, пред блаженим Старцем били опуштени и са поверењем се исповедали.

Старац Порфирије је веома пажљиво слушао оно што би сваки човек говорио, јер је поседовао дар пастирског стрпљења. Пажљиво би саслушао човека, и тек онда би и сâм говорио; његове речи су биле оскудне и дословне, увек засноване, као што смо малочас рекли, на поштовању сваке појединачне личности. Сваки човек који би приступао, био је за блаженог Старца јединствена и непоновљива личност неограничене вредности.

Према сваком проблему који смо износили пред њега, Старац се односио са много пажње, са осећањем одговорности и са много молитве. Било је уобичајено да га видиш како ћути током исповести; могло се уочити како се моли и тражи просвећење од Бога.

Понекад би нам рекао: „Овог тренутка немам никакво откривење одозго; не могу вам ништа рећи". Долазили бисмо други или трећи пут по истом питању.

Приликом исповести Старац би указивао на корен проблема који смо пред њега износили; но, често се чинило да је то без икакве везе са сâмим проблемом. Обично би тврдио да је корен већине наших проблема у егоизму, који је сматрао исходиштем свих грехова и разних човекових проблема.

Често смо Старцу говорили о својој деци и о разним проблемима са којима се она сусрећу. Одговарао нам је на себи својствен начин: „Будите свети, и ваша деца ће бити добра". Непрекидно је ово понављао.

Кад је у питању васпитање деце, често је истицао да не треба вршити притисак на њих, односно да васпитање не треба да буде принудно, јер тада даје супротне резултате. Ти његови савети били су, заиста, драгоцени, тако да су многи родитељи променили свој приступ, а многа деца која су дословно мучена добронамерним притиском својих родитеља, пронашла прави пут и смирила се.

Оно што је на мене оставило утисак, тицало се поста.

Радило се, наиме, о тек венчаном пару. Муж је имао обичај да се држи поста, док жена, научена тако у својој породици, није постила. Није имала ништа против поста, него, напросто, није била навикла.

Кад су ово изнели пред старца Порфирија, он на следећи начин посаветова мужа: „Ти пости као и до сада. Али, својој жени никад немој говорити о посту. У време поста нека ваш фрижидер увек буде пун хране. Нека твоја жена једе; ти се држи поста". Муж послуша Старчев савет; и заиста, дође време кад се жена, која је била добронамерна, придружи свом мужу у посту.

Често је Старац указивао на такозвану „душевну присилу", односно на оно стање кад човек врши насиље над собом настојећи да чини разне ствари у које, заправо, не верује и које га не изражавају. То је необично стање – психолошка пометња – које човека доводи до унутрашњег немира и страшне конфузије.

Свима који су имали овај проблем, старац Порфирије је помагао да га уоче, а затим им је саветовао како да га превазиђу предајући себе Богу, молитви и животу по вољи Божијој.

Друго што бих желео да кажем, а што по мом мишљењу има велики значај и тиче се свих људи, нарочито свих хришћана, јесте проблем суочавања са рђавим помислима.

Кад смо, дакле, једном приликом питали старца Порфирија о овој теми, рекао нам је: „Ви идете својим путем. Долази ђаво са помислима и вуче вас за рукав да би вас скренуо са правог пута. Ви се немојте осврнути да бисте заподенули разговор или препирку са њим. Наставите својим путем. Он ће вас и даље вући за рукав, али ви наставите својим путем... њему ће једном досадити, те ће вас оставити".

По мерилима света, Старац је примио незнатно образовање. Био је, међутим, заиста мудар човек, који је поседовао небеску мудрост. Са друге стране, имао је урођену склоност ка учењу. Тражио је и читао књиге из свих научних области – поред богословских, које је по природи ствари изучавао. Читао је књиге из медицине, физике, астрономије...

Разговарао је са разним научницима. Са сваким од њих разговарао је на високом нивоу о стручним темама његове науке. Завршавајући своју причу, навешћу два карактеристична случаја.

Први случај ми је испричао један професор астрономије од међународног угледа који је посетио Старца и разговарао са њим о разним темама из области астрономије. Професор ми је дословно рекао: „Велики утисак је на мене оставило то што сам из разговора са старцем Порфиријем схватио да је он потпуно владао оним о чему смо говорили; није начинио ниједну, баш ниједну грешку".

Другом случају који ћу вам испричати, и сâм сам присуствовао. Са нама у друштву био је један хирург, начелник једне велике атинске болнице, и старац Порфирије почне да му објашњава како се врши одређена операција. Хирург је само одобравао, остајући затечен оним што је Старац говорио.

К. Ј. – Оче Георгије, најсрдачније Вам благодаримо за читаво Ваше сведочење и излагање, које нам помаже да схватимо још једну страну божанске стварности, онако како ју је изражавао старац Порфирије.

Архимандрит Данило Гувалис

К. Ј. – Оче Данило, имали сте велики благослов од Бога да живите, и то чак током доста година, у близини старца Порфирија. Замолио бих Вас да, пре свега, опишете његову личност, а затим да сагледамо пројаву благодати Божије у његовој личности.

Д. Г. – Старац Порфирије је представљао велики благослов који је Бог даровао Својој Цркви. Кроз старца Порфирија послао нам је велику светлост усред мрака у коме живимо. „Заблагодаримо Господу", Који нам је у ово наше време доделио тај велики дар, држећи га у животу читавих осамдесет шест година.

Покрај старца Порфирија осећао сам се лагодно. Он никог није оптерећивао. Желео је да свако ко долази к њему, поступа по својој слободној вољи.

Старац је поседовао изузетно развијену црквену свест. Поштовао је црквене личности и црквену јерархију. Говорио је: „Ако покварим свој однос према епископу, ако је епископ љут на мене, моја молитва не узлази на небо".

Изузетно је волео химнографију. Нарочиту пажњу је обраћао на каноне великих Господњих и Богородичних празника, и изучавао је сваку њихову реч.

Старцу се допадало да говори о љубави и често је беседио на ту тему. Наглашавао је како мржња прља душу. Саветовао нам је следеће: кад неко међу манастирском браћом има неки про-

блем, треба сви да се саберемо и да се заједнички помолимо за њега.

Непрекидно је говорио о љубави према Христу. „Кад заволимо Христа", говорио је, „наша душа се ослобађа од страха." Често је користио речи светог Јована Богослова: „Љубав изгони страх напоље" *(I Јов. 1,18)*.

Старац Порфирије није прихватао да га узнемиравају негативне ствари; све је посматрао са позитивне и светле стране.

К. Ј. – Шта бисте нам могли рећи о Старчевом дару прозорљивости и предвиђања?

Д. Г. – Оба ова његова дара увек су нас остављала без речи. Примера је, наравно, безброј; навешћемо само неколико.

Кад је био у Поликлиници, Старац упита једног човека који беше дошао код њега да се исповеди, одакле потиче. Овај му одговори да је из села у Елеји. Тад га Старац упита има ли и кућу у пољу, на свом имању. Па кад му човек одговори потврдно, он му рече да испод земље, на којој се налази та кућа, пролази река. Човек се веома зачуди јер му тако нешто није било ни на крај памети.

Неколико година касније, једна страна компанија која дође у тај крај да тражи нафту, начини бушотине и на његовом имању. Кад су цеви стигле до дубине од четиристо метара, из бушотине шикну вода; да је нису на време обуздали, читав крај би био поплављен.

Испричаћу вам и ово. Један студент који је свој војни рок служио у једној оближњој касарни, замоли ме да га поведем да упозна Старца.

Тек што смо стигли, Старац га упита одакле је, а овај одговори да је из једног села на западном Пелопонезу. Тада му Старац каже: „Како јаки ветрови дувају у брдима твог села!" На то студент рече: „Знате ли како у мом селу називају та брда? Ветровите горе".

Једног дана отишао сам у Старчеву келију. Био је 19. октобар, касно поподне. Прекинуо сам га, и против своје воље, јер се у тај час „налазио" на Кефалонији (острво у Јонском мору), где је служено празнично вечерње у Светом Герасиму. „Видео је", како ми је рекао, свештенике, епископе, небројено мноштво света, и „слушао је" појање. Описао ми је, уз све појединости, шта се у тај час дешавало у Светом Герасиму на Кефалонији.

Једном приликом телефонирао је у Брисел, пошто је у тамошњој ратној морнарици, на подморници НАТО-а, служио војник који је био његово духовно дете. Рекао му је да се на том месту где је подморница кружила, налазио гребен и да треба да буду опрезни. Заиста, официр испита место на које је Старац указао, утврди постојање гребена и изда наредбу да подморница више не пролази туда.

Кад сам га први пут срео на Светој Гори, рекао ми је да у мом селу Панургији, у близини Амфисе, постоје неке пећине у којима су се за време турске владавине налазили људи; рекао ми је, такође, да у мом селу постоје три црквице. Наиме, „видео" је моје село у прошлости, у садашњости и у будућности – кад смо разговарали, постојале су само две цркве, а данас постоје три.

К. Ј. – Оче Данило, колико ми је познато, имате многа и непосредна искуства у вези са даром исцељења који је поседовао старац Порфирије. Можете ли нам навести неколико занимљивих примера?

Д. Г. – Лично познајем неколико људи који су имали рак, а излечили се молитвама и благословом блаженог Старца.

Једна жена је имала тумор на дојци и требало је да буде подвргнута операцији. Она, дакле, пође Старцу, а он је благослови, те тумора нестане и није било потребе за операцијом.

Једна девојка из Свете Параскеве у Атини одлучи да изврши самоубиство због тешких речи које су на њен рачун изговорене у њеној кући. Купила је јак отров за штетно биље и била је спремна да га попије. Тада се пред њом изненада појави отац Порфирије, узме јој отров из руке и каже: „Не плаши се, све ће бити добро. Удаћеш се, имаћеш децу, и све ће бити у реду". Тако је и било.

К. Ј. – Оче Данило, старац Порфирије се, како ми се чини, занимао за проблеме брачних парова?

Д. Г. – Веома много. Великом броју брачних парова који су имали таквих проблема да су се налазили пред разводом, помогао је својим благодатним даровима, тако да се њихова веза обнављала.

Сећам се једног потресног догађаја који се одиграо док се Старац возио таксијем. Са возачем је успут водио следећи разговор:

– Имаш ли жену?

– Да, имам.

– Колико година живите раздвојено?

– Пет.

Разговор се наставио; исход је био следећи: возач таксија је био толико одушевљен оним што му је непознати свештеник рекао, да је одмах пронашао своју жену, те су свој раскинути брак обновили.

Захваљујући својим благодатним даровима, старац Порфирије је знао шта је потребно у сваком случају. Рекао је, на пример, једној удатој жени: „Кад је твој муж у тешком стању, ти му ништа не говори. Моли се и тражи од других да се моле. Јер, у супротном, он у твојој близини не налази радост и топлину, и тад почиње да гледа лево и десно". Сваки пут је, у складу са сваким случајем, саветовао управо оно што је било корисно за мир сваке конкретне породице.

Говорио је о „поремећеној" деци. То су млади који имају психолошке проблеме јер њихови родитељи, због рђавих међусобних односа, не стварају ваљану атмосферу у кући.

Говорио је о „поремећеној" деци „поремећених" родитеља. Дешавало се, заиста, да поведем к Старцу поједине родитеље чија су деца имала проблема; Старац је говорио да су та деца још у мајчином стомаку имала тај проблем јер се мајка, док је била у трудноћи, није старала да јој живот буде уредан, да буде спокојна, мирна, да се моли, да учествује у светим Тајнама Цркве.

Једном приликом, сећам се, Старац је саветовао једној мајци петоро деце да се на месец дана удаљи из своје куће јер је њено понашање било такво да су се деца свакодневно међусобно гложила. Пошто нису могла да се искале на њој, кидисала су једно на друго.

Захваљујући великом дару расуђивања који је поседовао, према сваком појединачном случају односио се на прикладан начин. Његов став према људима није био једнообразан, јер је знао какав савет сваки човек може да прихвати. Ако би га десеторо људи питало за исти проблем, био је у стању да пружи десет различитих одговора. У томе се састоји индивидуални пастирски приступ.

Израз „поремећен", који сам малочас поменуо, старац Порфирије је често користио кад је хтео да каже да неко има унутарње проблеме. Овај израз користио је и кад је било речи о разним јересима и сектама. Говорио је, наиме, да у те секте ступају они који су „поремећени".

К. Ј. – Како се Старац односио према спољашњем изгледу човека, односно према његовом облачењу?

Д. Г. – Старца Порфирија није занимао човеков спољашњи изглед. У то су се могли уверити сви који су му долазили у посету а да при том нису били прикладно одевени. Он је посматрао најдубље узроке у души јер је знао да ако се човекова унутрашњост доведе у ред, самим тим ће се поправити и његова спољашњост.

К. Ј. – О којим одликама Старчеве личности бисте нам још могли говорити, оче Данило?

Д. Г. – Оно основно што је одликовало старца Порфирија, била је жеља да све што је пролазило кроз његове руке буде савршено учињено.

Говорио ми је, на пример, о делима светог Григорија Ниског: „Све што је свети Григорије написао, то је све врло уредно: речи, појмови, параграфи". И додао је: „Као што грађевинар поставља чврсте темеље, затим правилно ређа камење, па најпре зида први спрат, а онда за њим други, тако исто и свети Григорије Ниски: пошто најпре уреди све што припада првом параграфу, тек онда прелази на други, и тако редом".

Старац Порфирије ми је често саветовао да изучавам дела светог Григорија Ниског.

Нарочито занимљиво у вези са Старцем било је то што се одушевљавао научним проналасцима и технолошким изумима. Дивио се томе што је Бог даровао човеку способност да долази до таквих открића, и саветовао је својој духовној деци да се користе тековинама технологије. „Бог помаже човеку да доспе до таквих изума; и ђаво се њима користи, па зар је допуштено да се ми хришћани њима не користимо?"

Старац се много служио телефоном. Читава двадесет четири часа путем телефона је разговарао са својом духовном децом не само у Грчкој, него и у иностранству и по свим континентима. Штавише, небројеним људима је помогао посредством телефона.

Много му се допадала, такође, црквена радио-станица. Говорио је да је на тај начин испуњена жеља-пророштво светог Јована Златоуста: „Да се успнем високо, да говорим о Христу, и да ме читав свет чује".

Старац Порфирије је био веома трудољубив. Веома је волео рад и увек је говорио против нерада. Говорио је: „Овај није у стању ни своје ноге да покупи, а дошао је к мени да га посаветујем како да се успне до висина духовног живота". Увек

је наглашавао да за време молитве треба да се моли и наше тело. Стога је препоручивао да вршимо метаније.

Проучавајући Свето Писмо како Старог тако и Новог Завета, видимо да је Бог сваког Свог будућег пророка или апостола позвао у време док он ради. Једнога је, на пример, позвао док је напасао овце, другога док је орао, трећега у време вршидбе, четвртога док је поправљао мреже, и тако редом.

Старцу се допадало да људи увек буду у покрету, да непрекидно користе све удове свога тела, да не буду нерадни. Никако није прихватао лењост и доколицу.

К. Ј. – Желели бисмо, оче Данило, да нам још говорите о Старцу као свештенику.

Д. Г. – Допадао му се рад у Поликлиници. Тамо је болесницима пружао утеху, исповедао и причешћивао их... Вршио је дужност анђела чувара и утешитеља.

У црквици Светог Герасима окупљало се доста људи. Међу њима били су браћа Алевизатос, као и многи други са Универзитета. Долазили су и професори Богословског факултета, попут великог писца Леониде Филипидиса, који је изузетно поштовао Старца. Читав Универзитет се окупљао у црквици Поликлинике. Литургија је заиста била права мистагогија. Старац је читао Јеванђеље са нарочитом радошћу и живошћу. Заиста, током Велике седмице, на служби Страдања Господњих, читање дванаест Јеванђеља је било нешто јединствено. Уз помоћ благодатног дара који је поседовао, старац Порфирије је видео Христа како страдава, и због тога је био веома ганут. Често би му се, због превеликог ганућа, прекидао глас, те је с муком настављао читање. Затим би умио лице, које је било обливено сузама, тражио опроштај од присутних верника и уз велики напор настављао. Не треба ни да причамо о томе какво се потресно осећање преносило на хришћане. Било је као да су се и сâми налазили у Гетсиманском врту, у судници, на Голготи, и без даха су пратили божанску драму. Понекад би, на служби Страдања Господњих, покрај Старца био присутан један свештеник, његово духовно чедо: ако би се десило да Старац прекине читање Јеванђеља, свештеник је бивао спреман да настави.

Кад би на васкршњој Литургији дошао час да прочита чувено *Поучно слово светог Јована Златоуста*, настајао је невиђен занос и свештено одушевљење. Речи је изговарао из груди, лагано, свечано, предивно... Старац је волео све беседе блаженог Златоуста, али ову нарочито. Изговарао ју је, дакле, полако, убедљиво, не држећи књигу, него држећи само васкршњу свећу.

Поштовао је сваку храмовну молитву, односно свако читање свештених текстова. Требало их је произносити на најбољи могући начин. Читав свој живот помагао је небројеним свештеницима, монасима, појцима, чтецима, да пою и да читају на леп начин, достојан Бога.

Пред крај свог живота, пошто није више био у стању да одлази у цркву, тражио је од мене да му после свете Литургије доносим свето Причешће. У

тренутку док би се припремао да прими свето Причешће, наступало је небеско стање: толика је била његова жеља и његова љубав према Пречистим Тајнама.

Увек је тражио од хришћанâ да делатно учествују у светим Тајнама Цркве.

Говорио је да, захваљујући свештеној Тајни покајања, све што је пало, може да се исправи. Једном приликом испричао нам је потресан случај једног монаха[2] који је као мали отишао на Свету Гору и који је имао многе благодатне дарове због којих се осећао као да живи у рају. Једног дана не послуша нешто што му је његов старац рекао, и тог тренутка нестаде оног радосног стања. Када га његов старац исповедио и прочитао му разрешну молитву, одмах се монах врати у оно пређашње стање, које је у међувремену био изгубио.

Старац Порфирије је увек наглашавао: кад смо у Цркви, кад учествујемо у светим Тајнама Цркве, онда смо у рају. Што више учествујемо у светим Тајнама, то смо више у вечном животу. Због тога нас је увек подсећао на Господње речи: „Који верује у Сина, има живот вечни" *(Јов. 3,36)*.

К. Ј. – Шта је Старац говорио о нашој упокојеној браћи, која се налазе у победној Цркви?

Д. Г. – Говорио је да смо сви једно и да треба да се молимо и за живе и за покојне. Наглашавао је да не треба да кажемо: „Господе Исусе Христе, помилуј тог и тог", или: „помилуј нас", него: „Господе Исусе Христе, помилуј ме"; наиме, пошто

[2] Реч је о сâмом старцу Порфирију.

Црква Христова јесте једно Тело, речима „помилуј ме" обухваћени су и живи и упокојени. А ако се молитва не простире на све, онда није црквена.

Причао нам је, такође, да сваки пут кад би одлазио на освећена места (као што је Синајска гора, Пећина Откривења на острву Патмосу, или Јерусалим), обузимала су га неописива осећања. Увек је наглашавао да поједина места заиста јесу освећена, да су у стању нас да освете, и да је на њих изливена благодат Божија.

Стално је понављао да „Бог јесте све" и наглашавао да се без молитве ништа не може учинити. „Молитва је", говорио је он, „мајка свих добара; довољно је да се увек обавља са смирењем, без имало егоизма, односно са љубављу према Христу."

К. Ј. – Много Вам захваљујемо, оче Данило, за сву ову „ману" са неба коју сте нам, по својој доброти, даровали.

Д. Г. – Нека молитва старца Порфирија увек буде са нама; заблагодаримо Богу, Који нам је такав дар послао у двадесетом веку.

Архимандрит Јоаникије Коцонис

К. Ј. – Безбројни су дарови које је Свети Дух подарио старцу Порфирију, а преко блаженог Старца и савременом Јелинству, али и читавом васељенском Православљу. Ви, оче Јоаникије, спадате међу оне којима је дат благослов Божији да упознају старца Порфирија.

Арх. Ј. – Старац Порфирије је био савремени „старец" грчког Православља. Био је „харизматична" личност; благодатне дарове Светога Духа примио је врло рано.

Како ми је сâм говорио, постоје два чиниоца који су му много помогли у животу и који су му пружили духовну благодат; један је, да употребим његове речи, „радосно послушање према мојим старцима". „Говорили су ми, на пример: 'Никита' – то је било његово монашко име док је био у Кавсокаливији на Светој Гори – 'потрчи доле у пристаниште и донеси врећу брашна'. И пре него што би Старац изрекао своју наредбу, ја бих већ потрчао у пристаниште, упртио бих врећу, и са радосним послушањем бих се вратио."

Други чинилац била је непрекидна умносрдачна молитва: „Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме". Непрекидно и трајно је упражњавао ову молитву.

Једном приликом Старац ми је рекао: „Чудим се зашто толики свет долази код мене. Ја не осећам да говорим нешто нарочито велико. Говорим само оно што ме тог часа Бог просветли да кажем".

И само ово неколико речи довољно је да закључимо колико је он имао смирења. Није имао

осећање да је говорио нешто велико. Зато он и пише у свом последњем писму: „Свет је о мени имао добро мишљење; сви су ме сматрали светим. Ја, међутим, осећам да сам најгрешнији човек на свету".

Смирење, као што знате, представља истинску одлику човека који је заиста свет.

К. Ј. – Из Вашег искуства, оче Јоаникије, шта бисте нам могли изнети о дару предвиђања и прорицања који је поседовао старац Порфирије?

Арх. Ј. – Испричаћу вам један догађај којег се сећам.

Старца нисам био видео годинама. Био сам у Македонији; наиме, Бог је мене јадног и убогог удостојио да поставим темеље манастира Светог Григорија Паламе, који је касније подигнут.

Пошао сам, дакле, к Старцу да узмем благослов, и да мој узбуркани ум нађе мало мира, утехе и наде које је Старац увек давао душама својих посетилаца. Јер, пре свега, поседовао је огроман дар љубави, који се исказивао као утеха свим људима. Старац Порфирије је, могли бисмо рећи, био нека врста „утешитеља".

Пошто сам, дакле, узео благослов, мало смо поразговарали; изненада, он ме погледа, па кроз осмех каже: „Реци ми шта си поставио испред манастира који се гради?"

„Шта сам поставио, Старче?", упитах га. „Видим, видим", одговори ми он. „Шта видите, Старче?" „Видим један велики крст."

Заиста, на том месту смо поставили велики дрвени крст.

Блажени Старац је имао благодатни дар да „види" на велику даљину; да „види" места која су

километрима удаљена и која никад није посетио нити је о њима слушао. Истовремено, поседовао је дар Светога Духа да продире у неизмерну дубину душе и да оно што је у њој скривено, истражује са чудесном лакоћом. Оно што је нама у том откривењу било натприродно, за њега је било сасвим природно, као да је посматрао својим телесним очима. Отац Порфирије је био право око Духа.

К. Ј. – Које корисне речи старца Порфирија највише памтите?

Арх. Ј. – Највише памтим речи које говоре о томе да треба да волимо Христа највише што можемо. „Ко воли Христа", говорио је, „тај избегава грех." Непрекидно је истицао значај љубави према Богу.

Са правом. Јер, као што вам је познато, може човек да живи врлински како би избегао пакао. То је прва категорија људи. У другу категорију спадају људи који настоје да не греше, са циљем да стекну плату од Бога и да задобију рај. Трећа и најузвишенија категорија је она коју је проповедао старац Порфирије: кад човек живи врлински зато што љуби Бога и не жели да ожалости Господа, Који „први заволи нас" *(I Јов. 4,19)*. Ова љубав у души ствара рајско стање и представља почетак раја.

Старац је, такође, наглашавао да оно што му је много помогло јесте читање и изучавање – у складу са речима „истражујте и спознајте да сам ја Господ Бог" *(Пс. 46,10)* – химнографских и богослужбених текстова наше Цркве. Много је волео химне наше Цркве; допадало му се да их чита, рецитује и пое.

Црквене химне, те духовне ризнице Православља, на најбољи начин тумаче Свето Писмо, наше православно Предање, светоотачке текстове, догматику Цркве, и читаво богословље уопште.

Верујем да је старац Порфирије у себи поседовао и изражавао мистично богословље какво се превасходно налази код светог Максима Исповедника и код светог Исака Сирина.

Сећам се, сваки пут кад би свети Старац говорио о скиту Кавсокаливији на Светој Гори, осећао је посебну радост, спокој, духовно задовољство. Била му је то омиљена тема. Место погодно за молитвено тиховање, подвижнички оци његовог времена, колибе, пећине преподобних Отаца, Саборни храм, свето богослужење, подвизи, носталгична присећања на младићке године (био је врло млад кад је ступио на Свету Гору), сурова али и доброћудна природа – све то и многе друге неизрециве, неизразиве и скривене појединости живота у Христу – за Старца су представљали рајски врт и пре есхатолошког раја.

Кад нам је говорио о људима, о Богу, о љубави, о молитви, о васколикој творевини, старац Порфирије је говорио уз помоћ богословских критеријума иако је био оскудног школског образовања. Уистину је поседовао дар богословља, који извире из Живог, Умственог Извора, односно Светога Духа – а пре свега из мистичног богословља, одакле изниче философија по Христу. Он је био мистични богослов без световних студија; образовао се уз помоћ студија подвига, молитвеног тиховања, умносрдачне делатности. Говорио је: „Сту-

пимо сви у земаљску несаздану Цркву, јер ако не ступимо у њу, нећемо ступити ни у небеску Цркву". „Можемо се међусобно сјединити уколико водимо светотајински живот."

Једном приликом разговарао сам са Старцем о извесним тешкоћама и неслози које су се због страсти зависти појавиле у односима међу сестрама монахињама. Старац ми је тад рекао да је та страст највећа од свих; код жена је врло изражена, и веома тешко ју је искоренити. Да би се велико зло зависти одстранило, потребно је да преовлада љубав.

Све ово, као и многе друге приче, којих се чак и не сећам – јер сам пропустио да их забележим – указују на мистични доживљај и мистично виђење које је поседовао благословени Ава.

Монах Мојсеј

Скит Светог Пантелејмона на Светој Гори

К. Ј. – Оче Мојсеје, читалац Ваших књига се лако може уверити у то да Вас заокупља тема бола и да сте се њоме озбиљно позабавили.

Старац Порфирије, кога сте Ви познавали, био је човек који је много боловао и много волео.

Мон. М. – Захваљујем Вам што ми дајете прилику да говорим о оцу Порфирију, који је заиста био старац бола и љубави. Захваљујем Вам, такође, што сте питање поставили на тај начин, јер понекад говоримо о неким чудесним догађајима из живота појединих врлинских људи, па смо тиме импресионирани, или задивљени, или усхићени, заборављајући да су они, да би доспели до таквог стања, водили дугу и тешку борбу, односно да су се предавали упорном и смиреном подвигу. Тај подвиг, наравно, није сâм себи циљ – он је средство за постизање циља, а то је светост, обожење, благодатна причасност Богу.

Отац Порфирије је, уистину, био човек врлине. Са много пажње и опреза треба да говоримо о догађајима који украшавају његов живот; треба да говоримо без преувеличавања, без извртања чињеница, и да са великом одговорношћу и озбиљношћу износимо само оно што нам је добро познато.

Отац Порфирије беше доспео до високог ступња врлине. Доспео је дотле јер је задржао велику чистоту у свом животу. Доспео је дотле јер је био врло смирен. Доспео је дотле јер је био врло послу-

шан. Живео је покрај строгих стараца у Кавсокаливији на Светој Гори све док га тешка болест није удаљила од вољене Свете Горе и довела у близину света, где је постао исцелитељ људи: лечио је њихове душевне болести и њихове грехе – јер, био је веома добар духовник – али и њихове телесне слабости.

Имао је много љубави, која је првенствено извирала из његове љубави према Богу, јер је хришћанска љубав увек двојака: не можеш волети човека ако не волиш Бога, и не можеш волети Бога ако не волиш човека.

Тако се отац Порфирије, нарочито пред крај свог овоземаљског живота, у потпуности предао људима, којих је на десетине и стотине долазило к њему да их утеши својим саветима и својим даром провиђења, који Бог дарује чистим, светим људима.

Кад сам једном приликом, као болесник, и ја посетио Старца да бих добио његов благослов, рекао ми је тачно од чега болујем, иако су лекари много година безуспешно покушавали да успоставе исправну дијагнозу мог проблема. Па кад сам, вративши се од лекара, поново отишао код старца Порфирија, он ми рече: „Благодатни дар, чедо моје, није мој – он је Божији. Ја говорим оно што ми каже Бог, а не оно што каже мој ум, или машта, или знање, или моје могућности".

У наставку исприча ми следећи догађај:

– Пре неколико дана дође к мени један универзитетски професор и пожали се на проблем који има. Рекох му: „Господине професоре, те проблеме

имате још из мајчине утробе". Тада професор поче да плаче. Упитах га: „Зар да Ви, универзитетски професор, плачете?" Он ми одговори: „Имате право, Старче, али ове Ваше речи имају за мене врло дубок значај. Причала ми је моја мати да ју је мој отац, док је мене носила, ударао у стомак, тако да замало није побацила". И отац Порфирије допуни своју причу: „Зар сам ја, дете моје, био у стомаку мајке овог професора? Бог ме просветљује да кажем то што кажем".

Желео бих да поново нагласим да је отац Порфирије био врло смирен човек. Његово смирење било је толико велико да се, предвидевши своју кончину, удаљио од света како му не би указивали почасти, и поново је отишао у скит Кавсокаливију, где је и започео свој монашки подвиг. Ово представља још једну потврду богатства његовог срца, које је привукло благодат Божију да га обдари богатим благословима.

К. Ј. – „Зато, дакле, док имамо времена, чинимо добро свима, а особито својима по вери" *(Гал. 6,10)*.

Монах Никодим Билалис,

сабрат манастира Пантократора, житељ скита Капсале на Светој Гори

Мон. Н. – Имао сам велики благослов да проведем неколико часова са Старцем Порфиријем разговарајући о разним питањима. Од свега што сам том приликом чуо, желео бих да изнесем причу коју ми је блажени Старац испричао поводом тада актуелне теме свештеничког изгледа и ношења расе.

Док је старац Порфирије излазио из цркве Светог Константина на Омонији, приступи му један брачни пар са девојчицом: „Желимо да Вам поставимо само једно питање; нећемо Вас дуго задржавати".

„Имамо ову девојчицу", рече мушкарац, „а моја супруга јој упорно облачи панталоне. Ја то не прихватам, не одобравам. И тако смо дошли до великих несугласица. Одлучили смо, дакле, да пођемо код неког свештеника, код било ког свештеника, да му изнесемо свој проблем, па како нам он каже, тако ћемо поступити."

Старац Порфирије им прво рече да проблем није једноставан. Потом им објасни да је тај проблем разрешен и у Светом Писму и у свештеним канонима. Решен је, међутим, и од стране природе, пошто жена није исте природе као мушкарац, односно и телесно и душевно се разликује од њега. Та разлика се истиче одевањем, јер је мушко тело саздано на један начин, а женско на други. Упути их на *Пету књигу Мојсијеву (22,5)*, која забрањује

мушкарцима да носе женску одећу, и женама да носе мушку одећу.

Затим им исприча следећи зачуђујући догађај, који први пут Вама преносим знајући да ћете га објавити.

Кад је, дакле, Старац служио као свештеник у црквици у Поликлиници, многи тамошњи лекари који су схватили да он располаже значајним даровима од Бога, изузетно су га поштовали и често су од њега тражили да се моли за успех неке тешке операције, или су га позивали на лекарска већања кад је било речи о тешким дијагнозама.

Тако су једног јутра лекари Поликлинике позвали блаженог Старца да им каже своје мишљење о једном необичном случају са којим су се срели. Наиме, млада жена је родила наказно дете које је на образу имало меланоидну израслину попут плавог патлицана. Хтели су да чују његово мишљење о рођењу једног таквог детета. Старац затражи да види породиљу, па разговарајући са њом, сазнаде да се у њеном суседству, на Омонији, кретао један младић који је имао исто такво наказно лице као и беба која се родила у Поликлиници. Пошто је, дакле, живео у суседству, девојка га је често сретала и, наравно, веома га жалила. Кад се, међутим, удала и остала трудна, призор оног младића почне да је прогања као кошмар. Кад би га видела, размишљала је: „Мора да је за његову мајку страшно да има такво дете! Кад бих ја била на њеном месту, како бих то поднела?"

И управо те кошмарне мисли имале су утицаја на девојку у току њене трудноће, тако да се ем-

брион развијао у складу са тим, и на крају је родила детенце са наказним лицем налик на лице њеног младог суседа. Овакво објашњење дао је старац Порфирије, а са њим се сложише и лекари Поликлинике, као и сâма дететова мајка.

Требало би, међутим, да се вратимо на онај пар који беше пришао блаженом Старцу да затражи савет у вези са тим да ли њихова девојчица треба да носи панталоне. Наводећи претходни случај, Старац је хтео да им на примеру покаже да мушка одећа психолошки утиче на женску природу, тако да се по много чему жена понаша као мушкарац, што је противно њеној природи. Наравно, то исто се дешава и у супротном случају, када дечаци или мушкарци носе женску одећу.

Старац Порфирије им је, свакако, ову тему подробније разложио уз помоћ њених психолошких и педагошких пројекција, да би им у закључку нагласио како није дозвољено да жене носе мушку одећу, нити мушкарци женску. Са тим закључком сагласио се и заинтересовани пар, јер је од овог, наизглед случајног, сусрета са Старцем стекао вишеструку духовну корист.

Један светогорски монах, мој пријатељ и сусед у Капсали, старац Мартинијан, дошао је са Свете Горе у Атину само да би се срео са старцем Порфиријем. Пореклом је био из Кипарисије, а као монах је најпре боравио у историјском манастиру Светог Саве Освећеног покрај Јерусалима.

Касније је, међутим, прешао на Свету Гору у Дохијар, да би коначно ступио у скит Капсалу.

Кад је стигао у Оропос, где је пребивао старац Порфирије, било је рано јутро; због тога монах не покуца на врата, нити се јави било коме, него седне да чека. Једног тренутка отвори се један прозор и једна од жена које су тамо живеле као искушенице код Старца, упита га: „Опростите, јесте ли Ви Светогорац?" „Да", одговори он. Тад му она рече: „Старац је рекао да уђете".

Он, запрепашћен јер никоме ништа не беше рекао, нити је икога видео од тренутка кад је стигао, пође код старца Порфирија. Између њих двојице разви се следећи разговор.

– Добродошао. Одакле долазиш?

– Са Свете Горе, Старче.

– Па зар ниси из манастира Светог Саве?

– Не, ја сам Светогорац.

– Зар ниси постао монах у манастиру Светог Саве?

– Јесам, Старче.

Тада му старац Порфирије откри да у манастиру Светог Саве постоји једна пећина – описао му је област и тачно место где се она налази – у којој се налазе мошти манастирских отаца, а која још не беше откривена. Описао му је и такве догађаје из његовог живота да је монах био ван себе од изненађења; питао се како је могуће да су старцу Порфирију познати толики детаљи из његовог живота, пошто се никад раније нису срели.

Следећи догађај тиче се једног мог рођака из Ксирокампа у Елеји. Преносим вам онако како ми је он сâм испричао.

Мој рођак је желео да у свом селу подигне фарму. Претходно се посаветовао са Старцем и овај се сагласио са том идејом. Хтео је, дакле, да на свом имању најпре пронађе воду, те због тога оде код Старца да га упита за савет. Тада старац Порфирије, иако никад раније није био у његовом селу, стаде подробно да му описује његово имање; затим му укаже на једно одређено место где је требало бушити тло, и на којој тачно дубини ће пронаћи воду. Заиста, мој рођак нађе стручњаке за тај посао и поведе их на своје имање; тачно на оном месту на које је Старац указивао, они пронађоше воду.

Тај исти мој рођак испричао ми је и следећи догађај:

Возећи једном приликом некакав велики мотоцикл, он доживи саобраћајну несрећу. Налетео је на нешто и мотор га је одбацио врло далеко, но он, зачудо, остаде неповређен. Кад се увече касно, након несреће, вратио својој кући, он зачу звоњење телефона. Подигне он слушалицу и зачу глас старца Порфирија, који му каже: „Извукао си се, извукао си се! Прослави Бога". Мој рођак је остао запањен.

К. Ј. – Колико ли је само људи Бог избавио посредовањем старца Порфирија! Како је то велики благослов у наше време!

Сведочанство П. П.

– Старче, какав одговор дајете онима који Вас питају и траже од Вас објашњење за благодатне дарове којима Вас је Бог обдарио? Јер, и нас често питају о томе, па нам чак наводе познату народну изреку: „Нема пророка после Христа".

Уместо непосредног одговора, старац Порфирије је саговорника упутио на седму главу старозаветне књиге *Премудрости Соломонове*, где у 27. стиху стоји следеће: „Поколењима се усељавајући у душе светих, пријатеље Божје и пророке ствара светодуховска благодат и енергија".

Пошто стихови 15-27. јасно говоре о занимљивом питању деловања Светога Духа кроз поједине личности које су носиоци благодати, у наставку ћемо их навести:

„А мени нека Бог дâ да говорим по уму и да се достојно сетим онога што ми је дато, јер Он је и Премудрост и водитељ и мудраца исправитељ. Јер у Његовој руци смо и ми и речи наше, свака разумност и делатности знање. Јер Он ми је дао истинско познање бићâ, да знам устројство света и дејство стихија, почетак и крај и средину временâ, измене сунчевих повратака и промене годишњих доба, годишњи круг и положај звезда, природу животиња и нарави дивљих звери, струјања ветрова и људске помисли, разноликост биља и моћи корења. Спознах и оно што је скривено и што је јавно; јер ме научила Премудрост – изумитељка свега.

Јер у њој је дух разума, свети, јединородни, многострани, танани, благољетни, светли, чисти, јасни, незлобиви, добротољубиви, продорни, неодољиви, добротворни, човекољубиви, тврди, крепки, безбрижни, свесилни, свевидећи и све духове прожимајући, умне, чисте, светанане. Јер Премудрост је покретљивија од сваког покрета, а прожима и прониче све и сва чистотом; јер она је дах Силе Божје и излив чисти Сведржитеља славе; зато се ње ништа нечисто не дотиче. Јер она је одбљесак светлости вечне и огледало чисто Божанског дејства и слика Његове доброте. Једна је она и све може, и обитавајући у себи самој – све обнавља и поколењима се усељавајући у душе светих, пријатеље Божје и пророке ствара."

Разговарали смо и са једним атинским адвокатом који је читаву једну деценију одржавао везу са старцем Порфиријем. Кад смо затражили и његово сведочанство, био је веома вољан да нам упути писмо у коме је сажето изнео своје искуство.

„Током читавих десет година мог боравка покрај њега, био сам потпуно сигуран да све што сам учинио, па чак и што сам помишљао, све је то Старцу било познато. Исто осећање имам и сада, после његовог упокојења."

И наставља у свом писму: „Иако је Старац осталим посетиоцима само давао благослов и они су одмах излазили, мене је, при нашем првом сусрету, задржао око четрдесет пет минута и поставио ми је много питања у вези са мојим послом и са мојим животом уопште. Из тог нашег

сусрета остале су ми три незаборавне ствари. Прво: душевно усхићење и некаква необјашњива и непоновљива радост коју сам осетио у тренутку кад сам се нашао у његовој близини; била је то радост, односно трепет какав сам дотад осетио само једанпут у животу – кад сам се поклонио Пресветом Гробу Христовом у Јерусалиму. Друго: то што ми је у сећање вратио и догађаје из дечачког доба које сам био потпуно заборавио. Треће: кад сам му целивао руку да бих отишао, он ме је узео за обе руке и стао да их целива, рекавши да се веома обрадовао и да је наш сусрет био по вољи Божијој.

При многобројним сусретима и дугим разговорима, који су се настављали све до његовог упокојења, увек сам осећао исти унутарњи духовни спокој; био сам потпуно уверен у то да је поседовао божански благодатни дар да ме „види" и да има увид у све што се тиче мене где год се ја налазио.

Из мноштва таквих потврда навешћу један занимљив случај:

Крајем јануара, отприлике пре седам година, посетио сам Старца у његовој келији и рекао: „Опростите, Старче, што нисам долазио да Вам честитам празнике јер сам био у Лондону на једној врло важној судској расправи". Старац неко време ћутао, па ме упита: „Значи осигуравајуће друштво неће да плати надокнаду за брод који је потонуо?" Заиста, то је био предмет судске расправе у Лондону; међутим, ништа му раније нисам говорио о томе.

Приликом једног нашег другог сусрета, пошто смо најпре попричали о клијенткињи са којом сам га раније упознао, Старац ме упита: „Јесте ли коначно пронашли сеф?" Веома сам се изненадио, па га упитах: „Да ли Вас је моја клијенткиња посетила или Вам је телефонирала?" Он ми одговори: „Зашто? Зар је потребно да ми то сâма исприча? Зар не знаш, бре, крштена душо, кад пожелим да те видим, макар да си и на другом крају света, ја видим шта ти чиниш!" Кад сам стигао кући, ја, попут неверног Томе, позовем своју клијенткињу телефоном и упитам је да ли је са Старцем разговарала о случају сефа, на шта ми она одговори одрично.

И последњи случај:

Било је то у фебруару или марту 1988. године, нешто после један час по поноћи; био сам у својој радној соби, где сам изучавао један заиста тужан и врло озбиљан правни предмет. Зазвонио је телефон; био је то старац Порфирије. „Опрости што зовем у ово доба", вели ми он, „али видим да си затрпан папирима и да си веома забринут". „Старче мој", рекох, „благодарим Ти што си ме позвао. Но, како да не будем забринут кад је, осим материјалне стране, у опасности и мој морални лик?" На то ће Старац: „Умири се и не брини, јер ћеш иначе упропастити своје здравље. Са тим папирима и документима којима располажеш јесте да ћеш се намучити – али ће на крају ипак све изаћи на добро".

Заиста, судски поступак везан за овај случај окончан је тек фебруара 1992. године, пошто сам ослобођен по свим тачкама оптужнице.

Сведочанство свештеника Георгија Хиотакиса

У Сфакији постоји изузетно леп крај коме се најлакше може прићи са јужних обала Крита, а назива се Франкокастело. Овај крај је нарочито привлачио пажњу старца Порфирија јер, како нам је открио, то је било „свето место, као место подвига некадашњих подвижника". Свештеници Сфакије о овоме ништа нису знали и нико Старцу није говорио о историји овог места, коју је он сâм „видео" умствено и светодуховски. Заиста, изучавајући историју тога краја, свештеници увиде да је ту постојало мноштво подвижничких скитова. Старац је чак сматрао да би то место било погодно за оснивање центра за међународне сусрете младих.

***

У истом крају, недалеко од Франкокастела, у селу Свети Нектарије, старац Порфирије је имао и друго откривење у вези са једним селом које се налазило мало даље. Застали су, наиме, да се мало одморе у кући једног рођака оца Георгија; и док је домаћица припремала кафу, Старац се изненада окрене ка зиду и бројећи прстима десне руке, поче да говори: „Свети Јован, Свети Георгије, Господ Христос, Свети Антоније, Пресвета Богородица, Свети Никола..." Отац Георгије га упита: „Старче, шта то бројиш на зиду?" „Бројим, чедо моје", узврати Старац, „цркве оног села". Заиста, у правцу тог места на зиду налазило се то село, удаљено нај-

мање четрдесетак километара, које никад нису посетили, нити је отац Георгије икада Старцу говорио о том селу и о његовим црквама. Биле су то управо оне цркве које је Старац умствено видео и набројао.

На путу ка парохији оца Георгија, старац Порфирије показа према веома удаљеној морској обали и рече: „Тамо тече река и постоји једна црква". Заиста, постојали су и поток и црква, но нико Старцу није говорио о њима.

Сведочанство Т. А., теолога

Године 1982. Т. А. поведе к старцу Порфирију једног свог познаника од око четрдесет година, пошто је овај био „слуђен" – како је Старац обично говорио – од стране разних гуруа; чак је био доспео и до Индије. Т. А. га представи старцу Порфирију као свог пријатеља, не помињући његово име или било шта друго, него само рече да је „слуђен" хиндуизмом и да би желео да му Старац помогне. Старац га ослови по имену, и упита га за здравље његове жене и његово двоје деце.

Ово Старчево откривење уистину је потресло тог човека, те се он од срца исповедио, вративши се искрено православној вери.

Кад су одлазили од старца Порфирија, познаник се обрати Т. А.: „Ја сам стварно ожењен и имам двоје деце, али ништа ти о томе нисам рекао. Штавише, напустио сам жену и децу, и Старац је то познао".

***

И многи други, углавном млади, „залуђени" источњачким религијама и разним сектама, прибегавали су старцу Порфирију и тражили његову помоћ. Кад би се исповедили, уз помоћ његових савета и његовог благослова („закрстио" би их), бивали би излечени не само од душевних болести, него и од телесних. Многи од њих су пре тога прибегавали психијатрима, но нису наилазили на корист попут оне коју су налазили код старца Порфирија.

Сведочанство А. Т., патолога, Ксанти

Своје сведочанство А. Т. је изнео у писму од 28. 7. 1992; ево како оно гласи:

О оцу Порфирију чули смо од некадашњег световњака и асистента на Универзитету у Тракији, а садашњег свештеника и професора физике на истом Универзитету, оца Георгија Анагностопулоса. У октобру 1980. године посетили смо светог Оца у његовој скромној келији у Оропосу. Супруга и ја остали смо код њега око четрдесет пет минута. Пре него што бисмо му изнели неки свој лични проблем, Старац нам је наводио случајеве који су се дешавали разним безименим хришћанима, а ти њихови случајеви били су истоветни са нашим проблемима, тако да смо имали прилику да чујемо њихова решења и одговоре које смо тражили.

Кад смо устали да пођемо, свети Старац, уз светитељски, радостан, нежан, отачки осмех, узе руку моје жене ухвативши је управо за оно место

где је осећала бол који нисмо поменули, нити смо имали намеру да га поменемо, јер смо га лечили медицински и уз помоћ лекова. Кад је Старац додирнуо њену руку, она је осетила како јој се читавим телом разлива некаква топлота и како је обузима нешто попут вртоглавице, но одмах затим јој је било лакше, а бол је изненада нестао. Тад моја супруга, ганута и са сузама у очима, рече: „Оче, зар сте и то знали?" Отада, наравно, више није узимала лекове нити је одлазила код ортопеда.

Благодаримо Богу што нам је и у наше дане даровао богоносне Оце. Захваљујемо брижном оцу Порфирију, који нам је, одлазећи са овога света, обећао: „Молићу се за вас и за вашу децу". Нека његов благослов буде са нама.

Николај Сотиропулос, теолог

Пре него што сам га упознао, доста сам слушао о њему, но сматрао сам то претеривањима. Једног дана позове ме телефоном један колега теолог и филолог који је увек био неповерљив према тим темама и који је био врло рационалан и схоластичан.

Изненадио сам се кад сам чуо како ми узбуђено и усхићено говори: „Открио сам једног чудесног и предивног Старца са изобилним даровима Светога Духа и са задивљујућим виђењима. Уверили смо се у њих и ја лично и група колега професора који смо га посетили. Треба свакако да га упознаш. Много ће нам помоћи у духовном животу".

„Пошто ти тако кажеш, онда верујем", рекох му, „јер си ти неповерљив и рационалан. И сâм сам био резервисан и сматрао сам претеривањем све што су ми о њему говорили; но, сад кад ти то кажеш, онда верујем."

Још истог дана пошли смо код старца Порфирија, са којим смо се упутили у Халкиду. Тамо сам видео прво чудо.

У једној камп-приколици у којој су пребивали неки француски туристи, плинску боцу захвати пожар. Старац Порфирије је видео овај догађај уз помоћ благодатног дара натприродног знања, јер се боца није могла спазити пошто је била унутар приколице. „Запалила се плинска боца", рече Старац изненада. И одмах поче да се моли да боца не експлодира. Тада угледасмо ватру у приколици и видесмо како неко избацује огромну плинску боцу која беше обухваћена пламеном.

Испричаћу вам неке догађаје чији сам био сведок, а и неке друге што су мени испричали рођаци или пријатељи које сам ја, због разних њихових проблема, одводио код старца Порфирија.

Још од младалачког доба Старац је поседовао благодатни дар Светога Духа. Даром провиђања видео је тела и душе, видео је болести, видео је сагрешења, врлине, проблеме, психолошка стања. Од њега ништа ниси могао сакрити.

Једном приликом разболео сам се и трпео ужасне болове. Док сам имао те тегобе, разговарао сам телефоном са Старцем. Кад сам оздравио, пошао сам да му се захвалим.

Упитао ме је да ли ме још увек боли. Мало ме је, додуше, болело, но у поређењу са ужасним боловима које сам претрпео, то мало бола сматрао сам ништавним. Тако му и одговорих.

„Не боли те?", упита он по други пут. „Не боли", понових. „А овде, у овом делу", рече он показујући на одређен део мога тела, „зар те не боли мало?" „Да, боли", одговорих. Насмешивши се, он ми тад рече: „Па зашто не кажеш?"

Другом приликом, кад сам опет имао болове, он ме упита: „Овде, на овом месту, зар те не боли?" Кад сам му одговорио потврдно, он ме посаветова шта да чиним да бол умине; тако је и било.

Старац је, као што већ рекох, видео у дубину све – тела, душе, мисли – све. Једнога дана, дошавши Старцу, затекох код њега неке жене и девојке које су такође дошле да га посете. Биле су, међутим, непристојно одевене. Старац Порфирије је с њима разговарао о разним духовним питањима, али при том није упутио никакву примедбу о њиховом изгледу.

Ја сам, признајем, у себи негодовао против ових жена и девојака зато што су се у таквом издању појавиле пред тако светим Старцем. А истини за вољу, био сам саблажњен и тиме што их старац Порфирије ни једном речју није опоменуо. Пошто оне отидоше, Старац уз осмех рече: „Господине Нико, ја нисам строг као ти". Ја сам, наравно, одмах разумео да је он ухватио моју мисао и схватио да сам се саблазнио. Ипак га упитах: „Зашто ми то кажете, Старче?" Он ми одговори: „Ето, дошле су ове девојке овамо обучене непристојно, а ја им нисам скренуо пажњу на то. Моја је тактика друкчија. Јер, чак и да сам им ишта рекао о њиховом изгледу, оне ме не би послушале пошто немају веру у Христа. Стога покушавам најпре да их приведем вери у Христа. Онда ће већ и саме схватити своју погрешку и исправити се".

Довео сам код старца Порфирија свог брата, који је по занимању правник. Старац га задржи покрај себе читавих пола сата говорећи му о разним стварима. Кад изађе напоље, мој брат задивљено и преусхићено рече: „Какав је само човек тај отац Порфирије! Причао ми је о свему – чак и о мојим тајнама које су познате само Богу и мени".

Други пут одвео сам код Старца свог нећака, студента права. Био је врло, врло раздражљив. Чим га је старац Порфирије видео – очима своје

душе, јер тада већ беше изгубио свој физички вид – рекао је: „Ти си тај Коста бунтовник". И извршио је потпуну анализу његовог психолошког стања.

Најупечатљивији тренутак био је кад га је упитао да ли га је обузимала меланхолија. „Да, Старче", одговори Коста. Тад му старац Порфирије рече: „Меланхолија те обузима зато што си слуђен у души јер ниси разрешио проблем вере. А кад си меланхоличан, онда кажеш: ‚Да ли, уопште, треба живети или не?'" Заиста, младић је често понављао те речи. Често је уздисао и говорио: „Да ли, уопште, треба живети или не?"

Једном приликом довео сам блаженом Старцу управника једне банке. Старац Порфирије му је говорио о њему и о његовој породици; кад је изашао из келије, рекао је дословно: „Старац ме је читавог разложио; растурио ме је на саставне делове. Ништа се не може сакрити од очију његове душе".

Старац Порфирије је поседовао благодатни дар натприродног познавања невероватних ствари. Док је, на пример, путовао аутомобилом и пролазио покрај разних места, говорио би: „Овде је закопан један антички град", или: „Овде куда сад пролазимо, сахрањен је један светитељ".

Иако је похађао само најниже разреде основне школе, разговарао је са научницима – посећивали су га многи научници – и то уз помоћ конкретне терминологије својствене одређеним наукама. Са лекарима је разговарао медицинском терминологијом, са биолозима терминологијом биологије, са астрономима језиком астрономије, са хемичарима је разговарао о хемијским једињењима... Невероватне ствари; заиста, невероватне.

Једног дана разговарао сам усхићено са својим познаником о једној студенткињи теологије којој смо се дивили због њеног духовног напретка, због њене ревности, због одушевљења које је показивала и због марљивости која ју је красила. Закључили смо да ће се развити у значајну мисионарску личност.

Старац Порфирије на то климну главом, уздахну, па нам рече: „Тако ви кажете, но ја не делим ваше мишљење. Ја у дубини видим неке друге ствари. Дешавају се страшне промене у души те девојке, и ускоро ће она одбацити све: и теологију, и побожност, и постаће световнија од световних девојака".

Било нам је, истина, тешко да поверујемо у тако нешто. Недуго затим, нажалост, та девојка се толико променила да је заиста постала непрепознатљива – ни по чему није подсећала на ону прећашњу девојку.

Својим духовним очима Старац је видео рат у Персијском заливу. Рекао ми је: „Чедо моје, видим да је рат неизбежан. Видим велико крвопролиће; плачем и ридам због тога". При том су му из очију лиле сузе.

Кад је рат био на врхунцу, рекао је: „Сад се припремају да склопе мир". Но, следећег дана за-

почеше операције копнених снага, а један међу нама који беше чуо да је Старац говорио о миру, рече како је отац Порфирије овога пута „промашио". На то му други одговори: „Старац Порфирије не промашује. То што је рекао, то ће се и догодити". И заиста, ускоро склопише мир.

К. Ј. – Господине Сотиропулос, на почетку своје беседе говорили сте о благодатном дару излечења који је поседовао старац Порфирије. Можете ли нам навести неки конкретан пример?

Н. С. – Испричаћу вам, најпре, случај са једним мојим сарадником који је заједно са мном посећивао Старца.

„Видим нешто овде, на овом делу главе", рекао му је Старац. „Не осећам баш ништа, Старче", узврати он. „Добро, добро. Ја, ипак, нешто видим", био је упоран Старац.

Четири године касније, на том месту појави се злоћудан тумор. Поново смо отишли код старца Порфирија да га посаветује да ли операцији треба да се подвргне у Грчкој или у иностранству. Старац га закрсти, па му рече: „Ако си вољан, и у Грчкој се можеш оперисати, и бићеш добро".

Извршена је операција, и овај човек падне у кому читавих седамнаест дана. Његова деца, замислите, нису могла да одлазе да га виде. „Не можемо да гледамо нашег оца мртвог", говорили су. Јер, заиста се није разликовао од мртваца.

Били смо потресени због таквог његовог стања пошто су нам, на концу, и лекари саопштили да не могу ништа да учине за њега, и да он полако

умире. Рекли смо старцу Порфирију: „Ви сте говорили да ће му бити добро, а он је сад несахрањени мртвац". Старац Порфирије се насмеши, па нам рече на себи својствен начин: „Добро, добро. Помолите се и ви, помолите се". Заиста, човек оздрави и сад је сасвим добро.

Једна наша сарадница је имала рак у врло одмаклом стадијуму. Поведох је к Старцу, он је закрсти, неко време се мољаху заједно, и на крају он јој рече да ће јој бити добро.

Неколико дана касније, она оде у болницу на преглед, и лекари остану пренераженi: „Шта се десило са Вама? Зар су наши апарати толико дуго грешили? Јесмо ли ми погрешили у постављању дијагноза? Где је нестао рак који сте имали? Сад немате ништа. Потпуно сте здрави".

Наша сарадница им тада објасни да није било никакве грешке, него да је ишла код старца Порфирија и да се десило чудо. И сâми лекари у болници били су веома узбуђени и задивљени.

Телефонирала ми је једна познаница из Канаде. Њеном детету се појавио рак у глави. „Ти", каже ми она, „познајеш неког светог подвижника. Пођи, молим те, код њега и замоли га да се помоли Богу да моје дете оздрави".

Пођем код старца Порфирија и испричам му за дете. Он га са толике удаљености закрсти – и дете оздрави.

Старац Порфирије је поседовао велику ширину духа. „Апостол Павле и блажени Златоуст", говорио је он, „на савршен начин изражавају хришћанство."

Веома је волео Јеванђеље. Како ми је сâм причао, као дечак на Светој Гори учио је наизуст читаве одељке Јеванђеља, и трчећи по брдима и шумарцима, гласно их је рецитовао уз неописиву радост.

„У Цркви је спасење", увек би нам говорио. „Ко је члан Цркве, тај се не плаши друге смрти; нема смрти за онога ко се налази унутар Цркве Христове. Наше Православље је савршено; нема у њему ништа несавршено.

Једном приликом посете Старца неки странци, јер се глас о њему ширио и у иностранству. Желели су да из његових уста чују неку духовну поуку, но он ништа није говорио. Прошло је доста времена, а Старац је и даље ћутао.

Посетиоци му онда објаснише да су дошли издалека да га виде и да им он каже неку духовну поуку ради њихове користи. Старац тада прекиде своје ћутање, па им рече: „Жалостим се и уздишем, јер нисам заволео Бога колико треба".

Осим љубави, Старац је поседовао и веома велико смирење.

Једног дана ми је рекао: „Хоћу да те бијем". „Зашто, Старче?", упитах га. „Зато што говориш о мојој личности, о мојим благодатним даровима. Не желим да о томе говориш. Све то Бог ми је подарио не би ли ме тиме гануо, па да постанем добар. Ја се, чедо моје, плашим дана Суда; можда

ћу рећи: ‚Господе, Господе, нисмо ли у име Твоје пророковали, и Твојим именом демоне изгонили, и Твојим именом чудеса многа творили?' *(Мат. 7,22)*, а Господ ће ми рећи: ‚Иди од мене, ја те не познајем'."

И само старац Порфирије би био довољан и предовољан да покаже да је хришћанство истинито, а да Христос јесте истинити Бог, Који је све ове чудесне благодатне дарове дао блаженом старцу Порфирију.

Панајотис Сотирхос

К. Ј. – Господине Сотирхос, имали сте срећу да познајете старца Порфирија. Молили бисмо Вас да нам причате о његовој личности и његовој светости.

П. С. – Старац Порфирије је био преподобни монах великих и узвишених размера, истински светитељ. Сви који су имали срећу да га изблиза упознају, могли су да виде ту светост, која се показивала и у његовом ћутању, и у његовим речима, и у његовим делима.

Бог нам је већ показао знаке светости старца Порфирија не само док је он био на земљи, него и одмах после његовог престављења.

Изнећу следеће сведочанство.

Овде у Атини живео је један врло образован човек, духовно дете старца Порфирија. Током читавог низа година он је одлазио код Старца, или би му телефонирао, тражећи савет у вези са сваким проблемом који је имао. Оних дана кад се Старац упокојио, он је био у иностранству и тако није био обавештен о његовом упокојењу.

Кад се вратио у Атину, нашао се пред једним породичним проблемом и пожелео је да се, као и увек, посаветује са Старцем. Он узме телефон, окрене број који је био у Старчевој келији... и са друге стране јави му се сâм старац Порфирије.

Пошто је поздравио Старца и затражио благослов, испричао је свој проблем и затражио његов савет. Старац Порфирије му рече шта треба да чини, а шта да избегава. Тад му овај човек захвали и рече: „Доћи ћу, Старче, да Вас видим чим будем

могао". Старац Порфирије му каже: „Немој ме више позивати телефоном, јер сам умро".

К. Ј. – Духовно зрачење старца Порфирија било је толико велико и толико значајно да је мало и незнатно све што би човек о њему рекао.

П. С. – Основне Старчеве одлике биле су велико смирење, велика чедност и велика молитва. Овај триптих је тачно изображавао његов светитељски лик, како смо и наследили од нашег православног Предања.

К. Ј. – Задивљујући је био његов дар правилног расуђивања, тако да је сваком ко је у невољи могао да помогне да начини неколико корака напред. Он је собом увек представљао принос, службу и служење другима.

П. С. – Један његов благодатни дар употпуњавао је други, јер је Старац поседовао многе дарове.

Красила га је безгранична дуготрпељивост и духовно милосрђе према свој својој духовној деци, али и према сваком посетиоцу. Хиљаде људи је долазило и посећивало га у његовом манастиру.

Подвизавао се више од седамдесет година. Од најранијег детињства па све до дубоке старости, непрекидно се подвизавао и борио и за себе и за добробит своје духовне деце. Зато га је Бог наградио толико бројним и толико богатим благодатним даровима, као што су, између осталих, дар прозорљивости, предвиђања, прорицања и, пре свега, његова чудотворна молитва. Познато је да је излечио многе који су патили чак и од најозбиљнијих болести.

Занимљиво је да су и многи научници долазили да приме савет од њега: или пре одласка на неки научни скуп, или, кад су у питању лекари, пре него што приступе некој тежој операцији, или, ако су у питању научници неких других струка, пре него што донесу неку тешку одлуку.

К. Ј. – Очи старца Порфирија виделе су оно што ми други нисмо могли видети.

П. С. – Старцу Порфирију су били познати детаљи и времена и простора. Невероватно је у којој мери је видео ствари, лица и догађаје који су се десили у прошлости, који се дешавају у садашњости, и који ће се десити у будућности.

Познато Вам је, верујем, да је видео и продор Турака на Кипар.

К. Ј. – Да.

П. С. – Оног страшног јутра, у праскозорје 20. јула 1974. године, устао је и пробудио и своју сабраћу. „Овог часа", рекао им је, „Турци ступају на Кипар."

К. Ј. – Показао им је тачно чак и места на која су се Турци у том часу искрцали.

П. С. – Једном приликом, заједно са троје своје духовне деце, старац Порфирије се упути у један манастир да одслужи вечерње.

Најпре су намеравали да оду пешке. Но, пошто су доста препешачили и пошто је Старац био уморан, а манастир је још био далеко, науме да пронађу неко превозно средство.

Тог тренутка у даљини се укаже један такси. Тада Старчеви сапутници – сва тројица мирјани, а

не клирици – предложише да дају некакав знак да се такси заустави како би питали возача може ли да их повезе до манастира. „Не бојте се", рече им Старац, „возач ће се сâм зауставити. Али, кад уђемо у такси, нека се нико не обраћа возачу; само ћу ја разговарати са њим."

Тако је и било. Возач заустави такси иако му нису дали никакав знак; кад су ушли, отац Порфирије рече возачу куда да их вози.

Тек што су пошли, возач поче да напада свештенство и да га оптужује за многе ствари. Сваки пут кад би нешто рекао, обраћао се тројици мирјана, који су седели на задњем седишту: „Зар није тако, људи? Шта ви кажете?" Они, међутим, по Старчевом захтеву, нису проговарали ни речи.

Видевши да ови не одговарају, возач се окрену према старцу Порфирију и рече: „Зар није тако, попе? Шта ти кажеш? Је л' истина све то што новине пишу?"

Старац му тада рече: „Чедо моје, испричаћу ти једну причу. Испричаћу ти је само једанпут – други пут неће бити потребно".

И он започне своју причу: „Био један човек из тог и тог места (Старац је навео место); код њега у суседству живео је човек који је имао велико имање. Једне ноћи, он га убије и закопа. Касније, уз помоћ фалсификованих папира, он присвоји и суседово имање и прода га. Знаш ли шта је купио тим новцем од продатог имања? Купио је такси".

Чувши ову причу, возач је био толико потресен да је зауставио ауто украј пута и повикао: „Ништа не говори, оче! Ово знамо само ја и ти".

„Зна и Бог", одговори старац Порфирије. „Он ми је то рекао, да бих ја рекао теби. Старај се одсад да промениш свој живот."

К. Ј. – Значи, господине Сотирхос, старац Порфирије је, уз помоћ свог благодатног дара прозорљивости, видео да је таксиста починио оно убиство.

П. С. – Управо тако.

Један човек, духовно чедо старца Порфирија, који живи у Јужној Африци, позове га једног дана да би затражио савет за неки свој озбиљан проблем.

Док су разговарали телефоном, Старац га упита: „Како је тамо? Је л' киша престала, или још увек пада?" Замислите, налазећи се у Грчкој, Старац је знао да је у Јужној Африци тог дана падала киша.

Тај који је телефонирао, знао је за Старчев дар прозорљивости, предвиђања и за многе друге његове дарове; кад су завршили разговор, он му рече: „Старче, овде је са мном и један мој пријатељ; он би, такође, желео да разговара са Вама и да узме од Вас благослов".

Пријатељ узме телефонску слушалицу и чује Старца како говори: „Добро вече, чедо моје", и ослови га по имену. Овај остаде запањен. Одмах затим Старац га упита: „Како су твоје четири кћери?" Па настави: „Обрати пажњу на најстарију међу њима, јер има проблема и може нешто погрешно учинити".

Старцу су долазили људи не само из Грчке, већ из читавог света – па чак из Јапана. Долазили

су и износили своје проблеме, своје немире, и све друго што су имали у себи. И он је свима помагао са много љубави, смирења, кроткости и молитве – пре свега молитве.

К. Ј. – Сваки пут кад сам сретао старца Порфирија, осећао сам да разговор са њим представља духовну гозбу. Оно што је на мене остављало велики утисак, била је слобода коју је давао свом саговорнику. У његовој личности видео сам отеловљену читаву слободу Православља.

П. С. – Старац Порфирије никога није приморавао да чини било шта што би укидало његову слободу. Стога није желео ни ми да наподаштавамо друге људе, него да их поштујемо. Имајући у себи такву светост, гледао је на људе око себе са бескрајним саосећањем.

Његова најзначајнија одлика била је то што је свакога примао. Примао је и агностике и атеисте; примао је и гуруе, не осуђујући никога због његове идеологије. Свима је, међутим, наглашавао да се истина налази у Христу и православној вери.

Старац никога није осуђивао; свакога је, међутим, освајао. Поседовао је дар да преобраћа људе.

Навешћу вам пример једне француске професорке која је, чувши за Старчев дар прозорљивости, пожелела да га искуша.

Нешто раније, она је била на једном симпозијуму на тему гуруа који се одржао у Јапану. Дошавши, дакле, код Старца, она му није поменула да је учествовала у раду тог симпозијума.

Као и увек, старац Порфирије пусти да се разговор одвија слободно. Говорио је о ономе што је

Францускиња желела; једног тренутка разговор се поведе о гуруима. Старац јој тад рече: „На оном симпозијуму на коме сте учествовали пре извесног времена, поред Вас је седео један господин; зар Вам он није рекао ништа на тему о којој ме сад питате?" И наведе јој име тог господина, који је био хришћанин.

Францускиња је имала осећај да ју је гром погодио. Јер, заиста, са тим човеком, кога је Старац поменуо, разговарала је о питању које је она поставила Старцу. Тада је схватила да је старац Порфирије просвећен од Бога.

Саветовао је да бирамо благе речи како бисмо неком нешто саопштили, тако да изостане елемент супротстављања или полемике.

Силно оружје у борби за спасење свију нас јесте благост. Милост коју Бог излива на све нас треба и ми, са своје стране, да пројављујемо заузврат према ближњима.

Ја сам лично убеђен да је овде реч о истинском светитељу наших дана. Желео бих само једно: да ово моје убеђење, које је истовремено и убеђење хиљадâ људи, прихвати читава Црква како би старац Порфирије и званично био признат за светитеља, јер су нам потребни такви узори.

Н. Н., теолог

Са циљем да се сусретнем са оцем Порфиријем, нашао сам се у црквици Светог Герасима у Атинској поликлиници. Тада сам први пут видео оца Порфирија, али и доживео на светој Литургији.

Велики утисак на мене оставио је његов блистави лик. Наравно, он је увек био светао, лице му је блистало, али током свете Литургије на њему је било нешто чудесно. Имао сам утисак да је природно то што сам видео, јер то је био мој први сусрет са њим. Друго што је на мене оставило нарочит утисак, био је начин на који је Старац изговарао молитве и узвикивао возгласе. Чинило се као да је разговарао са неким ко је био пред њим, ко га је посматрао.

Треба да признам да првих година нашег познанства многе ствари нисам схватао зато што смо на Богословском факултету навикли да светитељи припадају само прошлим временима. Нисам, дакле, могао да замислим да се покрај мене налази светитељ.

Доста година касније, кад сам га боље разумевао, упитах га једног дана: „Старче, толико година Вас познајем, толике ствари сте ми рекли, толико догађаја се збило, али нисам могао све да схватим у правом смислу. Зашто ми о томе нисте говорили, пошто сте ме толико много волели и пошто сте ме толико саветовали?" Његов одговор је био следећи: „Ниси могао то да поднесеш. Сад кад можеш, сад ти говорим".

Октобра 1990. године, због разних својих проблема, запао сам у рђаво духовно стање и поднео сам несносна искушења.

Пошто нисам имао снаге ни да се помолим Богу – била је то необична ствар – ограничио сам се на то да неколико дана, уместо друге молитве, говорим: „Боже, ја сам грешан, немам начина да разговарам са Тобом".

Сећао сам се Старца, који ми је много пута говорио: „Знаш ли, Никосе, колико је то велики дар што нам је Бог дао право да Му се обраћамо сваког часа и сваког трена; и у било каквом положају да се налазимо, Он ће нас услишити! То је највећа част коју имамо. Због тога треба да љубимо Бога".

Налазећи се, дакле, у таквом духовном стању, пођох заједно са своја три пријатеља да се видим са старцем Порфиријем. Најпре код њега уђоше моји пријатељи, а на послетку уђем и ја.

Тек што сам ушао, Старац ми вели: „Седи, грешниче". Чим је то изговорио, схватио сам да је он све време пратио стање кроз које сам пролазио.

И тако, пружен на кревету, слабашан, са многобројним болестима које су га мучиле, нашао је снаге да се усправи и тобоже љутито каже ми: „Реци, Никосе, и нешто друго осим што све време понављаш: ја сам грешан, ја сам грешан!" И настави као да је љут: „Реци нешто друго Богу. Помоли се! Зар не схваташ да је то искушење коме не можеш да се супротставиш?"

Док смо излазили, један од пријатеља са којима сам дошао у посету Старцу и коме сам поверио

шта ми је Старац рекао, исприча да је Старац њему исправио једну реч у молитви коју је он тајно изговарао. Рекао му је: „Бре, Јани, ову реч не изговарај тако, него овако".

Испричаћу вам још једно искуство у вези са овим светим човеком.

Једна моја познаница се заручи са својим младићем. Нешто касније, између ње и њеног вереника појаве се несугласице. И девојка и њена мајка, која је знала шта се збива, скривале су то од девојчиног оца. У једном тренутку чак је изгледало да ће се заруке раскинути.

Једно поподне старац Порфирије је телефонирао мојој кући. У том тренутку ја нисам био код куће, па Старац рече мојој жени да дођем к њему што је могуће пре.

Заиста, ја се одмах упутим Старцу; тек што сам ушао, он поче да ми говори о девојчином веренику, да ми описује његов карактер и да ми говори како је он добар младић. Пошто нисам имао појма о несугласицама које је девојка имала са својим вереником, нисам схватао зашто ми је Старац то говорио. Упитао сам га: „Зашто ми о томе говорите, Старче? Шта се дешава?"

Он ми одговори: „Девојчини родитељи су егоисти и родили су егоисткињу. И уместо да чини оно што треба пред Богом, она о свему расуђује по световним мерилима и због тога неке ствари није схватила. И сад је спремна да раскине своју веридбу. Можда се њен вереник мало и повео за својом породицом, али он је добар младић".

Вративши се кући, позовем девојку и њену мајку, кажем им шта ми је рекао старац Порфирије и замолим их да сутра ујутру обе пођу и поразговарају са њим. Оне, заиста, тако и учине. Ствар беше доведена у ред: девојка се удала и врло лепо живи са својим мужем и децом.

Такав је био старац Порфирије, коме толико много дугујем. Отишао је са земље. Па ипак – у то чврсто верујем – увек нас прати и укрепљује.

Андреас Тилиридис,

доктор филозофије, теолог, писац
(сада епископ Ируте у Кенији, Г. Макарије)

К. Ј. – Господин Андреас Тилиридис, са Кипра, управник је Богословске школе „Архиепископ Макарије Трећи" у Најробију у Кенији. Током последњих петнаест година, имао је заиста велики благослов Божији да се много пута сретне са старцем Порфиријем. У овом кратком разговору он ће нам изнети нека од својих драгоцених искустава.

Старац Порфирије је представљао читав један свет; био је то преподобни лик, преиспуњен светошћу и многим благодатним даровима Светога Духа.

А. Т. – Заиста, он је био извор душевног спокојства. Био је мудар учитељ, и свако ко га је упознао, осећао је да је старац Порфирије био човек умносрдачне молитве. И сâм заробљен божанским еросом, хтео је да га преда свима који су га посећивали. Љубио је Бога свом својом душом, пошто се сâм уверио да једино та љубав води ка спасењу.

Разговор са старцем Порфиријем имао је нарочит значај за сваког његовог саговорника. Измерио је пулс – то је прави израз – свакоме од нас; у то сам се уверио на основу својих сусрета са њим. За свакога од нас Старац је имао другачији „рецепт".

Запањујуће је било то да му је било познато све што је заокупљало саговорника. Знао је и оне ствари о којима му никада ниси говорио. И увек је давао одговарајући „рецепт", кроз који си долазио до решења.

Већ сам добро познавао Старца кад сам одлучио да затражим његово мишљење о разним проблемима који су ме заокупљали, о неким својим сумњама и о недоумицама чему да се посветим у животу.

Припремио сам шта ћу говорити и разврстао сва питања која сам намеравао да му поставим.

Дошао сам, дакле, и сео покрај њега; пре него што сам било шта изустио, он поче да набраја сва питања управо оним редом којим сам ја намеравао да их изнесем.

Ја сам, наравно, био изван себе. Остао сам запањен и нисам знао шта да кажем. Знао је све, сваку ствар која ме је заокупљала и сваки детаљ у вези са тим. Захваљујући Старцу, успео сам да надвладам тешкоће, и донео сам одлуку да останем на свом месту у Африци.

К. Ј. – Да тамо наставите свој велики мисионарски рад?

А. Т. – Све време нашег разговора осећао сам да из њега зрачи нарочит оптимизам, нада и радост. Отада па све до данас – знате, у Африци је живот веома тежак, и нису у питању тешкоће друге врсте, у питању су и разне болести које тамо владају – у себи осећам неку бесконачну радост, неку раздраганост која ми се често чини необјашњивом. Сигуран сам да је у питању његова молитва, која ми помаже да останем и наставим свој рад у Африци.

Старац Порфирије је желео, и у томе успевао, да све своје одушевљење пренесе на свог саговорника. Рецепти које је давао – његове личне савете

сам заиста доживљавао као рецепте – долазили су од истинског лекара душе и тела јер су, заправо, долазили од Самога Бога.

К. Ј. – Све то показује да је старац Порфирије имао Духа Светога у себи.

А. Т. – Да, заиста је у њему била присутна благодат Светога Духа. То објашњава зашто је могао свима да помогне, показујући свакоме понаособ одговарајући правац. Његове речи су биле речи живота за свакога ко је тражио његов савет. Није било случаја да неко дође код њега а да му он није пружио одговарајући лек.

Старац Порфирије је, нарочито кад су били у питању млади, изразито инсистирао на раду. Није подносио да неко буде беспослен, незаинтересован или непажљив. На ово је обраћао веома велику пажњу. Сматрао је да људи треба да буду активни и креативни.

Увек је проповедао потребу за вером и за стрпљењем. Ово је увек понављао без обзира на проблем који би му саговорник излагао. Увек је говорио о вери и о стрпљењу, које хришћани треба да имају у сваком тренутку свог живота ма колико он био тежак.

Пролазак старца Порфирија кроз овај наш земаљски свет представљао је дар Божији људима нашег времена.

Х. Х.

Х. Х. – Старца Порфирија сам први пут срела 1981. године.

Као што знате, код њега је увек било много света који је чекао да буде примљен, и ја сам уважавала то што је увек био уморан и врло често болестан.

Први пут, дакле, кад сам имала прилику да разговарам са њим, имала сам жељу да стално понављам оно што су рекле Мироносице: „Видела сам Господа".

Толико једноставности, толико љубави, толико слободе и толико мудрости сабране у једној личности! Старац Порфирије је волео читав свет.

Но, оно што је уистину било чудесно, јесте његова истанчаност. У сваком тренутку знао је шта треба да каже свакоме понаособ, у зависности од тога колико је саговорник тог тренутка био спреман да прими. Кад би видео да нисмо спремни да примимо то што је желео да нам каже, говорио би само мало и додао: „Добро, разговараћемо опет".

Кад је умро мој супруг, наши синови Димитрије и Константин имали су један дванаест, а други десет година; као што можете и замислити, губитак оца су поднели врло тешко. Старац је гледао у дубину њихових душа и говорио је: „Повређени су, рањени су". Истовремено, много ми је помогао, нарочито кад је у питању мој старији син, коме је губитак оца нанео већу повреду. Саветовао ми је да се према њему односим са великом кроткошћу и љубављу.

Говорио ми је: „Не обраћај пажњу на то како дечко реагује или на то што ружно говори. Он то, заправо, и не жели; не може другачије да чини у том часу, али се касније каје. Кад се, међутим, ми љутимо, тад се поистовећујемо са жељом ђавола и на тај начин сви заједно ступамо у његов круг".

Увек ми је наглашавао: „Постоји један начин да немамо проблема са децом: да водимо свети живот. Будите свети, и нећете имати никаквих проблема са својом децом".

К. Ј. – Јесте ли га питали на који начин да постанемо свети?

Х. Х. – Наравно. Његов одговор је био: „Врло једноставно: када дође благодат Божија". А кад сам га упитала како долази благодат Божија, одговорио ми је: „Кроз смирење и молитву. Но, и наша молитва треба да буде снажна и жива. Кад се молимо са вером и поверењем, увек ћемо имати успеха".

Говорио ми је: „Немој да вршиш притисак на своју децу. Оно што желиш да кажеш, реци својом молитвом. Деца не слушају ушима, него само онда када дође божанска благодат, која их просветљује, и тек тада чују оно што желимо да им кажемо. Кад хоћеш нешто да кажеш својој деци, кажи то Пресветој Богородици и Она ће посредовати. Твоја молитва ће деловати као духовно миловање које грли децу – а то ће их привући. Дешава се, видиш, да понекад хоћемо да их помилујемо, а она се бране; од духовног миловања неће се никада бранити".

Старац ме је саветовао и поучавао по сваком питању које се тицало деце.

Моја деца су волела јахање. Једном дође време кад је требало да купимо коња. Пошто се, међутим, радило о значајној одлуци, пођем по савет код Старца, који ме је врло одлучно подржао у томе да донесем позитивну одлуку. Позвао је и моју децу; рекао им да је јахање врло лепа ствар и тражио од њих да, кад буду јахали, имају на уму како је лепо седети на коњу и радовати се томе што радиш.

Исто тако, бодрио је моју децу да пешаче по снегу и говорио им: „Тамо у планини, где пешачите и посматрате небо, снег и читав онај дивни призор, сетите се ко је то све створио". Кроз творевину, на благ начин их је водио ка Творцу.

Упоредо са тим, говорио им је да не запусте своје школско градиво; али, на како леп начин им је то говорио: „Нећете запустити књиге и учење. Ево како ћете поступати. Читали сте и мало се уморили? Пођите до свог коња, мало га појашите, па кад се вратите, видећете да су ваше књиге опет свеже".

К. Ј. – Старац Порфирије је све познавао и старао се да нас сачува од свега.

Х. Х. – Знате ли да је имао осећање да је највећи грешник на свету? А кад је, уз помоћ свог дара прозорљивости, гледао све оне дивне и чудесне ствари, говорио је: „Радујем се што нам је дата прилика да разговарамо, и што је Бог изабрао управо мене грешног и бескорисног да кроз

мене објави све те ствари. Потом мислим шта ме је Господ просветлио да кажем, па се зато радујем".

Оно што је свима добро познато, била је велика способност блаженог Старца да „види" подземне воде. Уз помоћ благодатног дара који је поседовао, могао је, не покрећући се са свог места, да се „спусти" тамо где се под земљом налазила вода и чак да проба ту воду. Да је имао уза се какву чашу, могао је, како је сâм говорио, захватити од те воде. Но, пошто би то било велико чудо, никада то није учинио.

К. Ј. – Госпођо Х., шта је Вама лично Старац говорио у тренуцима Ваше самоће и бола, пошто Вам је муж умро тако млад?

Х. Х. – Много ми је помогао у тим тренуцима кад је природно да човека обузме потиштеност и кад почну да га муче питања: „Зашто, Боже; зашто тако рано?" Осећала сам толику тромост и тежину да нисам била у стању да устанем.

Тад ми је Старац говорио: „Чим осетиш тако нешто, одмах устани и пођи у шетњу на брдо". Кад сам га питала како да изађем ако ми се то деси увече или ноћу, одговорио ми је: „Ако не можеш да изађеш, ти призови у свој ум све лепе слике као што је, рецимо, онај парк који си једног дивног предвечерја посетила са мужем и са децом, када сте уживали у призору мора. Одагнај од себе рђаве помисли и кажи: ‚Господе Исусе Христе, помилуј мог мужа, помилуј и нас'".

Старац ми је објаснио и како можемо да помогнемо својим покојницима.

Треба да се много молимо, да чинимо добра дела, да учествујемо у светим Литургијама (месећи просфору и дајући покојниково име за свештени помен) и тиме што ћемо се и ми и деца причешћивати што чешће – ако је могуће и на свакој Литургији.

Старац је нарочито истицао потребу за молитвом. Лекарима је препоручивао: „Тамо у ординацији, кад се нагнеш над болесником, помоли се за њега и изговарај Исусову молитву".

Заиста, примењујем то у ординацији. У тешким случајевима изговарам: „Господе Исусе Христе" – сад после Старчевог упокојења придодајем и „молитвама старца Порфирија" – „помози ми да успоставим праву дијагнозу и да савладам ову тешкоћу".

Старац Порфирије је сматрао да треба својим примером, а не својим речима, да помажемо другима, да утичемо на њих и да их подстичемо на Христовом путу.

Један младић је, сећам се, тражио од њега савет да ли да се ожени девојком која је имала одређене проблеме; очито је било да ће у браку имати неке друге проблеме, као што се збива са свим брачним паровима. Поврх свега, та девојка није била много побожна. Старац му је, дакле, рекао: „Добро, можете се ви и тако венчати. Када буде посматрала тебе како живећи хришћанским животом, имаш мира и радости, тада ће ти она

позавидети, па ће и сама пожелети да дође у близину Христову".

Последњег дана пред Старчев одлазак на Свету Гору, одакле се није вратио, пођем ја да га видим са својом нећакињом, коју је он веома волео. Међу њима се одиграо следећи разговор:

– Боли ли Вас, Старче?

– Да, боли.

– Где Вас боли?

– Свугде.

– Шта да радим, Старче, па да нађем радости у свом животу?

– Да читаш Свето Писмо, да одлазиш у цркву, да имаш духовника, да се причешћујеш; другим речима, да будеш добра хришћанка. Тада ћеш наћи радост за којом трагаш. Видиш, ја сад имам велике болове, али сам задовољан. Тако и ти, кад се мало приближиш Христу, наћи ћеш радост у свом животу.

Јоргос Димитриу,

директор Кипарских авио-линија за централну и јужну Европу

К. Ј. – Господине Димитриу, имате богато лично искуство дугогодишњег познанства са старцем Порфиријем. Сигурни смо да ће Ваше сведочанство помоћи свима нама у побољшању нашег живота у Христу.

Ј. Д. – Веома сам узбуђен што ми се пружа прилика да говорим о једном савременом светитељу наше Православне Цркве.

Старца Порфирија сам упознао отприлике пре дванаест година због тога што сам често одлазио у крај где је он живео, где се, такође, налази и манастир Параклит. У то време он је живео у једној дрвеној колибици у шуми.

Први пут кад сам пошао да га видим, једна тамошња монахиња рече ми да је он врло уморан и да не може да ме види. Обузет тугом, отишао сам и сео у свој аутомобил, који је био паркиран под једним бором. Старац Порфирије ме, наравно, није видео.

Једног трена дође она иста монахиња, са којом сам нешто раније разговарао, па ми рече: „Господине, Старац је рекао: ‚Нека дође онај човек који је у зеленом аутомобилу. Желим да га видим'".

Ушао сам код њега, узео благослов и испричао му свој проблем. Он ми је понудио најбоље могуће решење тог проблема.

Затим ме упита имам ли деце. „Да", одговорих, „имам две кћери". На то он рече: „Да видимо каква су Ваша деца". Па стаде да описује моје кћери, са свим њиховим појединачним особинама. Одмах сам схватио да се налазим пред истински светим човеком, пуним благодатних дарова Светога Духа.

Кад се родило моје прво унуче, један диван дечачић, нашли смо се пред озбиљним проблемом.

Читавих шест дана непрекидно сам се молио Богу да га спасе. У суботу увече упутим се из Атине к старцу Порфирију. Кад сам стигао, било је око једанаест сати.

Како ме угледа, Старац ме, са оном својом једноставношћу која га је увек красила, упита: „Шта ћеш ти овде у ово време?" Одговорих: „Моја кћи је родила дечака. Детенце се сад бори за живот". Тад ми он рече: „Седи зачас да и ја направим снимак детета, да видим шта му је". Затим ми дословно рече: „На доњој страни десног плућног крила налази се неко страно тело које се полако разлаже и само што није нестало. Не плаши се. Дете ће се спасти. У понедељак ћете га понети кући".

Заиста, у понедељак је детету било добро и однели смо га кући.

Испричаћу вам и један други изузетан случај који је повезан са Старчевим даром прозорљивости.

Митрополит Хризостом и ја посетимо старца Порфирија. Митрополит рече: „Старче, испричајте

нам нешто, молим Вас, што ће нам бити од користи". Налазећи се у крајњем смирењу, које га је увек красило, Старац одговори: „Децо моја, шта да вам кажем ја, један неписмен човек?"

Пред нашим наваљивањима, међутим, Бог је помогао, те својим ушима чух из уста старца Порфирија задивљујућу причу коју ћу вам сада испричати.

„Да би ми помогао да боље радим свој посао", почео је Старац своју причу обраћајући се више митрополиту Хризостому, „и да више народа примам код себе, Бог ми је подарио благодатни дар да видим нешто више." И у наставку нам исприча ову причу.

Једног дана дође му у посету један брачни пар. Пошто су се исповедили, клекну пред њега и он преко њих пребаци епитрахиљ. Но, у часу док се припремао да им прочита разрешну молитву, Дух Свети га просветли и он угледа нешто што је било препрека да се муж причести. Он им рече да устану и не прочита им молитву.

Просветљен Светим Духом, Старац је видео село тог човека. И он почне да га описује управо онако какво је било, те су се супружници упитали није ли Старац био у том селу, кад га тако добро познаје. „Не", рече им он, „никад нисам био у том селу; Бог ме је просветлио и ја га видим пред собом."

Затим Старац рече мужу како је видео да је овај у свом животу учинио нешто рђаво. Он му одговори да не осећа да га савест мучи у вези са било чиме и да се већ тридесет година налази у

Атини, где има трговину и послује као честит трговац. Није могао да се сети да је учинио било какво зло.

„У свом селу", упита Старац, „ниси учинио никакво зло?" „Не", одговори он. „Ми смо богата породица. Отац је умро и оставио ми сав иметак. А да бисте видели да сам добар човек, навешћу вам један пример. Једном приликом надзорник нашег имања украде нам за оно време знатну своту новца. Ја га нисам пријавио милицији. Али, наравно да сам га отпустио, јер нисам могао оставити лопова на нашем имању."

Тада га старац Порфирије упита: „Јеси ли га ти лично видео да краде новац?" „Не", одговори он, „али сам био сигуран да га је он украо пошто је само он знао где држимо новац." Онда му Старац рече: „Не, он није ништа украо. Тиме што си га отпустио, бацио си љагу на његово име и на име читаве његове породице. То твоје недело сада те спречава да примиш Тело и Крв Господа Христа".

К. Ј. – Па онда, мора да је неко други извршио ону крађу?

Ј. Д. – Прави кривац био је неко други. Тада онај човек отиде у своје село и пред сељанима исприча истину, те скиде кривицу са свог бившег надзорника, коме је, свакако у незнању, учинио толику неправду.

Митрополит Кидоније и Апокороноса Г. Иринеј

Навешћу неколико мисли које сам чуо од старца Порфирија.

„Не можеш се спасти ти сâм ако се не спасу и други. Погрешно је да се било ко моли за себе, односно за своје спасење. Треба да волимо друге, свет... да нико не буде изгубљен. То има вредности."

„Не плашим се пакла, и не размишљам о рају. Тражим од Бога само да помилује читав свет и мене."

„Наше срце треба да буде пуно љубави – љубави Божије. Она човеку даје снагу и благодат. Знање долази после љубави."

„Исповест представља начин да човек доспе до Бога. То је принос Божије љубави човеку. Нико и ништа не може човека лишити те љубави."

„Наш живот зависи од наше воље. Можемо да живимо како год хоћемо. Нема никакве препреке нити сметње да чинимо оно што хоћемо, али нема ни оправдања. Треба да живимо по Христу, и то можемо да остваримо."

„Пост представља ваљан начин живота. Од поста нема никакве опасности... Врло добро знам да они који посте, никад од тога нису оболели..."

О. Елефтериос Капсоменос

Пре двадесет четири године, један велики професор теологије, Амилкас Аливизатос, рекао ми је једног дана: „Нашао сам једног свештеника за црквицу у Поликлиници". Био је усхићен. „Дакле, постоје савршени свештеници, управо онакви какве Христос жели", објаснио ми је. Касније, кад сам га и сâм упознао, схватио сам да је био светитељ. Поседовао је све благодатне дарове Христове: ум Христов, љубав Христову и радост Христову.

Бог ми је подарио благослов да студирам теологију; најлепши дар – изучавање свете науке. Међутим, да ми није дао и најсавршенији благослов – да упознам и истинске богослове, Његов божански дар би био непотпун. Али, као што знамо, Бог даје само савршене дарове. И тако, кад је дошао час, поред многих других правих и добрих теолога, имао сам велику радост да упознам и старца Порфирија, најистинитијег и најпоштованијег оца теологије.

Кад сам га први пут срео, осетио сам како некаква бојазан обузима моје биће, јер његов лик, неизрецива духовна мудрост која се разливала око њега, приморала нас је да приклонимо своје главе из поштовања и љубави према једној личности која је сва била љубав, сва саможртва, сва Бог, сва смирење, молитва, усхићење и тајна.

Константин Скутерис,

професор Богословског факултета у Атини

Одломци из радио-емисије емитоване на Радио-станици Грчке Цркве 19. 12. 1991. године, која је била посвећена старцу Порфирију. Објављивање разговора у овој књизи одобрио је беседник.

Пре него што изрекнем своје мишљење о духовном профилу блаженог старца Порфирија, хтео бих да изразим и одређену дозу опреза.

Први мој опрез везан је за чињеницу да не можемо лако говорити о духовним стварима, духовним лицима, односно о пријатељима Божијим. О светитељима говоре само други светитељи, или сâми светитељи говоре о себи. Наиме, кад ми говоримо о личностима које су обележиле живот многих наших ближњих, постоји велика опасност да западнемо у пуко и испразно препричавање. Да говоримо о стварима које су потпуно површинске, управо зато што је духовне ствари, како је рекао свети Григорије Богослов, „тешко појмити, а још теже изразити". Како је могуће говорити о ономе што су толики људи доживели покрај старца Порфирија? То се не може изразити путем радио-емисије. Ово говорим зато што сматрам да наши слушаоци то треба да имају на уму.

Једном приликом, сећам се, два човека на високом положају – нису били Грци – затраже од мене да их поведем старцу Порфирију. Говорили су грчки. Остали су у Старчевој маленој келији око

један час; касније, док смо се враћали у Атину, један упита другога:

– Шта осећаш?

– Радост, велику радост. Шта ти осећаш?

– Такође радост; и то велику.

Њихова радост не дâ се описати овако, путем радио-емисије. Не може се изразити она радост коју су покрај Старца доживеле и осетиле стотине и хиљаде људи.

Према томе, ми се овде налазимо у извесној опасности: уместо да слику Старца насликамо како ваља, можда ћемо дати само њене грубе обрисе. Наши слушаоци треба да знају да ми говоримо и крећемо се само у границама људске осредњости. Говоримо само о оним стварима које својим слепим очима можемо видети. Ништа преко тога.

У томе је мој први опрез: да о духовним стварима не можемо лако говорити.

Други мој опрез заснива се на чињеници да Старац није желео, да се изразим једноставно, никакву „популарност". Био је то човек који је живео у својој келијици и у својој цркви. Скромно. Тихо. Управо тај његов мир, његов *живот у потпуној тишини*, може се видети и из начина на који је скончао. Ниједан туђин није се тамо налазио. Само монаси Кавсокаливије. Заиста, испраћај достојан једног смиреног јеромонаха.

Узимајући, дакле, у обзир ове две резерве, могу нешто да кажем.

Шта је био Старац?

Био је „човек Божији" у оном суштинском смислу. Шта то значи? У Старом Завету „човеком Божијим" називан је пророк. У Новом Завету „човек Божији" је светитељ. Човек вођен Светим Духом јесте човек Божији. „Савршен" човек, како каже апостол Павле *(II Тим. 3,17)*, јесте човек Божији.

Старац је сав био усмерен ка Богу. У свом писму упућеном својој духовној деци, управо то наглашава: „ Увек се молим да моја духовна чеда заволе Бога, Који је све". То је била његова заокупљеност: Бог, Који је све. Ништа није постојало између. Целокупно Старчево биће било је погружено у присуство Божије. Средиште његовог интересовања био је Бог. Његова једина брига: Бог. Сâм је невероватно волео да изучава богословље. Није студирао теологију. Боље рећи, студирао је теологију у пустињи – на великом Универзитету пустиње. Волео је, такође, да чита богословске текстове. Из црквене химнологије допадале су му се, на пример, Тројичне химне – тропари Теоктиста Студита из Канона Господу нашему Исусу Христу.

Средиште његовог бића био је Христос. Говорио је на себи својствен начин: „За оне који Га ишту, Бог је крајност, бесконачна кончина. Многе ствари волимо и многе ствари желимо; но, за оне који Њега ишту, Он је крајност".

Старац је, дакле, поседовао божански ерос – божански ерос који је, заиста, имао духовни смисао. Божански ерос нема ништа заједничко са човечанским еросом. То је стварност другачије врсте – једна сасвим друга реалност.

До чега га је, на концу, довео тај божански ерос? До тога да прославља Бога. Непрекидно је прослављао Бога. У вези са овим искористићу, наиме, један израз светог Симеона Новог Богослова: Старчево славословљење било је „безумно".

Кад је, још као младић у Кавсокаливији, примио благодат Божију, клекнуо је и повикао у пустињи: „Слава Теби, Боже! Слава Теби, Боже!" Повикао је „безумно", попут каквог „лудака".

Према томе, прва одлика Старчеве духовне личности јесте љубав према Богу.

Можда бих могао рећи његову другу одлику: Старац је (као последица оног првог) био „црквеноцентричан". Црква је, наиме, представљала основу целокупног његовог живота и деловања. Штавише, много пута сам га видео како причајући о Цркви, бива обливен сузама. Гајио је безрезервно поштовање према званичној Цркви. Епископ је, за њега, био на месту и у обличју Христовом. Страшно је патио кад је гледао како оптужују епископе, односно како пишу против њих. Какав год да је, епископ је глава. Он је на месту и у обличју Христовом. То је за Старца била света истина.

Старац је често говорио о Цркви. А како је гледао на Цркву? Говорио је: „Црква је несаздана". Зашто је Црква несаздана? Зато што је она Богочовештво, односно Бог унутар историје. Сâмим тим, и ми верници смо призвани да постанемо несаздани, да постанемо причасници божанских енергија, да ступимо у тајну Божанства, да превазиђемо своју световност и да постанемо оностранi.

Црква је несаздана. Занимљиво је да је Старац то и на делу показивао. Примао је свакога. Његова врата су била отворена за свакога. Није био пристрасан. Ко год му долазио, он га је примао без обзира на то где је припадао. Он сâм нигде није припадао. Припадао је Цркви, и примао је свакога.

Наравно, није свакоме све говорио. Зашто? Зато што је много пута осећао да саговорник није био спреман да прихвати то што му се каже. Тада Старац не би ништа говорио. Чекао би да овај буде приправан, па да му онда нешто каже. Свакога је, међутим, примао. Заиста, велики утисак остаља то што је рекао завршавајући свој овоземаљски живот. Шта је рекао? Рекао је речи Господње молитве, првосвештеничке Христове молитве: „Да буду једно" *(Јов. 17,11)*. Својим светим уснама закључио је свој земаљски историјат изговарајући ове речи: „Да сви једно буду". Заиста, страховите речи.

Старчева молитва поистоветила се са Христовом молитвом. Шта је Старац имао на уму? Да ли је имао на уму то да сва његова духовна деца буду једно? Да ли је имао на уму да Православна Црква буде једно? Да ли је имао на уму да читав свет, или хришћанство уопште, буде једно? У сваком случају, шта год да је имао на уму, може се уочити црквено, односно црквеноцентрично схватање.

Још један значајан чинилац Старчеве духовне личности била је целомудреност; био је подвижник. Имао је скромну монашку расу, скромно јело – ништа више. Прави подвижник. Кренуо је из Кавсокаливије, а кад је дошао у Атину, са собом

је, као што су многи говорили, донео пустињу у Атину. То је нешто ново што је Старац учинио.

Из књига и аскетских дела, знали смо понешто о монаштву и о анђеоском животу. То смо, у личности Старчевој, видели усред Атине. Признаћу вам нешто: за све године нашег познанства, имао сам утисак да пред собом имам анђела – анђела у телу. То је био монашки живот, анђеоско житије. Старац је то са собом донео у Атину. Замислите, умносрдачна молитва насред Омоније! Занимљиво је да умносрдачну молитву Старац није ограничавао само на монахе; веровао је да и световни људи могу да је изговарају. Целокупан његов живот била је непрекидна молитва.

Треба, наравно, рећи нешто и о његовом смирењу, о послушању, о посту... Управо то су чиниоци његове личности које га чине истински целомудреним.

Нарочито бих о његовој љубави и послушању могао да кажем понешто, о чему, уосталом, и сâм Старац пише у писму које оставља својој духовној деци. *Из љубави* је пошао да постане пустињак. Читао је житије светог Јована Каливита, и *из љубави* је отишао на Свету Гору. И прича како је према својим старцима имао послушање – крајње послушање.

То „крајње", значи крв – значи борбу. Духовне ствари се не могу постићи без борбе... не долазе тек тако. Овде треба да напоменем да Старац није настојао да стекне благодатне дарове. Не. Тежио је само љубави Христовој – ничему другом. Циљ монаха, и хришћанина уопште, није у томе да за-

добије дарове од Бога. Циљ је љубав, односно излазак из самодовољности. Циљ је тај излазак и љубавно заједничарење са Богом. Старац је управо то чинио. Благодатни дарови Божији дошли су касније.

Ови благодатни дарови били су плод бола и трпљења. Наиме, Старац је имао све могуће болести. Никад се, међутим, није молио да Бог учини да му буде добро. Није се молио за своју удобност. Прослављао је Бога. За све што је примао, прослављао је Бога. Много је патио, имао је многе болести, али никад није тражио од Бога да га ослободи неке болести. То је било својствено за њега. То показује човека који је превазишао човечанске границе. Нас нешто мало заболи, па одмах пожелимо да бола нестане. Старац није био таквог духа. У свом болу прослављао је Бога, јер је потпуно веровао да наш живот представља период припреме. „Одавде треба да започнемо", говорио је.

ПИСАЛИ СУ О СТАРЦУ ПОРФИРИЈУ

Георгиос Папазахос,

професор кардиологије на Атинском универзитету, један од Старчевих лекара

На наш позив да нам пружи своје сведочанство о великом Старцу, професор г. Георгиос Папазахос одазвао се срдачно и врло спремно и упутио нам писмо.

– Пишем ово писмо због унутрашње потребе да говорим о старцу Порфирију. За четрнаест година колико сам покрај њега провео, као један од његових лекара, доживео сам многе ствари које не треба да сакријем од своје браће. Испричаћу неколико „случајева" који Старца показују као болесника и као лекара. Опростите ми што сувише износим своја лична гледишта, но, без њих би истинитост догађаја̂ била нарушена.

Старац као болесник

Он је заиста био болестан. Носио се са мноштвом болести. Лично сам установио: инфаркт миокарда, хроничну упалу бубрега, чир на дванаестопалачном цреву (са повременим крварењима), оперисану катаракту (са одстрањењем сочива, што је имало за последицу слепило), жариште херпеса на лицу, дерматитис (стафилококни) на руци, препонску килу, хронични бронхитис, и аденом хипофизе.

Имао је јобовско трпљење. Кад је његов херпес узео маха и кад му је читава десна страна главе (део под косом, образ, ухо, вилица) био претворен у отворену рану, упитао сам га колико јак бол осећа; одговорио ми је: „Као да десни образ притискам уз тигањ са врелим уљем". При том је био савршено смирен. Није давао никакав знак да се мучи нити је испуштао икакав јаук.

Много пута, док смо седели и његовој келији и разговарали, добијао је уклештење киле, што је било врло болно. Није тражио помоћ. Борио се да је, испод покривача, сам доведе у ред. Нико ништа није говорио; чуло се само како, са непоновљивим миром, шапуће: „Господе Исусе Христе, помилуј нас".

Разговор који смо водили једно вече после кардиолошког испитивања и рутинског електрокардиограма, заиста ме је потресао. Нисам могао ни да замислим да неки човек може на такав начин да се односи према својој болести. Рекао ми је: „Исповедићу ти нешто, али да то остане тајна. Имам рак хипофизе. Већ осећам како ми језик отиче и не враћа се како треба у усну дупљу". Затим ми је медицински исправно говорио о функционисању жлезда са унутрашњим лучењем, и закључио је: „Треба да знаш следеће: док сам био млад калуђер на Светој Гори – имао сам око шеснаест година, осећао сам се толико срећним, нарочито после светог Причешћа, да сам одлазио у шуму и са сузама узвикивао: „Слава Ти, Господе! Ступио си читав у мене; у мене малог и грешног; Ти, мој Христос, Који си био разапет и поднео патње за мене, и Који си ме ослободио мојих греха. А шта ја чиним

за Тебе? Какву муку ја подносим за Тебе? Господе, пошаљи ми рак! Христе мој, подари ми рак, да и ја патим заједно са Тобом". Стално сам изговарао ову молитву, а после сам то исповедио својим старцима. Они ме посаветују да је не понављам јер тиме искушавам Бога. Зна Он шта треба да чини. Нисам се више молио на тај начин. Али сада, добри мој Јоргосе, послао ми је рак. Схваташ ли какво је то доброчинство? Макар и касно, ипак ћу мало патити са Њим".

Остао сам без речи. Први пут у својој лекарској пракси чујем речи: „Хвала Богу, имам рак". Био сам заборавио да се преда мном није налазио обичан човек: био је то старац Порфирије.

Старац, ипак, није одбацивао медицинску помоћ од стране многих лекара – своје духовне деце. Штавише, једног дана сам га упитао: „Зашто многи духовни људи, а пре свега монаси, одбацују лекарску помоћ верујући да ће им непосредно помоћи сáма Пресвета Богородица?" Одговорио ми је: „Егоизам – работа лукавога – у томе је да мислиш да ће Бог, изузимајући те од других, управо на теби извршити Своју чудесну интервенцију. Бог и сада чини чуда, али ти не треба да их очекујеш за себе. Уосталом, Бог дејствује и кроз лекаре. *Лекаре и лекове Господ је дао*, вели Свето Писмо".

Старац је прихватао само класичну медицину, чије је многе гране изванредно познавао. Уз помоћ свог искуства, стеченог током дугогодишњег служења у Поликлиници, и уз помоћ божанственог „благодатног дара", био је у стању да болест посматра дубински, и често нас је доводио у недоумицу постављајући нам чисто научна питања.

Старац као лекар

Његова специјалност је била „теле-дијагноза". Са запањујућом тачношћу могао је да види промене код себе и код других, често и код својих лекара.

Сâм ми је причао како је установио хипогонадизам код једног младића тако што га је посматрао, и напрснуће кичменог стуба код једне монахиње која се налазила у другом граду. Вероватно је на хиљаде оних који су од њега добили дијагнозу своје болести, а после је та дијагноза и научно била потврђена.

Овде ћу навести једну његову самодијагнозу. Не подвргавајући се никаквом специјалистичком прегледу, установио је промене на електрокардиограму. Једно вече позвао ме је телефоном: „Дођи, макар било и касно, и видећеш промене на електрокардиограму. Данас ме је више пута болело, а бол је као код ангине пекторис". И заиста, уверио сам се да је ствар врло озбиљна и упитах га шта га је то данас толико узбудило. Старац почне да плаче и са прекидима ми детаљно опише призоре уличних борби у Румунији. Био је то дан народног устанка против Чаушескуа, и Старац је, уз помоћ свог благодатног дара, гледао рафале и смрт на трговима, као што су објављивале новине следећих дана. Наставио је да плаче, а ја га замолих да заиште од Бога да га накратко ослободи тих „виђења". Постојала је опасност да му срце откаже.

Ништа мање нисам био потресен ни ја, посматрајући осетљивост „другог" срца једног светитеља. Заклонио сам очи хартијом од електрокардиографа и размишљао: „Каквог значаја, Старче, за тебе имају лекови које се спремам да ти дам? Ти ниси од овога света. Твоје срце куца у Оропосу, а живи у Румунији". Оставио сам га са страхом да сам видео нешто од светлости једног светитеља.

Много пута сам у његову келију одлазио као лекар дијагностичар, али много пута је и он мени постављао дијагнозу. Поменућу два случаја.

Био сам подвргнут операцији (истовремено две препонске киле); док сам био у периоду опоравка, моја жена и ја пођемо к Старцу. Не знам да ли је он од заједничких пријатеља сазнао да сам оперисан; у сваком случају, чим смо ушли у његову келију, он стаде дуго да ме посматра у правцу стомака, па ми рече: „Видим да је са десне стране извршена добра операција, али са леве стране је право ремек-дело". Моја жена ми је дала знак руком: „Шта то каже Старац?" Ја, у ствари, нисам ни њој нити било коме другом рекао да је хирург применио метод Souldaise са леве стране пошто је брух био велики. Старац је то *видео*.

Децембра 1990. године лежао сам у кревету због обилног унутарњег крварења. Док су ме обузимале мисли о томе треба ли да се подвргнем операцији или не, зазвони телефон. Старчеве речи преносим дословно: „Ових дана те често посећујем; благодатним даром који ми је Бог подарио, делујем исцељујуће. Никад нисам у твоју кућу долазио тако често као за ових неколико дана... Нешто ми каже да не треба сад да се оперишеш, већ да промениш начин живота. О хирурзима ћемо касније размишљати. Шта ја сад радим? Према

једном лекару се понашам као лекар. (Смех.) Треба више да се одмараш, јер те народ воли. Отео си ми сву славу". (Смех.) Замислите само како сам се осећао схватајући да сам под његовом заштитом!

Толико је волео све људе који су му приступали, а сâмим тим и своје лекаре, да је својим благодатним даром и нас исцељивао. Сви који су му искрено приступали, имају слична искуства. Често бих са собом повео своје пријатеље или рођаке, и сви су били веома изненађени кад би Старац почео да говори о њиховим проблемима иако му ја о њима нисам причао. Одлазећи од њега, једна госпођа затражи од мене да се закунем да му нисам говорио о њој пре но што смо дошли у Оропос, код Старца.

Старчев благодатни дар учинио га је осетљивим за људски бол. Једно предвече монахиње прекину кардиолошко испитивање јер се напољу беше скупило много људи који су чекали да узму благослов пре но што падне ноћ. Изашао сам из келије, а посетиоци су само целивали Старчеву руку. Он је био уморан и ни са ким није разговарао. Последња госпођа изађе уплакана. Кад сам поново ушао у келију, затекао сам Старца како плаче. „Ово ми се увек дешава", рече ми он. „Сад сам видео како ову мајку сутра туче њен син наркоман да би му дала новца. Сиротица се, свакако, саблазнила што има такав проблем, и отиде без икакве помоћи... Шта ти можеш да учиниш, убоги Порфирије... Господе Исусе..." И много пута, шапћући, понови реч „Исусе".

Старац је био толико једноставан и умилан човек да се нисиустручавао да му поставиш било какво бесмислено питање. Тако га једног дана изазвах: „Како знаш, Старче, да је твој дар прозорљивости од Бога, а не однекуд другамо?" Он се добродушно насмеја, па ми рече: „Искушао сам га. Од Бога је, јер не греши. Навешћу ти један пример. Послужитељку цркве у Поликлиници заболи десни горњи умњак, и она се држала руком за десни образ. Рекох јој да јој је покварен леви умњак. Она је, међутим, била упорна да је у питању десна страна; но, кад се вратила од зубара, усхићено ми је рекла да сам имао право. Према томе, да је ово провиђање било од лукавога, оно би се ослонило на осећање болеснице и показало би се погрешним. Но, енергија Божија не греши".

Као лекар, Старац није „видео" само моје телесне слабости. Настојао је да отклони и многа моја духовна несавршенства и да стекнем смирење. Једно пополдне телефонирао ми је у ординацију управо после претеране изјаве љубави од стране једног пара мојих болесника које сам неговао. Навешћу његове речи: „Јоргосе мој, ја сам, Старац. Нас двојица ћемо заједно поћи у пакао. Тамо ћемо чути речи: *Безумниче, ове ноћи тражиће душу твоју од тебе (Лук. 12,20)*. Примио си добра своја у животу; *а оно што си припремио чије ће бити?" (Лук. 12,20)*. Прекинуо сам га: „Каквих добара смо се науживали у животу, Старче? Олупина од аутомобила, празна штедна књижица, или недовољно сна?" Одговорио ми је жустро: „Шта то причаш? Зар ти свет не говори: како си ти добар лекар; во-

лиш нас, стараш се о нама, не ‚гулиш' нас својим ценама? А ти све то примаш, све гуташ. Е па, изгубио си своју плату! Исто се дешава и са мном. Говоре ми како имам благодатне дарове, како је довољно да их дотакнем па да учиним чудо, говоре ми да сам свет. А ја, безуман и слаб, све то гутам. Због тога сам ти, дакле, рекао да ћемо ти и ја заједно у пакао". „Ако треба", рекох, „идемо и у пакао заједно". Он прекиде везу, говорећи: „Ја ти озбиљно говорим, а ти се увек шалиш. Обојици нам је потребно покајање".

Следећег дана био сам туробан, размишљајући о томе како ми је већи део година прошао узалуд, између бескорисних, свакодневних ситница. Телефонирао ми је Старац и ободрио са неколико речи: „Докторе, јеси ли икад чуо речи: *неће окусити смрти (Јов. 8,52)*? Ако хоћемо, можемо избећи смртност. Довољно је да љубимо Христа. Љуби Га и ти, *свим срцем својим*, господине кардиоложе". (Смех.)

Старац није био само лекар. Био је и ветеринар. Волео је животиње. Припитомио је агресивне папагаје и научио их молитву. Изненадио сам се кад сам у његовој келији чуо папагаја како понавља молитву.

Једне недеље, у северној Евији, где је Старац молитвено тиховао, одиграо се следећи догађај који ми је он сам испричао: „Једна чобаница ме замоли да прочитам молитву за њено стадо јер јој козе оболевају. Пристао сам, а она је дотерала читаво стадо пред црквицу. Стао сам пред стадо, подигао руке високо и изговорио разне молитве и стихове из псалама који се тичу човекових добара. Стадо је било

потпуно мирно. Ниједна коза се није ни помакла. Кад сам спустио руке, јарац је сам од себе кренуо. Пришао ми је близу, целивао ми руку и мирно се удаљио... Је ли тако било?", упита он једну монахињу која је стајала по страни. „Да, Старче", рече она, „управо је тако било. Ја сам била присутна."

Сваки пут кад сам одлазио к старцу Порфирију, обузимао ме је страх није ли то, можда, последњи пут да га прегледам. Због тога сам се старао да што дуже опипавам откуцаје срца, са убеђењем да додирујем тело будућег светитеља Православне Цркве. Кад сам склањао руку са његовог грудног коша, понављао је: „Господе Исусе Христе, помилуј свој свет". Колико ли само овај свет, наш род, дугује тим молитвама старца Порфирија! Колико му тек дугујем ја лично!

Одлазећи од њега, сагињао сам се да узмем благослов; он ми је некад давао ћушку (био је то крајњи израз његове радости), а некад је моју главу стискао у своје шаке изговарајући при том молитву (била је то његова електрокардиографија).

Једног дана ми је рекао: „Кад одем, бићу вам ближе. После смрти раздаљине нестају".

Надам се да он сада лакше ступа у наше куће и наша срца.

Никос Зиас,
асистент на Философском факултету
Универзитета у Атини

Први мој сусрет са старцем Порфиријем био је веома миран и пријатељски. Он је спокојно и предусретљиво слушао исказе колебљивих душа као да су у питању уобичајени свакодневни разговори. Као да су то биле ствари које је он већ знао.

Некакав мир и тишина разливали су се међу нама и омекшавали наше душе. Није било никакве одбојне строгости – само братољубиво осећање и атмосфера праштања. Старац слуша, истовремено се моли на бројаницу, благосиља и опрашта.

„Велика је ствар духовник", рећи ће нам он касније. „Због тога у Православљу не постоји очај. Не постоји безизлаз. Зато што постоји духовник, који поседује благодатни дар да опрашта." На свој једноставан начин, испричао нам је неколико прича о људима који су се ослободили уз помоћ исповести.

Спасавајућа Старчева беседа, са његовим ваздушасто лаким присуством у спокојном часу заласка сунца, умирује наша срца.

Једног пролећног јутра затекнемо га како, скоро пружен по земљи, обрађује јагоде. Он изабере неколико јагода и понуди нам да окусимо плодове земље. Успут разговарамо. Без много савета и моралисања, дубоко засеца у душу и ставља мелем благодати Божије. У таквим часовима, он блиста и радује се попут детета. Непрекидно нам говори о

молитви – о умносрдачној молитви. Понекад нам објашњава значење свештениковог благослова и целивања руке. „Рука свештеника", вели он са дивљењем и узбуђењем, „каква значајна ствар, каква тајна!" Старац говори једноставно и скромно, наглашавајући и понављајући да је врло мало образован – имао је четири разреда основне школе.

Једне вечери сакупило се наше друштво; са нама је био и један Светогорац. Почело је да се смркава. Време је било претеће – као да се спремала непогода. Па ипак, чак и они који не беху навикли на мрачну ноћ у природи, покрај Старца су били спокојни. Старац је говорио о разлици између смиреноумља и комплекса ниже вредности. Смирен човек, говорио је он, није расцепљена личност. Он је свестан свога стања и није изгубио средиште своје личности. Свестан је своје грешности, своје ништавности, и прихвата примедбе свог духовника или своје браће. Тугује, али не очајава. Потиштен је, али не пада духом и не пада у јарост. Онај који је обузет комплексом ниже вредности, споља посматрано, испрва наликује на смиреног. Но, ако га само мало дирнеш или посаветујеш, његово раслабљено „ја" негодује, узнемирава се, односно губи и оно мало мира што има. То исто, говорио је Старац, дешава се са патолошки меланхоличним човеком у поређењу са покајаним грешником. „Меланхолик општи једино са собом и занима се само за себе. Грешник који се покаје и исповеди, излази из сâмог себе. То је оно велико што има наша вера: исповедник, духовник. Кад си нешто испричао духовном оцу и добио опроштај, не вра-

ћај се назад." То је изричито наглашавао: да се човек не враћа на претходне ствари, него да иде напред.

Велики значај, такође, придавао је посту, без крајности и претеривања; наглашавао је његов значај за очишћење.

Старац Порфирије је изговарао речи спасења и пружао спокој душама на једноставан начин, без унапред одређеног програма, беседа и „изјава". Седећи на стењу или на голој земљи, откривао нам је тајне и истине вере и духовног живота. Говорећи о великом значају који имају метаније и показујући нам како се оне чине на прави начин, којим треба да се оствари покајање, објашњавао нам је значај учешћа тела у молитви и тумачио нам јединство човекове психосоматске ипостаси, што је сматрао основним чиниоцем постојања и облика болести, али и њеног излечења. Блистао је дечачком радошћу кад нам је говорио о умносрдачној молитви. Својим јасним, слабашним гласом, уз пријатне покрете руком, говорио је полако и изговарао једну по једну реч: „Господе наш Исусе Христе, помилуј ме". У таквом разговору понекад је додавао: „Мени је Бог подарио благодат да се много занимам овим послом". „Послом" је називао подвиг умносрдачне молитве. „Овај посао је веома користан за све вернике. Очишћује душу и обуздава ум."

Најзначајније дело, међутим, Старац је обављао у неприступном простору душе сваког човека. Но, то остаје недоступно тумачењу, познато само

Богу и онима који примају добродетељ божанске енергије. О овим стварима се, дакле, не може говорити нити писати. Па ипак, понекад можемо видети потресне промене на људима за које се чини да су доспели до дубине бездана, како се претварају у децу светлости.

Последњих година, највећи део времена Старац је био везан за постељу. Уосталом, читав свој живот био је болешљив и слабашан. То га, међутим, није спречавало да често, врло често, одлази на Свету Гору, и то на неприступачно место где се налазила његова келија. Није га спречавало да се са демонима често бори прса у прса да би ослободио душе напаћених људи који су му прибегавали тражећи од њега помоћ. Увек спокојан, кад више није могао да говори, благосиљао је из свог кревета и шапутао како мисли на нас и моли се за нас.

Отац Порфирије је отишао на небо пролазећи кроз небеске двери, односно кроз Свету Гору. И оданде нас благосиља. А ми у својим срцима чувамо свето сећање на њега као драгоцену успомену. Умирује се наша душа сећајући се призора кротког и смиреног сићушног старчића са црном вуненом скуфијом, кога је Бог обдарио да у овим последњим временима укрепљује душе савремених хришћана.

КОНСТАНТИН ГРИГОРИЈАДИС,
доктор теологије

„Диван је Бог у светима Својим" (Пс. 68,35)

Пролазак старца Порфирија кроз овај свет, кроз живот нашег времена, представљао је истински благослов Божији. И поред душевне пометње свакога од нас и опште моралне и духовне изопачености нашег друштва, Бог нам је ипак Своју бесконачну љубав, коју гаји према свима нама и према свакоме од нас појединачно, открио кроз преподобни лик старца Порфирија.

Љубав Божија је увек ипостасна, кажу свети Оци наше Цркве. Наиме, пројављује се кроз одређене личности и догађаје. Превасходна објава љубави Божије одиграла се у личности Исуса Христа. „У томе се показа љубав Божија према нама што је Бог Сина Својега Јединороднога послао у свет да живимо Њиме" *(I Јов. 4,9)*.

То је једна од темељних истина нашег спасења, на коју нас је Старац увек подсећао не толико својим учењем, колико својом осве ћеном личношћу. Старац је примао Божију љубав кроз нераскидиву заједницу са Христом. Говорио је: „Христос је све, алфа и омега, почетак и крај, наш истински живот". Његово биће било је преплављено Христовом љубављу према свима нама. Због тога је он људе примао у загрљај са пажњом, поштовањем, присношћу и бесконачном добротом.

Благодатни дарови старца Порфирија

Старац је примио од Бога многе благодатне дарове, и то још у раној младости. Поседовао је велики дар најдубљег осећања људске грешности. Свети Оци Цркве нам помажу да схватимо да властиту грешност није једноставно прихватити. Грешником се осећа онај ко је познао све што му Бог открива кроз заједничарење у Његовој љубави.

Старац Порфирије је био задивљен свим чудесним створима које му је Бог откривао. Тај духовни узлет показивао је са осећањем властите ништавности. На веома потресан начин, ту стварност је истицао у писму упућеном својој духовној деци: „Ја, међутим, осећам да сам најгрешнији човек на свету... Осећам, ипак, да је премного мојих духовних сагрешења, и молим све вас који сте ме познавали, да се молите за мене, јер за свога живота и ја сам се смирено молио за вас".

Старац Порфирије је поседовао многе благодатне дарове. Имао је, на пример, дар блискости, дар бдења... Није спавао ноћима јер их је користио за молитву за све људе, а пре свега за оне који су боловали од тешких болести.

Он сâм често је говорио: „Ја ћу се помолити. Али, то није довољно. Потребно је да моја молитва и код вас нађе на одговор. Јер Бог, Који хоће да пошаље своју благодат на нас, треба да нађе наш отворени загрљај како бисмо могли да примимо Његову благодат. Па, било да нас излечи од болести, било да допусти да се настави искушење

наше болести, Његов учинак ће бити на корист нашој души".

Када сам слаб, онда сам силан (II Кор. 12,10)

Старац је сматрао да болести представљају врло велики благослов Божији. Сви знамо да је он био болешљиве природе. Бог је допустио да блажени Старац буде искушан многим болестима.

У болу и у болестима, Старац је видео присуство Бога у човеку.

Кад бисмо га упитали за здравље, он је користио прилику да нам кроз своје лично искуство открије велику истину: „Бог нас превише воли и жели да будемо Његови у толикој мери да себе у потпуности предамо Њему". „Сав живот свој Христу Богу предајмо."

Старац је још говорио: „Не молите се Богу да учини да вам буде добро. Зна Он шта је за вас добро. И поступиће по неизмерној љубави коју гаји према човеку".

Дар прозорљивости старца Порфирија

Врхунац свих дарова које је Бог даровао старцу Порфирију био је дар прозорљивости. Присуство Светога Духа у њему чинило је прозирним не само његово биће, него и бића свих осталих људи. Деловањем и просветљењем Светога Духа, Старац је био у стању да види све што је скривено у нашој човечанској души. Кад је било потребно да нам каже нешто што би било од помоћи за наше приближавање спасењу у Христу, он нам је говорио. И то не на такав начин да се престрашиш и уплашиш, већ, напротив, да се осмелиш и охрабриш како би наставио своју духовну борбу.

Кад је у питању овај Старчев благодатни дар, многи људи су имали тешкоће да схвате о чему се, заправо, ради. Због тога је он, уз извесну притужбу, говорио: „Већина не схвата да овај дар не представља моју способност. Кажем неколико ствари јер ме Бог просветли да их кажем, да би свет осетио загрљај у који нас Христос све прима и да би се тако предао Богу, одговарајући Му на Његову љубав својом љубављу према Христу".

Сâм Старац је говорио како су многи људи посматрали његов дар као способност неког врача или чаробњака. То га је веома жалостило. Ономе ко му је приступао верујући више у некакву магијску силу, није откривао свој дар прозорљивости. Наиме, није одговарао на питања која је такав посетилац постављао. Кад би, међутим, видео да је тај који му приступа спреман на покајање, тад би говорио тачно о оним стварима које су се на њега односиле.

Као пример навешћемо тему здравља, да се не бисмо дотицали других личних духовних питања. Неким људима који су имали проблема са здрављем, Старац је саветовао да пођу код лекара. Био је у стању да установи и да до детаља опише одређен здравствени проблем, па чак и да одреди жариште болести, тако да су и лекари били задивљени његовим познавањем медицине. Многи лекари су долазили к Старцу да узму благослов од њега.

Он им је говорио разне ствари везане за медицину које су биле од велике помоћи у њиховој лекарској пракси.

Другима је, опет, Старац говорио: „Имате тај проблем, али боље да се не подвргавате операцији. Превазиђимо то на други начин". Уз одређен начин исхране, свакоме је показивао духовни пут који је за њега прикладан.

Могла би се написати читава књига о дару прозорљивости старца Порфирија. У сваком случају, овај свој дар Старац је пружао свим људима ради њиховог духовног изграђивања. Његов циљ – како је обично говорио – био је да помогне људима да се нађу у заједници љубави са Христом и, самим тим, да приме властито спасење.

Пут ка освећењу човека

Старац је обично говорио: „Сваки човек је због својих грехова у себи веома спутан. Потребно је да на души оставимо процеп како би у нас ступила светлост и љубав Христова. Тако почиње ослобођење наше душе. Иницијатива увек припада Христу. Ми треба да је прихватимо, а затим ћемо својим неуморним подвигом (молитвом, исповешћу, светим Причешћем, љубављу) бити у стању да осетимо величанства која нам Бог открива. Он нас је, наиме, све предодредио за рај".

„Христос је тај рај", говорио је Старац. „Кад волиш Христа, онда, и поред осећања властите грешности и слабости, поседујеш сигурност да си превазишао смрт јер се налазиш у заједници љубави са

Христом. Нека нас Бог удостоји да и овде на земљи, и тамо куда ћемо отићи, угледамо Лице Господње."

То освећење Старац је посматрао на врло православан и црквен начин. Своју духовну борбу човек увек води у простору Цркве, а не на индивидуалан начин. „Не можеш се покајати како ваља или пребивати у љубави Божијој на *вертикалан* начин – односно Бог и ти, Христос и твоје *ја*. Љубав Христова се пројављује и увек пролази кроз све људе."

Старац је доводио људе до светих Тајни Цркве. „Христос се открива и нуди само у Цркви, тамо где се људи – независно од својих грехова – међусобно сједињују и воле, и то не на основу властитих способности, него иштући милост и љубав Христову. Љубав Христова ‚обузима' све нас. Она нас чини једним организмом и омогућује нам да заједничаримо у богочовечанском животу Господа Христа. На тај начин – који је истовремено и једини – превазилазимо подељеност и пропаст греха. Врхунац ове истине јесте света Евхаристија."

У складу са духовним путем сваког појединачног човека, Старац је увек саветовао што чешће учествовање и причешће на светој Евхаристији. За ово је, наравно, потребна одговарајућа припрема (исповест, покајање, пост, смирење). Помагао нам је да схватимо следеће: што је потпунија наша духовна припрема, то више осећамо своју грешност. Никад се човек не може ослонити на своје моћи, него на милост и човекољубље Христово. На такав пут стицања савршенства, Старац је указивао људским душама.

Марија Кондојани Јоаниду

Старац Порфирије, чије смирење беше несхватљиво за наше појмове, допуштао је својој духовној деци – он богољубив, а ми светољубиви – да га жалосте и да му задају бриге, а да при том његова љубав према свима нама нимало не буде умањена.

Увек је био насмешен – чак и кад је давао епитимију. Имао је осмех детета из Царства Божијег и ону детињу безазленост коју срећеш само код мале деце. Поседовао је, такође, и савршену чистоћу, због које се чинило да је прозиран као блиставо чисто стакло; у њему се човек огледао са свим последицама пале природе.

***

Први пут сам срела Старца у пролеће 1981. године. Нисам добро знала о чему се ради или, ако хоћете, нисам била у стању да то схватим. Наиме, од својих пријатеља у Атини слушала сам доста о њему. Но, зар је лако схватити шта је то светост?

Кад сам ушла у његову колибицу, како смо је називали, затекла сам га како затворених очију лежи на кревету. Приближила сам му се, клекнула покрај кревета, целивала му руку, а он ме је благословио.

Била сам спремна да говорим о мноштву тема које су ме заокупљале. Није, међутим, било потребе да кажем било шта од свега што сам унапред припремила. Чим је почео да ми говори – иако је

тог часа био веома болестан и исцрпљен – схватила сам да неће бити потребно ништа да кажем пошто је њему све већ било познато: о чему сам размишљала, шта сам осећала, шта се збивало у мојој души, ко сам, шта сам, каква бих желела да будем...

Тог тренутка схватила сам да мој живот више не може бити исти јер сам, преко старца Порфирија, стекла непосредно и лично искуство Бога.

Иако је тај наш први сусрет трајао врло кратко, ја сам се, по изласку, сва претворила у неизрециву радост, у озарење, у прослављање Свевишњег.

Неколико дана касније поново сам отишла Старцу у посету; овог пута остала сам много дуже. Кад сам се вратила на Кипар, рекла сам својим родитељима: „Тај човек ме воли много више него што ме волите ви, моји родитељи. Сада схватам колико ли нас Бог све воли".

Прихватао те је и волео, било ко да си и било какав да си. Покрај њега и највећи грех је добијао другачије размере. Ниси се предавао, нису те обузимали безнађе и очај. Само си био тужан зато што си починио једно или друго дело, и зато што се ниси држао речи Божијих.

Старац не само што те није остављао да очајаваш због свог пада, него ти је, напротив, помагао да вреднујеш сваки свој пад како би га искористио као грудобран за нов почетак, за ново духовно прегнуће. Тада би ти он показивао још више љубави, још више разумевања. Узимао би твоју руку у своју и почео би да те поучава како да ходиш путем Божијим.

Свако ко је, макар и једанпут, упознао старца Порфирија, могао би читаве странице да испуни својим искуствима и својим осећањима. Нарочито ако би хтео да објави свој разговор са њим поводом потпуно личних проблема.

***

Мој телефонски разговор са Старцем:

– Оче, зашто Бог допушта да нам други чине неправду? Зар је то праведно?

– А ко си ти да осуђујеш Бога? Молим те да одмах прекинемо разговор.

Наш телефонски разговор следећег дана:

– Добро вече, Старче.

– Како се радујем што си ме позвала! Много сам желео да ми телефонираш, како бих могао да затражим од тебе опроштај за оно јуче.

– Ви, Старче, да тражите опроштај од мене? Ја треба да паднем пред Ваше ноге и да затражим опроштај што сам Вас јуче толико огорчила.

– Да, желим да ми опростиш што сам ти јуче рекао да прекинемо разговор. Знаш, у том часу овде је био неки јадник који је хтео да изврши самоубиство због нечега што му се десило са његовом девојком. Клечао је овде преда мном, и нисам хтео да он чека док ја причам преко телефона.

Веома је тешко, скоро немогуће, да на хартију пренесем оно што сам осећала и што и сада осећам. Због тога једино што могу да кажем, а што сматрам предовољним, јесте следеће: кад светитељи траже опроштај од нас недостојних, то је као да Сâм Христос куца на наша врата. Јер, само људи који доспевају „у меру раста пуноће Христове", као што нам вели апостол Павле (Еф. 4,13), могу да траже опроштај чак и онда кад одговорност за прегрешење у потпуности припада другима.

То је била величина смирења старца Порфирија. То смирење је, управо зато што је било толико велико, било и остало несхватљиво и за оне који су га познавали и за оне који га нису познавали. Јер, као што нам вели свети Исак Сирин, „смирење је сила коју примају савршени и свети".

***

Последњих година свог живота, Старац је често користио глагол „видим" иако беше изгубио телесни вид.

Јануара 1985. године, била сам у другом месецу трудноће; попут сваке будуће мајке, бринула сам се да ли ће дете, које ћу донети на свет, бити здраво и нормално. Старац ме је позвао телефоном и дословно рекао: „Видим дете у твом стомаку; прави је анђео".

Отада је често у разговору користио глагол „видим": за догађаје из будућности, али и садашњости, које ја не само да нисам видела, него нисам ни сањала да постоје. Једном приликом ми је нагласио: „Сећај се свега што ти говорим. Јер, чим нешто кажем, ја заборавим".

Кад сам већ родила дете, узела сам његову фотографију у понела је старцу Порфирију. На то ми Старац рече да нема потребе да му показујем фотографију јер је он изгубио телесни вид – на шта ја до тог часа нисам обратила пажњу.

„Не видим", рекао ми је. Те речи, међутим, које за већину нас представљају истинску трагедију – заиста, ко од нас може лако да прихвати потпуно слепило – Старац је изрекао толико једноставно и равнодушно да сам осетила како сам тог трена научила нешто врло значајно.

С једне стране, то је представљало Старчево потпуно прихватање воље Божије; а са друге стране, ово је показало огромну, несхватљиву разлику између телесног и духовног вида. Кад је старац Порфирије користио реч „видим" имајући на уму своје духовне очи, по његовом гласу могло се приметити колико му је радости и весеља пружало то виђење. Док речи „не видим", које су се односиле на његове телесне очи, као да нису имале никаквог значаја за њега.

***

Старац је имао обичај да често узме моју главу у своје руке и да је тако држи неколико часака. То је, заиста, био свети тренутак. Осећао си како се у тај мах за тебе грешног ка небу успиње усрдна молитва, и то из дубине срца једног светог човека – човека који је непрекидно посредовао пред Богом за друге; ради утехе, олакшања и спасења свих.

Такође је имао обичај – то је још чешће чинио – да ти опипа пулс на подлактици. Тада би говорио о болестима које си преболео, али и о болестима које ћеш тек имати у будућности, о осетљивим тачкама твог организма, од чега треба да се чуваш и на шта да обратиш нарочиту пажњу.

Живот старца Порфирија представља још један доказ да наша православна вера јесте истинска вера. Све оно о чему смо читали у синаксарима и житијима светих, видели смо да се савршено јасно потврђује и у личности великог Старца наших дана; кроз њега нам је Бог, на крају двадесетог века, још једанпут открио Своју благодат и Своју истину.

ПРИЧАЛИ СУ НАМ О СТАРЦУ ПОРФИРИЈУ

Сведочанства лекара Д. С., онако како нам је он сâм испричао

Студирао је медицину на Универзитету у Атини.

Једно јутро зачује звоно на вратима свог стана. Отвори их и угледа непознатог свештеника који га упита: „Могу ли да уђем?" Једна ствар је на њега оставила нарочит утисак: од првог тренутка осетио је да је тај свештеник – преносимо управо његове речи – „био потпуно другачији од свих свештеника које сам дотад упознао".

„Разговарали смо", причао нам је Д. С., „читава четири часа. Говорио ми је о мојим личним и породичним стварима и проблемима. Толико је био привукао моју пажњу да тек кад је отишао, сетио сам се да му нисам понудио ни једну кафу. Потресао ме је од првог тренутка. Замислите само: чим сам му отворио врата, ословио ме је по имену, иако се претходно никада нисмо срели."

И Д. С. наставља своју причу: „Тај човек, за кога сам накнадно сазнао да се зове старац Порфирије, својим разговором изменио је све моје одлуке које сам раније донео у вези са својом будућношћу. А све то одиграло се за један час – који се показао значајан и одлучујући за читав мој живот".

У годинама које су следиле, Д. С. је често сретао старца Порфирија. Од многих ствари које нам је испричао, навешћемо само две.

Прво, да је старац Порфирије придавао велики значај ендокринолошком систему човековог организма, и да је са њим често водио разговоре на ту тему.

И друго, како нам је испричао сâм Д. С.: „У једном периоду веома ме је заокупљала велика тема смрти, до те мере да сам непрекидно о томе размишљао. Пођем, дакле, једног дана код Старца и затражим да ми објасни шта је то смрт. Он се насмеје, па ми каже: – Па, не постоји смрт".

***

Једна госпођа пође да посети старца Порфирија због врло озбиљног породичног проблема. Пошто је, међутим, желела да и њен муж и деца чују одговор који ће јој Старац дати, она стави мали касетофон у своју торбу како би снимила читав разговор.

Кад је стигла код Старца, виде да има доста оних који чекају пријем, те седне да сачека ред. Пошто се сви посетиоци изређаше, једног трена она зачу: „Старац је рекао да уђе госпођа са касетофоном".

Она је заиста била изван себе. Само су она и Бог знали да је у торбу ставила касетофон. Тако се и она уверила да од старца Порфирија ништа ниси могао сакрити.

***

Следећа три случаја испричао нам је г. Игнатије Григорију, житељ Неа Политије на Ати-

ци. Ова сведочанства смо снимили у Оропосу и овде их преносимо без икакве измене:

О мом брату ништа се није знало од 1981. године. Једном приликом одлучим да питам Старца како да га помињемо у молитвама. „Да га помињете у молитвама за живе", био је његов одговор. Ја се запрепастих јер нисам био сигуран да ли сам добро разумео. Он схвати моје помисли, па ми рече: „Зар ме не питаш за Анастасија?"

Како је знао, молим Вас, да је мом брату било име Анастасије? Није знао чак ни моје име; наиме, плашио сам се да не досађујем Старцу, те сам само одлазио до њега и узимао благослов. Никад нисам застао да разговарам са њим о неком свом проблему. Једини пут кад сам са њим разговарао, био је тај који сам Вам поменуо, у вези са мојим братом.

Оно, међутим, што желим да схватите јесте следеће: од тренутка кад ми је старац Порфирије рекао да се молим за здравље свог брата, ја више немам ни најмању сумњу у то да је он жив. Макар и да га више никад не сретнем и да никад не примим икакве вести о њему, непоколебиво ћу веровати да је мој брат жив. Јер, то ми није рекао било ко; рекао ми је један светитељ, кроз кога нам је Бог проговорио.

***

Кад је требало да старац Порфирије оперише катаракту на оку, једна његова духовна кћи поведе и друге овдашње девојке са собом, па пођу у шуму,

где су се кроз плач молиле Богу да Старцу буде добро.

Једног дана позове је Старац: „Дођи ти овамо. Зашто ти и друге девојке одлазите у шуму и тамо плачете?" „Зато, Старче", одговори она, „што желимо да Вам буде добро". И знате ли шта јој је он тада рекао? Сâма ми је то испричала. Рекао јој је дословно: „Молите се да будем добар, а не да ми буде добро".

***

Један човек из Тракије, чија је жена имала парализу, дође једног дана у манастир да види Старца. Старац је био одсутан: био је на Светој Гори. Но, овај човек је имао толико јаку веру у Бога да је, чувши да је Старац одсутан, рекао: „Није важно. Довољно је што сам дошао овде где живи и дише један свети човек; и то ми је доста".

Вративши се кући, он затекне жену како стоји усправно усред кухиње – није више била парализована. Кад ју је упитао шта се збило и како, она му рече да је тог и тог дана напросто устала и почела да обавља разне послове. Било је то управо оног дана кад је њен муж ишао да нађе старца Порфирија. Толико је овај човек имао јаку веру у Бога, да га је Он удостојио да доживи овако велико чудо.

РАЗГОВОРИ СТАРЦА ПОРФИРИЈА СА КИПРАНИМА, ОНАКО КАКО СУ ИХ ОНИ САМИ ЗАБЕЛЕЖИЛИ

К. И.

Од првог дана нашега брака, који је започет под веома добрим околностима, старац Порфирије, коме смо често телефонирали, упорно нам је говорио и говорио да не избегавамо рађање деце.

Нешто касније, кад је наше дете дошло на свет, одлучили смо да се разведемо јер међу нама више није било слоге. На неки начин смо (Бог нека нам опрости) кривицу свалили и на Старца; наиме, уместо да – помоћу свога дара прозорљивости, у који смо се лично уверили – предвиди развод нашег брака, он нас је чак подстакао да родимо дете.

Но, како је дете почело да расте, постало нам је јасно да ћемо учинити злочин над њим уколико наставимо са разводом. Нисмо видели други излаз: иако смо обоје више желели развод, ипак се помиримо и опет почнемо да живимо заједно.

Три године пре него што ће се упокојити, старац Порфирије нам рече: „Да није било тог детета, данас бисте били разведени, и Сâм Бог зна шта би било са вама. Зато сам вам говорио да родите дете. Тако сте спасли свој брак, који је толико свет колико и све друге свете Тајне наше Цркве".

И настави: „Увек имајте на уму призор који ћу вам сада описати, и успећете да створите срећну породицу: ваше дете држи једно од вас за једну руку, а друго за другу; оно иде пред вама и показује вам пут, а ви га следите".

Д.П.

Посетила сам старца Порфирија много пута, сама или са својим пријатељицама. И сваки пут смо добијале подстрек да наставимо са тешким животом у Атини.

За Васкрс 1981. године посетила сам га заједно са својим вереником. Имали смо много тога да га питамо и да примимо савете за нови живот који је ускоро требало да започнемо. Поштовали смо, међутим, његову болест и ограничили смо се само на то да узмемо благослов од њега. У трену док сам му целивала руку, он ми рече: „Дај да зачас опипам твој пулс".

Дадох му руку. „Добар је", рече он. Па настави: „Обоје сте добри. Обоје сте Христови".

Затим, обративши се мени, рече: „Ти си истанчана и врло осетљива душа; лако се одушевиш за нешто, а онда биваш повређена и тугујеш. Молим се да увек будеш осетљива за добро. Такве нас жели Христос".

Ове речи старца Порфирија помогле су ми да много пута у свом животу превазиђем меланхолију коју изазивају претерано одушевљавање и разочарање.

ПРИЧАО НАМ ЈЕ СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ

Једног дана дође нека жена старцу Порфирију да је он посаветује у вези са њеном децом. Причала му је о свој својој деци и о разним проблемима које је имала са њима. Са најмањим дететом, како му је рекла, није имала баш никаквих проблема. Било је толико добро дете да су сви у селу говорили да треба да постане свештеник.

Кад је жена завршила са причом, Старац јој рече да не треба да буде толико сигурна у своје најмлађе дете, и да он сâм види да ће све истинске и велике проблеме стварати управо оно, њено најмлађе дете.

Жена је била изван себе од беса; поче да виче на Старца, да га оптужује да је он све друго само не оно што су јој описали – једном речју, понела се на врло ружан начин. (Нека нам буде дозвољено да не наводимо – уосталом, то није ни потребно – изразе којима је Старца описивала, а које нам је он сâм испричао.)

Прошло је доста времена. Једног дана чује он како испред његове келије нека жена виче, скоро вришти: „Пустите ме да видим Старца! Пустите да му целивам ноге, можда ће ми тако опростити! Нека ми опрости и Бог за ужасан грех који сам према њему починила".

Старац тада каже једној монахињи да доведе жену к њему. Чим је ушла у Старчеву келију, жена се баци пред његове ноге и плачући горко, упорно је тражила да јој опрости.

Кад се некако повратила, она му исприча да је управо оно њено дете о коме јој је он говорио, изненада почело да се мења из дана у дан и да је постало непрепознатљиво. Од вредног ученика какав је био, почео је да не учи, уплео се у рђаво друштво и све више је изостајао из куће. И једног дана, кад га је отац прекорио, дошао је чак дотле да је бацио неки тежак предмет гађајући оца у главу. Од тог тренутка напустио је кућу; тражили су га данима и нигде нису могли да га нађу.

Несрећна мајка је клечећи молила Старца да јој опрости, преклињући га да се помоли Богу да Он просветли њено дете како би се вратило својој кући.

Ову причу испричао нам је старац Порфирије у наставку разговора о односима између родитељâ и деце; тим односима он је придавао велики значај.

***

Следећа Старчева прича представља одговор на питање које смо му поставили, а које заокупља већину хришћана нашег времена: како можемо срести Бога ми који живимо у свету, усред немира и схизофреније савременог начина живота?

Старац нам је, дакле, испричао следећу причу коју ми овде износимо само укратко:

Првих дана кад је постављен за пароха у храму Светог Герасима у Атинској поликлиници, покрај трга Омоније, имао је велики проблем у време свете Литургије: управо преко пута била је продавница грамофонâ и грамофонских плоча. Да би привукао купце, власник продавнице је пуштао

музику са плоча. Но, пуштао ју је толико гласно да старац Порфирије то није могао да поднесе. Чак је помишљао и на то да се повуче са тог места, које је иначе толико желео.

Ни у овом случају, као ни током читавог свог живота, старац Порфирије није следио своју вољу, него је смирено и са много молитве тражио од Бога да му покаже шта је Његова воља у овој ствари.

И тако, после три дана поста и молитве, у једном углу цркве он нађе неку остављену свеску која је припадала сину једног од чланова Црквеног одбора, а који је био студент. Била је то свеска са белешкама из физике, која је – Господе, дивимо се Твојим делима – старцу Порфирију понудила решење његовог проблема.

Наиме, листајући свеску, наишао је на неке белешке у вези са звучним таласима. Изучавајући их, Старац се досети следеће: кад у неко језеро бациш камичак, вода се набира и образују се кругови. Но, ако на друго место у језеру бациш мало већи камен, створиће се нови, већи кругови, који ће поништити оне прве.

То је био одговор који је старац Порфирије очекивао од Бога. Следећег дана трудио се да све своје духовне и душевне снаге усредсреди на молитве и чинове свете Литургије. И тако су кругови које је – по узору на таласе на површини језера – сâм образовао у свом уму и у свом срцу, неутралисали оне кругове које су образовали грамофони и плоче, те га они више нису узнемиравали нити су му одвлачили пажњу од свете Литургије.

ИЗБОР ИЗ ДИЈАЛОГА СТАРЦА ПОРФИРИЈА СА ЊЕГОВОМ ДУХОВНОМ ДЕЦОМ

– Стално ми говорите о егоизму, Старче.

– Да, зато што у нама не треба да остане ни најмањи траг егоизма.

***

– Треба да стекнеш смирења; што је могуће више смирења.

– Тешко је то, Старче, у свету у коме живимо. Како да то постигнем?

– Тако што ћеш још више волети Христа.

***

– Хтео бих, Старче, да учиним нешто да и моји родитељи поверују у Бога онолико колико ја верујем, јер су веома млаки у својој вери. Но, сад је касно, пошто су већ у поодмаклим годинама и налазе се при крају свог живота.

– Уопште није касно. Штавише, у том добу је најбољи час.

***

– Шта да радимо са нашим дететом, Старче? Препуно је несигурности и страхова.

– Ви у потпуности сносите одговорност за то. Још од мајчиног стомака ви сте му, својим лошим међусобним односима, створили те психичке трауме, које он носи читав свој живот.

***

– Плашим се, Старче, да се оженим. Можда ће ми запасти нека рђава жена.

– Па, рђава жена може ти бити прилика да „зарадиш" рај.

***

– Моја кћи, Старче, живи грешним животом. Како да је спасем?

– Само светошћу твог живота. Светост родитеља спасава њихову децу.

***

– Исповедио сам, Старче, духовнику свој нови грех, али желим и Вама да га испричам.

– Ма, исповедио си га духовнику; нема потребе да га причаш и мени. Пошто си га исповедио и покајао се, добио си опроштај.

***

– Ваша деца ниједанпут не треба да вас чују како се свађате, па чак ни да подигнете глас једно на друго.

– Па је ли то могуће, Старче?

– Свакако да јесте. И то како вам кажем: ниједанпут да вас не чују.

***

– Старче, схватате ли колико сам велики грех починио?

– Ти си добар, па ћеш то превазићи.

– Али, Старче, овај грех је врло велик!

– Не очајавај. Имаш добру душу; а Бог, Који то види, опростиће ти и помоћи.

***

– Често ме обузима меланхолија, Старче.

– Зашто си све време затворена у својој кући?

– Куда да идем?

– Прави излете; одлази у брдо. То много помаже.

***

– Плашим се тренутка, Старче, када ћу морати да се суочим са смрћу некога од мојих ближњих.

– То је само твоја несигурност, и ништа друго.

***

– Као што знате, Старче, доста сам читао. Да ли да студирам теологију?

– Нема потребе. Довољно је да изучаваш Свето Писмо и свете Оце. Тамо ћеш наћи све.

***

– Старче, реците ми, молим Вас, нешто о духовном животу.

– Онај ко се не каје, пропашће.

– Много су тешке ове Ваше речи, Старче.

– Поново ти кажем: онај ко се не каје, пропашће.

Монах Агапије

БОЖАНСКИ ОГАЊ КОЈИ ЈЕ СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ ЗАПАЛИО У МОМЕ СРЦУ

Из књиге:

ΑΓΑΠΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
Ἡ θεϊκὴ φλόγα ποὺ ἄναψε στὴν καρδιά μου
ὁ Γέρων Πορφύριος
Атина, 1999.

Како сам упознао Старца

Увек сам имао жељу да упознам неког светог човека; да видим како он живи. Људи који су Старца добро познавали, повели су ме једно поподне у манастир у Милесију да упознам, како су рекли, једну личност каква се веома ретко среће у наше време.

Први пут сам га видео како седи у аутомобилу покрај возача; тек што се беху вратили из неке посете. Нисам скидао поглед са њега. Посматрао сам га изблиза. Био је окружен неколицином других људи који су га чекали.

Силан утисак на мене оставило је његово једноставно и смирено понашање. Начин на који је изашао из аутомобила, на који нас је поздравио... С времена на време, спонтано је, скоро у себи, изговарао речи: „Господе...", или: „Господе Исусе Христе..."

Ништа на њему није било извештачено или сензационално. Био је обичан монах. Говорили су му један једно, други друго. Он је мирно и кротко одговарао свима.

Непрекидно сам га посматрао. Неколико пута Старац је скретао поглед према мени иако је разговарао са другима.

Изгледао ми је попут Христа окруженог мноштвом Свога народа.

Људи који су ме тамо повели, представише ме Старцу:

– Овај наш брат ради овде у близини, па смо га довели да Вас упозна.

– Старче, благословите. Радујем се што сам овде међу вама, а још бих се више радовао кад бих разговарао са Вама.

– Чедо моје, молим се смирено Господу да буде тако. Хоћеш ли сутра ујутру?

– Врло радо. Веома рано... око седам... или седам и тридесет.

– Чекаћу те. Бог те благословио.

Док сам му целивао руку, он ми благослови главу.

Отишао сам од њега са радошћу какву дотад никада нисам осетио. Летео сам. Срце ми је играло, и непрекидно сам понављао оно што сам чуо од Старца: „Господе Исусе Христе..."

Не знам ни сâм како, тек моје срце се разбуктало божанским огњем, љубављу и благодарношћу према Богу због онога што су моје очи виделе и што су моје уши чуле покрај Старца.

Смислио сам шта ћу говорити, и ујутру рано био сам у Милесију. Ту се налазила једна барачица, а нешто даље, у боровом шумарку, била је кућица на точковима. Но, на сунчевој светлости, предео ми се учинио још лепши него претходне вечери.

Стао сам мало подаље од групе од око десетак раних посетилаца који су стигли пре мене и чекали Старца.

Старац изађе и обрати се мени:

– Пођимо у кратку шетњу.

– Старче, ја сам сад дошао. Сви они су пре мене на реду.

– Пођимо, бре, кад ти кажем! Њих познајем.

Изашли смо на чистину, где су почеле да пупе тек посађене питоме воћке.

– Ово је моја прва шетња овамо. Због хладноће, а и због моје болести, шест месеци нисам никуд излазио.

Радовао се природи као мало дете. Ходао је лаким кораком и сваки час би спонтано прошапутао: „Господе Исусе Христе".

Помислио сам: зашто не изговара читаву молитву, као што нас уче, него изговара само пола?

Оштроуман или глуп?

Почео сам полако и неусиљено да отварам своје срце пред њим и да му причам о свему што ме је притискало.

– Старче, желим да постанем монах. Волим монашки живот. Желим да живим за Христа. Често одлазим у један манастир. Међутим, у мени влада права збрка; имам много недоумица. Реците ми, молим Вас: да ли монах треба да буде оштроуман или глуп?

Јер, за све што наумим да учиним, стално ме прекоревају и кажу: „Монах нема своје личности. Овде не треба да чиниш онако како си досад знао, него како си овде затекао, односно како ти се каже. Монах не диже главу нити противречи".

Са друге стране, слушам како хвале свакога ко нешто постигне: постигао је то јер је оштроуман и све му полази за руком. То ме веома збуњује.

На то ми Старац одговори:

– Човек који, попут монаха, преда своје срце Христу, постаје сасвим други човек. Његов ум се отвара; бива испуњен Христом. Чујеш ли? Јеси ли ме разумео? Бива испуњен Христом. А кад су и ум и срце неког човека испуњени Христом, онда је он мудар, онда је оштроуман – Дух Божији га поучава у свему.

Он је „оштроуман" не у оном смислу како то схвата свет – да даје одговоре који ће задивити друге, или да неки посао ради боље од других. Не у том смислу. Како да ти то објасним?

Пред тешкоћама које пред њега искрсавају, он се не збуњује, не очајава; прибегавајући Христу, Који је у њему, проналази ваљане и лаке начине да те тешкоће превазиђе а да при том не бива изнутра истрошен. Јеси ли ме схватио, Георгије? (Изговорио је моје тадашње световно име, иако ме никад за њега није питао, нити ме је ико представио по имену. Био сам запањен.)

– Схватио сам, Старче.

– Онај ко је своје срце предао Христу, тај не пати, било какве тешкоће да га сналазе. Он се радује; преиспуњен је унутарњом радошћу. Делатан је. Опрезан. Не чини грешке, не наноси штету. Ум, руке, ноге – покрећу се благодаћу Божијом. Како такав човек онда може бити глуп?

Постоје, наравно, и случајеви у којима он треба да се прави глуп Христа ради.

– Како да се прави глуп?

–Тако што прећути оно што зна, али са неким унутарњим циљем; тако што се прави да не разуме, да не зна, јер има на уму неки добар циљ. Томе

ће га, мало-помало, научити Дух Свети. Јер, кад је у нама Христос, онда ми не управљамо собом.

Христос живи у нама; Он управља нашим животом.

Љубав Христова и молитва

– Старче – кажем му – у манастиру се непрекидно моле Богу. Стално изговарају молитву Исусову. Чак и кад су у радионицама, све време читају молебне и акатисте. Потом одлазе у цркву на богослужење.

Не могу више. Заморио ми се ум. Мислим да ћу пући. Па ипак, желим да постанем монах. Шта да радим? Помозите ми.

Старац ми на то одговори:

– Долазила је овамо једна девојка и исповедала се. Ишла је у седми разред основне школе. Једном приликом каже ми: „Оче, заволела сам једног дечка и не могу да га заборавим. Мисли су ми стално уз њега, уз Никоса. Као да је Никос овде (показа прстом на своје чело). Почнем да учим – Никос је ту. Покушам да једем, да спавам – ништа. Никос је ту. Шта да радим, оче?"

„Чедо моје", рекох јој, „ти си још млада. Стрпи се да завршиш школу, па онда; Никос ће бити ту. Сад навали на учење."

Прошла је недеља дана, ево ти ње опет.

„Оче, не могу да се саберем и да учим. По читав дан су мој ум и моје срце уз Никоса. Он ми је стално у мислима и не могу да га одагнам одатле."

(Док је Старац ово говорио, ја сам мислио: какве везе ова Старчева прича има са мојим питањем? Можда ми ово прича да би ме мало одморио.)

Старац настави (читајући моје мисли):

– Ти сигурно мислиш: „Зашто ми ово прича?" Размисли добро. Да ли је ова девојка уложила нарочит труд, или је вршила притисак на себе да њен ум буде стално уз Никоса? Не.

То се збивало спонтано, неусиљено, са љубављу.

Тако и ми. Кад божанском љубављу заволимо Христа, тада ћемо без икакве присиле, или притиска, или тешкоће, са љубављу узвикивати Његово свето име: „Господе Исусе Христе".

А кад је срце преплављено том божанском љубављу, нема потребе да изговара читаву молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме".

Пре него што оконча молитву, срце застаје од љубави и радости. Понекад, опет, узвикује само: „Господе...", и зауставља се. Узвикује тајно, безгласно.

Поучна сећања са Свете Горе

У наставку Старац ми је испричао понешто из свога живота на Светој Гори, и то понешто од онога што је било у вези са темом нашег разговора.

– Тамо – говорио је Старац – на Светој Гори, ја сам живео рајским животом. Отишао сам веома млад, кад ми је било дванаест година. За духовнике сам имао два старца, и био сам им крајње

послушан. Слали су ме да носим земљу, у два џака, за њихове мале баште, од јутра до подне. Ја сам радио трчећи, и то босоног по камењу, неочешљан, узвикујући у тишини светогорске пустиње: „Нескверна, непорочна, пречиста, чиста Дјево...", „Господе Исусе Христе, помилуј ме", као и тропаре које сам био научио напамет из Октоиха и Минеја.

Да ме је неко видео, рекао би: „Са овим калуђером је готово, полудео је".

Ваистину, божанска љубав је нека врста божанског безумља: кад овлада човеком, измени му и душу и тело.

– Верујеш ли то што ти говорим?

– Верујем, Старче, пошто Ви то кажете.

– Ово што ти кажем, искусио сам на сопственом примеру. Душа ми се изменила од љубави Христове, изменило ми се и лице. Једнога дана, наиме, док сам, испуњен божанском ревношћу, трчао ради послова на које су ме старци били послали, угледао сам неочекивано – а да то нисам ни желео – сопствено лице на једном прозору као у огледалу. Зачудио сам се како је живот у Христу којим сам живео на Светој Гори и споља улепшао мој изглед. То нам казује и Свето Писмо: „Када се срце радује, лице блиста" (*Приче Сол.* 15,13).

И ти, Георгије, заволи Христа, па ћеш и сâм доживети у себи ове измене. Дај Христу срце своје, а све остало је Његов посао.

Још понешто о Старчевом животу на Светој Гори

Дођем једно пополдне до његове колибице. Старац ме радосно дочека:

– Добродошао! Откуд ти у овај час? Има ли још кога напољу?

– Не, ја сам последњи. Дошао сам да ми кажете како можемо привући на себе благодат Божију.

– ...Ја сам на Светој Гори био послушник двојици стараца. Били су врло строги. Чак су ме и грдили. Никад ме нису похвалили. Па ипак, осећао сам њихову љубав.

Занимао сам се дуборезом, но нису ми допуштали да у потпуности научим тај занат. „До ове границе ћеш радити тај посао", говорили су ми, „а даље не".

Не знам зашто су тако поступали. Сад ми се чини да је то можда зато што су неки други послушници, научивши занат, одлазили у свет.

Рукоделье без питања

– Једном приликом обојица стараца беху одсутни. Посматрао сам неку птичицу у винограду како кљуца зрна на једном грозду.

Одмах сам узео дрво и изрезбарио тај призор. Птичица је била као жива, раширених крила, а грозд као прави.

Чим се старац вратио, ја му радосно покажем своје дело. Он се наљути и рече:

„Шта је то? Од кога си добио благослов?" И сломи надвоје моје рукоделье.

– Види, молим те! Јесте ли због тога били тужни, Старче?

– Није ми било жао. Схватио сам да је требало да питам.

(Ја сам се у себи одмах преиспитао.) – Мени је, Старче, веома тешко да питам. Кад одем у манастир, радије нећу нешто учинити него што ћу се понизити да питам.

На то ће Старац:

– Ја сам тамо живео рајским животом. Јер, ништа нисам чинио сâм од себе. За све сам питао. Знаш, монашки живот није само слобода, мир, безбрижност, него и притешњеност, смирење, потчињавање... Једно је желети да постанеш монах, а друго је бити за монаха. Наиме, ако у манастир не пођеш само и једино из силне љубави према Христу, можеш полудети. Схваташ ли шта ти кажем?

– Свакако, Старче; чини ми се да схватам.

– У свом првобитном и дивљем стању у каквом је био, човек је живео сам. Чинио је шта је хтео. Корени дивљаштва постоје у нама. Многи, а нарочито жене, траже монашку самоћу како би се ослободили од потчињавања својим родитељима. Желе да на тај начин живе сами, по својој вољи. То, међутим, није монашки живот.

Други одлазе у манастир са оним одликама дивљаштва првобитног човека. Па чим наиђу на прекоре, на савете у вези са послушањем и потчињавањем, бивају незадовољни и кажу: „Овде ме не схватају", те одлазе. На крају остају сами са својим жељама. Ово се чешће дешава код жена.

Како долази благодаш

– Бог шаље Своју благодат оном човеку који потчињава себе и који пита. Да би благодат дошла, потребно је смирење и *извесни начини са наше стране*.

– Какви су то начини? Шта имате на уму?

– Не знам да ли треба да ти говорим о томе. Не иде... Нешто пише код светог Исака Сирина. (Скинуо је књигу са полице и тражио преврћући странице. Није му било лако да пронађе. Једног трена рече: „Господе Исусе Христе", па отворивши одлучно књигу, пронађе оно место које је имао на уму.)

Прочитао је текст:

„Онај ко је доспео до љубави Божије, тај не жели више да остане овде. Јер, љубав одгони страх. Љубљени моји, пошто сам луд, не могу да прећутим ову тајну, него поступам као безуман ради духовне користи моје браће. Истинска љубав је она која своју тајну не може да сакрије од својих вољених. Док сам ово писао, много пута су ми прсти остајали непокретни над хартијом; нисам могао да поднесем задовољство које је обузимало моје срце и које је умиривало моја чувства".

Ово је за мене значило: своје тајне говорим ти из љубави; и ја поступам као безуман „ради духовне користи моје браће", као ава Исак.

Одлазим заувек у манасшир

Кад сам саопштио Старцу да коначно одлазим у манастир и да ће ме за неколико дана рукоположити, он је поскочио од радости. Колико ствари ми је само рекао тог дана и колико савета ми је дао! На послетку, док смо се поздрављали, он природним покретом узме моју руку и целива је. Упитао сам се каквог ли значаја ово може имати. Он ми рече:

– Јеси ли видео шта сам учинио?

– Наравно, целивали сте ми руку – мени бедном и недостојном.

– Треба да знаш да ће те Христос Господ наш кроз рукоположење пригрлити, да ће те целивати; постаћеш Његов. А Он ће постати твој.

Твоју душу Христос узима Себи за невесту, заувек. За вечност.

Знај да ћу се ја молити за тебе јер те много волим. Твоја душа је осећајна и има све добре предуслове да јако заволи Христа – онако како треба. Такве душе Христос жели себи за невесте.

Ако свом снагом свога срца заволиш нашега Христа, све ће бити лако: и послушање и смирење. Тада ћеш сву своју браћу волети неусиљено и спонтано сâмом Христовом љубављу.

Јер, тада нећеш ти волети, него Сâм Христос, Који је запосео твоје срце.

Воли своја искушења

– Само на једно обрати пажњу. Мораш очистити своје помисли, јер си због своје осећајности подложан тескоби и жалости. Одагнај их, да ништа од њих не остане. Воли искушења која ти долазе, па се нећеш ни узнемиравати ни жалостити.

Сву браћу воли истом љубављу. Воли много свог старца: старца гледај као Христа.

– Како да заволим искушења и тешкоће?

– То је дуга прича. Но, постоје начини и за то.

Кад Христос ступи у срце, Он га испуњава Својом љубављу. Тада нема: немој ово, немој оно, немој... Само љубав... Изнад свега љубав.

Ово „немој" постојало је пре Христа. Христос је то укинуо. Донео је љубав. Рај је живот Христов, послушање, смирење...

Зашто је напустио Свету Гору

– Тамо на Светој Гори, као што сам ти једном приликом већ говорио, живео сам као у рају.

– Па зашто сте је напустили, Старче?

– Нисам је напустио, отерали су ме.

– Отерали су Вас? Зашто?

– Дуга је то прича. Био сам увек у покрету, врло активан. Ни часак нисам стајао. Ради подвига увек сам понешто радио. Увек сам био у послушању. Један старац је говорио: „Копај овде". Копао сам. Дошао би други: „Зашто копаш овде?"

„Рекао ми је отац Јоаникије".

„Не овде. Иди одавде; пођи тамо".

„Нека је благословено", говорио сам и одлазио.

Дошао би отац Јоаникије:

„Шта сам ти ја рекао? Јесам ли те овамо послао? Зар ти нисам рекао да пођеш тамо?"

„Да, али отац Пантелејмон је рекао овде".

„Добро, онда настави".

Други су их сматрали строгима. Мало ко је трајно остајао код њих. Ја сам их веома радо слушао. Сматрао сам да су веома добри. Кад данас о томе размишљам, прихватам да су били строги.

И зими и лети био сам бос. Без меса, јаја, сира. Строги пост. Био сам крепког здравља. Од своје дванаесте године до деветнаесте.

Једне зиме пошаљу ме старци да сакупљам пужеве. Четири сата усред зиме ја сам их сакупљао. На лећима сам имао мокру врећу; била је хладна као лед. Разболео сам се од плеуритиса. Нисмо имали ваљаног јела нити лекова. Претворио сам се у кост и кожу.

Рекао сам им да ћу умрети. Издалека је дошао један брат и ставио ми „екдорион". Знаш ли шта је екдорион?

– Не знам.

– То је четвртаст комад коже који се залепи на болесно место на лећима. Он извлачи сву воду са поребрице. Надуо се као некакав мехур.

После недељу дана маказама су га одсекли заједно са мојом кожом. Ужасни болови... Ја сам од муке појао: „Од многих грехова мојих болује тело, болује и душа моја..."

Потом су ми на рану привијали некакав мелем од воска и других ствари. Он је извлачио гној.

Сваки пут кад су мењали мелем, осећао сам нове болове.

Пошто сам имао потребу за храном, послали су ме у Атину на месец дана. Мало сам се опоравио, и одмах се вратио. Опет сам се разболео. Поново су ме послали на два месеца. Кад сам се вратио, изнова сам се разболео. Коначно, старци размотре моје стање, и пошаљу ме изван Свете Горе.

Опростио сам се од њих са сузама. Један сабрат ме је испратио на брод. Плакали смо обојица.

„Не плачи, оче", говорио сам му, „доћи ћу ја опет".

„Не плачи, чедо моје", говорио ми је он, „Пресвета Богородица ће те опет довести овамо".

Говорили смо тако да бисмо се утешили и плакали смо. Тај призор нећу никад заборавити. Са чежњом се сећам оног рајског живота у послушању. Моји старци су били врло добри. Касније, кад се један од њих упокојио, други је на чудесан начин нестао. Свуда су тражили; долазила је и милиција – и ништа. Не знамо шта се са њим десило.

Много сам читао

– Много сам читао. Имао сам велику жељу за учењем. Читао сам крадом. Крао сам време где год сам могао. Научио сам напамет Јеванђеље по Матеју, по Луки и половину по Јовану. Научио сам и псалме. Изучавао сам свете Оце. Много сам читао. Предавао сам се духовном подвигу.

Да знаш да ја нисам образован. Завршио сам само два разреда основне школе.

Кад сам ступио у манастир, дали су ми на вечерњој да читам Псалтир. Почео сам да сричем речи: „Бла - жен м...ууж..."

„Добро, доста је", рекоше ми. „Узми Псалтир, читај га и добро га научи. Читај и житија светих. Ништа друго." Читао сам, али нисам разумевао. Многе речи су ми биле непознате. Тако сам једну исту реч проналазио на различитим местима, па сам из контекста долазио до њиховог значења. Обављајући своја послушања и верући се по стенама, изговарао бих напамет читаве одељке.

Касније сам се дочепао Октоиха, Триода, Минеја̂... Читао сам са усхићењем.

Док ми је Старац говорио све ове приче из свог живота, осећао сам да то говори да би ме подстакао да поступам на исти начин; тим пре што сам ја, уз помоћ Божију, стекао некакво образовање.

Док сам мислио о томе, опет сам се уверио у Старчеву способност да прочита моју душу и да просветли све њене мрачне стране. Наиме, рекао је:

– Највише од свега допадао ми се *Тројични канон* недељне полуноћнице. Кад га је читао неки од сабраће, ја сам сабирао сву своју пажњу. Ако би неком приликом читао брзо или неразговетно, па ја нисам могао да разумем, бивао сам врло жалостан. Тада бих се повукао у угао и задубљивао у молитву.

(Слушајући то, опет сам се преиспитивао. Јер, сваки пут кад се читао *Тројични канон*, ја сам помишљао: „Ово је врло тешко. Ја то не разумем". И све док је трајало читање, моје мисли би лутале.

Овог тренутка, међутим, схватио сам у каквом сам се хаосу незнања ја бедник налазио. Па ипак, нисам прекидао Старца; пустио сам га да исприча све што је наумио.

Моје срце почела је да обасјава светлост, као да је овај прозорљиви Старац отворио прозор на њему. Покрај њега осећао сам безграничну једноставност и поверење. Веровао сам без икакве сумње да је од Бога имао дар да чита наша срца и да су му познате све наше скривене страсти и све слабости.)

Доживи читаво богослужење

Старац је наставио:

– И ти, тамо у манастиру, у часу богослужења увек буди сабран у себе. Да пратиш читаво богослужење и да га доживиш. И часове, и међучасове, и читање псалама, и каноне... Немој допустити да иједна реч оде узалуд. Читајте разговетно, са разумевањем.

Да са љубављу, са поклоњењем Господу нашем узвикнемо: „Господе Исусе Христе, помилуј ме".

Прави много метанија; онолико колико ти одреде. Оне очишћују и освећују и душу и тело. Своје тело и своју душу учини честитим и светим.

Сад више нећеш моћи да долазиш овамо. Но, наше општење ће бити духовно. Кад се молиш Пресветој Богородици за све своје проблеме и

тешкоће, ти реци: „Пресвета Богородице, молитвама Старчевим, помози ми у овој тешкоћи".

И ја ћу сазнати за твој проблем, и тајно ћу се помолити за тебе. Желим да знам дан и час твога пострига, јер на тајанствен начин и ја ћу бити тамо уз тебе.

Коњић светог Георгија

Као монах, нисам прекинуо своје општење са Старцем; поучавао ме је путем телефона, из своје келије у Милесију.

Једном приликом ја му кажем:

– Док сам био у свету, помагао сам многим сиромашним људима. Сад познајем људе који трпе недаће, а ја не могу да им помогнем; због тога сам врло тужан.

– Пази, то исто се и мени дешавало док сам био на Светој Гори. Хтео сам да помогнем једном пријатељу да дође у радост Свете Горе.

Месец дана моје мисли и моје срце били су уз њега: како да пронађем начин. Изгубио сам молитву и мир. Рекао сам то свом духовнику.

„Требало је то раније да ми кажеш. Ђаво те искушава. Реци ми, ко је тебе довео овамо?"

„Бог ме је довео, оче".

„Ето, видиш. Моли се много; реци Богу за свог пријатеља. Реци светом Георгију, и он ће га на свом коњићу донети. Препусти Богу оне које волиш."

И Старац настави:

– На исти начин и ја теби одговарам. Можеш помагати другима, али увек уз благослов свога духовника.

Од Хараламтија ћете добити батина

Једном приликом Старац ми је рекао:

– Треба да љубимо љубављу Христовом, а не човечанском љубављу. Пре две године дође к мени једна жена да поразговарамо о њеној деци, којих је имала четворо. Рекла ми је њихова имена. Рекох јој:

„Пазите на Хараламтија, јер ћете добити батина од њега". (Он је тада имао дванаест година.)

Била је изван себе:

„Шта то причате, оче? Хараламтије је моје најбоље дете. Од све деце највише њега пазим и волим јер он је најмлађи."

„Не волиш га љубављу Христовом и тиме му чиниш зло".

Није ми веровала. Отишла је љутито, говорећи против мене. Ја се помолим и препустим је Богу.

Пре два дана дошла је покајнички расположена.

„Опрости, оче. Нисам те схватила како ваља. Мислила сам да обмањујеш народ. Сад верујем да те Бог просвећује. Оче мој, Хараламтије ме је напустио. Постао је врло насилан. Чак смо сви ми укућани и батине добијали. Шта сад да радим? Заиста га нисам волела Христовом љубављу. Тиме сам му нанела зло..." И плакала је.

Старац настави своју причу:

– Ако твој брат хоће, нека ступи у манастир. Али, да не будете стално заједно, јер ће то бити рђаво и за њега и за читаву заједницу. Пусти нека му помогну старац и братство.

Много се моли за целокупно братство и за читаву Цркву.

Пролазимо кроз врло тежак период.

Предај се Христу

Био сам забринут, и Старац ми даде савет:

– Зар ти нисам и раније говорио: кад у потпуности отвориш своје срце Господу, онда се Господ усељава у њега и оно постаје неспособно да сагреши. Схваташ ли? Неспособно за зло.

Господ у нашем срцу уместо нас љуби; доноси кротост, доброту...

И да хоћемо да се наљутимо, да учинимо зло другоме – не можемо.

Тада важе речи: „Не живим више ја" *(Гал. 2,20)*. Доживљаваш их и узвикујеш у себи.

Апостол Павле је „полудео" од радости, па је ово изрекао.

Зар се Христос мења? Не. Какав је био тада, такав је и сада...

Чуј, море, кад нешто кажемо и одлучимо, шта нам се то дешава касније, па се враћамо на почетак и морамо да понављамо једно те исто? Постави ствар егоистички – макар толико – и не дозволи себи да приређујеш задовољство ђаволу.

Предај се у потпуности Христу; са жарком љубављу, са чежњом.

Кад нешто видиш и у себи реагујеш, и приморава ш себе да ништа не кажеш, већ самим тим приморавањем себе не поступаш како ваља.

Буди једноставан, разуман, сабран у себе, одмерен... Увек осећај да је Господ присутан. Он ће те научити како да говориш, када ћеш ћутати.

Мисионар који ништа не говори

– Завидим ти, чедо моје, завидим ти. Ти можеш постати већи мисионар, и то усред манастира, а да при том не изговориш ни реч.

Ћутке се моли за све. За читаву Цркву, за свештенство, за монахе. Наша Црква данас пролази кроз кризу.

Пре свега, моли се за своју духовну обитељ.

Остави своје срце потпуно отворено за Христа, за љубав, за богослужење. Иначе ће те Дух Свети напустити кад почнеш са питањима: зашто ово... зашто оно...

О, да ми је бити у твојој младости, па да живим животом послушања!

Нема веће среће од тога да чиниш оно што ти кажу и да се погрузиш у љубав Божију.

Ја много волим Христа и верујем у Његову силу. Замисли само, апостоли су пролазили покрај људи, а њихова сенка је исцељивала вернике.

Зар Христос није Онај исти Који је и био? Зар се променио? Ми смо се променили!

Шта значе немири, нервна растројства, душевне болести? Ја верујем да је у свему томе присутан ђаво.

Не потчињавамо се Христу са љубављу. Међу нас ступа ђаво и смућује нас.

Ах, кад бих могао да живим као ти! Да будем послушник у неком општежићу! Завидим ти...

Много те волим у Христу. Желим да постанеш ваљан монах.

Незлопамћење

– Има монаха који кажу: „Опрости", исповедају се, а у њима постоји страст против других.

На тај начин се не стиче благодат Божија.

Ја сам овде имао једног мајстора, суседа, који ми је радио разне послове и за то био плаћен. Не знам шта се десило, тек он је почео да говори рђаво о мени, и овде у манастиру и изван њега.

„Шта да чиним", мислио сам, „како да му помогнем?"

Једног дана дођем у његову кућу да га посетим. Како ме је видео, тако се збунио, скупио, побледео. Мислио је да сам дошао да га изгрдим.

Ја почнем да говорим о његовим воћкама, да хвалим њихов принос. Разговарали смо о гостољубљу... То је било све. Његово срце се разгалило. Отада не избива из нашег манастира и хита са посла на посао.

У таквим случајевима, дакле, потребан је добар начин опхођења.

Корисни савети за све монахе

– Ти можеш и треба да будеш узор и путовођа у свом манастиру а да то и не примећујеш и да о

томе не говориш; само уз усрдну молитву за све друге.

Своје срце једноставно, неусиљено и слободно отвори Господу нашему.

Немој бити у грчу и немој се оптерећивати или двоумити хоће ли се десити ово или оно. О свим својим питањима ти најпре разговарај са Господом. Пре него што разговараш са својим духовником, најпре се усрдно помоли...

Прост монах својом молитвом може решити сва манастирска питања.

– Буди радостан. Заволи ћутање, јер ће твоје срце разговарати са Христом. Али, кад сусретнеш неког од браће, говори му радосно и са љубављу, да би се ваша срца повезала, „да буду једно" *(Јов. 17,22)*.

Када те нешто питају, немој говорити много. Говори мало, али садржајно. Трудите се да међу собом измењујете речи „хвала" (= захваљујем се) и „молим". Оне имају смисао: „Захваљујем се Богу, Који је тебе, Свог анђела, послао да ми помогнеш".

Као што сам ти већ говорио, ја сам врло млад ступио на Свету Гору. Био сам неук и неписмен момчић. Па ипак, моје срце је било преплављено божанском љубављу.

Са великом вољом трчао сам за сваким послом. И више него што су од мене тражили.

Никад ме нису посаветовали, никад ме нису похвалили или охрабрили, као што данас чине према деци. Стално похвале и похвале, па сирота

деца одрастају надувена од егоизма. То је велико зло.

Старци су ми само саветовали да читам Псалтир и Синаксар. Никакве друге савете или поуке нисам добијао.

И поред тога, ја сам летео... живео сам у рају. И нисам се разболео због превеликог труда, него из егоизма. Хтео сам да усред кише накупим што је могуће више пужева. Три сата сам провео са мокром врећом на леђима.

Треба и ти да заволиш телесни труд и замор. То чини добро и телу и души.

Море, желим да личиш на мене јер те волим, желим да постанеш онакав какав сам ја.[3]

– Правиш ли метаније? Колико? Дај, направи једну да видим како то радиш. (То се збивало у Милесију, у његовој келији, кад сам га једног дана посетио као монах.)

Направио сам једну-две метаније.

– Не радиш добро. (Старац је у то време већ био слеп, ништа није видео, али је говорио као да види.)

Позвонивши, позвао је једног брата.

[3] Облагодаћен и дубински преображен љубављу Христовом, старац Порфирије је живео новим животом, животом у Христу, при том у атмосфери одушевљења тим новим животом. Његова савршена преданост Христу, по узору на апостола Павла, неусиљено га је довела до тога да на свој начин понови спасоносни, драматични и подстицајни позив апостола Павла: „Угледајте се на мене као ја на Христа".

– Молим те, покажи овом нашем брату како сам вас научио да правите метаније и да извршавате своје монашко правило.

Брат који се стално жали

Рекао сам Старцу једном приликом:

– Старче, не могу да сарађујем са овим братом... стално се на нешто жали.

– Ти си, бре, препун егоизма. Знаш ли то? Од њега ти све долази.

– Знам, Старче, одмалена сам такав. Молите се да ми Бог пошаље смирење у срце.

– Кад срце поседује свето смирење, све му је добро и већ сада живи у земаљској несазданој Цркви Божијој. Не оно смирење које изражавамо речима, или оно које мислимо да смо стекли. Свето смирење је дар Божији човековој души. Дарује га Бог кад наиђе на добру приготовљеност.

Према томе, немој ни ти говорити да је овај слабић, да онај завиди, да се онај љути... Немој говорити да не можеш са њим, да не можеш никад.

То није добар начин. То није православан ни хришћански начин. Тако нећеш бити у љубави Божијој. Тако удаљаваш себе од благодати Божије, јер си се удаљио од своје сабраће.

Напротив, треба да превиђаш њихове слабости; не подражавајући их, постаћеш једно са њима у заједничком делу. Што год они хоће и како год хоће. Овако хоће? Овако. Другачије? Другачије. На тај начин нестаје зида који нас дели од наше сабраће. Тако се сједињујемо са Христом.

Што се више свакодневно повезујеш са својом сабраћом, то више на тајанствен начин улазиш у љубав Христову. „Стојте у слободи", вели апостол Павле *(Гал. 5,1)*.

Док сам се, као млад, припремао да крадом утекнем на Свету Гору, седео сам и размишљао о томе како да нађем уља за кандило, богослужбене књиге и остале стварчице потребне за подвижнички живот.

Кад сам се обрео на Светој Гори, све моје бриге су нестале јер је све то већ било уређено.

Поука са примерима

Да би ми помогао, Старац је увек наводио примере из живота на Светој Гори.

Наводио је примере онога што је свакодневно доживљавао; некад да би потврдио моје поступке, некад да би их оповргао. Често је прекидао разговор и питао:

– Јеси ли схватио?

– Свакако, Старче, Вашим молитвама мислим да сам схватио.

– Хајде понови. Шта сам ти рекао?

Ја бих поновио.

Некад је био задовољан мојим речима и настављао је своју причу, а некад не.

– Ниси ти то схватио. Ту се крије дубљи смисао. Морам ти то објаснити.

Мој добри Старац је имао бесконачну љубав и бесконачно стрпљење. Због тога сам имао апсолутно поверење у њега и говорио му све што

ми је притискало душу. Све што би рекао, за мене је било закон, односно воља Божија.

Зато сам све записивао у своје срце и на хартију. Никоме ништа нисам говорио о томе. Старац је то изричито тражио од мене, стављајући руку на уста.

– Немој никоме говорити о овоме што ти говорим. Јер, могу то чути и други, па ме погрешно разумети.

„Знате", веле они, „видели смо да он не корача по земљи. Корача пола метра изнад земље. Он је свет."

Тако једни кажу да сам свет, а други да сам у прелести и да обмањујем народ својим причама.

Непослушни син

Једна мајка се жалила да је син више не слуша, не одлази у цркву, и томе слично. Рекао сам јој:

– Толико година си вршила притисак на њега: „Учини ово... пођи овамо..." Сад он жели слободу.

Немој му говорити: „Учини овако... учини онако..." Само се са љубављу и у тајности моли за њега.

Молитвом против мрзовоље

– Чедо моје, Христос је рекао да љубимо и своје непријатеље. Схваташ ли то? Велика је ствар да волимо све људе и да се молимо за њих. Ђаво искушава једног од твоје сабраће. Чини га немирним и нагони га да изазива пометње. Ако остали нису спремни за молитву, немир се преноси на све њих.

Са друге стране, ако се један од сабраће моли за остале, немир бива спутан. Он блиста благодаћу Божијом, и она се кроз њега разлива по читавој заједници и освећује је.

Божанска љубав чини молитву пожељном

– Један човек ми је причао: „Око подне, уморан од посла, пођем код своје жене и одморим се".

Чујеш ли, дете моје, чујеш ли? Био је преморен. Пошао је код ње... поразговарали су... и он се одморио. Јер је међу њима постојао пламен љубави. То је велика ствар.

Имамо ли ми у себи божанску љубав према Христу?

Да смо преморени, да кроз молитву одлазимо к Њему и да се тако одморимо?

А ти ми кажеш како си се уморио од молитве, од богослужења.

Шта ту недостаје? Недостаје божанска љубав.

– Како да је стекнемо, Старче?

– То не зависи од нашег труда. Она је дар Божији.

Он прво нас заволи ако Му се допаднемо. Наш труд и спољашњи притисак могу нашој души донети супротан исход: одбојност према свему што је духовно.

– Па како ће нас Бог заволети?

– Да би нас Бог заволео, потребно је нешто друго са наше стране. Да будемо смирени, да буде-

мо скрушени, да љубимо, да се молимо, да тражимо Бога.

Нису криви послови и бриге везане за наш свакодневни рад. (Рекао је то као да је читао моје мисли о томе како имам толико послова и толико одговорности које мој ум више не може да поднесе...)

О бденијима

– Треба да заволиш бденија. Бденија су велика ствар.

Можеш ли то да схватиш? Велика ствар. Отварају се небеса. Разговарамо са Богом.

На нашим бденијима тамо горе, на Светој Гори, до поноћи сам бивао поспан; очи су ми се склапале. Потом би се мој ум отворио, и доживљавао сам молитву све до јутра. Кад би се бденије завршило, бивао сам у таквом расположењу да бих био најсрећнији кад бисмо почели из почетка. У скиту смо канон читали разговетно, да се могао разумети његов смисао. Кад је бденије бивало у Саборној цркви, појали смо канон.

Лако се љутим

Једног дана рекао сам Старцу:

– Старче, често се љутим. У последње време се лако наљутим.

– Љутња је добра ствар. (Мислио сам да се Старац шали са мном, па сам га прекинуо.)

– Добра ствар?

– Наравно. Бог је у нас усадио љутњу. То је сила. Даровао нам је могућност да се љутимо на страсти и на ђавола. То је право место за љутњу. На тај начин ту силу узимамо од ђавола и дајемо је Христу.

Предај се Христу свом силином, свом жестином.

Да ли су мученици трпели болове?

Старац ми је рекао:

– Пре неког времена дошао је један човек и питао ме да ли су мученици трпели болове док су били подвргавани толиким мучењима. Рекао је да им је Бог подарио трпљење, те су тако поднели толика мучења.

А ја му кажем:

„Човек не подноси муке као човек; свакако да је под толиким мукама требало одмах да се онесвести. Но, мученици су свој ум и своје срце предавали Богу".

– Господе Исусе Христе, помилуј ме.

– Не треба да се молиш да ти одузме муку. Он добро познаје муку и допушта је онолико колико је потребно за исцељење твоје душе.

Послао ти је правило, уместо других правила. Према томе, немој тражити да га узме назад.

Бог познаје твоје болове. Не требају ти ни таблете ни кафа. Остави се њих. Наравно, човек има права да у свом животу каже Богу:

„Боже мој, одузми ми бол".

Но, мени се чини да је боље да човек сâм поднесе свој бол.

Немој тражити да ти се смањи молитвено правило. (Заиста, тих дана имао сам на уму да тражим благослов да правим мање метанија, јер сам дотад правио триста и то ме је умарало.) Избори се са тим што ти је Бог дао.

– Шта је са оним твојим пријатељем о коме си ми причао, који је клонуо духом?

– Повели смо га код лекара; дао му је одговарајуће лекове, па се сад боље осећа.

– Помози му, чедо моје, да се читавим својим срцем преда Христу. Тако ће превазићи своју депресију и нервно растројство.

О Старчевој болести

Рекао ми је Старац:

– Док сам био млад, молио сам се Богу да ми пошаље рак како бих боловао ради Његове љубави.

Кад сам то рекао свом старцу, он ме је изгрдио.

„Не", рекао ми је, „то је егоизам". И престао сам то да тражим.

„Сагрешио сам, Господе", говорио сам, „из егоизма сам тражио оно што је изнад моје моћи".

А сад, после толико година, Бог ми је послао оно што сам тада тражио.

Имам ужасне болове.

– Старче, јесте ли се обрадовали болести као онда кад сте је тражили, или сте се ожалостили?

– Кад су ми, после испитивања којима сам био подвргнут, лекари то саопштили, обрадовао сам се и рекао: „Слава Ти, Боже! После толико година ниси заборавио моју молбу". Рак ми је захватио хипофизу. Створио се тумор који расте и притиска очне нерве. Због тога све више губим вид.

На ово око видим тек мало светлости. На друго видим људе само као силуете; но, њихове особине не посматрам овим очима. Језик ми је отекао и смета ми при говору, па ми се и глас променио. Имам страшне болове. Кад имам болове, трпим и молим се. Кад је бол превелик, онда не могу да се молим. Но, не кукам и не жалим се.

– Старче, да ли узимате неке лекове против болова? Да мало олакшате себи.

– Не узимам. Кажем себи: „Зар Христос не зна да болујем?" Свакако да зна. Према томе, стрпљиво носим крст Христов.

Шта ти мислиш о овоме? Можда ће неко рећи да сам луд. Но, допада ми се таква лудост. Не мислим да и ти мораш да поступаш на исти начин као ја. Ти чини по свом нахођењу, онолико колико можеш. Али, ето, ја ту ствар овако схватам.

– Волим те, чедо моје, знаш ли то?

– Знам, Старче. И ја Вас волим, и молим се, Вашим светим молитвама, да ме Господ помилује.

– Кад сам у боловима, молим се Богу да ме помилује и да опрости моја сагрешења. Кад човек доспе у стање од пре пада, Бог не допушта болести. А кад Он пожели, можемо одмах постати здрави.

Све ово врло је тешко разумети. Но, разумеју они којима је то дато.

О претераном јелу

Био сам присутан једном приликом кад је Старцу телефонирала нека госпођа тражећи од њега да се помоли за њу и тиме јој помогне да престане са преједаньем, јер је била доста дебела. Запрепастио ме је његов одговор:

– Ниси довољно заволела Христа. Предај Му своје срце. Говори са усрдном љубављу: „Господе Исусе Христе...", и заборавићеш на јело; отићи ће од тебе свака прождрљивост.

Овај савет сам записао у свом срцу и примењивао га кад би ми се пружила прилика.

Кад би ме обузела превремена глад, вероватно од лењости, предао бих свој ум молитви – „Господе Исусе Христе, молитвама Старчевим, помилуј ме" – и, не схватајући како, прошла би ме глад све до часа заједничког обеда.

Неколико исцељења о којима ми је Старац причао

– Дође ми једна монахиња којој се овде на руци појавило нешто величине ораха. Кад ми је то показала, ја јој рекох:

„Хајде да те поведем код професора" (тад сам се налазио у Поликлиници).

„Ја нисам дошла код професора", вели ми она, „дошла сам код Вас".

Закрстио сам јој чело, закрстио сам јој руку и послао је у њен манастир. Оздравила је.

Док ми се једна друга монахиња исповедала, уз помоћ очију душе уочио сам да има рак на дојци.

„Јеси ли добро?", упитам је. „Нешто није у реду код тебе".

„Тако је, оче; но, стид ме је да о томе говорим".

„Пођи сад горе код тог и тог лекара, и реци му да сам те ја послао да те прегледа. После тога дођи да ми кажеш шта је било".

Прегледали су је и заиста су установили да има рак; кроз три дана требало је да буде подвргнута операцији. Кад се вратила к мени, рекох јој да заједно са мном клекне пред Господом.

„Изговарај у себи молитву", рекох јој; и ја сам у себи изговарао молитву. Потом сам је закрстио и послао да чини што су јој лекари саветовали.

Кад је три дана касније дошла на операцију, била је добро. Није било никаквог тумора.

Изван себе, лекар сиђе у црквицу и пронађе ме.

„За име Бога, оче, шта си урадио оној жени, те је оздравила? Да нисам тумор опипао својом руком и да га пре три дана нисам видео својим очима, не бих веровао."

Моје очи виде многе ствари.

Благодат Божија дејствује кроз веру људи.

Веруј да се чудеса и данас дешавају. Јер, Христос је исти и јуче и данас и у векове.

Старче, молите ли се за све људе који Вас свакодневно посећују?

– Да, молим се за све њих; чак и за оне који одлазе не успевајући да ме виде. За све уопште. За неке се, међутим, молим и поименце.

– Замара ли Вас толики свет? Како издржавате?

– Све их волим. Желим свима да помогнем, али нисам у стању; због тога сам врло жалостан. Говорим непрекидно, по читав дан, тако да ми се понекад осуши језик. Говорим од четири или пет сати ујутру. Ево, данас ме је око пет сати изјутра позвао телефоном један игуман са Свете Горе; после њега један владика са Крита.

Прекјуче ме је око поноћи позвао један човек са неког острва на Пацифику. Схваташ ли?

Иако сам био овде, духом сам истовремено био и тамо. Говорио сам му о његовим кћерима. Дао сам му савет у вези са једном од њих. Обрадовао се човек; рекао сам му да ме поново позове.

Кад се преморим, покријем своје лице и оставим само руку слободну да могу да је целивају. Долазе, знаш, издалека; прекјуче су били чак из Александрије; долазе из свих крајева Грчке, а понекад и из иностранства.

Све су то људи са озбиљним проблемима. Шта ја да радим; трудим се. Па ипак, не могу увек да говорим. Они су онда незадовољни; понекад говоре против мене.

Старац из манастира Параклита саветује ми да их све примам. Да сваком упутим неколико речи, или макар да узму благослов.

Знаш, нико не може удовољити великом мноштву народа. Неки од њих ме данас могу називати светитељем, а сутра новинари могу писати да ништа не пружам народу и да сам преварант.

О лековима

– Старче, често узимам лекове, па ме гризе савест кад видим да ви ни кафу не пијете.

– Већ сам ти једанпут рекао: када се хришћанин са поверењем препусти Господу, Он умирује његов унутрашњи организам. То има за резултат да његови телесни органи и жлезде функционишу правилно, а то опет има за последицу здравље, тако да човека ништа више не узнемирава.

Грех, наиме, као и узнемиреност и себичност, проузрокује час повећање, час смањење хормонâ, а последица је болест.

Организам и сам зна шта је правилно. Иде средњим путем и своје хормоне излучује мирно и спокојно. Навешћу један пример. Када сам имао чир, лекар ми је дао лек Zantac. Чим сам га узео, сви болови су уминули. Ааа..., велим ја, ово није добро. Изазваће ми неку другу штету у организму. Више га нисам узимао. Радије сам трпео бол.

Старац се стаде распитивати за неког брата кога је познавао.

– Старче – одговорих му – он увече не може да заспи, па је присиљен да узима час Stedon, час Tranxen да би како заспао.

– Реци му да дође да ме посети овде или да ми телефонира.

Разјарени брат

Једном приликом, док сам му говорио о некој другој теми, Старац ми каже:

– Видим једног брата који је разјарен на тебе. Попут звери спреман је да те растргне. (Заиста је било тако, но нисам хтео да му причам о томе.)

– Ти немој ништа говорити. Помолићемо се, и Бог ће га умирити. Верујеш ли у то?

– Верујем.

– Само је Бог у стању да измени људска срца. Што год да кажемо, ми људи ништа не можемо учинити.

– Па зашто је он такав? Зашто се влада на такав начин?

– Ништа не питај. Не могу ти то рећи. Ти се само моли.

„Одакле да почнем нарицати?"

Једанпут сам био веома тужан. Док сам чекао да ме позову да уђем Старцу у келију, плакао сам у једном удаљеном кутку.

Чим сам ушао у Старчеву келију, угледао сам га како седи на свом кревету, затворених очију,

које сад више нису виделе ништа, и руку покривених због упале од заразне болести.

„Одакле да почнем нарицати?" Тим речима, узетим из црквеног богослужења, обратио ми се Старац. Привукао ме је близу себи, узео моје руке у своје, и ћутећи, дуго мерио мој пулс. Ја сам уверен да је он, поступајући овако, као да је лекар, преносио на нас Духа Божјега својом топлом молитвом.

Дакле, као што је Христос Господ наш чинио чудеса „дотичући се руку" болесника који су Му прилазили, тако је чинио и Старац.

Ако си пао, са љубављу се предај Христу

Чим сам ово чуо, било ми је много боље. Опоравио сам се. Био сам утешен, те сам у продужетку мирно разговарао са Старцем.

Старац је у потпуности читао моје срце.

– Ти си крив за све. Болестан си душевно. Пао си врло ниско. Пао си са духовне висине на којој си се налазио. Схваташ ли? А за све си ти крив. Треба да пронађеш узрок. Немар? Егоизам?

Од свега о чему ми причаш, ништа се уистину не догађа. То твоја машта преувеличава. Све су то некакве ситнице.

Немој гледати шта други чине. Гледај себе. Гледај како ћеш заволети Христа.

Није твој посао да исправљаш друге. Нека се духовник стара о томе. Ти, међутим, треба да се молиш за друге. Па ако негде заблуде, моли се да их Бог просветли и да се врате на прави пут. То се

не може поправити речима, него само молитвом. Видим да други утичу на тебе. Остави се кафе. Опраштај свима од срца. У тајности се усрдно моли за све. Немој много говорити. Не причај. Предај се само унутарњем делању.

Не видим да тобом влада божанска љубав као некад.

Пази на негдашњи почетак. Држи се своје прве љубави, љубави и богодане чежње за Господом. Ово што ти се дешава није поспаност него духовна лењост и чамотиња.

Ако бисмо понекад мало разговарали телефоном, ти би видео да те је све брзо прошло.

Умарај своје тело. Не бој се труда. Трудом се све мења: и душа и тело.

Не напуштај молитву Исусову. Моли се једноставно и неусиљено; усрдно преклињи за све људе. Помоћи ћеш им молитвом, не речима.

Ако те неко нешто пита, ти смирено реци: „Ја тако сматрам. Но, тако је како ви мислите".

Потребно је много молитве. Са љубављу пригрли Христа, и Он ће разрешити све проблеме. Ти се владај једноставно и са љубављу.

Јер, ако се тако затвараш у себе и отуђујеш од других, сâмим тим приморавaш и њих да те држе подаље од себе и да, на послетку, почну да мисле о теби онако како то теби сада изгледа. Али, сада се ништа од тога не дешава у стварности. Све је то производ твоје маште. Веруј ми и са љубављу се предај Христу. Дубоко си пао и зато је све то ушло у тебе.

Немој тражити да те други воле

– Држи се подаље од сваке зависти. Она изједа човека. Код завидљивог човека свашта се дешава. Ја сам то доживео. Људи су ме сматрали добрим и многи су долазили к мени да се исповеде.

Чедо моје, Христа треба да заволимо страсно, божанском љубављу.

Благо оном монаху који је научио да све људе воли тајно. Он не тражи од других љубав нити му је важно да ли га воле.

Ти воли свакога и тајно се у себи моли. Изливај своју љубав према свима. Доћи ће време кад ћеш моћи да волиш неусиљено. И осетићеш да и сви други тебе воле. Једна световна песма каже:

„Тражиш да те волим.
Љубав се не тражи,
у латицама срца
рађа се сама."

Схвати ово на духован начин. Ти на природан начин зрачи љубављу Христовом из срца свога.

Многи монаси, а нарочито жене, кажу: „Волиш ли ме? Зашто ме не волиш?" Колико ли је ово далеко од љубави Христове! То је сиромаштво – духовно сиромаштво.

Немој никада придавати важности томе да ли те воле. Важно је да ти имаш изобилну Христову љубав према другима. И на тајанствен начин ће

доћи до преображаја у читавој заједници. Ово о чему говорим, представља најбоље мисионарење.

О тајанственом ћутању

– Твоје ћутање нека буде тајно, у твом срцу. Споља нека се не примећује да ћутиш; нека то за друге остане тајна. Чим изговориш неколико речи, крадом у себи упути молитве Господу за све људе.

Тајно, у свом срцу, са љубављу пригрли читаво братство, целокупну Цркву. Немој настојати да одстраниш или да исправиш слабости другога. Заволи га са свим његовим слабостима. Господ ће се за те слабости постарати.

Своје ћутање освети молитвом да не би остало јалово и бесплодно.

О књигама светих Отаца

– Изучавај дела светих Отаца. Оптужују световна братства да не изучавају свете Оце. Узнемирио сам се да можда и ви тамо имате слично мишљење.

Кад сте за трпезом, изучавајте светоотачке текстове који се тичу односâ међу сабраћом и који садрже поуке Теодора Студита, аве Доротеја, Јефрема Сирина...

Изучавај Минеј, Октоих, Триод... Тамо ћеш пронаћи начине да се подвизаваш, да превазилазиш себе, да стичеш врлину.

Прекјуче дође к мени један човек и упита ме:

„Подржаваш ли ти схватања тог и тог (нисам запамтио његово име) о уживању у човечанским задовољствима и љубави?"

Рекох му:

„Ево шта ја подржавам и шта заступам: отвори Минеј за 14. јуни, где се налази служба у спомен светог Методија. Ту ћеш у канону пронаћи како Христос страсти претвара у бестрашће".

„Зауздао си, Оче, разузданост страсти,
а љубављу према уздржању,
вештаствено умовање тела
преобразио си у узвишеност бестрашћа."

Прочитао сам му текст канона и објаснио га; човек је био врло задовољан.

Христос неће да искорени нешто што је у нас посадио; него га пресађује – од дивљег га претвара у питомо. Обраћа га Христу и освећује. Примери су света Марија Египћанка, свети Мојсеј Мурин и толики други светитељи.

Незгодно си се уплео

Дође у манастир један нови брат који се веома веже за мене. Желео је да му све време дајем савете и да ми прича шта је учинио, да ли је радостан или тужан.

– Шта да радим, Старче? Ако га избегавам, он се жали игуману. Ако га стално слушам, не знам да ли нам је то од користи.

– Незгодно си се уплео. Сад ћеш се са муком извући. Једино уз помоћ молитве. Он не уме ништа без тебе. Потребне су само две речи па да се његова душа разгали.

Данас више нема оног некадашњег монаштва. Много је личних пријатељстава и властољубља.

Таква врста монашког живота нема места у манастиру, не даје плода. Такви монаси из најмањег разлога напуштају манастир.

И заиста, после годину дана, онај брат је отишао у други манастир.

О примедбама

Био сам забринут због одређених примедби и прекора који су ми били упућивани; са друге стране, нисам схватао у чему је била моја грешка.

– Старче, зашто ме непрекидно грде? И за најмању ситницу игуман ми ових дана ставља примедбу. Долазе ми као гром из ведра неба, јер се мени чини да сам поступао како ваља. Врло сам тужан због тога и осећам силан притисак и страх да ће ми сваког тренутка поново дати примедбу.

– Па он хоће да те учини светим, а ти се отимаш! То што ти игуман говори, то су праве ситнице. Требало је да будеш у Кавсокаливији, па да видиш. Једном приликом обузму ме мисли о мојим родитељима. Било ми је тешко због њих и то сам исповедио својим старцима. Први пут су ме питали:

„Како се осећаш, чедо?"

„Добро; веома сам тужан."

„Да, али не питаш нас јесмо ли ми задовољни."

„Опростите. У сваком случају, ја сам врло задовољан. Молим се Христу да будем добар и да сте ви задовољни мноме."

Кад сам био на путу, нисам имао благослов ни са ким да разговарам.

„Благословите", и то је све.

Касније сам сазнао да су моји старци били врло строги и да нико није могао са њима. Сви су бежали од њих. Мени су изгледали добри. Било ми је жао што немам некаквих тешкоћа. Једном приликом, изненада, појавила се тешкоћа а да ја то нисам ни опазио.

– Како се то збило? Можете ли ми навести неки пример, молим Вас, да бих разумео?

– Сад ћу ти испричати. Једно поподне налазио сам се у кухињи; завршио сам своје послове. Ставио сам на тањирић мало хране намењене мачки и изашао сам да је нахраним.

Нешто касније, хтедох да се вратим у кухињу, но врата беху закључана. Покушавао сам, покушавао – и ништа. Изненада, отац Пантелејмон ми изнутра повиче снажним гласом:

„Уђи онуда куда си изашао!"

Немајући избора, начинио сам круг са тањиром у руци и ушао на средишњи улаз.

„Време пролази", настави мој старац строго, „а ти уместо да се поправљаш, губиш памет. Зар

си заборавио куда си изашао? [4] Зар не видиш да су врата закључана?"

Поверовао сам у све то. Нисам противречио. Само сам рекао: „Опростите ми". У себи сам говорио: „Господе, просветли моју таму. Колико сам само непажљив, да нисам приметио на која врата сам изашао..."

Касније сам данима, хитајући за својим пословима, са болом изговарао: „Господе, просветли моју таму".

Кад данас размишљам о тим стварима, схватам да је све то била поука за мене, који сам тад био искушеник; хтели су да виде да ли ћу се љутити, да ли ћу противречити, односно хтели су да ме науче да негујем смирење.

– Знаш, чедо моје, нисмо спремни онда кад иштемо од Бога да нам нешто подари; на пример смирење. Кад сазримо, онда ће нам то подарити. Само треба да очи душе држимо отворене како бисмо разумели Његов наум.

Бог се скрива у тами. „Од мрака начини Себи кров, сеницу око Себе", каже се у једном псалму *(Пс. 18,11)*. Јеси ли то запазио?

– Да, често чујем тај стих, али нисам разумео његов дубљи смисао. Сада кад о томе говорите, душа ми је усхићена; трепери од радости.

[4] У самој ствари, старац Пантелејмон је у међувремену закључао врата пошто је његов мали послушник био изашао, да би га потом привидно укоравао, кушајући тиме његову послушност, односно учвршћујући га у послушности и смирености. (Прим. прев.)

– Свакако, Бог се скрива да би нас сачувао у смирењу.

Помаже нам да чинимо добро, и скрива се. Закриљује нас, а да при том не осетимо Његову помоћ.

Кад неко чини добро, постаје једно са Њим, и више не може чинити зло. Чак и да хоће – не може. Схваташ ли то?

– Нека ме Бог просветли да схватим све што ми говорите.

„А мени је добро бити близу Бога" *(Пс. 73,28)*.

Преданост Богу – то значи распети се на крсту, предати се Господу. Сараспињање са Распетим – то је све.

То ти је као гвожђе ражежено у огњу. Гвожђе и ватра постају једно. Али, ако гвожђе извучеш из распаљеног огња, оно ће поново бити само гвожђе.

И после искупљења, човек је поново подложан паду и греху, завишћу ђаволовом.

О, Пасхо тајанствена! Тајно! То значи – мистички прослављајмо ту Пасху! Постоји од века план Божији за спасење наше.

„Дај нам да се присније причешћујемо Тобом." „Праслике и загонетке пророчке."[5] Немој да мислиш да ћемо тек по смрти доспети на место на којем ћемо се радовати, где ћемо осећати блаженство Божије. Већ овде и сада треба да Га осетимо.

[5] Праслике (праобрази или предобрасци) којима су се служили свети пророци, као и њихове загонетне изреке, односе се на Личност Христову и Њоме се разјашњавају.

Ако се овде не ујединимо са Господом и ако се овде не разапнемо са Христом, нећемо ни тамо бити заједно с Њим.

Шта је рај? Није то дивно дрвеће богато плодовима, нити цвеће или друге такве ствари. То је мистичко – што ће рећи благодатно и уједно тајанствено, недокучиво блаженство које душа налази у Богу и осећа.

Све ово што ти сада кажем изражено је у једној црквеној песми која ми се веома свиђа, па је радо понављам:

„Богата сам мирисима и ароматима, а потпуно оскудевам у врлинама. Али, оно што имам, Теби приносим. Дај и Ти мени оно што имаш. Опрости ми и отпусти грехе моје, кличе блудница Христу."

Потражи и нађи место где је ово написано; у сваком случају, наћи ћеш га негде у Триоду.

Читај Минеје, Октоих, Триод, Пентикостар... У тим црквеним књигама наћи ћеш велико духовно богатство.

О телесном труду

Једном приликом пожалих се Старцу како више не могу да издржим.

– Толико смо послова радили ових дана да смо потпуно исцрпљени. Немам снаге да подигнем руку или ногу. Шта ће толики послови у манастиру?

Старац се уозбиљи и рече:

– Смртни је грех да се умарамо ради Бога, а затим да се због тога кајемо и да ропћемо.

Схвати то добро. Без телесног труда не стиче се врлина. Не може се човек стално излежавати.

Телесни труд је највећи дар Божији за наше спасење. За стицање благодати Божије.

Други су радосно прихватали исцрпљивање, труд... а за тебе је то мука.

Највећи грех је да се најпре трудимо за Христа, а касније да се због тога кајемо и да нам је тешко.

Ти си, драги мој, млад човек, и кажеш како се умараш? У твојим годинама ја сам летео. Хтео сам све да обавим. Немој гледати што сад нисам у стању ништа да учиним.

Видим да си остао далеко позади. У теби је узнапредовао стари човек, па си се разбио. Али, не дај се! Тргни се. Труди се да будеш трезвен. Певај са осећањем, уносећи се радосно!

„Умртвљење смрти празнујемо,
свргнуће ада, почетак другог – вечног Живота.
Кличући, песму узносимо Виновнику свега тога,
Јединоме Благословеном и Препрослављеном
Богу Отаца."[6]

Старац је овај тропар отпевао умилно, разговетно, са нагласком на смислу (а све преко телефона).

– Понови и ти – рече ми.

Почех и ја да певам.

– Не тако. Певај са осећањем смисла, разговетно, реч по реч.

---

[6] Ова песма односи се на Васкрслога Господа нашег Исуса Христа. У питању је тропар седме песме канона на јутрењу Пасхе.

Није одустао док три пута нисам отпевао тропар.

– Добро да га научиш – додаје – а онда ме поново позови телефоном да чујем како га певаш.

Чинио сам све што би ми рекао, без икаквих помисли у себи. Нисам размишљао зашто ми каже да учиним ово или оно.

Што год ми је говорио, то сам примао са поверењем, без својих расуђивања, а затим сам то примењивао, и мој унутрашњи свет би се сместа изменио. Духовно сам васкрсавао. Задобијао нове снаге, хитао на своја послушања са таквом вољом, орно, као да је Старац био поред мене и као да смо све послове обављали заједно.

Пустио ме је да размислим, а онда је сâм рекао:

– *Овим нека се хвали онај ко се хвали да мисли о Господу и познаје Господа...* Часослов, стих треће библијске песме на јутрењу, који садржи молитву Ане, мајке пророка Самуила.

Тог дана Старац ми је испричао и друге примере из свог живота у скиту.

– Уз помоћ благодати Божије, никад нисам разбио чашу или тањир. Прао сам их пепелом. Нисмо ми тада имали сапуна. Прао сам брзо и ваљано. Био сам сабран, окретан, спреман за посао, педантан, послушан...

Не говорим ово из егоизма, него у славу Божију.

Треба да се молимо отворених очију

Старац ми је рекао:

– Треба да се молимо отворених очију.

– Зашто не затворених очију? – упитао сам га.

– Зато, чедо моје, што овде није реч о хипнози. Кад се ја молим да помогнем некој души, неком човеку, чиним то отворених очију. И све што говорим, говори, у ствари, Дух Свети. Оно што ми Он открије, то говорим.

Ноћне молитве

– Као што сам ти много пута већ рекао, моја велика жеља је да склопим очи на Светој Гори, у манастиру где сам начинио прве духовне кораке.

Увек ме је заокупљало питање како ће се мој организам навићи на тамошњу климу и да ли ћу моћи да је поднесем.

И тако, на Евији сам пронашао једно лепо место чија је клима истоветна са светогорском.

Шта да ти кажем? Тамо ми се отвори душа, отворе ми се плућа; милина Божија. Почео сам тамо да проводим један дан недељно. Један дан тамо, шест овде. Затим два тамо, пет овде. Полако сам повећавао број дана које сам тамо проводио, све док се нисам у потпуности навикао на тамошњу климу.

Шта ти мислиш? Да нисам, можда, у прелести?

(Био сам усхићен његовим планом и његовим смирењем.)

– Па како тамо проводите време, Старче? Где боравите?

– Кад бих ти само рекао! Ко год би чуо, рекао би да сам полудео.

Боравим у ауту. То је пуст крај. Стене, шуме, птице. (У то време Старац је већ био потпуно слеп.) Ноћу одлазим у шетњу. Доста је хладно. Но, ја узмем флашу са топлом водом и држим је на грудима. То ми чува топлоту.

Тамо скачем с камена на камен и одржавам своје духовне вежбе. Уживам у молитви. Нико ме не узнемирава. Чини ми се да се налазим на Светој Гори. Знаш, кад је чист видик, са тог дела Евије може да се назре полуострво Свете Горе.

Срце ми не допушта да напустим то место.

Духовно општење

– У последње време трну ми ноге и не могу да одлазим у шетњу. Направим само неколико корака у месту. И лако заборављам.

Не тражим од Бога да ми буде добро. Само да ми опрости грехе.

Често те се сетим и молим се за тебе говорећи: „Господе Исусе Христе, помилуј ме". Позивај ме чешће телефоном.

– Старче, прекјуче ми је било врло тешко, и пошто Вас није било, нисам знао шта да радим. Помислих, најбоље да Вам то саопштим са ове даљине...

– И дошао си и клекнуо пред моје ноге, је л' тако?

– Да, Старче, баш како кажете. (Остао сам запрепашћен овим открићем.)

Тако се и збивало: опхрван болом, отишао сам у своју келију, клекнуо са осећањем да се налазим пред Старчевим креветом, и изнео сам сву своју муку.

„Христе мој", рекох на концу, „Ти га обавести да се помоли за мене јер он има слободу пред Тобом".

Заиста, ускоро сам изашао као нов човек. Сада сам се уверио да су Старцу позната сва моја дела и сви моји проблеми.

После Старчевог упокојења

У тешком часу, немајући начина да се ослободим свог проблема, помислих на старца Порфирија. Клекнуо сам у својој келији.

– Господе Исусе, молим Те, обавести доброга Старца. Његов гроб је тако далеко да не могу да пођем до њега. Али, ево! У својим мислима налазим се у његовој близини.

Оче мој свети, догађа ми се то и то, помози ми на свој начин. Ти знаш како. Сад можеш и више него раније јер си сада ближи Христу. Не тражим од тебе „да узмеш" моје тешкоће, него да ме наоружаш духовном снагом.

После ове молитве осетио сам да су у мени обновљене духовне снаге као некад кад бих напуштао Старчеву келију.

Заблагодарио сам Богу, Који прославља оне који Њега прослављају.

О заузећу Кипра

Једном приликом док смо разговарали, Старац ми помену следеће:

– Ишао сам са тим и тим (нисам запамтио име) на Свету Гору. На путу за Солун изненада му кажем: „Заустави". Изашли смо из аута. Рекао сам му да помоћу неког дрвцета нацрта на земљи мапу Кипра.

Кад је учинио како сам му рекао, повукао сам линију и разделио Кипар надвоје.

„Видиш", рекох му, „овог трена Турци су насилно ушли и масакрирају Кипране. Пролива се много крви. Помолимо се."

Дуго смо остали на том месту и молили се. Мени је било врло тешко јер сам, благодаћу Божијом, преживљавао целокупну драму тамошњих људи.

Са великом муком сам наставио пут. Касније сам сазнао да су о томе писале новине и да су ту вест објавили на радију.

Видиш ли, Дух Божији дише где хоће.

О мом монашком постригу

Старац је и мени, као и неким другима, рекао да је на духован начин присуствовао чину мог монашког пострига, иако је за то време лежао болестан у својој келији.

Посматрао је и пратио читаву службу посредством благодати коју му је Бог даровао.

Током прве седмице свог монашког живота, коју сам у својој келији проводио у молитви и ћутању, снажно и чувствено сам осећао његово присуство.

Кад сам му једном приликом то испричао, уверавао ме је да је на духован начин заиста био поред мене и да је за све те дане пратио мој духовни пут.

Само један дан недељно у Милесију

У последње време Старац је са великом радошћу говорио о Светој Гори.

– Сад само један дан у недељи проводим овде (у Милесију). Остале дане проводим тамо, у својој испосници. Мислим да сам се већ навикао на тамошњу климу. Ускоро ћу поћи у свој скит на Светој Гори.

Тамо ме очекују други добри монаси и духовници. Нека ме Бог удостоји да тамо склопим очи.

– Старче, зар се нећете због тога ожалостити овдашње сестре, које Вас толико воле?

– Ожалостиће се ако је њихова љубав човечанска.

Кад је наша љубав у Христу, ми желимо оно што жели и личност коју волимо. А ја знам да Христос жели да се вратим у Кавсокаливију.

Моје срце је божански бездан

Рекао ми је Старац:

– Бог ти је подарио многе благодатне дарове. Обдарио те је ретким даровима. Осећаш ли то? Непрекидно Му због тога благодари и смиравај се у Његовој љубави.

Моли се да ти Бог пошаље свето смирење. Не оно које се само изражава речима: ја сам последњи, ја сам ништаван. То је сатанско смирење. Свето смирење је дар Божији. Чујеш ли? Дар. Благодат.

Оно не зависи од нашег труда. Ти припремај себе, и ишти од Бога тај свети дар. Немој говорити: „Имам ову слабост, приносим је Богу". Ти се бори, победи сâмог себе, а остало зависи од Бога.

Труди се да већ овде ступимо у несаздану Цркву Божију.

Кад се молиш, не моли се само за себе. Изговарајући молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме", осетићеш покрај себе читаво твоје братство, васцелу Цркву у сваком кутку земље.

Док ми је Старац ово говорио, осећао сам да представљам прави *бездан незнања*. Не знам ништа – заправо, и сâм сам ништа.

Али, налазим се у бездану свезнања и свесилности Божије. Овде важе речи из псалма: „Бездан бездана дозива" *(Пс. 42,7)*.

„Господе, сакри ме у тами Својој, у Свом божанском примраку." Јер, псалам каже: „Сави небеса и сиђе. Мрак беше под ногама Његовим... Од мрака начини Себи кров, сеницу око Себе, од мрачних вода, облака ваздушних" *(Пс. 18, 9–11)*.

Старац ми је ово често говорио; овим речима је давао такав смисао да ми је душа сваки пут била усхићена.

Ко зна како је он то доживљавао...

Савети будућим мајкама за време њихове трудноће

Старац је говорио једном дечјем лекару:

– Саветуј будућим мајкама да у себи негују осећања колико их је Бог почаствовао тиме што их је удостојио да данас-сутра постану мајке. Од тренутка када су почеле да у себи носе зачети ембрион, оне живе још једним животом. Нека говоре свом још нерођеном детету. Нека га милују одозго преко своје утробе. Ембрион на тајанствен начин осећа то миловање.

Нека се са великом љубављу моле за њега. Важи и супротно овоме. Не само већ рођено детенце, него и ембрион у утроби осећа недостатак љубави своје мајке, осећа њену нервозу, њену гневљивост, њено гађење. У његовој нежној души то отвара духовне ране које ће га пратити кроз читав живот. Мајчина света осећања и њен свети живот освећују њено дете од сâмог тренутка када га је зачела.

Исто ово важи и за детињег оца.

Савети дечијем лекару

Старац је питао истог овог дечијег лекара:

– Како ти прегледаш децу?

– Ево, овако...

– Слушај шта ћу ти рећи. Док прегледаш свако дете које ти доводе, моли се у себи топлом молитвом и са љубављу: „Господе Исусе Христе, помилуј овога слугу Твог". (Говорећи ово, Старац је дубоко удахнуо ваздух и раширио своје руке.)

Ето тако, отворена срца моли се за свако дете. То је једна нежна душа коју је Бог послао у твоје руке.

И док стављаш своју руку на његову главицу и топло се молиш у себи за њега, благодат Божија преносиће се у детињу нежну душу.

Све ово мора бити тајно. Присутни не смеју да осете ништа.

Ти ћеш давати лекове које преписује твоја наука, али на крају свих крајева, Христос је Онај Који исцељује дете за које се молиш и ти и његови родитељи. Верујеш ли ово што ти говорим?

Једном другом приликом рекао му је:

– Нешто не видим да децу прегледаш онако како сам ти казао. Изгледа да те је прогутала рутина, па се заборавиш.

Море, предај се Христу, и својом молитвом предај Њему ова невина створења да их тако освећујеш!

Читајући Јеванђеље, видео си да је Христос исцељивао служећи се опипљивим средствима: или

је болеснике узимао за руку, или се дотицао њихових очију, језика и слично...

И ти чини тако. Узимајући дете у своје наручје, или узимајући руку мало већег детета у своју руку, а истовремено узносећи Христу своју умилну и топлу молитву, преноси на њих благодат Божију. Зар то исто не чини свештеник вршећи било коју свету Тајну?

Да би благодат Духа Светога сишла на хришћанина, свештеник на опипљив или осетан начин полаже своју руку на главу онога који се исповеда, који се венчава, који се крштава, као што и епископ полаже руку на главу онога који се рукополаже.

Молитва је тајанствена благодатна сила или, како то исто другачије кажемо, мистична сила која се тајанствено преноси у душу ближњега.

Константин Јаниџиотис

ПОКРАЈ СТАРЦА ПОРФИРИЈА

Сећања његовог духовног детета

Из књиге:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΙΑΝΝΙΤΣΙΩΤΗ
ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΓΕΡΟΝΤΑ ΠΟΡΦΥΡΙΟ
(ἕνα πνευματικοπαίδι του θυμᾶται)
Атина, 1995.

ПРВИ СУСРЕТ

Било је то у време кад сам пролазио кроз лично искуство какво раније нисам познавао – дуготрајно искуство великих размера, које је претило да ме доведе до душевног и телесног растројства, јер ме је затекло неспремног; наиме, рана је дошла оданде одакле сам наивно очекивао подршку, или барем разумевање.

До тада сам само неодређено слушао о некаквом јеромонаху оцу Порфирију који је поседовао дар прозорљивости. Стога ја узмем одсуство са посла, затражим благослов од свог духовника и упутим се Старцу.

Док сам ишао к њему, обузимала су ме разнолика осећања: очекивање, немир, радозналост, уздржаност... Шта ли је, дакле, о мојим проблемима могао да каже некакав постарији, не баш много учен старац?

Дошао сам у црквицу и чекао. Кад дође мој ред, уђем у исповедаоницу. Чекао ме је један сићушан старчић. Био је уобичајено пријатног лика; ништа нарочито. Посматрао ме је кроз наочари својим живахним плавим очима. Тог часа осетио сам да је његов поглед продро у моју душу. Осетио сам да ме тај човек већ познаје. Приметио сам, истовремено, да су његове усне нешто шапутале и схватих да се он непрекидно моли. Остављао је утисак и да јесте и да није био присутан, да је истовремено живео и овде и негде другде.

Он проговори, и први пут зачух његов танани, спокојни и привлачни глас:

– Шта хоћеш да ми кажеш?

Изложих свој проблем укратко, не дуже од пет минута, па заћутах. Старац је ћутке слушао, ту и тамо уздишући. Чинило ми се да је због моје муке патио више од мене. Тада доживех изненађење са каквим се дотад нисам сусретао: Старац ми подробно описа моје врлине и мане. Први пут сагледах себе онаквог какав заправо јесам, а не какав бих желео да будем; ово самопознање је за мене представљало потресно искуство, да ми се чинило да сам тога трена рођен, или барем препорођен. Затим Старац пређе на мој проблем, расветли га и објасни са свих страна – са мог становишта, али и са становишта оних личности које су у тај проблем укључене. После тога, увери ме у то да је догађај који ме је довео пред безизлазну дилему, заправо представљао искушење од ђавола, и указа ми на начин којим да му се супротставим.

Ухвати ме затим за руку, ослушкујући пулс, и описа ми моје телесне слабости, а та дијагноза представљала је збир свих оних болести које су ми лекари годинама раније откривали. Поклоних му се и пођох.

Својим непревазиђеним духовним умећем, Старац је био у стању да за неколико тренутака успокоји моју узнемирену душу и да учини да радосно пожелим оно што сам до малочас одбацивао: вољу Божију, која има удела у сложеном проблему који ме мори.

У сусрету са старцем Порфиријем први пут сам упознао једног новог, запањујуће привлачног

Христа, иако сам до тада, као тридесетогодишњак, имао прилике да чујем многе како говоре о Христу.

ДРУГИ СУСРЕТ

Тема мог разговора са Старцем био је напредак у решавању проблема који ме је мучио. Док смо шетали, Старац се умори и седе на једну стену у близини некакве разрушене старе зграде. Ја седох покрај њега. Он начини анатомију моје душе и открије ми да узрок настанка мог садашњег проблема почива у дубоком трауматском искуству које сам доживео деценијама раније, и које сам снажно потиснуо у подсвест. Уз помоћ запањујуће прозорљивости, Старац је био у стању да то искуство поново изнесе на површину моје свести, и да тако моју наизглед невидљиву прошлост и моју видљиву садашњост повеже везом узрока и последице. Нико није могао боље да ме изрази него што је то учинио Старац тог незаборавног тренутка. (Кад је, пет година касније, Старац извршио унутарње посматрање моје душе које је било повезано са оним његовим откривењем у шуми Калисије, подсетио сам га на то и чак навео тачну годину, место и многе друге појединости везане за то. Старац, уз осмех, рече: „Сећаш се свега у вези са нашим сусретом. Знаш ли зашто се сећаш? Јер сам ти том приликом открио најосетљивију тачку твоје душе, која је утицала на читав твој каснији живот, све до овог часа".)

ДУБИНСКО ПОСМАТРАЊЕ ДУШЕ

Старац је био савршени зналац свесног дела моје душе. Како је, међутим, пролазило време, откривења те врсте су се понављала и, на неки начин, постала су ми навика. На мене је нарочит утисак остављала чињеница да ми је Старац, са истом лакоћом, откривао истине о мени сâмоме које ни мени нису биле познате. Било је очигледно да се, попут гњурца, спуштао у несвесни простор моје душе и тамо, својим благодатним даровима, као муња усред ноћи начас осветљавао дотад невидљиве делове моје душе – невидљиве, али толико значајне за формирање мог живота.

Једном приликом посетио сам Старца док је био у гостима у стану једне своје духовне кћери. Трудио се, наиме, да остане скривен од многих посетилаца јер је био веома болестан после опасне блокаде срчаног мишића.

– Шта хоћеш да ми кажеш? – упита ме.

Почех да му причам о својим разним личним проблемима које сам имао прибележене на хартији, и очекивао сам његов одговор. При крају свог говора, покушавајући да превазиђем сâм себе, држао сам монолог уверавајући га да у дубини душе свесно желим да потиснем устрану све своје егоцентричне проблеме како бих живео узвишенијим животом самоприношења Христу и ближњима. Величао сам предности живота у божанској љубави.

За све време мог реторичког заноса Старац је погнут ћутао. Имао сам утисак као да сам ја сâм

створио проблеме, и да сам сâм изнашао њихово решење. Но, као да то није било довољно, Старац ме уз осмех погледа и рече:

– Добро; пођи сада у здрављу.

Док сам чекао лифт, на степеништу се појави власница стана. Чим ме угледа, упита ме да ли сам послужен кафом. Захвалих јој се и рекох како није потребно, па отворих врата лифта. У том трену иза себе зачујем Старчев глас, који ми је говорио: „Врати се да попијеш кафу". Мене није требало много молити да будем поред Старца, те оберучке прихватих позив на кафу и вратих се.

Недуго затим, седећи на столици уз шољицу кафе, слушао сам Старца како ми говори:

– Све време док си овде седео и говорио ми о својим „светим" жељама (и све ми их наброја), знаш ли шта сам ја иза њих видео?

– Шта сте видели, Старче? – упитах обузет радозналошћу.

– Управо супротно – одговори он. – Видео сам и нешто друго, али нећу ти рећи шта.

Ја поцрвенех и погледах га збуњено, као глумац који тумачи улогу цара, а неко му изненада стргне царску порфиру.

– Опрости ми – настави он – што сам ти ово рекао тако нагло, али помисли мало дубље, сагни се мало више и завири у своју душу – зар није истина то што сам ти рекао?

Помолих се ћутке; покушао сам да будем искренији према себи, према Старцу и према Богу; запитао сам се ко сам ја заправо, а не ко бих хтео да јесам, и признадох:

– Имате право, Старче. Оно што сам рекао да желим, то се налази на сјајној површини моје душе; но, оно што осећам да израња из њене дубине, то је мрачно и грешно – и плашим се тога.

Старац додаде:

– Све сам то јасно видео, али нисам био вољан да ти кажем да те не бих ожалостио. Но, кад си у одласку срео нашу домаћицу и кад си се вратио на кафу, помислих да је то Бог учинио како бих ти све рекао. И ја ти рекох све по реду.

Кад ме виде намрштеног, он заврши:

– Немој бити тужан; но, потребно је много труда.

МЕЂУЛИЧНИ ОДНОСИ

Привлачио ме је живот о каквом је причао и каквим је живео Старац, па сам покушао да му се приближим. После сваког откривења, међутим, уверавао сам се у то колико сам далеко од њега. Моја потиснута болна искуства неправди које бејах доживео, повремено су на мене утицала негативно, тако да сам због њих постајао неопрезан. Сматрао сам да сам их превазишао, но у мени је остало некакво скривено злопамћење – споља сасвим невидљиво, а самим тим и опасно. Личило је на оправдану притужбу, горчину, нетрпељивост, која је, због достојанства, остајала у тишини. Отачку поуку: *Љуби грешника, а мрзи његов грех*, у себи сам неприметно изопачавао, а моја одвратност према туђем греху претила је да се пренесе и

на човека. Старац ми је указао на опасност, а лек који ми је дао, био је, као и обично, у облику поучне и дубокоумне приче:

Саосећај са човеком коме је злочинац учинио неправду

„Ако једнога дана", почео је он своју причу, „мирно ходиш својим путем и видиш да и твој брат ходи у миру, али у тренутку угледаш неког рђавог човека како изненада, са ножем у руци, искаче из заседе и кидише на твог брата, како га удара, вуче га за косу, задаје му ране и баца га на земљу, хоћеш ли се пред тим призором разгневити на свог брата, или ћеш се сажалити на њега?"

– Свакако да ћу се сажалити на њега и да ћу му помоћи колико могу.

„Сваки човек", настави Старац, „који напада на тебе, који ти наноси штету, који те оговара, који ти на било који начин наноси неправду, јесте твој брат који је пао у руке злотворног ђавола. Кад схватиш да ти брат чини неправду, шта треба да радиш? Треба да се веома сажалиш на њега, да саосетиш са његовом муком и да се усрдно и ћутке помолиш Богу да тебе учврсти у том тешком часу искушења, и да помилује твог брата који је постао жртва грабежног ђавола – Бог ће помоћи и теби и твоме брату. Ако не поступиш тако, ако се, напротив, ражестиш на свога брата супротстављајући се његовом нападу својим противнападом, тада ђаво, који је за вратом твоме брату, скаче и на твоја плећа, те се са обојицом поиграва."

Поправљање, а не осуда зла

„Наш циљ није у томе да осуђујемо зло, већ да га поправљамо. Кроз осуђивање човек може да пропадне, кроз разумевање и помоћ ће се спасти. Грешника треба да посматрамо са љубављу и поштовањем у његовој слободи. Кад неко из наше породице сруши вазу са стола, те се она разбије, обично се љутимо. Ако у том кризном тренутку, некаквом кретњом душевног узлета, покажемо разумевање и оправдамо штету, зарадили смо и своју душу и душу свога брата. У томе је садржан сав наш духовни живот: духовни узлет у тренуцима искушења и патњи, од гнева егоизма до разумевања љубави."

Рђаве помисли су веома опасне

Овај узлет је, према Старчевим речима, започињао од деловања у дубини душе. Једном кад су ме преплавиле горке помисли о неким људима који су ме неправедно осуђивали, Старац је зазвонио у звоно опасности од мог, како је рекао, „агресивног" става. Узвратио сам да нисам ни рекао ни учинио ништа против оних које сам осуђивао, него да сам само размишљао негативно, не испољавајући то и не дотичући се никога. Тада ми Старац откри још једну тајну духовне борбе и рече: „Ни због какве неправедне оптужбе против себе немој да се гневиш, чак ни у себи. То је рђаво. Зло почиње злим помислима. Кад си огорчен и кад се гневиш, чак и само помислима, квариш духовну

атмосферу. Спречаваш Светога Духа да дејствује, а омогућујеш ђаволу да увећа зло. Увек се моли да љубиш и да опрашташ, одгонећи од себе свако промишљање".

Опраштајте људима

Опраштање људима који су нам нанели штету, Старац је сматрао основом духовног подвига. Често је понављао речи молитве: „...Да опроштено буде најпре онима који ме ожалостише". У исповести је нарочит значај придавао том духовном греху, односно навади да памтимо зло које нам је неко учинио и да му узвраћамо злом, или горчином, или непријатељством. Желео је да наше душе буду трпељиве и незлопамтиве, пуне спремности на опроштај и пуне љубави.

Не тражи да те други воле

Неком другом приликом, кад сам био жалостан јер нисам наишао на одговор љубави од стране неких људи, Старац ми рече: „Данас људи траже да их други воле; због тога и доживљавају неуспех. Исправно је да се не осврћеш на то да ли тебе воле, него да ли ти волиш Христа и људе. Само тако се душа испуњава".

Љуби све људе

Старчева љубав није имала границе – била је бесконачна. Простирала се на сву децу Божију, на

све људе, на пријатеље и непријатеље. Говорио ми је: „Венац наше љубави према пријатељима има у себи страна тела (рачуницу, узвраћање, таштину, сентименталну слабост, страсно саосећање), док је венац наше љубави према непријатељима чист". Још ми је говорио: „Наша љубав у Христу треба да доспе свагде, чак и до хипикâ у Матали. Имао сам велику жељу да пођем тамо не да им проповедам или да их осуђујем, него да заједно са њима живим *без греха* и да пустим да љубав Христова, која све преображава, говори сама од себе. Видео сам хипике, и сажалио сам се на њих. Били су као *овце без пастира*".

Кад су били у питању моји друштвени односи, обично ми је саветовао: „Свој хришћански подвиг не треба да вршиш проповедима и осудама, већ истинском мистичном љубављу. Кад осуђујемо, други на то узвраћају. Кад их љубимо, они бивају ганути и ми их придобијамо. Кад љубимо, мислимо да приносимо другима, а у стварности приносимо најпре себи. Љубав потребује жртве. Жртвујмо са смирењем нешто своје, што је, у ствари, Божије".

Човечанска љубав остварена кроз божански ерос

Старац је сматрао да љубав према Христу представља неопходну претпоставку љубави према људима. Љубав према Христу је љубав читавог нашег бића, остварена „свим срцем, и душом, и снагом и помишљу"; она је бесконачна и вечна,

као и Сâм љубљени Христос; то је љубав која се уздиже до божанског ероса.

Ерос Христов

Душа која је заљубљена у Христа увек је радосна и срећна, ма шта да јој се догоди, било какве напоре и жртве да је кошта њен божански ерос. Што се више труди и жртвује ради свог љубљеног Христа, то се осећа срећнијом. Душа се заљубљује у Христа кад упознаје и примењује заповести Његове. Кад се душа заљуби у Христа, љуби и људе – не може да их мрзи. У душу која је заљубљена у Христа, ђаво не може ступити. У душу која је читава обузета Христом, ђаво не може ући и уселити се, ма колике напоре чинио, јер нема у њој празног места за њега. На тај начин могли бисмо живети истинским хришћанским животом.

Сједињен са свим удовима Цркве

„Зар ниси никад читао да кад страдава један део тела, заједно са њим страдавају сви делови, а кад је прослављен један део, заједно са њим радују се сви делови? Зар ниси схватио следеће: ако останеш издвојен хришћанин, ако дубински не осетиш да си један уд, непрекидном везом љубави животно сједињен са осталим удовима мистичног Тела Христовог, односно Његове Цркве, нећеш бити истински хришћанин?"

МОЛИТВА

Средство којим је Старац доживљавао божански ерос и човечанску љубав у Христу, као живи уд Тела Христовог, односно Његове Цркве, била је молитва – вољна, непрекидна, усрдна, умносрдачна Исусова молитва. Речи: „Господе Исусе Христе, помилуј ме", биле су рајско цвеће које је на Старчевим уснама цветало зими и лети, дању и ноћу. Његова молитва се, попут дисања, настављала и кад је био будан и кад је спавао, у складу са библијским речима: „Ја спавам, а срце је моје будно" *(Пес. над пес. 5,2)*.

Практично учење

Једног поподнева наше друштво се упути ка Калисији. У дворишту пред Старчевом келијом наиђемо на групу поклоника који су чекали. Ми смо били последњи. Кад је дошао наш ред, већ беше пала ноћ. Посетимо га један по један, па кад завршисмо, Старац нас испрати до изван манастира. Иако је био изнемогао, изгледао је добро расположен. Била је дивна летња ноћ; ветрић је лагано пиркао, а пун месец се беше појавио иза оближњих брежуљака са боровим шумама.

Усред тог идиличног пејзажа, обасјаног бледом месечевом светлошћу, Старац је сматрао да је прави тренутак да нам говори о молитви. Није нам говорио теоријски, већ практично. Старац је, уосталом, увек „делатно поучавао". Било је нас четворо

из друштва, и Старац пети. Он нас постави лицем према истоку, двоје десно, а двоје лево од себе. Па нам рече:

– Сад ћемо се молити умносрдачном молитвом. Најпре ћу ја изговарати речи, а онда ћете их ви понављати. Али, пазите: не на силу и напето; говорите спокојно, смирено, са љубављу и са умилењем.

Започе Старац оним својим истанчаним, нежним, изражајним гласом: „Господе Исусе Христе, помилуј ме". Говорио је веома споро; реч по реч, без икакве напетости, као да је пред собом имао Христа, и као да Га је молио. Повећу станку правио је код речи „Христе" и настављао у молећивом тону речи „помилуј ме". Ми смо сваки пут понављали за њим, покушавајући да подражавамо његов став, боју његовог гласа, а ако је било могуће, и његово душевно расположење. Једног тренутка Старац престаде гласно да изговара речи молитве, а његове усне наставише да их само шапућу. Почесмо и ми то исто да чинимо. Колико је трајала ова ноћна молитва? Не сећам се. Једино чега се сећам јесте да је Старац пренео на мене некакво духовно узбуђење које нисам у стању да изразим човечанским речима.

После доста времена, он прекиде онај божански тајац, па рече:

– Прекинимо овде заједничку молитву. Наставите сами. Пођите сад у добру својим кућама.

Док смо се удаљавали, окренух се и назрех на месечини силуету честитог Старца, који је усправ-

но стајао покрај стене и уздигнутом руком нас благосиљао.

Ти и ја смо једно

Често су поклоници тражили од Старца да се моли за њих и за њима драга лица, и овај је увек обећавао да ће то учинити. У мени се родила недоумица: како Старац може да памти стотине имена? Једног дана, док смо разговарали о молитви, он се изненада окрену к мени, па ми вели:

– Питаћеш ме, можда, како се у молитви сећам толиких имена. Ја сам грешан и слаб човек; па кажем: „Господе, благослови Јоргоса, Никоса, Марију, Катарину – она имена којих се сећам – и све оне који заповедише да се молим за њих, а чија сам имена заборавио". А Бог, пошто Он није отац Порфирије па да заборавља, него се сећа свих имена, сместа долази и све благосиља.

Задивио сам се његовим божанским просвећењем, па упитах:

– И шта кажете, Старче, у својим молитвама за све те људе?

На то ће он сасвим природно:

– Ево! Најпре кажем: „Господе Исусе Христе, помилуј ме".

– Кажете: „Помилуј ме"? Па они су тражили да се молите за њих, а не за себе! – узвикнух ја зачуђено.

По ко зна који пут, Старац показа да разуме моје недоумице, те рече:

– Па добро, зар ти не знаш да ако Бог не благослови мене, неће благословити ни тебе? Зар не знаш да смо ти и ја једно?

У том осећању нашег јединства са другим, крије се тајна духовног живота у Христу.

Велика помоћ ноћне молитве

„Кад се пробудиш ноћу, немој се окренути на другу страну како би поново заспао. Устани, клекни пред Распетога Христа и пред Светитеље, и моли се смирено и са љубављу. Пола сата, четврт сата, десетак минута, пет... колико можеш. Наћи ћеш велику помоћ у томе. Посећуј и бденија."

У договору са својом многобројном духовном децом, Старац је створио широк молитвени круг који се окупљао у одређени час сваке вечери. То јединство у молитви Старца и његове духовне деце, на мистичан начин их је сједињавало са Христом и узајамно, и много им помагало у животу.

Виђење о једној болници-манастиру

Једне вечери у Калисији Старац ме упита:

– Реци ми, кад се неко разболи, да ли гледа колико је сати да би пошао у болницу?

Зачудих се необичном питању, па одговорих:

– Зашто би гледао на сат, Старче? Поћи ће у болницу одмах чим се разболи, било који да је час.

– Чак и ако је ноћ? – упита он.

– Свакако – одговорих. А он настави:

– Реци ми, онда, зар мислиш да је човек у мањој опасности кад се разболи од духовних болести, односно од греха?

– Тад је у неупоредиво већој опасности – одговорих.

– Знаш ли – настави он – колико је људи који се због својих грехова налазе у опасности да изгубе и овај привремени и онај вечни живот; колико је оних који очајавају и доспевају на праг самоубиства? Ако им се то догоди, рецимо, у два сата по поноћи, па пожеле да нађу неку отворену цркву да се помоле Богу, или неког духовника да му се исповеде, хоће ли то моћи да учине?

– Наравно да не – одговорих. У мени је расла радозналост шта ли је Старац овом причом хтео да ми саопшти.

– Е па, видиш – настави он – зар не би било добро кад би постојао неки манастир, изван Атине, али не много далеко од ње, у чијој би се цркви одржавале службе и вршиле исповести читава двадесет четири часа дневно? У њој би, као у дежурним болницама, били увек присутни јеромонаси; тако би они који су повређени грехом, у било које време дана и ноћи у њој могли наћи уточиште.

Тада сам схватио шта је Старац имао на уму.

– Свакако да би било добро кад би такав манастир постојао – одговорих – али не постоји.

Старчеве визије су ми се чиниле веома смеле, скоро утопијске.

Почетак остваривања визије

Прошло је отада доста година. Једног дана сазнадох да је Старац купио плац у близини Милесија у Оропосу, да се настанио на њему и да живи у камп-приколици. Првом приликом, заједно са једним пријатељем, посетио сам га у његовом новом пребивалишту. Примио нас је веома радосно, и са пуно љубави нам је говорио о манастиру Преображења Господњег који ће бити сагрђен. Пошто беше пала ноћ, повео нас је кроз шуму до једног узвишења. Са великим усхићењем, Старац пружи руке према Атини и рече:

– Како је дивно што ћемо овде саградити манастир, па ће људи долазити да траже утеху у нашим молитвама!

Једног дана, у његовој келији од непечене цигле, у тренуцима духовног заноса, говорио ми је тихим гласом о својој великој љубави – манастирској цркви, која ће у будућности бити сазидана:

– Биће то веома леп храм. Јеси ли ишао у пројектни биро да видиш какве дивне нацрте су нам направили инжењери? Пођи да их видиш. Начинићемо и подземне црквице које ће бити осветљене пригушеном светлошћу. У њих ће долазити светогорски монаси, поодмакли у свом духовном животу, да би обављали умносрдачну молитву и да би друге томе поучавали. То ће бити веома важно. Јер, Исусова молитва сажима у себи све молитве и чини чуда.

Једном приликом рекао ми је:

– Православно подвижништво није само за манастире, него и за свет. Молитва у храму, дуга богослужења и слављење Бога у духу љубави, представљају велики благослов. Само да ти је знати колико су душе намучене страстима, а колико им лакне у близини љубави Христове!

Више ти помажем својим молитвама

У почетку свог познанства са Старцем, био сам напет и нестрпљив јер нисам знао како да га посматрам, да га питам и да добијам одговор. Те напетости Старац ме је постепено ослобађао. Једног дана ми рече:

– Знаш, чини ми се да ти више помажем својим молитвама него речима. Увек те се сећам у својим молитвама. Моли се и ти за мене грешног.

Немој да ти молитва досади

Старац ми је саветовао да се свим својим проблемима супротстављам молитвом све док они не буду решени. Говорио ми је:

– Моли се без напетости, мирно, са поверењем у љубав и Промисао Божији.

Тражио је да се молим да му Бог подари стрпљење у болестима због којих је трпео велике болове.

Духовно миловање молитвом

Кад год је Старац говорио о молитви, мени је било јасно да он нема на уму некакав површан и делимичан труд, него подвиг који је дубок и трајан. Кад сам једном приликом упитао Старца о проблему једног младића, он ми је на то рекао:

– Младић има некакав унутарњи проблем и због тога се тако влада. Он је добар и не чини то по својој вољи, него је на то приморан, односно спутан је нечим. Но, не можеш га поправити логиком; не можеш га убедити саветима, нити га можеш приморати претњама. Он ће поступати управо супротно. Можда ће постати гори, можда ће остати исти, а можда ће се тога ослободити. Да би се ослободио, потребно је да његова мајка постане света. Да би се ослободио, потребно је да покрај себе има светог човека, са много љубави, који му неће држати предавања, нити ће га застрашивати, него ће живети светим животом; а младић, који га посматра, пожелеће да и сâм тако живи. Пре свега, потребно је да дете крај себе има човека велике и усрдне молитве. Молитва чини чуда. Мајка не треба да се задовољи чувственим миловањем свог детета, него да се труди да детету пружи духовно миловање молитвом. Кад пође да га помилује без молитве, оно бесно пружа руку и одгурује своју мајку. Но, кад она, не милујући га руком, усрдно приступи молитви, тада дете у својој души осећа некакво, њему необјашњиво, духовно миловање које га привлачи к мајци. У својој молитви за властито дете, мајка треба да се топи као свећа; да се

моли ћутке, руку пружених ка Христу и да тајно грли своје дете. Тада ће се збити оно што се збило са Маријом, Димитријем и Јоргосом.

– Шта се збило са Маријом, Старче? – упитах ја.

– Зар ти нисам испричао ту причу? Не? Онда ћу ти је испричати.

Прича о Марији, Димитрију и Јоргосу

– Димитрије и Марија су били брат и сестра. Димитрије је имао пријатеља Јоргоса, лекара. Јоргос је посећивао Димитрија у његовој кући. После неког времена, Марија открије брату своју тајну: озбиљно се заљубила у Јоргоса. Због тога је молила брата да више не доводи Јоргоса у кућу да не би узалуд патила, тим пре што је Јоргосова породица била богата и припадала вишем сталежу, и никад не би прихватила да им снаха буде сирота и неугледна Марија. Отада је Димитрије избегавао да позове Јоргоса у кућу; под разним изговорима, сусретао га је изван своје куће, у башти.

Једног дана Марија ми дође у посету. Отвори преда мном своје срце и изнесе своју муку. Ја је посаветовах да се усрдно моли, и то нарочито у праскозорје, пре сванућа; да подигне руке к Богу молећи Га да буде по Његовој вољи. Марија верно послуша мој савет. Не прође много времена, Јоргос замери Димитрију да је овај необјашњиво променио своје понашање према њему, да га избегава и да га више и не уводи у кућу. Димитрије му откри разлог за такво понашање и изнесе проблем своје

сестре. Јоргос тада бризну у плач и призна да и он има исти такав проблем – да веома воли Марију и да се већ дуго, у прво свануће, буди са Маријиним ликом пред очима. Био је то час кад се Марија молила, управо онако како сам јој саветовао. Тако су се, уз помоћ усрдне молитве, открила скривена осећања ово двоје честитих младих људи; на крају се они и узеше, иако су се Јоргосови родитељи испрва томе противили.

Таква молитва је, дакле, потребна оном детету о коме смо говорили: усрдна, трајна, упорна, и Бог ће учинити чудо и ослободиће дете од тога што га спутава. Када мајка постане света, дете ће пронаћи прави пут.

Молитва нам је у свему корисна

За успешно решавање свих проблема, Старац је препоручивао молитву. Неко би се пожалио да пати од упорне несанице – Старац би му одмах преписао лек: молитву. Он би послушао савет, и коначно би се излечио од несанице, али би истовремено задобио и нешто много узвишеније: научио би да се моли за све своје проблеме.

Рекао ми је приликом једног сусрета:

– Зашто нам Бог саветује да се молимо непрекидно? Можда зато што хоће да „шенимо" пред Њим? Не. Бог то не жели. Он жели да ми имамо користи. Јер, кад Га непрекидно славимо – дан и ноћ, својом слободном вољом, попут анђелâ – тад наша душа налази истински спокој, јер овде налазимо нашу стварну корист.

Тражимо да будемо достојни љубави Божије

Једном приликом упитах Старца:

– Шта је најбоље да тражим у својој молитви?

Он ми одговори:

– Ништа. Зна Бог боље него ти шта ти је најпотребније. Непрекидно изговарај Исусову молитву.

Другом приликом ми је рекао:

– Моли се Христу да те учини достојним Његове љубави.

Још ми је рекао:

– Увек се моли Богу. Свако добро потиче од Бога: и жеља за молитвом, и за љубављу, и за смиреноумљем, и за исповешћу, и свако друго добро. Сваки пут кад у души осетиш жељу да се исповедиш, пођи код свог духовника – то је врло добро.

Рекао ми је и ово:

– У својој молитви ишти од Бога да буде Његова воља у вези са тобом. То ти је од највеће користи.

Правите метаније

Старац је саветовао да свако према својим моћима при молитви прави земне поклоне. Говорио је:

– Правите што више метанија за време молитве чак и ако вас то умара. Кад је молитва праћена добровољном жртвом, бива угодна Богу и доноси више плода.

Молитва и при раду

Нарочит утисак је на мене остављало сазнање да је Старац проводио време или искључиво у молитви, или у молитви уз рад. Посматрао сам га како телефонира, једе, пије воду, ложи пећ, извршава све своје дужности, и схватио да се он за све то време моли. Оно што је другима говорио о молитви, и сâм је примењивао.

Једног дана рекао ми је:

– Негде постоји електрични агрегат, а у овој соби постоји сијалица – па ипак, ако не окренемо прекидач, остаћемо у мраку. Исто тако, постоји Христос, а постоји и наша душа – ипак, ако не окренемо прекидач молитве, душа неће угледати светлост Христову и остаће у тами, која припада ђаволу.

Било је очито да је Старчева душа обасјана светлошћу Христовом дан и ноћ, јер његова молитва је духовни агрегат и духовну сијалицу одржавала у непрекидној вези.

ПРВА НАПОМЕНА ГРЧКОГ ИЗДАВАЧА

Поуке старца Порфирија о умносрдачној молитви

Поводом исказа писца овог текста да му је Старац рекао: „Непрекидно изговарај молитву" – што је, без икакве сумње, истина – сматрамо корисним да ово подробније разјаснимо како би се избегли могући неспоразуми.

Систематско упражњавање умносрдачне молитве, у складу са учењем старца Порфирија, претпоставља, најпре, постојање искусног духовника који ће надзирати онога ко прибегава оваквој молитви, а затим претпоставља да је душа чиста од сваког егоизма, злопамћења, нетрпељивости, жеље, таштине и слично. Старац је веома наглашавао потребу за савршавањем предањских богослужења и за читањем богослужбених химни наше Цркве. Отуда, његов савет писцу важи и за све нас – но, потребно је ваљано расуђивање; нема ни говора о напуштању богослужења, или о некаквој идеји о томе да само кроз изговарање речи Исусове молитве доспевамо до мере светитеља.

Штавише, неким људима за које му се чинило да из егоизма хоће да „науче" да изговарају Исусову молитву како би се касније јавно или тајно хвалисали да упражњавају узвишенију молитву, Старац је саветовао да не наставе са овом молитвом. Наводио је примере људи који су страдали тако што су прихватали молитве уз одређен „програм", „циљ" или „метод", уместо да се скрушено моле да их Бог помилује. Ова молитва се не може

укротити; она искаче. Не може је држати на оку онај ко се моли – разлива се ненадано, попут суза при ганућу. Па ипак, и за ову молитву је потребно некакво деловање; но, оно није присилно и нужно. Треба да створимо одговарајућу атмосферу: да читамо нешто духовно, да окадимо, да појемо, да запалимо кандилце, да саберемо своју пажњу, да заблагодаримо Богу, да Га славословимо, да молитвено заиштемо, а све то једноставно и спокојно, „у простоти срца" *(Прем. Сол. 1,1)*. Јер, изопачене помисли (како се, тобоже, бавимо узвишенијом молитвом) удаљавају нас од Бога.

На почетку овог поглавља, у одељку под насловом *Практично учење*, писац говори о томе како га је Старац видео да се моли Исусовом молитвом, и како се – ништа му не објашњавајући да га не би навео на рђаве помисли – уверио да овај може да је изговара „у простоти срца"; и зато му је саветовао да настави са њом. Наравно, свим хришћанима би саветовао то исто, са изузетком оних који хоће да „науче" „тајну" Исусове молитве како би продавали своје знање и како би се хвалисали. За њих ниједна молитва није спасоносна. Према томе, можемо извести закључак да сви можемо да се молимо речима: „Господе Исусе Христе, помилуј ме", уколико о томе не разматрамо, не говоримо другима о томе; уколико је изговарамо само нашем Христу, и то „спокојно, скрушено, једноставно, са љубављу и умилењем", не одмеравајући је и не изостављајући, колико је то могуће, свакодневне молитве наше Цркве.

БЛАГОДАТНИ ДАР ПРОЗОРЉИВОСТИ И ПРЕДВИЂАЊА

Од свог детињег узраста, Старац је, са љубављу и радошћу, читавог себе приносио Богу као „жртву живу", а Бог га је врло рано даровао чудесним даровима.

Шта види прозорљив човек

Један од тих чудесних дарова био је дар прозорљивости, уз помоћ којег је био у стању да превазилази тескобне природне човечанске границе простора и времена. Његова духовна чувства су се толико изоштрила да су превазилазила ограничена телесна чула. Имао је прилику да види оно што је невидљиво и да чује оно што је за телесна чула нечујно. На лицима и на стварима „видео" је дубље узроке догађаја, тако да је могао исправно да их протумачи не бивајући заведен спољашњим изгледом, који често обмањује. Превазишао је природну поделу времена на прошлост, садашњост и будућност, као и поделу простора на „овде" и „тамо". Уз помоћ благодати, доживљавао је сједињење времена у једну вечну садашњост, а простора у безгранично „овде". Стога није било необично што је Старац посматрао човечанску душу све до њених најскривенијих дубина; догађаји су се одигравали, одигравају се и одиграваће се унутар непрекидне садашњости – не само овде, него свугде. За нас остале, наравно, све ово представља чудо,

које је логички необјашњиво, јер се нисмо налазили у истој духовној равни са Старцем и нисмо га схватали.

Дечије тепање

Приликом једне посете био сам врло забринут, и Старац, покушавајући да ме утеши, ослови ме именом од миља које је користила моја мајка још док сам био детенце. Радило се о сасвим необичном имену којим ми је мајка тепала, а које сам ја скоро заборавио. Старац се пренео десетине година уназад и „чуо" моју покојну мајку како ми нежно тепа.

Крст испред манастира

У посету Старцу дође игуман једног манастира удаљеног петсто километара. Иако у тај манастир никад није ишао, Старац га је тачно описао; чак је „видео" да се испред њега налази велики крст, а иза њега једна скривена пећина. Све ово испричао ми је тај игуман.

Нешто касније, посетио сам тај манастир и тада сам својим телесним очима видео оно што је Старац видео својим духовним очима. Кад сам се срео са Старцем и испричао му о својој посети оном манастиру, он се веома обрадова и упита:

– Ишао си, значи, тамо? Јеси ли видео манастир? Јеси ли видео и велики крст испред њега, и пећину?

Сеоски трг

Једном студенту теологије Старац је описао како изгледа трг у његовом селу, које никад није посетио, као и велики платан насред трга. Рекао му је, такође, да је као ученик гимназије често одлазио под то дрво и учио. Студент ме је убеђивао да је опис био „фотографски".

Ја те боље познајем

Једном приликом, разговарајући са Старцем, спонтано му рекох:

– Старче, допустите да Вам откријем своје најдубље биће.

На то ће Старац, уз осмех:

– Како, бре, да ми откријеш своје најдубље биће, кад те ја познајем боље него што ти познајеш сâмог себе!

Посета хипика

Причао ми је Старац:

– Посетио ме је једном приликом неки хипик. Био је обучен у некакво разнобојно, чудновато одело; носио је којекакве амајлије и накит; затражио је, дакле, да ме види. Монахиње се узнемирише, те дођоше да ме питају шта да чине; ја рекох да га пусте да уђе. Чим је сео преда ме, видех његову душу. Био је добре душе, али рањене – зато је био бунтован. Говорио сам му с љубављу, и то га веома гану. „Старче", вели ми он, „нико ми досад није тако

говорио". Ја га ослових по имену, а он се веома зачуди како сам то могао знати. „Знаш", рекох, „Бог ми је открио твоје име. Но, открио ми је и то да си путовао у Индију, да си тамо упознао гуруе и да си их следио." Он се још више зачуди. Рекох му и друге ствари о њему, и он отиде веома задовољан. Следеће недеље, ево га опет он са групом хипика. Уђоше сви заједно у моју келију и поседаше око мене. Са њима је била и једна девојка. Сажалих се на њих. Били су добре душе, али рањене. Нисам им говорио о Христу јер сам видео да нису били спремни да слушају. О стварима које их занимају, говорио сам им њиховим језиком. Кад смо завршили разговор и кад су устали да пођу, рекоше ми: „Старче, учини нам по вољи: допусти да ти целивамо ноге". Ја се постидех; но, шта да радим, допустих им. Након свега, поклонише ми једно ћебе. После неког времена, она хипи девојка која је била са њима, дође ми сама у посету. Звала се Марија. Уочио сам да је у духовном смислу Марија испред својих пријатеља, па сам јој по први пут говорио о Христу. Прихватила је моје речи. Долазила је више пута; пошла је добрим путем. Својим пријатељима је рекла: „Бре, неваљалци, нисам ни сањала да ћу, дружећи се са хипицима, упознати Христа".

Ауто који се није сурвао

Причао ми је један пријатељ, Старчево духовно дете:

– Возио сам ауто, а поред мене је седео Старац. Путовали смо уском кривудавом стазом, по

брдовитом и стеновитом терену. Изненада, осетио сам да ауто не гази са сва четири точка. Бацио сам поглед налево и најежио се: угледах празнину провалије. Ако не два, макар један точак није газио по земљи. Узвикнух: „Старче, погинусмо!" Он ме мирно дотакну по руци шапућући молитву, и ауто се врати на пут.

Трећи водопад

Муж и жена, Старчеви добри пријатељи, причали су му једном приликом како су се лепо провели на путовању по страним земљама. Једног трена жена поче да му прича о лепоти два водопада које беху посетили. Тада им Старац рече да је трећи водопад био још лепши. Муж се зачуди, па рече како није било трећег водопада. Но, жена објасни свом мужу да Старац има право, јер док су били тамо, једног трена она се одвојила од њега и угледала трећи, најлепши водопад, али је заборавила да му то исприча.

Јуче сам видео у твојим мислима

Телефонирао ми је једном приликом један пријатељ како би ме обавестио да Старац жели да ступи са мном у везу јер је „у мојим мислима видео" нешто што га је узнемирило. Хитно га посетих, а он ми рече: „Јуче сам видео да су твоје мисли превише заокупљене оним проблемом за који сам ти рекао да се њим не занимаш јер ти наноси духовну штету. Зато сам се узнемирио, па сам ре-

као твом пријатељу да те обавести како бих те упозорио. Избаци то, човече, из својих мисли; немој се узалуд мучити".

Кад те сатана опседа

Једном свом пријатељу чију је душу „видео" онако како ми видимо нечије лице, Старац рече:

– Када те сатана опседа и када врши притисак на тебе, немој бити непокретан као неки који се препуштају и остају сатима замишљени, као да их заокупљају веома озбиљни проблеми, а заправо није то у питању, него их је сатана заробио. Буди спреман да узвратиш, да му се супротставиш, да одбијеш његову опсаду; као човек кога шчепају неки злочинци, па га свежу, а он тада начини нагли покрет, те отимајући се лево и десно, отргне се од њих и потрчи у другом правцу – према Христу, Који га ослобађа.

Старац потом заћута и предаде се молитви, а кад посетилац устаде да крене, он му рече:

– Сад сам јасно видео твоју душу. Имаш психолошке проблеме који те често спутавају, али долази благодат Христова и ослобађа те.

Пријатељ је био запањен. Причао ми је, касније, како нико не би могао да са толиком тачношћу опише његову душу као што је то Старац учинио.

Засун који се откочио

Приликом једне посете Старцу, он ми исприча:

– Био сам у свом скиту на Светој Гори. Једног дана послушници су били љути јер се засун на вратима заглавио и нису били у стању да га одглаве. Покушавали су, ударали по њему, трзали га, срдили се – и ништа; засун је и даље био заглављен. Ја устанем и кажем им да то препусте мени. Погледао сам засун добро, учинио један прост покрет, и засун је био откочен. Монаси су ме гледали са дивљењем. Ја им рекох: „Зашто ме тако гледате, браћо? Нисам учинио ништа нарочито; направио сам само један покрет – али уз молитву и смиреност. Како сте се били расрдили, не бисте откочили овај засун до сутра. Кад је душа узнемирена, разум се замагљује и не види јасно. Само кад је душа смирена, она осветљава разум да би јасно видео узрок сваке ствари".

Молитва умирује душевног пацијента

Духовна кћи старца Порфирија ми исприча:

– Радила сам као болничарка у психијатријској болници. Тамо сам се сусретала са многим тешкоћама, које сам превазилазила уз помоћ молитве. Једног дана прошла сам кроз велико искушење. Један душевни болесник западне у кризу, зграби комад сломљеног стакла и науми да ме удари њиме. Ја се веома уплаших и сместа почех да се молим: „Господе Исусе Христе, молитвама старца Порфирија, помилуј ме". Наглим покретом избегла сам болесников насртај и почела пријатељски да разговарам са њим. Мало-помало, он се умирио, па сам му и стакло узела из руке. Кад сам посетила Старца, он ме предухитри говорећи: „Видео сам да си преживела велику муку са оним душевним болесником, али те је Христос избавио од његовог насртаја".

Видим шта је у његовој души

Старац је у људским душама могао да види оно што му је откривао Бог. Испричао ми је о једном мом познанику:

– Видим, али не сасвим јасно, да у његовој души има нешто рђаво. Видим да је то траума, и то стара и демонска, но не знам шта је заправо. Можда ће ми то Бог касније открити.

После неколико недеља, Старац ми каже:

– Она рђава ствар, коју сам видео у његовој души, може да нестане, али само ако он почне да живи светим животом. Светошћу се човек мења ма колико да је грешан, а душевне трауме нестају. Данас то лекари називају душевним болестима, а у ствари, то је демонски утицај који долази од греха.

Проблеми деце

Упита га једна мајка која је имала озбиљне проблеме са децом:

– Старче, јесу ли моја деца тако рођена, или су њихови проблеми настали због наших грешака?

– Настали су због ваших грешака – одговори он. – Кваре их и њихови пријатељи, који живе грешно и клеветају Христа.

Како се убедио сумњичави ловац

Двојица ловаца сусретну Старца у шуми, и у разговору стану оптуживати монахе како, тобоже, ништа не чине за друге. Старац им одговори да се монаси моле за друге, и да им Бог помаже да упознају себе и друге како би били у стању да помажу другима у њиховим невољама. Но, ловци посумњаше у ово. Тада Старац ослови једног од њих по имену и откри да се недавно вратио из Америке, где је био подвргнут озбиљној операцији. Ословљени ловац беше принуђен да пред својим запањеним пријатељем потврди да је све то истина. Од тог тренутка ловци постадоше Старчеви пријатељи.

Ђавоимани који оптужује Старца

Један узнемирени поклоник дође са својим родитељима у Калисију да би посетио Старца. Тек што је ступио у келију, Старац јасно угледа демонску силу у његовој души. Започео је снажну молитву и задржавао посетиоца све док не изагна демона – но, демон је остао. Његови родитељи рекоше Старцу да није вредно труда да се са њим много бакће јер он није при здравој памети, него је душевни болесник. Старац их убеди да он није душевни болесник. Тако посетиоци одоше, а кад су после неког времена предложили свом сину да опет посете Старца, он им рече:

– Прихватам да идем код осталих свештеника да се исповедим, али не и код оца Порфирија, јер он је врач и бави се врачбинама.

Подсећао је, несрећник, на фарисеје који су говорили за Христа: „Помоћу кнеза демонског изгони демоне" *(Мат. 9,34)*. Сасвим је природно, дакле, да ђавоимани клеветају Христа и светитеље.

Ја сам православни хришћанин

Причао ми је Старац:

– Једног дана дође неки човек и каже ми: „Чуо сам да си ти некакав медијум, врач, факир, гуру, тако нешто". А ја му одговорих: „Шта говориш, бре, човече?! Ја сам православни хришћанин; не само да нисам попут тих које набрајаш, него се и борим против њих".

Старац проналази воду

За многе који су га површно познавали, Старац је био „калуђер који проналази воду". И заиста, шта све, благодаћу Божијом, Старац не беше пронашао! У сваком случају, чињеница је да је са тачношћу показао многе подземне изворе и водене токове. Откривао их је не само посећујући то место, него и са велике удаљености, преносећи се духом „под земљу" *(Откр. 5,3)*. Једном приликом пренео се духом „под море" како би, испод брода

који је био у покрету, открио благо са потопљеног брода.

Свој благодатни дар Старац не користи ради властите користи

Свој чудесни дар прозорљивости и провиђења, Старац није користио за стицање материјалне користи нити да би оставио утисак, односно да би стекао славу. Определио се за то да остане сиромах и неугледан подвижник, као и сви светитељи Цркве. Читавог свог живота био је без иметка. Иако је био парох црквице која је усред Атине, познавао га је само мали број људи јер је избегавао свако истицање. Никада није злоупотребљавао своје благодатне дарове, него их је користио ради духовне користи људи и у „славу Божију".

Разговор са једном Францускињом без преводиоца

Једног дана Старца посети једна Францускиња. Остала је дуго у његовој келији, а кад је изашла, блистала је од радости. Но, она није знала ни речи грчки; Старац, опет, није знао ни речи француски. На ком језику су се споразумевали? Можда на универзалном језику љубави, који је Старац у најузвишенијој мери познавао. Вероватно је томе сличан језик којим ће људи међусобно разговарати у рају.

ДРУГА НАПОМЕНА ГРЧКОГ ИЗДАВАЧА

А. О ДОГАЂАЈУ СА МЛАДОМ ФРАНЦУСКИЊОМ

Догађај са младом Францускињом је невероватан али истинит. Францускиња о којој је реч и данас је жива и здрава, позната нам је, и сада је православна монахиња.

Да бисмо догађај веродостојно описали, обратили смо се двема госпођама које су се налазиле у Старчевој келији у то време, и замолили их да нам сâме испричају шта и како се тачно десило.

Госпођа Тасула Е. нам је своје сведочење доставила у писменој форми. Оно гласи:

Једног дана позвала ме је телефоном моја пријатељица Јелена Д. да опет заједно посетимо Старца. Отишле смо. Код Старца је било много народа као и обично. Она је ушла к Старцу и рекла му:

– Напољу, Старче, чека једна Францускињица коју је довела нека мени непозната госпођа. Оне би хтеле да Вам целивају руку.

Старац одговори:

– Уведи их.

Оне уђоше, а моја пријатељица је већ стајала онде. Старац упита:

– Зна ли која од вас француски да бисмо могли да разговарамо?

Моја пријатељица одговори:

– Да, Старче, напољу је Тасула.

Одмах ме позваше. Ја уђох, а Старац ми рече:

– Питај је чиме се бави и да ли је удата.

Ја упитах, а Францускиња ми одговори:

– Нисам удата. По занимању сам професор, филолог.

И поче да плаче.

– Питај је – настави Старац – да ли верује у Бога.

Она, загрцнувши се од плача, одговори:

– Не, ја сам нихилисткиња. За мене – све је ништа.

Са тим речима на устима, плачући, она се сагнула пред Старцем, ка његовим коленима.

Тада ми Старац рече:

– Иди ти сада!

Ја и госпођа која је Францускињу довела изађосмо, али моја пријатељица Јелена остаде и даље унутра. Она прича како је Старац својим рукама дохватио главу младе Францускиње, држао је тако накратко, па је упитао:

– Станујеш ли са мајком?

Она је нешто одговорила. Старац је наставио:

– Можда станујеш са неким другим?

Она је на то и даље плакала.

Старац јој рече:

– Ти имаш племениту душу.

Затим је наставио да говори, али моја пријатељица више није могла да разабере речи. Видела је само да јој Старац нешто говори, и да га она потпуно разуме. Тада се Старац окренуо у правцу моје пријтељице и рекао:

– Изађи и ти.

Моја пријатељица се наивно обрати Старцу питањем:

– Да ли да опет уведем госпођу која зна француски?

Старац одговори гласно:

– Рекох ти да изађеш.

Остадоше насамо Старац и млада Францускиња, и то доста дуго времена. Када је Францускиња изашла, сва је блистала од радости и одушевљења. Окренувши се ка мени, упитала је:

– Ко ти је рекао да Старац не зна француски?

– Истина је – одговорих ја у недоумици – он не зна француски!!!

Она, међутим, веома узбуђена одговори:

– То није могуће. Ја ћу ускоро поново доћи!!!

Госпођа Јелена Д. нам је усмено изнела своје сведочење о истом догађају. Ми га овде преносимо на основу звучног записа нашег разговора са њом.

– Госпођо Јелена, чега се сећате у вези са оном младом Францускињом?

– А, у вези са њом... Али, зар вам није Тасула већ нешто записала о томе случају?

– Јесте, написала је руком, али није то потпуно сведочење. Када пишеш руком, не можеш казати много...

– Ево, онда да вам ја испричам оно чега се сећам:

Ушла сам и рекла Старцу: „Старче, напољу се налази једна веома млада девојка; кажу да је

Францускиња. Довела ју је једна госпођа да Вам целива руку". „Па зар је још држиш напољу? Реци јој нека уђе", одговори Старац. „Старче, како ћете разговарати?" „Само ти њој реци да уђе."

Изађем и кажем: „Где је она Францускиња-ца?" Она прође у пратњи једне госпође у црнини. Била је то витка, млада девојка веома крхке и нежне појаве. Није јој могло бити више од двадесет пет година, а можда је била и млађа. Ја, као права паметњаковица, одмах рекох: „Тасула, уђи и ти да будеш преводилац Старцу..."

– Да ли је Тасула знала француски?

– Тасула? Свакако!

Уђе, дакле, и Тасула. Старац се обрати Тасули: „Реци Францускињи да ми каже како јој је име..." Девојка рече своје име, а Тасула преведе.

„Зашто је дошла овамо?"

„Ради туризма."

„Чиме се бави?"

„Професорка је", преведе опет Тасула.

Девојка је слушала своју преводитељку.

„Има ли родитеље?"

„Рече да има мајку."

„Да ли станује са мајком?"

Она је оклевала са одговором... Не сећам се да ли је рекла да или не, нисам то добро разумела јер је девојка одговорила на француском. Тада ће Старац рећи Тасули: „Ајде, иди сада..."

Ја га упитах: „Старче, како ћете разговарати са девојком? Ево, овде је Тасула..."

Старац јој поново рече: „Иди сада".

Мени није рекао да изађем, те ја остадох...

Девојка је чекала, а Старац се обрати Тасули пре него што је отишла: „Реци јој да ми целива руку". Девојка се сагну и целива Старчеву руку. У ствари, ми смо је некако приволеле да му целива руку... Али, Старац је хтео да она буде близу њега да би положио обе своје руке на њену главу... Девојка је била ганута, а Старац је почео да јој говори: „Дошла си овамо са својом мајком..."

– Да ли је Старац говорио на грчком?

– Наравно, на грчком.

– Стварно?

– Стварно.

Францускиња је још раније уз помоћ Тасуле, као преводиоца, била изјавила да је атеисткиња. Старац јој је, међутим, говорио: „Ето, ти мислиш да си атеисткиња, али твоја душа је веома племенита, веома добра. Чему учиш децу?"

Францускиња нешто одговори.

– Шта је одговорила?

– Не знам.

– Је ли говорила на француском?

– Свакако, на француском...

– А Старац је говорио на грчком?

– Па наравно, на грчком. Но, она је говорила на свом језику, на француском.

– А Тасула, зналац француског, већ је била изашла, и ви сте били сами ту, вас троје?

– Ја сам била ту, али нисам разумевала ништа од овога што је говорила Францускиња. Старац јој је говорио: „Не треба да говориш такве ствари деци..." (Тако сам из Старчевих речи закључивала шта му је Францускиња одговарала...) „Сирото

дете", говорио јој је даље Старац, „не треба да живиш одвојено од своје мајке. Јеси ли удата?" Не знам шта је она одговорила. Старац је наставио: „Бог је ту, Бог ће помоћи, Бог ће те просветити..." Не сећам се да ли јој је још нешто говорио. Потом се окренуо ка мени и рекао: „Изађи и ти..."

Девојка је остала клечећи пред његовим ногама. Старац је држао руке на њеној глави...

– Да ли ју је држао за главу са десне и са леве стране као што много пута чини?

– Јесте, баш тако као што и нама често држи главу, па неког лако и нежно удари, а неког само држи за главу. У извесном тренутку спустио је своје руке и поново почео да на грчком говори, обраћајући се Францускињи. „Старче, шта она ту разуме?", рекла сам му ја... „Ајде, ти изађи", рече ми он.

Ја сам изашла. Ускоро је изашла и Францускиња. Била је веома, веома одушевљена. „Шта је то било...!", говорила је. „Нисам знала да постоји такав човек. Он ми је рекао све о мом животу... Све ми је рекао..."

У том тренутку ни Тасула ни ја нисмо биле свесне онога што се десило. Ја сам у себи говорила: „Шта је то ,све ми је рекао'? Старац ти је говорио на грчком. Ја сам чула грчки".

– Заиста?

– Када је Францускиња отишла, отишла је више него одушевљена због читавог овог догађаја. Није се она одушевила чињеницом да на свом језику разуме Старца – веровала је, уосталом, да он зна француски пошто је све његове речи разумевала – него ју је потресло то што јој је он открио ствари из њеног живота. Шта јој је касније рекао Старац – ја нисам ни чула...

Уто ме Старац позва. Ја уђем. „Јеси ли схватила?", упита ме. „Старче, шта је то било? Како то да сте ви говорили грчки, а она је разумевала да јој говорите на француском, а и док је она говорила на француском, ви сте је разумевали као да говори на грчком?"... „Схватила си? Ајде, иди сада... иди сада."

Касније, наравно, ја сам о овоме причала, често причала... Смејали су ми се, подсмевали се, али многи су ме слушали са радошћу. Једнога дана сâм Старац је о овом догађају испричао игуманији манастира Светог Јована Макриноса. Још јој је дао број мог телефона да ме она позове да јој и ја испричам све што сам чула и видела. Игуманија је са изразитим дивљењем саслушала моја казивања.

Шта сам ја после свега тога осећала, можете само да замислите! Како сам и могла да се осећам! „Да", говорила сам игуманији. „Старац јој се обраћао на грчком...; рекао јој је то и то...; говорио јој је на грчком, а девојка га је разумевала... Одговарала му је на француском, али ја не знам шта му је одговарала зато што не разумем француски. Познато ми је само оно што сам већ знала из претходног разговора – јер пре тога већ је било речи о томе да је професорка, да је дошла ради туризма, да је атеисткиња... Све то је рекла госпођа која ју је допратила, а ја сам то одмах пренела Старцу... То сам, дакле, знала, али Старац је и даље разговарао с њом. Ја сам слушала његова

питања и одговоре, а ови су били потпуно другачији од онога што бих ја очекивала да чујем на основу свега што сам претходно знала. Старац јој је, дакле, постављао питања, распи-тивао се о њеном животу: да ли живи сама, да ли је удата... Не знам шта му је девојка одговарала. Али, она сâма је знала о чему су разговарали и шта јој је Старац тачно рекао, па је била ван себе од усхићења."

„Схватила си, дакле? Е, онда слободно говори и другима о том догађају", рекао ми је Старац.

Ето, толико о младој Францускињи.

Б. О ИГУМАНИЈИ

Узрок објављивања догађаја

Сада треба да одговоримо на једну оправдану недоумицу. Зашто је Старац препричао овај догађај игуманији? Да би се показао? Свакако да не. Разлог је најдубље духовне природе. Старац је веома волео своју духовну децу и понекад је хтео да их озари причајући им о чудесним дејствима божанске благодати. Често се позивао на речи аве Исака Сирина: „Поступам попут безумника ради духовне користи остале браће" *(Беседа 38)*. Тако је Старац у овом случају телефонирао монахињи Макрини, као што нам и она сâма, препуна радости, потврђује.

Игуманијина прича

Пустимо сâму игуманију да нам исприча оно што зна о овом догађају:

– Износим Вам своје лично сведочанство о свему што се догодило са Францускињом Аном. После тог догађаја са њом, старац Порфирије ми је сав радостан телефонирао и, плачући од радости, испричао све што се између њега и Ане одиграло.

Испричала му је, наиме, да је универзитетски професор историје, да је безбожна, и тврдила је како Бог не постоји. Тада јој Старац рече: „На ком факултету си то научила?" Затим неко време проведоше у тишини; Старац се молио за њу, па пошто му молитва би услишена, он јој, у сузама и јецајући, рече: „Анице моја, Бог те воли; Он ће проговорити у твом срдашцу". И Францускиња се сместа озари.

Пошто ми је Старац ово говорио кроз сузе, није био у стању да ми исприча читав случај, па ме замоли да телефонирам госпођи Е. Д. да ми она каже шта се догодило са Францускињом и какви су њени утисци о Старцу.

Толико су била многобројна чудеса старца Порфирија према нама да ми ништа није изгледало невероватно што је долазило од нашег духоносног Оца. Он је, напросто, имао обичај да ми телефонира и да ми препричава сличне догађаје, нарочито онда кад је бивао веома радостан или веома жалостан – углавном због младих људи.

Остала игуманијина искуства

Овом приликом објављујемо писмо које нам је упутила иста игуманија Макрина, у коме су описана два чудесна догађаја.

О светитељима само светитељи треба да говоре јер само они могу појмити чудесне доживљаје и богообразне поступке оних који су се „испунили сваком пуноћом Божијом" *(Еф. 3,19)*. Један од њих је и старац Порфирије.

Познато је свима да је блаженопочивши Старац својим духовним виђењем пратио сву своју духовну децу и све оне које је волео. Његова љубав је, заиста, прелазила планине и мора, и својим духом је био међу нама. У тешким и кризним тренуцима нашег живота, али и у тренуцима радости и духовног благослова, јављао би нам се телефоном, давао нам решења наших проблема и подстицао нас, или би учествовао у нашој радости.

Године 1986. имала сам искушење са здрављем; старац Порфирије ме је пратио из даљине, као што је имао обичај, и непрекидно ми је саветовао да пазим и да се не коцкам са здрављем.

Био је празник Ваведења Пресвете Богородице и имали смо бдение. Између осталих, била су присутна и Старчева духовна деца. Били смо код Трисвете песме на светој Литургији; све сестре су појале, усхићене блиставошћу великог празника. Наједном сам схватила да је интонација мелодије за мене превисока и да реч „Бесмртни" са муком успевам да отпевам... За тренутак ми се учинило да

ће ме сестре оставити саму да певам, и мало се уплаших; наиме, старац Порфирије ми је говорио да се чувам напора за певницом јер сам имала срчане потешкоће. Мене, међутим, обузме некакво усхићење, па рекох у себи: „Боже, отпеваћу ово до краја, па макар умрла!" И тако, заступништвом Пресвете Богородице, Литургија се оконча.

Рано ујутру зазвони телефон; био је то Старац. Сав радостан рече: „Какво је то било певање?" Упитах га: „Зар су Вам испричали, Старче?" Он ми узврати на себи својствен начин: „Зар не схваташ, бре? Нико ми ништа није причао. Појала си ‚Свети Бесмртни', и дошао је Бесмртни Бог и одагнао смрт – учинио те је тога трена бесмртном и зато ниси умрла. Па ипак, зар ти нисам рекао да се чуваш?"

Остала сам запањена кад сам схватила да је Старац био с нама на бдењу и да је све пратио – чак и наше најскривеније помисли.

За празник Ваведења Пресвете Богородице 1989. године, дође у наш манастир игуманија манастира Като Панагија из Арте, са својим сестринством. После Литургије, пођемо заједно на хиротонију преосвећеног Игнатија, епископа Арте, а поподне посетимо старца Порфирија.

Пошто смо довољно дуго биле код њега и пошто су се сестре испуниле радошћу и благословом, почех да их пожурујем да кренемо. Било је, наиме, око седам поподне, но Старац је био расположен за разговор.

– Да пођемо, Старче; време је поодмакло, а ми живимо далеко одавде.

Старац се, међутим, уопште није узнемиравао и наставио је да беседи. На моје наваљивање, отпусти нас, ипак, у двадесет до осам. Узесмо благослов и презадовољне кренусмо кући. Тек што бесмо сишле, једна сестра коју Старац беше послао, позва ме да се вратим код њега. Он ме упита:

– Јесам ли добро говорио? Да нисам, можда, погрешно схваћен?

– Не, Старче, добро сте нам говорили; но, да пођемо јер је време одмакло. Кад ћемо стићи у свој манастир? (Наш манастир удаљен је од Старчеве келије два и по сата.)

– Немој журити, стићи ћете како ваља – рече ми. Упита ме, затим, да ли ми је позната радио-станица Пирејске Цркве. Сав радостан поскочи са свог кревета и укључи радио да чујем ту станицу. Часовник у његовој соби показивао је пет до осам. У себи сам прорачунавала кад ћемо стићи у наш манастир, и место ме није држало.

Старац ми је потанко објашњавао колико добра ће ова станица донети свету; чинило се да нимало не жури.

– Старче, да пођем; бринуће се у манастиру (израчунала сам да ћемо стићи око поноћи).

– Немој да журиш, поћи ћеш на време – поновио он неодређено.

Кад је часовник означио осам, Старац ми даде благослов, те коначно пођосмо. Возач је возио доста споро, уз успутна задржавања. Разговор се водио о чудесним стварима које нам је Старац говорио; ипак, сваки час смо говориле возачу да мало убрза (возио је 40-60 км/h). Он нам је сасвим мирно објашњавао да се кола кваре кад се великом брзином вози по земљаном путу.

Кад смо коначно стигле у наш манастир, читаво сестринство нас врло радосно дочека. Ја их упитах:

– Зашто чекате до тако касно, и то уморне од свеноћног бденија претходне ноћи? Зашто не пођете на починак? Како ћете сутра устати на јутрење?

– Зар сада да пођемо на починак, Мати? Па нисмо кокошке.

– Зашто? Колико је сати? – упитах изненађено.

– Петнаест до девет.

Помислила сам, наравно, да збијају шалу и нисам поверовала. Но, кад ми показаше часовник, ја остадох запањена: прешли смо пут од Старчеве келије до нашег манастира за четрдесет пет минута, и то уз онако спору вожњу! Не може се описати какво нас је дивљење обузело кад смо схватиле какво чудо се догодило. Молитва старца Порфирија опет је надишла простор и време.

О дару говорења страних језика

О томе на који начин су апостоли приликом свете Педесетнице говорили многе језике, постоје више мишљења. Једно од њих, у основи, тврди да мноштво језика није било у ушима слушалаца, него у устима ученика који су говорили, док друго

тврди да је сваки слушалац слушао на свом језику, независно од тога којим језиком је апостол говорио. Један савремени страни теолог пише како се из уста апостолâ чуо један и јединствени небески језик, и да је он аутоматски превођен на језик сваког слушаоца. Свети Јован Златоуст је учио да су – насупрот ономе што се збило на Вавилонској кули, где се дотад јединствени језик разделио на многе – у дан свете Педесетнице многи језици постали познати сваком поједином човеку, и тај благодатни дар је назван „даром језикâ" јер је један човек могао да говори многе језике. Но, пошто у пракси не можемо замислити да један човек истовремено говори многе језике, нема другог објашњења него да је један исти глас који је излазио из апостолових уста, благодаћу Божијом у другачијем виду стизао до свести сваког слушаоца – преведен на његов језик.

Ово има на уму и свети Григорије Ниски: „Треба да знамо да нам се Дух Свети обраћа нашим речима, што смо видели и у Делима апостолским *(Дел. ап. 2,6)*: сваки човек је примао проповед на свом наречју, на језику своје постојбине, схватајући смисао реченога на основу себи познатих речи". На другом месту он још јасније каже: „У Делима апостолским видели смо да се божанска сила разделила на многе језике, да не би био лишен користи неко ко говори другачијим језиком". (Григорије Ниски, 'Αντιρρητικός β', пар. 238. и 258, Ἑλλ. Πατέρες τῆς Εκκλησίας, том 2, стр. 438. и 446)

Такав је случај и са старцем Порфиријем, који је поседовао благодатни дар некакве врсте аутоматског превођења: Гркиња чује грчки, а Францускиња француски. Као што кажу Дела апостолска: „...Сваки чује свој језик у коме се родио" *(Дел. ап. 2,8)*.

Боље је, међутим, да реч дамо сâмом Старцу да нам он, колико је могуће, објасни ово питање. Промисао Божији је уредио да 3. 10. 1987. године буде магнетофонски забележен један Старчев разговор на ову тему.

Одломак разговора старца Порфирија и једног посетиоца

Старац: Да, на дан свете Педесетнице...

Посетилац: На дан свете Педесетнице, као што каже свети писац, присутни су слушали апостоле како говоре, и свако их је чуо на свом језику.

Старац: Парћани и Мићани и Еламити.

Посетилац: И житељи Месопотамије.

Старац: Хоћеш ли се сетити да ми прочиташ тај одељак?

Посетилац: Хоћу, Старче; свакако.

Старац: Благодаћу Божијом, ја имам своје објашњење – које не верујем да је ваљано – а свакако да и није ваљано. Тамо су, вели, били језици; а ја мислим овако: кад је благодат Светога Духа, „као хујање силног ветра", сишла на апостоле, а пре свега, кад су апостоли изашли на трг и кад се окупио народ, на њега се излила благодат.

Посетилац: Док су апостоли говорили јеврејски, свако је слушао на свом језику.

Старац: Благодат Божија је, рецимо, сишла на све људе – верујуће и неверујуће. Сви они су се обратили Богу и сви су похитали да се крсте; и свако је на свом језику чуо проповед. Апостол је, вероватно, говорио својим језиком... На пример: „Пођите сместа својим кућама". До Француза су те речи доспеле на француском језику...

Посетилац: Да.

Старац: Нису доспеле речи онако како су изговорене.

Посетилац: Да.

Старац: Сада су преиначене.

Посетилац: Да.

Старац: Схваташ ли? Иако кажемо да се звук чуо на многим језицима, он се није мењао у ваздуху, него у уму слушаоца; наиме, они су слушали умствено, даром провиђања – тада је тај дар био привремено дарован онима који су апостоле слушали, а сада Францускињи.

Посетилац: Да.

Старац: Дешава се, дакле, следеће: ти кажеш: „Гле! Видим *Сунио**!" (*Напомена издавача*: Видим својим телесним очима.) А ја, опет, видим *Сунио* онакав какав је – али видим и светионик, који ви нисте видели... видим све. И то без очију. (*Напомена издавача*: Наиме, видим даром провиђања.)

Посетилац: Да.

Старац: Тако је, дакле, звук долазио... Ударао је овде (= у уши), али унутра (= у уму), просветљењем Божијим, они су разумевали шта је звук саопштавао. Говорио је: „Пођите својим кућама". А онај ко је говорио, изговарао је то на свом језику. Дакле, тај звук је био разумљив на језику сваког слушаоца понаособ.

* *Сунио* је рт удаљен неколико десетина километара од Старчеве келије.

Посетилац: Врло је значајно то што сте рекли, јер ако Вам прочитам управо тај одељак из Дела апостолских, видеће се да је у тренутку док је Петар говорио окупљеном народу, хиљаде људи истовремено чуло на сопственом језику – тако каже текст. Како би, иначе, било могуће да он сваку појединачну реч изговори на петнаестак-двадесетак језика?

Управо ово доказује да је Ваше тумачење ове теме сасвим исправно. Ниједан тумач није схватио смисао овог проблема. Они ништа не помињу по овом питању.

Старац: Не, не помињу... морају онако да говоре јер се плаше... Јесте ли чули шта сам рекао?

Посетилац: Рекли сте да морају онако да говоре јер се плаше.

Старац: У Јерусалиму су били настањени Јевреји, побожнији од свих народа под капом небеском.

Зар то Оци нису знали? Знали су, али говоре како говоре, јер је то страшно. Схваташ? Због тога тако говоре. Плаше се. Плаше се да се дотакну проблема. Као што и Откривење Јованово препуштају свачијем произвољном тумачењу. Нису га објаснили...

***

Овде би ваљало да изнесемо оно што нам је испричао један Старчев познаник:

Једном приликом упути се он у иностранство не стигавши да се посаветује са Старцем. Са аеродрома га, међутим, позове телефоном да макар тако прими његов благослов. Старац му рече: „Пази се", не говорећи му чега да се пази. Но, наш познаник у свом уму јасно „виде" човека на кога је требало да обрати пажњу, а који према њему није имао добре намере, и „виде" чега треба да се чува. Он одговори: „Добро, Старче, схватио сам". Заиста, кад се сусрео са оним човеком, био је спреман да се према њему односи на прави начин. Тако је Старац, без иједне речи, свог саговорника учинио учеником свог провиђања. Поседујући такво искуство, он је, уистину, веродостојан тумач наведеног догађаја који се помиње у Делима апостолским.

БЛАГОДАТНИ ДАР ИЗЛЕЧЕЊА

Старчева прва болест

Старац је поседовао изузетно развијен благодатни дар излечења, који му је дароваи свише. Кад сам се први пут са њим срео, једно питање је кружило мојим умом: „Како то да се један Светогорац обрео у Атини?" Знајући моје помисли, он ми једног дана рече: „Можда би ме питао како то да се ја, светогорски монах, налазим у Атини? Знаш, кад сам био млад монашки послушник, моји старци су ме слали да извршавам разне послове изван нашег скита. Један од тих послова био је и сакупљање пужева. Стављао сам их у једну врећу и њу пртио на леђа. Пужеви, међутим, имају особину да испуштају некакву слуз, која је пробијала кроз врећу и кроз расу и доспевала до мог тела. Пошто би обично дувала бура, прехладио сам се и веома разболео. Старци су ме послали у свет да се излечим, али кад сам се вратио на Свету Гору, опет сам се разболео. Тада они рекоше: ‚Можда Бог од нас тражи да га пошаљемо у свет?' И стварно, благодатно су осетили и од Господа дознали да је управо то било по среди. Тако сам се обрео у свету".

Његове последње болести

Старчеве болести су се временом веома умножиле и постале бојиште његових врлина. Једног дана затекох га како се на кревету превија од бо-

лова. Ја се сажалих на њега, те започесмо овакав разговор:

– Боли ли Вас, Старче? – Много ме боли. – Где Вас боли? – Свугде. – Шта Вам је? – А шта ми није; имам много бољки, ни сâм не знам шта ми је. Мој живот виси о концу.

Тај конац држи Бог, и он се већ десетлећима није прекинуо не само кад је у питању Старац, него и ми, који смо због свог немара потпуно неспремни, и Његова помоћ нам је неопходна.

Знао је то Старац и због тога се за опстанак у животу борио молитвом и пажњом која је била праћена непрекидном негом од стране манастирских сестара, као и молитвама његове духовне деце, којих је било на стотине. Једном приликом је рекао: „Много пута сам кретао ка небу, али су ме ваше молитве враћале назад".

Кад је последњи пут имао велике тегобе са оком, лекари га већ беху отписали; имао је обилно крволиптање, тако да је данима био без икакве хране, а његово измучено тело претворило се у скелет прекривен кожом. Да му се не би отвориле ране од лежања, држали су га усправно на кревету као распетог, а он је трпео страховите болове.

Молитва за рак

Кад се на једвите јаде повратио и полако почео да прима посетиоце, и ја сам му дошао у посету. Запањено сам слушао како ми болесничким гласом говори: „Кад сам био, што се каже, млад, молио сам се Богу да ми некад допусти да се разболим, да добијем рак. Знаш, рак је најбоља болест. Јер, уз друге болести не схваташ ствари озбиљно, надаш се да ћеш оздравити и обично се не промениш. Но, кад је у питању рак, онда кажеш: што је било, било је; готово је са лажима, сад одлазим. Људи нису у стању да ти помогну и налазиш се сам пред Богом. Једина нада која ти преостаје јесте Бог – држиш се грчевито за ту наду, и биваш спасен.

При операцији ока коју су ми извршили, са инјекцијама које сам добио, чинило ми се као да је била некаква експлозија у мојој глави и да се она распрсла у парампарчад – толико ме је болело. Мислио сам како је Бог услишио моју некадашњу молитву и да сам добио рак; но, није било тако. Знаш, престао сам да се молим за рак кад сам то, једном приликом, поменуо једном владици, а он ме изгрдио; јер, како ми је рекао, таква молитва крије у себи егоизам. И тако, како ти кажем, јако ме је болело. Било је врло лепо". Ако је читава ова прича код мене изазвала бојазан, на последње речи – „јако ме је болело; било је врло лепо" – потпуно сам занемео.

Искрена молитва исцељује

При једном нашем другом сусрету, Старац ми је помогао да га донекле разумем. Причао ми је:

– Кад си болестан, знаш ли шта треба да чиниш? Да се молиш Богу да ти опрости грехе. Пошто Га молиш скрушено и смирено, Бог ће ти опростити грехе и учиниће да и телесно будеш

добро. Али, пази: немој се молити неискрено. Немој говорити: Боже мој, опрости ми грехе, а да твој ум истовремено буде привезан уз телесну слабост. Таква молитва неће донети плода. Но, кад се молиш, заборави своју телесну болест; прихвати је као правило, као нешто пожељно за остављење твојих грехова. За остало не брини – препусти све Богу, а Он зна Свој посао.

Болест као подвиг

Иако телесно болестан, Старац је, у суштини, био здрав јер му је душа била здрава. То његово душевно здравље удостојило га је да, из своје болесничке постеље, окрепи стотине телесно здравих људи који су осећали да их мучи душевна болест греха. Удостојило га је не само могућности да своје телесне слабости поднесе молећи се за отпуштење грехова и прослављајући Бога, него да их користи као средство делатног подвига. Једном приликом, док је био у великим боловима, упитао сам га: „Како сте, Старче?" Одговорио ми је: „Борим се са својим телом". Попут светих подвижника, невољну телесну слабост је, благодаћу Божијом, претварао у вољни духовни подвиг.

Срчани удар

Било је августовско предвечерје 1978. године. Чекали смо у манастирском дворишту да се Старац појави. Од нас четворице, двојица су први пут дошли код Старца и били су врло узбуђени. Осим нас чекало је мноштво других људи, а време је

пролазило. Но, одлучили смо да останемо са светом који је чекао. Старац је непрекидно примао посете. Касно увече дође ред и на нас.

Кад сам ушао у његову келију, веома се зачудих. Очекивао сам да ћу га видети исцрпљеног, а он је био одморан и добро расположен. Лице му је било румено као у детета које се тек пробудило после дуготрајног сна. Никад га дотад нисам видео таквог. Оно, међутим, што ме је највише изненадило, била је некаква необична светлост која га је обавијала читавог, а нарочито главу. Келија једва да беше осветљена једном свећом, и све је било обавијено сенкама које су играле како је пламичак на свећи треперио. Само је Старац био окупан светлошћу. Први пут сам угледао такву светлост, која би се могла назвати невештаственом и несазданом; наиме, није личила ни на једну природну или вештачку светлост, и није се потчињавала физичком закону светлости и сенке. Ова светлост није, попут светлости свеће, обасјавала Старца споља, него се разливала изнутра ка споља. Нисам му ништа рекао за ову светлост јер бејах обузет „страхом и трепетом". Старац је опет био препун брижне љубави и, по ко зна који пут, надахну моју душу својим утешним саветима. После мене уђоше и остали моји пријатељи, али нико ми не помену ону чудесну и небеску светлост. После посете Старцу, моји пријатељи и ја се вратимо путем који је водио кроз шуму и врло касно стигнемо својим кућама.

Ујутру као гром из ведра неба стиже вест: те ноћи Старац је претрпео инфаркт. Та вест на мене остави дубок утисак. Нисам био у стању да чиним

ништа друго него да се упорно молим Христу да помилује Старца и све нас, и да нам га дарује за још много година.

Увече уочи Старчеве болести, из унутрашњости у Атину беше дошао један човек, његово духовно дете. Следећег јутра, како ми је причао, он се врло рано пробуди, са чудним осећањем и са изразитом жељом да види Старца. Пре но што је свануло, он се колима упути у Калисију. Тек што је пришао шуми, угледа како на једном магарцу преносе Старца, који беше у врло лошем стању. Он га сместа узе у ауто и повезе у болницу. Христос се сажалио на нас, и даровао нам Старца још тринаест година.

После неког времена, посетио сам га у кући његових пријатеља, где се, скривен од света, опорављао. Прво што сам учинио било је да га замолим за опроштај што сам га оне ноћи и ја, макар и ненамерно, замарао; затим сам га упитао зашто је тада, пошто му није било добро, непрекидно примао посетиоце иако му је био неопходан одмор. Старац ми одговори: „Судије, кад се заморе, прекидају у подне свој посао. То што ми се десило, свакако је било и од премора, али било ми је жао толиког света који је напољу чекао". Пошто је видео да сам се веома ожалостио и да ме мучи осећање кривице, он стаде да ме теши говорећи: „Не брини. Морало је тако бити. Обрати пажњу: велика туга и брига нису од Бога – то је ђаволља замка".

Неколико месеци касније, имао сам прилику да опет накратко посетим Старца. Он се све више опорављао. Између осталог, рекао ми је: „Морам

да се чувам јер ова проклета болест може сваког часа да ме усмрти на месту". Одмах се исправио: „Заправо, и не постоје проклете болести јер су све оне по допуштењу Божијем". Наш кратки разговор завршио је речима: „Заморила ме је ова болест. Месецима сам затворен у једној соби. Јако сам се зажелео природе и дрвећа".

После неког времена, сазнао сам да је Старац рекао једном свом духовном детету: „Оно вече сам доживео срчани удар – нисам могао поднети оволику светлост".

Катаракта

Неколико година раније, Старац је имао велике перипетије са операцијом катаракте, која није успела; постоперативне компликације су веома ослабиле његов организам.

Кад је касније почела да му се враћа снага и кад је полако почео да прима посетиоце, имао сам прилику да накратко разговарам са њим. Између осталог, изложио сам му своју недоумицу: „Зашто сте пристали, Старче, да Вас подвргну тој операцији, која се показала тако опасна?" Одговорио ми је својим познатим непосредним начином: „Ма, знаш, ни ја нисам схватао зашто сам пристао. Био сам тих дана у јако лошем стању, те рекох, да учиним по вољи лекару, кад већ хоће да мом болесном оку поврати вид. Доста су криве и оне инјекције кортизона које су ми дали".

Рекох му да би било боље да се лечи у Атинској болници јер ће тамо бити под стручним надзо-

ром и брже ће оздравити. Слушајући моје речи, Старац жустро узврати: „Не спомињи ми Атину! Кад бих прихватио да пођем одавде, умро бих успут; не бих издржао. Овде, у овој клими, са режимом исхране којег се придржавам, и без лекова који ми штете, успешно се опорављам". Како сам сазнао, управо тих дана кроз манастир прође један амерички лекар, начелник клинике. Кад је чуо за режим исхране који Старац беше себи преписао, забележи га с намером да га примени на својој клиници.

Кила

Још се Старац није ни повратио од претходних здравствених тегоба, а снађе га нова незгода: проблеми са килом. Често је трпео велике болове; сестре су проводиле читаве ноћи покрај њега, а опште стање његовог организма није допуштало операцију. Кила се често појављивала; стање је постајало веома драматично. Једном приликом га упитах: „Зашто не ставите појас за килу?" Старац ми одговори: „Не могу да ставим појас јер ће он притиснути артерије на бедрима, и потребна крв неће доспевати у ноге, тако да бих имао нове проблеме".

Двојица духовника заједно болују

Један духовник, кога сам познавао, буде подвргнут операцији стомака. Није прошло много година, а његова болест се погорша. Била је потребна нова операција, а његово стање је било све горе. Болесник је трпео несносне болове, није узимао никакву храну; одржавали су га у животу уз помоћ инфузије, и дан за даном се топио као свећа. Приликом једне од мојих последњих посета свом духовнику, он ми, угашеним гласом, рече: „Реци оцу Порфирију да трпим велике болове и да га на коленима молим да се помоли Богу за мене, па ако је по Његовој вољи да живим, нека ме подари мојој духовној деци, а ако је, опет, Његова воља да ме узме Себи, нека ме узме. Нека је благословено име Његово".

Кад сам ову поруку пренео оцу Порфирију, он је био веома ганут оним што је чуо, и одмах затражи од мене да му издиктирам број духовниковог телефона. Тада започе потресан дијалог између мог духовника, који се налазио на прагу смрти, и старца Порфирија, који је у прошлости трипут доспевао до таквог стања. Старац беше оставио укључен телефонски апарат, тако да сам, клечећи и окупан сузама, слушао читав разговор.

Кад је завршио разговор, старац Порфирије се окрену према мени и рече: „Какво то беше чудо? Твој духовник је био покрај мене. Јеси ли га видео?" „Не, Старче", одговорих, „нисам га видео." Старац настави: „То је велико чудо. Тела удаљена – душе блиске! Телефонирам му редовно, и дању и ноћу. Нарочито кад видим да трпи велике болове. Договорили смо се да се заједно молимо у исто време. Хоћу да му говорим кад је у великим боловима. То је веома добро. И иначе га умарају посетиоци; и мене и њега. Потпуно га разумем – и ја сам прошао то исто. Добро су поступили што га

нису оперисали. Нека га оставе тако како га Бог држи". Са очајничком надом, ја га упитах: „Старче, ако Бог жели, зар не може, чак и сада, учинити чудо да овај поживи?" Старац ми одговори: „Све што Бог жели, то се збива". Но, Бог није желео, или, другим речима, желео је другачије, у складу са Премудрошћу Своје љубави – неколико дана касније узео га је на небо.

После духовникове сахране, ја сатрвен пођем старцу Порфирију. Нисам више имао поруку већ преминулог духовника да му донесем. Сагнух се, целивах му руку обливајући је сузама, ћутке наслоних своје чело на њу и почех у себи да се молим за покој духовникове свете душе. Ћутао је и Старац. Пошто је окончао своју молитву, он ми прошапута: „Доживео је Христа, дошао је ка Христу". Упитах га, са притужбом у гласу: „Старче, зашто Бог није учинио чудо да нам остави нашег духовника још неколико година? Отишао је тако млад". Старац одговори: „Бог је учинио чудо". „Какво чудо је учинио", упитах ја, „кад га је узео од нас?" На то ми Старац рече: „Требало је да оде при првој операцији, али Бог ме је просветлио да не дозволим да га подвргну хемиотерапији јер би умро. Бог нам га је, дакле, даровао још осам година. Зар није чудо што је живео још осам година, и служио, и исповедао, и беседио, и писао о разним црквеним темама, и тако болестан помогао многим људима?"

Старац као мој лекар

Међу онима који су били удостојени да им Старац буде „лични лекар", био сам и ја, и поред моје недостојности. Већ при нашем првом сусрету, кад је додирнуо моју руку и ослушнуо ми пулс, Старац ми је укратко поставио лекарску дијагнозу. „Видим да имаш проблема са здрављем", рекао ми је. „Очите су тешкоће са нервима и са циркулацијом". Тим речима сажео је стање мог здравља. Лекари су раније установили те проблеме, али су се задржавали углавном на осетљивости нервног система и на неправилности циркулације крви. Старац је био потпуно прецизан. Његова дијагноза „проблеми са нервима и циркулацијом" није била случајна јер се радило о два засебна проблема са јединственим видом. Заиста, како су показала касније лекарска испитивања, проблем са нервима био је повезан са проблемом циркулације и утицао је на њега – али и обратно.

У једном временском периоду имао сам изражене тегобе са мигреном и вртоглавицама. Поменуо сам то Старцу, а он ми је рекао: „Видим да танушни капилари не хране довољно ћелије мозга. Нешто се дешава са остеофитима и са ухом. Не могу ти више ништа рећи; нећеш ме разумети, јер су те унутарње функције веома сложене".

Напуштање неодговарајућег лека

У прошлости, лекар ми је преписао потребан лек и саветовао ми је да га редовно узимам. Ста-

рац начелно није волео претерану употребу лекова, али је, и поред свега, поштовао лекаре и прихватао лекове као нужно зло; кад сам му рекао који лек узимам, заћутао је, веома се замислио и предао молитви. После неког времена, рече ми: „Престани да узимаш тај лек". Зачудио сам се његовом неочекиваном савету, али сам одлучио да га послушам и да његов савет спроведем у дело. Престао сам да узимам тај лек.

По благослову свог духовника, ја се подвргнем детаљним испитивањима, те резултате понесем другом лекару. Он ми потврди да је онај лек, који сам годинама узимао и који сам недавно напустио, у мом случају потпуно сувишан. Предложио ми је један други лек који сам прихватио. Тад се сетих старца Порфирија. Кад сам се поново нашао код њега, испричах му читав догађај, а он се врло обрадова: „Ма, шта кажеш! Напустио си онај лек? И наука се, дакле, слаже са мном! Ја нисам лекар, али, не знам како, у тренутку док си ми говорио о оном леку, видео сам да треба да га оставиш – и како ми је дошло, тако сам ти рекао. Добро си поступио што си га оставио. А сада треба своју душу да испуниш Христом, божанском љубављу, радошћу. Радост Христова ће те излечити. Кад си јако исцрпљен, узми ради свог здравља и неки лек. Треба да обавимо једну свеобухватну исповест, да се зацеле скривене ране твоје душе. То ће и теби и мени донети велику радост. Сад сам јако болестан; Бог ће уредити, па ћемо се поново срести". Његова прича остави на мене велик утисак, нарочито речи: „Радост Христова ће те излечити". Први пут сам

тада чуо да је неко говорио о толико радосној страни излечења. При том није било у питању неко од исцељења каква познајемо, него исцељење и тела и душе.

Предвиђање можданог удара

Године су пролазиле. Посетио сам једном приликом старца Порфирија, и док смо разговарали о разним темама, он се изненада сагну, обгрли рукама моју главу, стаде да је закршта и прошапута: „Лево је; видим га на левој страни". Наиме, својом унутарњом молитвом Старац ми је начинио „духовни снимак главе". Није ми пружио никакво објашњење, али ми је дао савете на шта треба да обратим пажњу да бих сачувао здравље.

Недуго после ових Старчевих савета, једног дана био сам принуђен да радим непрекидно од јутра до вечери – а што је најгоре, имао сам страшну мигрену. Око шест поподне осетио сам како ми трну прсти десне ноге. Кад сам дошао кући, утрнуће се беше проширило и на прсте десне руке. Отишао сам у болницу, где сам подвргнут испитивању и терапији за отклањање симптома лаког можданог удара. Утрнуће десне стране тела, које је час било јаче, а час слабије, указивало је на то да је оштећење било на левој страни мозга. Тако се у потпуности обистинило Старчево виђење, које се збило знатно раније: проблем је био на левој страни главе.

Приликом нашег следећег сусрета, Старац ми је, као брижан отац свом детету, дао подробне са-

вете: „Обрати пажњу на своју исхрану; немој јести храну која штети твојој болести и која гоји; немој проводити много времена у кревету јер ћеш се поново разболети. Крећи се, вежбај – али умерено. Ходај, ни превише брзо нити превише споро; немој ходати по узбрдицама и низбрдицама, или на великој надморској висини. Корачај природним ритмом, по равном терену, не умарајући се. Гледај да излазиш напоље далеко од смога, који веома штети твом здрављу. Немој излазити напоље по великој хладноћи или по великој врућини. Кад излазиш на хладно, увек држи марамицу преко носа и уста да не би удисао хладан ваздух; лети увек носи неку капу да би главу заштитио од сунца. Чувај се душевног напора и напетости које осећаш у свом послу. Знам да тамо нико не врши притисак на тебе и да споља изгледаш миран, али изнутра ти сâм себе оптерећујеш да не заостанеш за другима и да у послу будеш још успешнији. Читај светоотачке књиге и моли се Богу. Пре свега, немој бити брижан. Тако ће твоје здравље кренути набоље. Што више волиш Христа, то ћеш се више радовати, а мање бринути. Све да чиниш са љубављу и задовољством, без напора и напетости. Узимај своје лекове – но, можда их једном и оставиш.

Предвиђање мог инфаркта

Једно пополдне, док сам се налазио у свом дому, Старац ме позове телефоном и посаветова ме да пођем кардиологу ради детаљног прегледа срца. Ја послушах његов савет; испостави се да имам тахикардију, и тада сам први пут узео лекове за срце. Потом одем код Старца и испричам му какви су били резултати испитивања. Он је био веома замишљен, и дао ми је нова упутства, овога пута кардиолошке природе.

Једног јутра, у два после поноћи, пробуди ме оштар бол у грудима, у леђима и рукама. Био је то оштар срчани удар. После тога дуго сам био у болници.

Лекови

Старац није одбацивао лекове; но, њиховој терапеутској улози није придавао апсолутну важност. Једног дана ме упита: „Шта је лек?" Одговорих: „Хемијски производ који узимамо да бисмо се излечили од болести". Није био задовољан мојим одговором, па ме поново упита: „Реци ми, шта значи лек? Зар ти сâма реч ништа не значи?" Нађох се у недоумици; посматрао сам га ћутке. Старац настави: „На нашем грчком језику за лек и за отров користимо речи истога корена (фармакон – лек, фармаки – отров). Немој мислити да лекови чине само добро у човековом организму. Чине и зло. Зашто узимамо лекове? Зато што се разболевамо. А зашто се разболевамо? Зато што се бринемо. А зашто се бринемо? Зато што чинимо грехе. Ако, међутим, допустимо да се Христос настани у читавој нашој души, онда одлази грех, одлази брига, одлази болест, и онда ћемо бацити лекове".

У једном другом разговору рекао ми је: „Кад се разболимо, да не бисмо поступали погрешно,

треба да следимо упутства лекара и логике. Изнад свега, међутим, треба да следимо вољу Божију и да имамо поверења у Његову љубав".

СТАРАЦ КАО ЛЕКАР СВЕТА

Болесник од рака који се излечио без операције

Старац је постављао дијагнозе, пратио и лечио болести многе своје духовне деце, али и многобројних болесника који то никад нису сазнали, али који ће коначно сазнати на небесима.

„Добила сам рак", поче да нам прича непозната госпођа док смо чекали пред вратима Старчеве келије, „дошло је до метастазирања, и он се проширио по читавом телу. Лечила сам се у многим болницама, а моје стање је бивало све горе. Трпела сам ужасне болове, нисам била у стању да једем и постала сам сâма кост и кожа. Лекари ме беху отписали. Неки моји рођаци су ме водили у Лондон, али ни тамошњи лекари нису могли да ми помогну. Послали су ме назад, да барем умрем у својој земљи. Донели су ме у Поликлинику. Била сам потпуно исрпљена и очајна. Једна познаница ми исприча о некаквом старцу јеромонаху који се налазио у близини, у црквици Светог Герасима, и који је чинио чуда. Нисам веровала у чуда; нисам била много црквена, па, сâмим тим, њеној причи нисам ни придавала неки значај. Једног дана посети ме један седокоси монах, па ми са љубављу рече да не тугујем, већ да се молим Христу и биће ми добро. Све то изгледало ми је невероватно, али се тог часа нешто ипак промени у мојој души. Упитах га како му је име, а он рече – отац Порфирије.

Кад је отишао, бојажљиво сам покушала да се молим Христу, и осетих извесно олакшање. Неко-

лико дана касније, он поново дође и рече ми да ће се рак проширити и на кости, али да се ја не жалостим и да не бринем него да се непрекидно молим, па ћу оздравити. Осетила сам да тај човек у себи има неку силу коју преноси и на мене. Почела сам да се молим непрекидно, да верујем, да се надам, и да се по први пут радујем. Кроз неколико дана, лекари су установили да је рак захватио и кости. Ја сам се смешкала, а лекари су мислили да ми је рак захватио и мозак. Отада, мало-помало, рак поче да се повлачи, и ја сам то осећала. Уочили су то и лекари, али нису били у стању да дају објашњење. Ја сам, наравно, знала узрок, али ништа им нисам рекла. Опоравак је био све очигледнији, све док једног дана нисам устала из кревета. Веза са старцем Порфиријем се наставила. Долазила сам и овде, у Калисију. Једног дана овде сам, заједно са неколицином својих рођака, чекала на ред да посетим Старца. Но, сâм Старац пошаље једну госпођу да ме позове да пођем у његову келију. Кад сам ушла, он ме упита како сам; рекох му да сам све боље; онда ми он рече да изађем у мали врт, да потражим и да уберем две јагоде. Ја поступим како ми је Старац рекао, те уберем две јагоде и донесем их. Отац Порфирије се помоли Богу, затим благослови јагоде и даде ми једну да поједем. Како сам је загризла, испустила сам тако снажан крик да су га чули чак и моји рођаци, који су чекали напољу, и веома се узнемирили."

– Зашто сте толико крикнули? – зачудих се ја и прекидох њену причу.

„Крикнула сам", одговори она, „јер нисам могла другачије. Наиме, чим сам загризла јагоду, осетила сам да читаво моје тело бива преплављено таквом сладошћу, таквом неописивом срећом какву никада дотад нисам осетила: био је то тренутак мог коначног излечења од рака. Од тог тренутка, та опака болест није ме више нападала. Као што видите, остао ми је само један пришт на левој руци. Отац Порфирије ми је рекао да он представља знак Христове љубави, да не бих заборавила Његово доброчинство и да не бих заборавила да Га љубим."

Ђаво и болести

Налазио сам се у Старчевој келији у Калисији. Разговарали смо о здрављу, и Старац је покушавао да ми објасни како болести потичу од демонских енергија, од грехова.

Да би ми помогао да схватим, испричао ми је следећи догађај:

– Посети ме једном приликом нека госпођа у крајњем очајању, која само што не беше умрла од жалости. Разлог је био њен муж, који је, како ми је рекла, много патио од астме; она није могла да му помогне и зато је била тако жалосна. Ја сам, међутим, „видео" друге ствари. „Ја ћу ти помоћи", рекох јој, „ако прихватиш да учиниш оно што ти кажем". „Учинићу све што ми кажете", одговори она. А ја јој велим: „Пођи сада својој кући. Уђи на главни улаз и пођи у собу где се налази твој болесни муж. Проведи неко време са њим и мотри

шта ће он чинити. Затим устани и кажи му: ‚Треба да пођем на пијацу да нешто купим, тако да ћу бити одсутна неких сат времена'. Но, ти немој поћи на пијацу, него направи круг око куће, па уђи на задњи улаз у кухињу, која се граничи са његовом собом. Пази, међутим, да он не уочи шта радиш. У кухињи проведи око сат времена и за то време наслањај ухо на зид и ослушкуј шта он ради. Када дође час, изађи кроз задња врата, направи опет круг око куће, и спреда уђи у његову собу. Опет обрати пажњу на то шта ће урадити кад те спази.

Госпођа учини онако како јој рекох. Следећег дана поново дође к мени. „Шта је било?", упитах је. „Чим сам", вели она, „ушла на предња врата у собу свог мужа, он стаде снажно да кашље, да пљује и да ми даје заједљиве примедбе како га не волим, како га уопште не жалим и како га остављам самог да се пати. Нешто касније рекох му да ћу на неко време отићи на пијацу, на шта он поново поче да се вајка и да се жали. Но, кад сам ушла у кухињу, опазила сам да у соби мог мужа влада савршена тишина. Прошао је један сат, и ја се вратих у његову собу. Тек што отворих врата и тек што ме угледа муж поче да кашље и да се жали како је за све време мог одсуства много патио, кашљао, дозивао у помоћ, и само што није умро онако усамљен.

Упитах је: „Схваташ ли сада шта се збива?" „Мало сам збуњена, не знам шта да мислим", одговори она. „Ја ћу ти све објаснити", рекох ја. „Твој муж има демона у себи. Видео сам то чим си

јуче дошла к мени. Демон му је донео астму – том астмом твог мужа заправо жели тебе да уништи. А ти, пошто си врло осетљива и болећива, гледајући га како пати и како се непрестано жали да га запостављаш, напросто копниш од жалости. Он се, међутим, много не жалости. Кашље и пљује и жали се само кад си ти покрај њега, јер си ти његов циљ. Чим ти одеш и више те не види, он се умири."

Госпођа ме је посматрала и мало-помало почела да схвата шта се догађа. Рекао сам јој шта да чини да се супротстави демону, и да се избаве и она и њен муж. Послушала ме је, и сад су добро.

У мени се јавила недоумица, па га упитах: „Старче, да ли је та астма била психолошка, односно замишљена?" „Не", одговори ми он, „била је то стварна, органска астма, али је потицала од демона који ју је користио као убиствено оружје против те жене."

На онову тих речи схватио сам да демони понекад имају могућност да нас нападну – не само душу, него и тело – и то са убилачким расположењем, и да је за наше спасење неопходна помоћ светитеља.

Операција на мозгу је успела

Једном мом пријатељу појави се тумор на мозгу. Он падне у крајње очајање и изгуби сваку наду. Лекари су предвиђали да ће живети највише шест месеци. Говорио сам му о оцу Порфирију; он ме саслуша са великим занимањем и поче да му се враћа самопоуздање. Пошто се налазио у болници

и није био у стању да корача, он ме замоли да пођем Старцу и да га упитам да ли треба да се лечи овде или у Енглеској. Старац ми одговори: „Видим да се тумор налази на десној страни његове главе. Боље је да пође у Енглеску. Ја ћу се одавде молити да Бог просветли лекаре да ваљано ураде свој посао. Нека се мало причува од хладноће тамо где се буде налазио".

Одмах после хируршке интервенције, начелник позове у своју канцеларију болесниковог брата и објасни му да га је позвао да изрази своју радост, а то чини само у изузетним приликама, односно кад операција забележи неочекиван успех.

Напуштајући болницу, болесник се мало прехлади јер је био лако обучен.

Савети, дијагнозе и терапије

Неко упита Старца одакле потиче повишен холестерол који је установљен у његовој крви. Овај му одговори: „Потиче од твоје превелике бриге и од исхране".

Други га упита за проблеме свог нервног система, а овај му одговори: „Разлози су психолошке природе".

Трећи му је рекао: „Старче, последњих година се више молим и учествујем у светим Тајнама Цркве, и напетости је нестало". Старац му одговори: „Тако је. Благодат Божија те је помиловала".

Посети Старца један младић који је био заражен вирусом AIDS-a. Био је очајан и питао је може ли он да нађе уточиште у манастиру, односно да

буде монах. Старац га утеши и посаветова да негује веру у Христа као једину наду и уточиште у свакој невољи. А у манастир, рекао му је, не долази се из принуде и очајања, него из наде и љубави према Христу.

Једна госпођа која због многих спонтаних побачаја није имала деце, и која је опет била трудна, очајна дође Старцу тражећи његову помоћ. Старац, међутим, „виде" да је њен проблем, заправо, психолошке природе. Посаветова је да изнајми собу у суседном селу, да се умири, и да чак ни путем телефона не одржава везе са својом бившом околином, која јој је ту напетост и наметнула. Госпођа послуша његов савет; повремено је само долазила до Старца, и веома се умирила. Коначно, роди једног здравог дечачића коме, из захвалности, надене име Порфирије.

Као суштински психијатар, Старац је био доста сумњичав према психијатрији. Једног дана га упитах: „Старче, да ли је истина да сте похађали предавања из психијатрије?" Он се изненади, па ми рече: „Где си то сазнао? Знаш, једног дана у мени се родила недоумица: како то да постоје психијатри који не верују у постојање душе? Због тога сам неколико пута одлазио на Универзитет и слушао предавања из психијатрије. Труде се нешто, али шта могу да учине? Психијатри и психолози личе на слепца који уз помоћ чула додира покушава да схвати ствари које се око њега налазе. Душа је веома дубока и само је Бог познаје". Другом прили-

ком ми је рекао: „Психијатрију не волим, али психијатре волим".

Један мој пријатељ, лекар, замоли ме да Старцу предам његово питање изражено у писменој форми – питање се тицало његовог личног проблема. Старчев одговор забележио сам на папир како бих га пренео свом пријатељу. Ту белешку овде износим у целини.

– Море, шта је то „потиснуто" о чему он пише? Има ли то икакве везе са његовим душевним проблемом? Шта је то „наследно"?

– Ви, наиме, Старче сматрате да се не дешава ни оно прво ни оно друго?

– Не дешава се ни једно ни друго. Све то о чему он пише, потиче од нашег старог човека, кога носимо у себи. Но, кад заволимо Христа читавом својом душом, кад се божанска љубав усели у нас, тада сви проблеми нестају и ми се испуњавамо духовном радошћу. Психијатри и психолози говоре о „потиснутом" и „наслеђеном" јер не познају човекову душу која се лечи само божанском љубављу, и излечена живи радошћу у Христу.

Рођаку једног нервног болесника Старац је саветовао да се припази како се не би и сâм заразио. На његово питање како је могуће да се тако нешто деси пошто ова болест није заразна, Старац одговори: „Није тако како кажеш. Нематеријални микроби нервне болести лете по ваздуху, попут комараца, и нападају душу. Добро је да помажеш нервном болеснику, али треба да заштитиш и своју душу уз помоћ благодати Божије.

Госпођи чије дете беше нервно болесно, Старац је рекао да оно има добру душу, али да се разболео због рђавог друштва. Открио јој је да ће њено дете изненада оздравити; да он зна када ће се то десити, али не треба да јој то каже. Објаснио јој је на који ће се начин њен син излечити: тако што ће мајка почети да живи светим животом, а започеће тиме што ће оставити пушење.

Тужном оцу који је пред њега довео своје болесно дете, Старац рече: „Твоје дете је добро, али пошто на њега вршиш велик притисак да се истиче на часовима у школи, оно није издржало и запатило је нервну болест". „Како сам ја могао да издржим толике борбе и толику сиромаштину кад сам био дете?", упитао је отац. „Ти си живео у друго време", одговорио му је Старац.

Младој удовици која је била скрхана тугом, Старац је саветовао да предано ради како би избегла потиштеност која јој је претила. Уз радну терапију и молитву које јој је Старац препоручио, дошла је до запањујућих резултата: потиштеност се претворила у унутарњи мир и радост у толикој мери да се запитала није ли, можда, сишла с ума. Старац ју је умирио и уверио у то да њена духовна радост потиче од благодати Христове коју је добила.

Родитељи једног несносног и бунтовног младића дођу код старца Порфирија драматизујући своје стање и тражећи савет како да се на прави начин поставе према свом детету. Старац им почне говорити на шта да обрате пажњу у свом животу. Родитељи су се сваки час враћали на дете, но Ста-

рац им је упорно говорио о хришћанским дужностима које као родитељи имају. Тада се родитељи побуне рекавши: „Старче, нисмо ми овде дошли због себе; то што нам Ви говорите, ми знамо још од детињства, те и сâми другима проповедамо". Старац ће на то: „Зар не схватате да све време говорим о вашем детету? Зар не схватате да спасење вашег детета пролази кроз ваше хришћанско владање? Не кроз теорију, него кроз праксу хришћанског владања". Па додаде: „Ово дело треба да започнете одмах ако заиста волите своје дете. Овог тренутка *видео сам* његову душу: сатрвена је".

Родитељи једног дечака који је имао проблема са нервима, посете Старца тражећи да им помогне у њиховој невољи. Старац „осмотри" дечакову душу, па рече: „Ваше дете има јако добру душу, бољу него ја. Оно није болесно, него је повређено и узнемирено због ваше гордости и због рђавих пријатеља са којима се дружи. Но, излечиће се уколико ви будете напредовали на путу светости". Кад је то чула, мајка очајнички почне да плаче јер је сматрала да она не може живети бољим хришћанским животом него што сада живи. Тада јој Старац рече: „Освећење није нешто недостижно; напротив, оно се лако постиже – довољно је да стекнете смирење и љубав".

Девојка која је била инвалид затражи Старчев благослов и савете у вези са проблемима због везаности за инвалидска колица. Старац је благослови и рече јој између осталог: „Пре свега, треба да се ослободиш претеране напетости. Напетост је болест душе и не зависи од физичких недостатака.

Може неко бити врло богат, па да ипак живи у напетости. Она се може савладати поверењем у Промисао Божији и добрим подвигом".

Једног дана Старац ми је дословно рекао: „Наше болести крећу набоље кад их подносимо без роптања, молећи се Богу да нам опрости грехе и прослављајући име Његово".

Други пут ми је, опет, дословце рекао: „Постајемо болесни кад се везујемо за личности и за ствари". Такав став представља другачији израз телесне болести, која потиче од везаности душе за грех. Јер, везаност душе за створења (личности, ствари), а не за Створитеља, није ништа друго него грех.

Старац је рекао: „Родитељи који имају неваљалу и психички проблематичну децу, нека се не свађају са њима, него са оним ко се налази иза њихове деце, односно са ђаволом. Њега, опет, не можемо другачије савладати него да ми сâми постанемо свети". Овај лаконски савет могао би ефикасно да помогне родитељима, педагозима, лекарима, који се нарочито баве децом, па и човеком уопште.

Монах који се управо беше вратио са постдипломских студија у Америци, посети Старца; чим је сео пред Старца, овај му рече: „Видим да си се доста смутио тамо где си био". Касније ми је тај монах причао да су те Старчеве речи представљале тачан „рентгенски снимак" његове душе, која је била узнемирена и смушена због утицаја разних идеолошких струјања којима је био изложен у иностранству. Старац му је помогао да пронађе прави излаз из тог читавог „замешатељства".

Једном приликом једна световна госпођа, са многим дипломама и разноврсним друштвеним активностима, али са осетљивом душом, дође на праг нервног слома, те похита код старца Порфирија. Он одмах „осмотри" стање њене душе и опише га једном речју: „Истрошила си се". Ова неочекивана дијагноза на њу остави нарочит утисак пошто је тачно изражавала право душевно расуло које је преживљавала због читавог мноштва нерешивих проблема са којима се сусретала. Старац је саосетио са њом и, као своју духовну кћер, окружио је љубављу; са друге стране, и она је постала његова одана ученица јер се, уз помоћ његових савета, поново душевно прибрала и препородила у Христу.

Душевне и телесне болести

Старац је увек давао предност болести душе, чак и ако је болест тела била озбиљна. Многи болесни посетиоци упорно су захтевали да се моли само за излечење њихове телесне болести. Нису могли да је поднесу. Сматрали су да ће напредак њихове телесне болести пољуљати њихову веру у Христа и да ће их, коначно, довести до болести душе. По Старчевом мишљењу, дешавало се управо супротно: неустановљена болест душе, односно грех, затварала им је очи, те нису били у стању да сагледају узвишени педагошки смисао њихове телесне болести, коју је допуштала љубав Божија. Старац је знао да кад би се молио само за њихово телесно оздрављење, не би им помогао јер би, у

суштини, остали неизлечени. Увек је, дакле, настојао да телесно излечење доведе у везу са душевним оздрављењем.

Један психијатар, који је истовремено и хришћанин, рекао је на неком верском скупу: „Као психијатар, ја нисам лекар човекове душе, већ његовог нервног система". Заиста је био у праву. Душевни болесник је само непокајан грешник, јер душа болује само кад је у греху, а без покајања. Лекар душе је само Христос, а благодаћу Христовом и светитељи, који, познајући душу, стичу познање себе и познање другога. Како може бити лекар душа онај ко није свет, ко је острашћен, ко не познаје душу – ни своју ни других људи? Пошто је у стању да оствари оно што је најтеже, односно да излечи душу, Христос, а Његовом благодаћу и светитељ, може да постигне и оно што је „најлакше" – да излечи тело, јер оно прво излечење помаже овом другом.

Доноси радост кад лечи, а радује се кад болује

Својим даром излечења старац Порфирије је поставио дијагнозу и излечио много људи; сâм је, међутим, читав свој живот био болестан. „Ни сâм не знам колико болести имам", рекао је једном. За херпес, који га је, као круна свих осталих болести и као „жалац у телу", мучио последњих година, говорио је: „Осећам као да ми је неко уз образ приснонио тигањ са врелим уљем". Старац је учио: „Болести потичу од демонских енергија, односно од греха. Кад се, међутим, у читаву нашу душу

усели Христос, тад одлази ђаво, одлази грех, одлази и болест". Истовремено, за себе је говорио: „Осећам да сам најгрешнији човек на свету".

Чињеница да је Старац признавао да је „најгрешнији човек на свету", открива његово смирење у Христу.

Да је Старац био свети човек, види се из читавог његовог христоподобног живота. Али, питаће можда неко, ако је био светитељ, зашто га Христос није излечио од болести? Па, управо то се и десило: Христос је излечио Старца од болести. Но, излечио га је од истинске болести, од болести душе, од греха – иако је живео у телесној болести.

По допуштењу Божијем, телесна болест је била епитимија за опроштене грехе; као педагогија оздрављења, као ступањ даљег очишћујућег подвига напаћене душе, ради посрамљења ђавола, а у славу Христову. То се збивало и са убогим Лазаром, који је својим трпљењем без роптања задобио рај; многи светитељи су стрпљењем, покајањем, слављењем Бога усред својих телесних слабости, очистили себе као што се злато чисти у огњу.

Старац нам је открио тајне Божије не само својим учењем него и својим животним поступцима. Чињеница је да се кроз његове болести „показала сила" Господња *(II Кор. 12,9)*, да су се открила Његова чудесна дела и прославило се име Његово. Истина је, такође, да је Старчевим неисцрпним стрпљењем посрамљен ђаво и да се показало да је Старац „веран до смрти" Богу не из користољубиве рачунице, него само из љубави, „попут истинитог, беспрекорног, праведног, богобојажљивог, удаљеног од сваке лукаве ствари" Јова, који је својим трпљењем оповргао сатанина опањкавања и потврдио премоћ божанске љубави, „која никад не престаје" *(I Кор. 13,8)*. Бог је допустио ђаволу да га изазове и да уз помоћ телесних болести Старца доведе у искушење, а Старац је својим љубавним самоодрицањем прихватио то искушење. Ово његово самопревазилажење помаже нам да, макар и донекле, схватимо за нас запањујући израз његовог искуства: „Био сам врло болестан. Јако ме је болело; било је врло лепо".

Старац није желео да болује на патетичан начин, да буде савладан болом и да се погрузи у болесно самосажаљевање – напротив, јуначки је прихватао свако демонско изазивање бола да би га побеђивао силом Христовом и да се, душевно све здравији, попут светих мученика уздигне изнад ђавола. Тако је, својим тријумфом над демонским болом телесне болести, Старац могао да нам, заједно са апостолом Павлом, поручи: „Сада се радујем у својим страдањима за вас, и у своме телу допуњавам што недостаје Христовим патњама, за тело Његово, које је Црква" *(Кол. 1,24)*. Старчева радост „у патњама" изражавала је његову радост због превазилажења његових телесних болести, остареног у Христу. Ово, можда, звучи као трагична иронија, пошто се Старац до последњег часа свог земаљског живота топио као свећа под трајним и непрекидним тегобама нагомиланих телесних болести. Он је, међутим, на тајанствен начин доживљавао крсно-васкрсно искуство апостола Павла, који је говорио: „Због тога ми не малаксавамо,

него ако се наш спољашњи човек и распада, ипак се унутрашњи обнавља из дана у дан" *(II Кор. 4,16)*. Из дана у дан, Старац је односио победу у бици за слободу од телесне болести, за самог себе, за ближњег, за Цркву Христову...

Искуство победе душевног здравља

Старац је непрекидно доживљавао искуство присуства божанске благодати; због тога се стално осећао здравим иако је био искушаван сталним телесним болестима. Својим речима, а пре свега својим животом, увек је настојао да управо то искуство коначне победе – остварене у Христу – душевног здравља над телесном болешћу, то ступање у „земаљску несаздану Цркву" Господњу, учини и нашом доживљајном стварношћу.

БОЛОВИ МУЧЕНИКА̂ И БОЛОВИ СТАРЦА

О боловима мученика̂

Увек сам имао недоумицу: како су мученици могли да поднесу она страшна мучеништва а да нису поклекли нити издали своју веру у Христа. Приликом једне посете Старцу, он је схватио ту моју недоумицу иако је нисам изрекао. Док смо разговарали о једној другој теми, он ме изненада упита:

„Када су хришћанске мученике подвргавали мукама, јесу ли они осећали бол или нису? Шта ти мислиш?" „Не знам ни са̂м, Старче", одговорих, „у недоумици сам, али мислим да је на њих долазила благодат Божија и ограничавала им бол, тако да су могли да га поднесу до краја". „Није баш тако", рече ми он. „Злостављани мученици су трпели велике болове, као што би трпео сваки човек; но, постоји једна разлика: они су кроз молитву били непрекидно сједињени са Христом и од Њега су задобијали силу већу од бола који су трпели, и тако су успевали да га надвладају. Уколико су, међутим, макар и за тренутак престајали да се моле, болови су им постајали неподносиви и били су спремни да се одрекну Христа. Но, они су одмах опет прибегавали молитви, задобијали снагу и све до кончине издржавали бол мучења."

О Старчевим боловима

Велики утисак је на мене оставило ово Старчево тумачење; веровао сам, наиме, да оно потиче од божанског просветљења, тим пре што он сâм није био мученик, па стога није имао личног искуства у томе. У тренутку док сам тако мислио, Старац ми се поново обрати: „Открићу ти једну своју тајну, али немој је другима испричати". „Слажем се, Старче", рекох. А он ми откри:

„Једном приликом ми се на глави појави нека израслина у облику кврге, што ме веома узнемири. Хтео сам да ми је одстране хируршким путем, али без лекова јер ми нису били потребни. Пођем код једног хирурга у Поликлиници, па му кажем: ‚Хоћу да ми одстраниш ову квргу са главе, али путем кауторизације и без употребе анестетика'. Лекар ме је посматрао са чуђењем. ‚Поднећеш бол, оче?' ‚Надам се да ћу поднети', одговорих му. И тако, обави се хирурушки захват без анестезије. Трпео сам страховит бол, али нисам престајао са усрдном молитвом – налазио сам се пред окрвављеним ногама распетог Христа на Голготи и молио Га: како је Он претрпео болове, нека помогне и мени грешном да издржим свој бол. Тако сам издржао бол све до краја операције, која је успешно обављена."

Старац је, дакле, био и мученик. Но, помислио сам: да ли је само због те невероватне операције Старац постао мученик? Зар није, молећи се са мученичком усрдношћу, претрпео све оне страшне болове непрекидних телесних болести које су

постале нераздвојни сапутници читавог његовог живота? Својим искуствима, Старац ми је пружио опипљиве примере за то како једна душа, ослобођена од болести греха, може задобијати снагу од „Христа, Који је у њој настањен"; она тада не само да не попушта под силним боловима, него их чак победоносно надилази попут орла који својим снажним крилима надлеће црне олујне облаке, гледа према блиставом сунцу на ведром небу и лети све више и више.

НАПОМЕНА ГРЧКОГ ИЗДАВАЧА

Превазилажење бола

Старчева прича о кауторизацији без анестезије, забележена на магнетофонској траци

Горенаведена Старчева прича сачувана је на магнетофонској траци. Сматрали смо исправним да вам је овде изнесемо како бисте имали непосреднији утисак о томе што је он говорио. Пре него што је старац Порфирије испричао ово што ћете у наставку прочитати, саговорник му је прочитао житије или тропар неког светог мученика. И тада је Старац тумачио то што је прочитано, објашњавајући да су свети мученици могли да истрпе ужасна мучења којима су подвргавани, зато што су се читавом својом душом предавали љубави Христовој.

Да би поткрепио то своје мишљење, испричао је своје лично искуство. Прича је забележена на магнетофонској траци, а износимо је од тренутка

кад се завршава тумачење мученикових житија и започиње Старчево лично искуство.

Прича

Старац: Мученик свој ум, своје мисли, своје срце, у потпуности управља ка Богу.

Саговорник: Свакако.

Старац: Уз велику молитву и преданост. Био је повезан, сједињен са Богом. Тако. Сети се овога, да бисмо то касније мало објаснили. То је врло лепо...

Саговорник: Добро, Старче; чим завршимо разговор, ја ћу Вас на то подсетити...

Старац: Био је у љубави Божјој и живео је у Богу... иако је био подвргаван мучењу.

Саговорник: Његово тело је било мучено.

Старац: Да. Да... Но, у вези с тим испричаћу вам један свој доживљај о коме увек са стидом говорим, али то је нешто што сам видео... што сам осетио!

Имао сам некакву повелику квргу... Била је овде горе, наврх главе... и била је тврда.

Саговорник: На кожи, да...

Старац: Почне код мене долазити један човек, те ме веома заволи и некако се веже за мене... Заволех и ја њега; причао сам му о отшелничком животу, што се њему јако допало. Мало-помало, и ми се договоримо да пођемо на Свету Гору. И тако пођемо, купимо авионске карте, и рано следећег јутра уђемо у први авион за Солун како бисмо ухватили аутобус за Уранополис.

Ја сам помишљао да одстраним ту квргу јер сам мислио да ћу тамо, на Светој Гори, по сунцу излазити напоље, у шуму; а то што сам имао, била је, заправо, нека врста рака.

Саговорник: Да.

Старац: А њему смета сунце... те ја наумих да пођем да га одстраним. Чекао сам да кврга сама нестане, али није нестала... Био сам принуђен да је одстраним топлотом, не ножем... Каутеризацијом. Упале грејач, он се усија... Прислониш га, и он пржи као што се пржи месо... Дакле... Пођем једном хирургу који се звао Лекос... Илија Лекос. И кажем му: „Докторе, имам ово..." Он погледа, па ми рече: „Тешка је то ствар. Боље би било да то оставиш на миру". „Бре, докторе", кажем му ја, „боље би било да оставим, слажем се; али ја идем на Свету Гору..." „Шта ћеш ти на Светој Гори?", упита он. „Немој то звати *Светом* Гором, није како ваља..." Ја му кажем: „Не знам шта ти о њој мислиш, мени је добра... Па, пошто ћу отићи онамо, а то значи отићи ћу у шуму међу јеле, у прашуму – а тамо и јесте права прашума, џунгла – и бићу на сунцу и у разним сличним приликама, а знам да овоме што имам не одговара сунце, него му шкоди, дошао сам да ми одстраниш ову квргу". „Касно си дошао", каже ми он, „а и немамо анестетике". „Па, добро", велим, „спали га без анестезије, без наркозе..." Он се насмеја. „Не може то, оче", стане он да ме убеђује, „кад ти ставим грејач, има да скочиш увис... Знаш ли ти шта значи спалити нешто? Знаш ли шта значи спржити? Зашто су џелати некада пржили мученике? Зато

што нема горе ствари него да ти неко спаљује тело... Много је то болно, кажем ти, нећеш издржати..." Стидео сам се да му кажем да ћу ја издржати уз помоћ благодати Божје, и плашио сам се да се том речју не наругам Богу. „Дужан сам то да учиним", рекох му ја, „и то ћу учинити зато што морам."

Рекох му: „Учини ми услугу..." На то ће он опет: „Нећеш моћи да издржиш... кажем ти..." „Учини ми то", рекох, „прекрстићу се, и све ће бити добро..." „Сад ме доводиш у незгоду", каже лекар, „почећу са захватом, па ћеш скочити и побећи".

Нисам престајао да га молим: „Учини ми то, прекрстићу се, и биће добро..." Напокон, он се сложи, те позове сестру да припреми грејач. Она га укључи у струју – било је то неко гвожђе, као оно којим лемимо метал...

Саговорник: Да, да, да... Као лемилица, да.

Старац: Да. И тако... кад га укључи у струју, рече ми: „Седи на столицу..." Ја седнем, а испод расе наместим руку овако, да могу да се прекрстим. Лекар није могао да види шта ја радим, а ја испод расе прекрстим обе руке. Кад се направа загрејала, лекар ми изврши изненада један убод одозго. Био сам потпуно миран. Сабрао сам се у себе; отишао сам на Голготу и клекнуо пред распетога Христа... и гледао сам Га. Посматрао сам трнов венац, клинове на рукама и на ногама, Његова ребра окрвављена војничким копљем... Свугде је капала крв. Клечећи сам посматрао то чудо.

Доживео сам то врло снажно. Био сам на Голготи. Нека ми Бог опрости што ти ово причам; а ти се моли да ми Он опрости због егоизма из кога ти ово и причам.

Саговорник: Али, Старче, то није егоизам, то је чињеница...

Старац: Ма, није како треба, не свиђа ми се... Но, да наставим причу. Лекар, за пробу, само мало прислони грејач, па онда још мало, па опет још мало – зачу се цврчање. Поче месо да гори. Соба се испуни задахом гарежи. А он, безбожник, масон...

Саговорник: Ма, шта кажете, Старче?

Старац: Па да, сâм ми је то рекао... Чак је имао, мислим, и некакав чин... Настави он свој посао. Ја сам био у потпуности предан... Мој ум никако није хтео да се одвоји од оног призора. Био сам *тамо* и душом, и срцем, и умом... гледао сам Господа. Гледао сам нашега распетог Исуса! Клечећи пред Њим, посматрао сам Га и био потресен Његовим страдањима, клиновима и свим осталим... Преживљавао сам то, и могу ти рећи да је то било први пут да сам Голготу доживео тако стварно, тако живо, тако природно... За то време лекар је полако радио свој посао; није могао нагло, одједном, него све полако.

Саговорник: Па да, каутеризација се врши постепено...

Старац: Не баш постепено; но, све време је радио.

Саговорник: Да.

Старац: Није престајао. При крају стави грејач у овај положај тако да ми додирну кост, те ја мало тргох главу.

Саговорник: Да, да...

Старац: Сироти лекар узвикну нешто... Није пристојно да ја то кажем... стид ме је... Но, боље да не кажем. Рекао је реч која ми се уопште није свидела... Уопште ми се није свидела... Куд сам ја и напуштао своју мисао... свашта! Био сам се приљубио Христу. Схваташ ли? Али, ђаво га је наговорио да каже ту реч.

Саговорник: То је, дакле, била псовка?

Старац: Па, рекао је нешто што ми се није свидело. Дакле... узвикну и рече: „Сестро, поп је то и то..." Схваташ?

Дакле, кад је завршио, ставио је на рану средство за смирење болова.

Саговорник: Да, да, да – антисептик.

Старац: Покрио је рану нечим... Кад је завршио, ја устадох и рекох му: „Докторе, много ти хвала; међутим, не желим да кријем: онерасположио си ме у тренутку кад си узвикнуо: ‚Сестро, овај поп је јоги...!' Даље од мене таква хула! Господе Исусе Христе...! Ја сам православни хришћанин, и немам никакве везе са таквима нити их познајем... Знам само да су то људи злог духа..." „Но добро, тако ми је дошло, па сам рекао... Ако ти се није свидело – а очито да није – ти ми опрости." „Опраштам ти", рекох, „иако су ме те речи погодиле..." Било је то искушење, дете моје. Како ли је сатана подмукао! Какву ми је само замку наместио! Јер, да сам тад проговорио, изгубио бих игру... Не можеш

да говориш... Па и како да говорим... био сам у величанству Божијем... Да говорим? Но, да ти право кажем, рђаво сам се осећао, али то што је рђаво, само мало ме се дотакло. Опрости ми, Боже, што о томе говорим...

Саговорник: Ђаво га је наговорио да изговори оне речи, да Вас узнемири... да Вас удаљи од Бога... То је управо оно што смо читали у описима страдања мученикā.

Старац: Да, да... Управо тако... И не можеш о томе говорити уколико то не доживљаваш.

Саговорник: Али, то се, Старче, не одиграва тек тако... потребан је велики подвиг.

Старац: Да, може бити тако како кажеш. Па и ја се рђаво осећам зато што о томе говорим.

Саговорник: Како се то може постићи?

Старац: .....

Саговорник: Потребна је велика вера.

Старац: Мучеништво, то је дар Божији.

Саговорник: То је благодат Божија, дар Божији. Ако не дође благодат Божија, човек не може ништа остварити...

А затим? Ништа друго...

Прекинућемо начас Старчеву причу да бисмо протумачили оно што следи.

Старац, дакле, сматра да је за подношење великих болова неопходан „дар Божији". Наиме, то није само питање вере; није довољно рећи *веома верујем*, па да можеш да поднесеш бол.

Његов саговорник, који је претходно рекао да је за то „потребан велики подвиг" и који је од Старца добио двосмислен одговор: „Може бити тако како кажеш", после коначног Старчевог одговора да је у питању „дар Божији", прихвата да је то „благодат Божија, дар Божији".

Старац, међутим, схвата да је саговорниково прихватање овог мишљења само спољашње и површно, односно да саговорник није ваљано „сварио" какав је подвиг у питању и како тај „дар Божији" долази. Да не би дошло до неког неспоразума, он, по свом обичају, поново прича један догађај који наизглед нема непосредне везе са овом темом.

Читајући причу која следи, многи ће се упитати у чему је њена веза са претходном причом. Веза је, међутим, веома дубока – рекли бисмо чак мистична. Јер, овом другом причом Старац покушава да свог саговорника доведе у такво душевно и духовно стање које се не може описати. То је стање онога који примењује речи: „...Сав живот свој Христу Богу предајмо", онога који читав свој живот полаже на Христа Бога. То је стање онога који „у доброти промишља о Богу и тражи Га у простоти срца" *(Прем. Сол. 1,1)*; онога који ходи ка Царству Божијем а да то и не примећује, јер „Царство Божије не долази на видљив начин" *(Лук. 17,20)*; онога чија унутарња левица (= унутарњи стари човек) не зна шта чини његова унутарња десница (= унутарњи нови човек).

Другим речима – уколико речи уопште могу изразити један мистичан доживљај – надвладава-

ње бола није нешто што хришћанин може остварити свесно и вољно. То је нешто што долази као неочекивана последица (која није била циљ подвига), кад се неко у потпуности преда Христу.

Но, оставимо се празнословља о стварима које не познајемо и дајмо реч Старцу да нам он сам исприча своју дивну причу.

Наставак Старчеве приче

Старац: Зар ти нисам причао?

Саговорник: Не, Старче, не сећам се...

Старац: Да се мало придигнем; подигни ме да ти испричам...

Саговорник: Да.

Старац: Направио сам био један мртвачки сандук; хтео сам да пођем у брдо, али сам доста осетљив на хладноћу... Схваташ?

Саговорник: Да.

Старац: Био сам, дакле, принуђен да направим мртвачки сандук. Био је седамдесетак центиметара широк и исто толико висок; у дужину је био око метар и осамдесет.

Саговорник: Да.

Старац: Одгоре је имао поклопац. Попео сам се, дакле, на један бржуљак; било је то овако: овде је била међа... ја сам се попео овде, међу борове... Усред борова сам га поставио.

Унутра сам ставио одећу, закључао сам да ми је чобани не покраду и отишао сам.

Свечери бих одлазио тамо и остајао.... Спавао бих одгоре... Али, кад није било лепо вече, подизао

бих поклопац, подметао некакав држач, стављао некакву простирку и спавао унутра.

Да видиш, то ми се врло допадало. Често бих ноћу рецитовао псалме... „Небеса над небесима... звезде и светлост", и шта ти ја знам... Посматрао бих небо... Док сам се молио, осећао сам... и тако сам живео. Кад је било мирно време, био сам одгоре, а кад је била киша, завлачио сам се унутра.

Једном приликом наиђе један планинар, па ми рече: „Много ти завидим... Ја, нажалост, не могу то да учиним. Имам породицу... везан сам за њу. Подсетио си ме", вели, „на једну песму Ламброса Порфираса". Ништа му нисам одговорио... Он пође својим путем. „Стани, бре", повичем ја, „поменуо си једну песму Порфираса. Шта си хтео да кажеш?" „Е, морам да ти је изрецитујем", каже он. „Хајде, реци је." „Мислим да ти сасвим одговара." И изрецитује је. „Много ми се допада", рекох; „да немаш, можда, оловку?" „Како да немам", каже он. Извади из џепа оловку и запише ми песму. Научио сам је.

Прошло је отад једно десетак дана, кад ево ти њега да види да ли сам још тамо... Рекох му: „Седи да ти изрецитујем Порфирасову песму..." Прекрстим се и изрецитујем песму...

„Да је борова осојних, па да ми дају
тек један сноп грана безбројних,
у кутку крај њих начинио бих
колибу своју убогу и сироту...

Ах, да је лето, па да ми дају

лишће суво да на њега легнем,
са њима и ја песму да запојем,
зором да зашуморим њиховим шумом...

А затим? Ништа друго...
И кад се тако угаси мој живот радости препун,
мало грана опет да ми дају,
кревет мој последњи да буду."

(Старац је био усхићен...)

Саговорник: Предивно.

Старац: Читав живот на извору радости, на извору живота; зашто Бог хоће да ти тако буде? Да би ти био задовољан... Да ти дарује оно величанство, оно Божанство... да осетиш у својој души... како оно беше? Свом душом...

Саговорник: Свом душом својом, свом мишљу својом, свом снагом својом... И ум, и душу, и разум и снагу...

Старац: Све подај Богу. Све што имаш... Сједини се са Богом. Предај их Богу. Отвори их Богу.

Саговорник: Свакако... као што вели и молитва.

Старац: Све хришћане... и читав свет, и који верују и који не верују, мучи та једна ствар – удаљеност од Бога. Удаљеност од Бога доноси са собом усамљеност. Схваташ?

Саговорник: Доноси потиштеност, доноси ово, доноси оно... напетост.

Старац: Па кад поричеш једну тајну... Толико је лекара, психијатара, психоаналитичара, психолога, и примају болеснике... Какве, бре, болеснике; ко си ти да примаш болеснике? И на концу – на

питање пацијента: „Шта видиш, докторе...?" Лекар одговара: „Ништа ти није... Имаш несигурност..."

Саговорник: Шта значи несигурност...?

Старац: Шта значи „несигурност"? Шта значи: „Није ти ништа... Узми овај лек..."? Ма, ако не предаш себе Богу, шта ти лек може помоћи? Данас ће те успавати, али ће ти сутра можда бити још већа несигурност.

Саговорник: ...Још горе. Обично тако и бива.

Коментар издавача. Непосредан Старчев одговор на питање: „Како се то може постићи?", односно како се може поднети велики бол, јесте: „Предај све Богу. Све што имаш... Сједини се са Богом." То значи да ти благодат Божија продре „у све зглобове, унутрашњост, у срце".

ПАСТИРСКИ ДАР

Пастирско умеће старца Порфирија било је неизрециво. Поседовао је светост љубави и смирења, а Бог га је обдарио благодатним даром познавања душе. Прозирао је душе у ширину и у дубину, и знао је да се дотакне њихових најосетљивијих делова. На основу властитог искуства, посетилац је бивао свестан овог Старчевог благодатног дара; због тога је најчешће остајао задивљен и дословно му је предавао своју душу. Обично је изражавао жељу да Старац буде његов духовни водич. Морао је човек бити крајње безверан па да остане недирнут.

Осим у ретким случајевима које је Бог допуштао, Старац није правио грешке јер је јасно видео душе које је волео, и служио им је смирено и самопожртвовано.

Што се више жалиш, он све касније долази кући

Жена једног лекара инвалида била је очајна јер њен муж беше стекао врло рђаве навике. После рада у болници, одлазио би у кафану, а враћао се кући после поноћи; по читав дан остављао је њу и децу саме, тако да га скоро нису ни виђали. Она је протестовала, грдила га, а он је узвраћао тако што се кући враћао све касније. Жена није видела излаза. Чула је негде за старца Порфирија и похитала да га посети. (...)

Кад је изашла из Старчеве келије, лице јој је блистало од радости. Испричала нам је како јој је

Старац све открио и рекао: „Видим да је твој муж добар човек, али има комплекс због своје инвалидности; остаје ноћима у кафани да би то заборавио. Пошто му ти стално пребацујеш, он не жели да дође кући до касно у ноћ. Што се више жалиш, он све касније долази кући. Одсад чини супротно. Што он више буде каснио, то се ти више за њега моли, више га воли и двори. Тако ће се он постепено мењати, и све више ће га привлачити његова кућа, жена и деца. И твој проблем ће тако бити решен".

Она оде својој кући, верно спроведе у дело све што јој је Старац рекао, и убрзо поново придоби свог мужа.

Небеска плата

Једна неука Старчева духовна кћи ми је испричала:

– Једног летњег јутра Старац ме пошаље да очистим врт од корова. Узех мотику и почех да копам. У међувремену, сунце се попело доста високо и настала је жега. На послетку се врло уморим, те бацим мотику украј баште. Села сам под једно дрво, незадовољна што сам посао прекинула напола. Недуго после тога, зачух покрај себе неки тих звук. Осврнух се и угледах Старца, који дође, седе поред мене и поче да ми казује дивне приче. На крају рече: „Послао сам те да радиш да данас зарадиш своју небеску плату. Чим сам *видео* да си се уморила и оставила посао, дошао сам да те утешим како би се одважила и наставила своје дело, и како не би изгубила своју плату".

Јадна сирочад

Групи хришћана, међу којима сам се и ја налазио, Старац је говорио о трагедији недостатка љубави у наше време, што доводи до усамљености, потиштености, несигурности, напетости, страхова... Рекао нам је: „Пођите, бре, у неко сиротиште да видите ту убогу, сироту дечицу; изгледају као јагњад која су изгубила своје мајке, и траже који посетилац ће им показати мало љубави. Одмах ће се прилепити уз њега и нећеш их моћи одвојити. Пођите да видите колико су та дечица жедна љубави". И завршио је: „Зар мислите да се дечица која имају родитеље који их не воле, иоле разликују од сирочади? Па и она су сирочад".

Љутњом ништа нећеш постићи

Неки људи који су били веома строгих начела, понели су се круто према једном мом пријатељу. Последица тога била је да су сасвим погрешно проценили његове особине, због чега се он врло лоше осећао. Старац Порфирије га умири јер је ствари поставио на право место, оцртавајући са успехом душу мога пријатеља. Рекао му је: „Ти си добар, осетљив, миран човек; право си јагње Божије. Али, кад се према теби односе са љутњом, ти се повлачиш у себе, реагујеш на унутарњи начин и онда те погрешно схватају. Кад се, међутим, према теби односе на леп начин, ти из себе откриваш тако лепе ствари да сви бивају изненађени. Људи који те нису разумели како ваља и који су те повре-

дили, не знају ону стару причу о ветру и сунцу. Наиме, ветар и сунце се стану препирати ко је од њих двоје снажнији; и тако се опкладе: ко скине кожух чобану који се тог трена пео на гору, тај је снажнији. Ветар је дувао и дувао – чобану је било хладно, те је још више привијао кожух уза се. Тада изађе сунце иза облака, разли се ведрина и топлота, чобан се угреје, те скине кожух са себе. Тада сунце повика ветру: – Видиш ли ко је од нас двоје снажнији?" И Старац закључи: „Не можеш човека придобити љутњом, него само добротом". Тада је мој пријатељ схватио да они људи „строгих начела" представљају оштар и хладан ветар, док је отац Порфирије био добронамерно и топло сунце.

Кад растанак представља мање зло

Старац је своју духовну децу понекад водио на начин који је био болан, кад би сматрао да је то неопходно. Једној својој духовној кћери којој тек што беше умро муж, рекао је: „Сад треба да се раздвојиш од своје свекрве, јер она има и другу децу; остави је нека живи са једним својим дететом. Јер, ако будете живеле заједно, „видим" да ће због своје горчине окренути твоју децу против тебе. Тако ће она учинити велик грех, а у духовну опасност ће довести и твоју душу и душу твоје деце; на крају ћеш бити приморана да је због свађе отераш од себе. Но, ако сада оде на леп начин, и ти и она ћете се мање секирати. Помажи јој издалека, колико можеш – и материјално, а пре свега својом молитвом. Ми свештеници имамо задатак да људе ме-

ђусобно зближавамо; међутим, када то доноси духовну штету, онда растанак представља мање зло.

Његова духовна кћи благовремено спроведе у дело његове савете, што се убрзо показало као веома добро. Реч је, наравно, била о појединачном и засебном, а не општем савету.

Љубав све покрива

Упита неко Старца за кога да гласа на посланичким изборима. Он му одговори сликовито: „Православна Црква је као квочка: испод својих крила чува и беле, и црне, и жуте... и свих боја пилиће". Тај који је питао, добио је ваљан одговор: Православна Црква се не може политизовати нити се може ставити на страну неке странке. Она љубављу све покрива, не поистовећујући се ни са једним политичким правцем.

Кад савест оптужује

Једном приликом Старац је путовао од Солуна ка Јерисосу са намером да уђе на Свету Гору. Пошто је мало закаснио, није нашао место да седне, те он, силом прилика, остаде да стоји у аутобусу, док је покрај њега седело неколико младића. Један постарији господин прекори младиће што виде крај себе старца монаха како стоји, а они и даље равнодушно седе. Затражи да један од њих уступи своје место свештенику, но они се нису много узбуђивали и наставише да седе. Тада господин врло љутито устане и Старцу понуди своје

место. Старац му захвали, али не прихвати понуђено место – све до Јерисоса путовао је стојећи. На крају путовања, господин упита Старца зашто није прихватио место које му је он понудио. Старац му одговори: „Учинио сам жртву због ове младежи". Господин није разумео, те му Старац објасни: „Ниси поступио добро што си изгрдио ове момке. Они су учинили рђаво дело: оставили су једног старијег јеромонаха да стоји и нису му, као што је требало, сâми понудили место. А затим, да су устали онда кад си их ти натерао, и да сам ја сео на њихово место, или, опет, да сам прихватио место које си ми ти понудио, момци не би схватили да су учинили рђаво дело – напротив, чинило би им се да су се оправдали. Овако, пошто сам толико сати стајао, а они ме све време гледали пред собом, њихова савест се и сâма пробудила и тихо их оптуживала због њиховог поступка. Само тако човек може да се спасе: кад се покаје не зато што га оптужује неко споља, него зато што га изнутра оптужује његова властита савест".

Други савет

Кад саговорник није прихватао његов први савет, Старац би се повлачио и давао му други, лакши, иако је његов први савет доносио много већу духовну корист.

Изгубила си сâму себе

Опхрвана великом жалошћу због смрти свог мужа, једна госпођа бојажљиво уђе у Старчеву келију. Прве њене речи су биле: „Старче, изгубила сам свог мужа и сад сам очајна". Старац јој одговори: „Изгубила си сâму себе јер си изгубила веру. Ниси изгубила мужа – био је Божији и Бог га је узео к Себи, као што ће узети и нас. Видим да си од силне туге запала у меланхолију и да тиме стварaш проблеме не само себи, него и својој деци, јер она веома пате гледајући те како плачеш по читав дан".

Старац ју је утешио практичним саветима и пренео јој веру у Бога и наду да ће се са својим супругом срести на небу.

Скривени рат против вере

Једног дана разговарао сам са Старцем о сектама и он ми је испричао: „Дође једном к мени нека добра, образована девојка, из добре куће, хришћанка. Рекла ми је да су јој предлагали за будућег супруга једног врло финог, озбиљног, богатог и образованог господина – једино што је био масон. Упита ме шта да ради. Рекох јој да га не прихвата пошто је масон. Она поче да ми прича како је он доброг карактера и да ће она због тога моћи да га приволи Христу. Рекох јој да неће ништа успети. Но, она ме не послуша и уда се за њега. Отада није годинама долазила к мени. Тек, једног дана, ево ње са мужем и дететом. Уђе сама у моју келију.

Упитах је како је. ‚Добро', одговори она. ‚Колико често се исповедаш и причешћујеш?' ‚Отприлике сваке године', каже. ‚Колико често одлазиш у цркву?' ‚Понекад; ретко.' Упитах је још понешто и добих сличне одговоре. Ја јој кажем: ‚Позови свог мужа'. Уђе њен муж са дететом. Рекох му: ‚Знаш, пре него што се удала за тебе, твоја жена ме је уверавала како ће од тебе направити хришћанина, али ја видим да си ти од ње направио масона'.

„Старче", упитах ја, „како је та жена могла поверовати да ће од масона направити хришћанина, кад се масонство отворено бори против хришћанства?" Он ми одговори: „Не, ту борбу други воде. Масони воде скривену борбу; због тога су опасни. Они ти не кажу да се не крстиш, да не идеш у цркву, или да се не исповедаш. Кажу ти: иди, али дођи и код нас. Постепено утичу на тебе, тако да и не приметиш да си једног тренутка заправо престао да будеш хришћанин и да си постао масон".

Љубав према Старцу корисна је посетиоцу

Један мој познаник који је пролазио кроз озбиљно искушење, зажелео је да упозна Старца. Њихов сусрет представљао је прекретницу у његовом животу, јер иако је у Старчеву келију ступио уздржано и са сумњом, из ње је изашао преображен. Тада ми Старац откри истину: „Испрва је био уздржан; но, моје речи су продирале право у његову душу, и једног трена видех да ме је заволео". Старац то рече, а његово лице се озари

радошћу. Па ми објасни: „Не радујем се толико због себе, колико због њега јер ће имати велике духовне користи од тога што ме је заволео".

Сметени политичари

Упита ме Старац једном приликом о томе какво је стање у политици; одговорих му да ствари, уопштено, не стоје баш најбоље. Он ми на то рече: „Шта могу да учине политичари? И сâми су сметени због својих душевних страсти. Кад један човек не може да помогне сâм себи, како ће моћи другима да помогне? И ми сâми смо криви за такво стање. Да смо ми прави хришћани, могли бисмо да пошаљемо у скупштину не неку хришћанску странку, већ хришћане политичаре, и ствари би тада биле другачије".

Поверење у Промисао Божији

Седећи једно летње пополне испод једног бора, Старац нам је говорио о томе како треба да имамо неограничено поверење у Промисао Божији: „Знате, истина је то што у Светом Писму пише да је у нас *и свака длака на глави избројана (Лук. 12,7)*. Заиста је тако. Ништа у нашем животу није случајно. Бог се стара чак и за најситније појединости нашег живота. Он није равнодушан према нама; ми нисмо сами на свету. Веома нас воли; сваког трена нас има на уму и притиче нам у помоћ. Треба то да схватимо, и онда се ничега нећемо плашити".

Без благодати

Једном другом приликом говорио нам је: „Већ сада треба да стекнемо благодат Божију. Без благодатног дара Божијег, наш труд неће донети никаквог резултата и тешко да ћемо доспети до рајског врта. Кад смо смирени, Бог нам дарује Своју благодат".

Нерад и очајање

Кад смо Старца питали за неког човека који се налазио врло далеко и којег никад није срео, он је рекао: „Видим да тај ништа не ради, седи доконо и досађује се; због тога се и налази у очајању".

Светлост одгони таму

Једанпут нам је рекао: „Зашто да јуримо таму? Упалимо светлост, и тама ће сâма по себи побећи. Допустимо да се у читаву нашу душу усели Христос, и демони ће се сâми разбежати".

Подари им...

Благослови које нам је Старац давао, били су врло изражајни. Једном сам се налазио у Старчевој келији заједно са својим блиским пријатељем који је веома волео Старца. Пошто нам је дао многе савете у вези са нашим проблемима, Старац нам рече да клекнемо, те подигавши руке, изрече следећу молитву: „Господе Исусе Христе, подари им испуњење њихових жеља које су Теби угодне; и то по срцу свакога од њих; да би и они кроз своја добра дела, благодарећи Теби, добили достојну плату".

Чувајмо јединство верних

Старац је показивао нарочито занимање за црквене новости. Знао је да ја читам једне верске новине, па ме је редовно испитивао. Говорио бих му о свим значајнијим новостима. Био је веома тужан кад је слушао о скандалима и неслогама; говорио ми је да по сваку цену треба да чувамо јединство свих верника у Цркви, јер се за то јединство Христос помолио Своме Оцу.

Образовање и благодат

Са тугом ми је рекао за родитеље једног заблуделог младића: „Ови родитељи, толико образовани и са толиким познавањем психологије, испустили су своје дете из руку. Шта ти може помоћи образовање? Само благодат Божија, само наша истинска љубав, која се тајно жртвује за све, може спасти и нас и друге".

Треба да постанемо свети

Мој пријатељ и ја пођемо да завршимо један посао у манастиру; са нама у аутомобилу био је и старац Порфирије. Једног тренутка схватих да пролазимо покрај имања које су поседовали Јеховини сведоци. Осетих како ме обузима потиште-

ност и одвратност због душегубног деловања тих секташа, који, уместо да се покају због својих греха, настоје да поколебају веру у Христа код оних „за које је Христос умро и васкрсао". Старац је само ћутао. Једног тренутка запитах се шта ли Старац мисли о овоме. Зар се не гнуша посматрајући те људе и њихова дела? Но, одмах зачух Старца како ми говори: „Бог нека се смилује и тим јадним лажним Јеховиним сведоцима. Неки хришћани их се гнушају, неки се препиру са њима и кроре их, неки их, опет, гоне на судове. На тај начин се секташтво, међутим, не може сузбити. Знате ли како се оно сузбија? Тако што ми треба да постанемо свети".

Послепоноћни телефонски позив

Један човек, Старчево духовно дете, који је увек са великом спремношћу помагао у свим манастирским радовима, допадне неке немоћи коју није успевао да обузда. Наиме, волео је добро јело и добро вино. Испричао ми је следећи догађај:

– Једне вечери затекох се у кући својих пријатеља, у породичном друштву. На трпези коју су нам приредили, био је укусан зец, друга лепа јела и врло добро вино. Превише смо јели и пили; касно, нешто пре поноћи, опростили смо се од својих домаћина. Дошли смо кући, пао сам у кревет, али нисам могао ока да склопим. Превртао сам се на душеку, вртео се тамо-овамо. Стомак је био тежак; у глави ми је зујало. Дуго сам се тако патио. Око три сата по поноћи, чујем да звони телефон. Ко

може бити у то доба? Сигурно је нека грешка, мислио сам. Подигао сам слушалицу, кад – Старчев глас. „Бре, крштена душо", вели ми он, „зар ти нисам толико пута говорио да не дозволиш да те намами добро јело и добро вино? И ево, шта ти се десило! Гледам те како се мучиш, па се мучим и ја с тобом. Молим се Богу да те то прође. Помоли се и ти, али други пут буди пажљивији." Отада сваки пут кад се нађем за трпезом, сетим се оног Старчевог послепоноћног телефонског позива, те обуздам себе да се не бих опет предао угађању стомаку, а пре свега, да не бих ожалостио Старца.

Смртни час – Други Христов долазак

Једног дана упитах га у његовој келији: „Старче, у последње време много се говори о броју 666, о томе како се приближава долазак антихриста – неки чак тврде да је већ дошао – о електронском обележавању на десној руци или на челу, о судару између Христа и антихриста и о уништењу овог другог при Другом Господњем доласку. Шта Ви кажете о томе?" Старац одговори: „Шта да кажем? Ја не причам да ми се указала Пресвета Богородица, да ће бити рат, и друге такве ствари. Знам да ће доћи антихрист, да ће се збити Други долазак Господњи, али када – не знам. Сутра, кроз хиљаду година – не знам. Па ипак, не узнемиравам се због тога. Јер, знам да смртни час за свакога од нас представља Други долазак Христов. А тај час је врло близу".

Савети једној мајци којој су попустили нерви

Једној мајци којој беху попустили нерви због озбиљних искушења која је претрпела, Старац је саветовао да се труди да поново живи врлинским животом. Истовремено, дао јој је и практичне савете како да пронађе излаз из своје меланхолије: да се труди да одгони непријатне успомене и страхове, да се сећа пријатних ствари, да увек негује оптимистичке мисли везане за будућност, да слуша ваљану музику која јој се свиђа, да излази у шетњу, да заједно са својим хришћанским пријатељицама одлази не само на недељну свету Литургију, него и на вечерње и бденија, и да се моли са поверењем у Христа.

Боље да као мирјанин доживиш неуспех

Један младић је говорио Старцу како намерава да пође у манастир. Но, Старац је „видео" да њему не одговара монашки живот и саветовао му је да свој хришћански подвиг обавља живећи световним животом. Младић на то рече како се плаши да можда неће успети у том подвигу. Старац му одговори: „Боље да као мирјанин доживиш неуспех, него као монах".

Цигарета свештеничког кандидата

Један свештенички кандидат дође код Старца како би са њим разговарао о неким својим проблемима. Кад су завршили разговор и кад се он нагнуо да целива Старчеву руку, непријатан задах никотина изађе из његових уста. Тада му Старац рече: „Како мислиш, бре, да будеш свештеник, кад немаш воље да се оканеш цигарета?" „Имате право", одговори овај, „то је моја страст; пушим више од једне кутије цигарета дневно. Стид ме је да Вам кажем, али и моја жена се веома противи." Старац му онда дâ упутства како да остави цигарете. Младић је следио те савете и, уз помоћ Божију, успео да се ослободи пушења. Пре свих, овај његов успех славила је његова жена. Ускоро је и руколопожен.

Окружите га својим молитвама

Родитељи једног младића посете Старца веома узбуђени. Из њима непознатог разлога, младић је покушао да изврши самоубиство. Старац им рече: „Ваш син је осетљив; од најранијег детињства мучила га је завист, и полако је почео да се отуђује од вас. Доспео је чак дотле да је после једног љубавног разочарања покушао самоубиство. Треба бити веома опрезан, да се та жалост опет не појави. Да би тај младић излечио своје ране, потребно је мало речи, али много молитве. Не требају му савети, осуде и такве ствари. Мало бираних речи, које ће му подгревати наду, а одмах затим молитва. Окружите га својим молитвама". Сâми догађаји у потпуности су оправдали Старчеве речи.

Волели сте их, а вршили сте притисак на њих

Другим родитељима који су имали озбиљне проблеме са својом децом, рекао је: „Видите ли шта је било са вашом децом? Видите ли докле су доспела? Волели сте их, али сте их притискали а да при том нисте имали потребну светост како бисте их задржали у близини Христовој. Док су деца била мала, задржавали сте их уза се; кад су одрасла, изгубили сте их. Не треба да се борите против своје деце, већ против сатане, који се бори против ваше деце. Треба да им се обраћате са мало речи, а са више молитве".

И опет су Старчеве речи у потуности осликале стварност.

Одмах престаните да пушите

Једном пушачу је рекао: „Пушење не доноси ништа добро. Напротив, доноси рак и друге болести. Одмах га остави".

Не треба вршити притисак на децу

„Не треба вршити притисак на децу. Кад су несташна, мајка треба да предузме одређене мере, али не да врши притисак на њих. Добро поступаш што им сваки дан читаш Свето Писмо. Ако једно дете негодује – пусти га; пођи са осталом децом у другу собу и настави читање. Кад полазиш у цркву, а твоја деца неће да иду с тобом, немој их присиљавати, али немој бити ни равнодушна према

томе. Кажи им: ‚Децо, ја идем у цркву. Ко хоће, може поћи са мном; сад или касније'. Тако им говори и много се моли за њих. Кроз твоју молитву Бог ће им се обратити."

Кад нас обузме инат

О једном проблематичном хришћанину који је због једног искушења упао у замку властитих страсти, Старац је рекао: „Видим да је врло оштроуман и да има доброте у себи. Но, због искушења кроз које пролази, изгубио је стрпљење, изнервирао се и допустио да његово рђаво *ја* угуши ону добру страну. Дозволио је да њиме овлада егоизам, инат и сатана".

СМИРЕЊЕ

Болесно смирење и психијатар

Једног дана Старац ми је рекао: „Хришћанин треба да избегава болесну религиозност: и осећање више вредности због своје врлине, и осећање ништавности због своје грешности. Једно је комплекс, а друго смирење; једно је меланхолија, а друго покајање. Посетио ме је неком приликом један световни психијатар и почео преда мном да оптужује хришћанство јер, како је рекао, ствара меланхолију и осећање кривице. Одговорио сам му: ‚Прихватам да поједини хришћани, због грешака својих и туђих, упадају у замку болести кривице, али и ти треба да прихватиш да световњаци упадају у гору замку – гордост. Осећање кривице присутно код верникâ у близини Христовој, нестаје кроз покајање и исповест, док гордост световних људи који живе далеко од Христа, никад не нестаје'."

Старац нам је показивао пут који је заобилазио зло (грех), и још горе (гордост врлине), а доводио до бољег, односно до смирења врлине. Због тога је настојао да чистоту смирења заштити од опасности његовог изопачења. Говорио ми је: „Треба да будемо смирени, али да не распредамо о смирењу. Сувишна прича о смирењу је ђавоља замка, која доноси безнађе и неделатност, док истинско смирење доноси наду и остваривање заповести Христових".

Имамо доброг Бога

Једног дана док смо седели у његовој келији и разговарали, зазвони телефон и дуго је звонио, а Старац није дизао слушалицу. Једног тренутка, међутим, он ми рече: „Јави се, молим те, и питај ко је и шта жели". На вези је била једна госпођа из неког града северне Грчке, и рече да је потребно да разговара са Старцем. Он на то одговори: „Реци јој да овог часа не могу; чека ме доста света; нека ме позове довече". Но, госпођа ме замоли да кажем Старцу да се помоли Богу за један њен озбиљан и хитан породични проблем. Чувши то, Старац ми рече да је уверим да се он већ моли. Она, међутим, стаде понављати колико је њен проблем хитан.

Тада ми Старац каже: „Дај ми телефон". Па, укључивши апарат тако да и ја могу чути разговор, рече јој: „Бре, жено Божија, зашто си нестрпљива, кад сам ти рекао да се молим? Зар мислиш да је потребно да те чујем да бих знао у чему је твој проблем? Зар није проблем то и то? Али, проблем није само са тобом, него и са твојим мужем, коме се то догађа. Али, исто тако, и са твојим првим дететом..., и са другим, јер им се дешава то и то. Зар није тако како кажем?" Госпођа му, изненађена, одговори: „Тачно је тако како кажете, Старче". А он ће на то: „Па, пошто је тако, моли се, чини оно што нам Христос каже; молићу се и ја, и не брини: твоји проблеми ће кренути набоље". Госпођа није налазила речи да му захвали.

Пошто јој је дао и друге савете, Старац је благослови, спусти слушалицу и окрену се к мени, ко-

ји сам га запањено посматрао: „Јеси ли чуо? Какво је то чудо! Каквог доброг Бога имамо! Ја сам овде, а она, једна непозната госпођа, тамо – и мени грешном Бог је јасно показао проблеме које има она, њен муж, њена деца... Каквог великог Бога имамо!"

Ћилим и шкорпије

Једног дана кад сам дошао у Старчеву келију, он је лежао на кревету; поврх ћебади којима је обично био покривен, налазио се некакав стар, избушен ћилим. Мало се зачудих због тога. Иако ништа нисам рекао о томе, Старац је схватио моје мисли, па ми каже: „Посматраш овај стари ћилим, па се питаш зашто сам га пребацио преко себе. Много волим овај ћилим јер он има богату историју. Мом старцу га је поклонила његова баба, из свога мираза, а старац га је поклонио мени, као благослов, кад сам био његов послушник. Отад се никада од њега нисам одвајао. Кад сам био на Светој Гори, простирао сам га на под своје келије и легао преко њега да спавам. Ноћу, међутим, кад је наступала хладноћа, долазиле би шкорпије и скривале се испод ћилима јер су ту налазиле топлоту. Ујутру кад бих се пробудио, пажљиво сам устајао са ћилима, узимао метлу и полако истеривао шкорпије из моје келије не повредивши при том ниједну. Следеће ноћи шкорпије би опет долазиле да се угреју".

Дивио сам се, и истовремено јежио, слушајући ову причу; замишљао сам Старца како блажено спава на шкорпијама. Спутавао сам, међутим, свој

ужас мислећи како су шкорпије вероватно биле мале и стога безопасне. Недуго затим, Старац устаде са кревета и предложи ми да пођем са њим у шетњу у оближњу шуму. Док смо ћутке корачали, пребирао сам по својим мислима не бих ли нашао неку пригодну тему о којој бисмо разговарали. Старац, међутим, прекиде моје мисли рекавши: „И немој да мислиш да су шкорпије о којима сам ти говорио, биле мале. Биле су обичне, доста велике". Тог тренутка сетио сам се прикладних речи из Јеванђеља, те рекох: „Старче, на Вама су се обистиниле речи Христове: ‚Ево вам дајем власт да стајете на змије и скорпије, и на сву силу вражију, и ништа вам неће наудити' *(Лук. 10,19)*". Старац ми на то љутито узврати: „Не говори такве ствари, бре! Христос је то рекао за седамдесеторицу својих ученика; није то рекао за мене".

Смирење и благодат

Разговарао сам са Старцем о једном свом пријатељу који је имаоману превелике гордости, због које беше запао у разне невоље. „Старче", упитах га, „ако дође благодат Божија, може ли се мој пријатељ променити?" А Старац ми одговори: „Кад дође благодат Божија, сви и све се мења; но, да би она дошла, зар није потребно да најпре стекнемо смирење?" Наиме, човек треба да учини оно најмање што може, а благодат ће учинити остало.

Потпуно послушање

Кад је био млад монах на Светој Гори, отац Порфирије је од свог старца тражио благослов да неко време буде послушник једног другог, веома строгог старца како би се још више научио смирењу и послушању. Кад је ступио у келију тог другог старца, овај му је одмах веома строго рекао: „Одлази тамо одакле си дошао!" И показао му је на прозор. Без икаквог узнемиравања и противљења, млади монах се упути прозору и кроз њега изађе из келије.

Смирење и послушање

Упитах једном приликом: „Старче, у чему је разлика између послушања и хришћанског смирења?" Он ми на то, кроз осмех, одговори: „То је једно те исто".

Дечија искушења

Још као дете, отац Порфирије је, поштујући вољу Божију, показао велико смирење. Чувајући стоку изван свог села и сричући житије светог Јована Каливита, заволео је светитеље, а највише од свих заволео је Христа. И показивао је своју љубав онако како то Христос заповеда: „Ако ме љубите, заповести моје држите" *(Јов. 14,15)*. За љубав Христову, чак и онако детиње немоћно, није оклевао да жртвује сваку физичку љубав. Говорио ми је на почетку нашег познанства: „Знаш, кад сам

отишао на Свету Гору, био сам дете од тринаест година. Нисам имао искушења попут оних која имају старији, који су туговали јер су се сећали љубавних односа, и томе слично. Ја сам имао другачије искушење. Пошто сам много волео своје родитеље, ђаво их је у мојој машти стално доносио преда ме, и то врло живо, тако да сам неутешно плакао и плакао... Али, кад сам примио монашки постриг, искушења нестаде". Христос, наиме, вели: „Који љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан" *(Мат. 10,37)*.

Молим се смирено

Лежећи болестан у свом кревету, рекао ми је једног дана: „Све вас волим; за све вас се ја, грешник, молим. Молим вас да се и ви молите за мене".

Појање са смирењем

Говорио ми је једном приликом о смислу византијског појања у православном богослужењу, и о светогорским појцима, који су појали једноставно, умилно, смирено – са циљем да помогну монасима који се моле. Додао је: „И овде у свету, наравно, постоје добри појци... Ипак, овде, како да кажем, често певају из егоизма". Старац је веома волео византијско појање, које је одисало смирењем и изазивало осећање ганућа.

Смирено причање о благодатним даровима

Једног дана Старац ми је скоро отворено говорио о свом дару прозорљивости. Пошто сам знао да се веома уздржава од таквих прича, посматрао сам га зачуђено и са некаквим прикривеним немиром, због опасности од гордости. Он одмах „схвати" мој немир, па ми рече: „Знаш, може неко говорити о својим гресима, па бити горд; са друге стране, може неко говорити о својим врлинама, а бити смирен".

ИСТАНЧАНОСТ

Пошто беше доспео до дара благоразумности, Старац је у свакој прилици могао да дејствује са много истанчаности. Никога није нападао и никога није повредио. Чак и онда кад је требало да приступи некаквом духовном хируршком захвату да би очистио неку душевну израслину, покушавао је то да учини на што безболнији начин.

Не подсећај другога на његова сагрешења

Немој другога осуђивати због његових сагрешења и немој га подсећати на њих. Тада га и сама његова савест поставља на оптуженичку клупу и осуђује га. Само се тако зло може исправити. У супротном, кад га ти оптужујуш, он се брани, оправдава себе, пребацује одговорност на тебе и на све друге; и тако, уместо да се зло поправи, оно постаје све горе.

Кад наш брат згреши, ми сами треба да понесемо његово искушење. Истинска љубав нас надахњује да се жртвујемо за ближње. Као што је Христос, кад је био распет, молио Свог Небеског Оца да опрости онима који су Га распели јер нису знали шта чине. Без жртве, односно кад осуђујемо свог брата који је сагрешио, ми га гурамо да падне још дубље; но, кад се према њему односимо ћутке, са жртвом наше љубави и са тајном молитвом за њега, тада будимо његову савест, која га оптужује, и тако он долази до покајања и поправка.

СМЕХ ЉУБАВИ

Смех без лукавства, незлобив и смирен

Старац се понекад смејао. Био је то радостан, чист смех, попут жубора воде из извора. На његовом насмешеном лицу могао се видети израз незлобиве љубави. Старац је, заправо, био озбиљан, није збијао шале, није настојао да изазове смех – смех је сâм избијао, на основу догађаја. Био је то смех без злобе и лукавства, смирен и брижан; тај смех никога није повређивао, и код свих је изазивао душевни занос. Најчешће је добијао облик осмеха који је откривао духовну превласт његове љубави. Понекад би се Старац нашао у трагикомичним ситуацијама које су наводиле на смех, но ми смо осећали потребу да у себи угушимо смех, из поштовања према озбиљности Старца, који се није задржавао на ономе што је комично, него се заустављао код онога што је трагично како би га излечио.

„Знате ли", рекао је Старац једном владици, „понекад се смејем, а заједно са мном смеју се и моји посетиоци. Је ли то грех?" Владика му је одговорио: „Ако смех има у себи смирења и љубави, онда није грех". Старчев смех је био анђелски, јер се „радовао са радоснима, а плакао са онима који плачу" *(Римљ. 12,15)*.

И ти си сатрап [7]

Приликом једне моје посете Старцу, као и обично, зазвони телефон. Он ми рече: „Подигни слу-

[7] *Сатрап* – потиче из старог персијског језика, а данас се употребљава у значењу *тиранин, бездушник, мучитељ*.

шалицу". На вези је био неки непознат човек из једног града у унутрашњости, и затражи да одмах разговара са Старцем. Овај узме слушалицу и укључи апарат тако да сам могао да чујем читав разговор.

Старац: Шта желиш да ми кажеш?

Непознати: Оче Порфирије, имам велики проблем са својим сином. Не слуша ме, супротставља ми се, ради по својој вољи, не учи, креће се у рђавом друштву.

Старац: Видим, видим. Дечко има психолошких проблема; узбуђен је, прави грешке... Али, и ти си сатрап.

Непознати: Ко, ја?

Старац: Не ја, него ти, наравно. Зар то још ниси схватио?

Непознати: Ако је тако, оче, онда су ствари веома озбиљне. Морам одмах да дођем да се видим са Вама.

Старац: Нема потребе да долазиш. Дошао си.

Непознати: Кад сам дошао, оче? Први пут разговарам са Вама.

Старац: Ево, сад си дошао. Док причамо телефоном, то је као да си дошао. Нема потребе да путујеш. Учини то што ћу ти рећи, па ће и твом сину и теби бити боље.

И Старац му дâ драгоцене савете у вези са духовним владањем и са кротким и дискретним односом према сину.

МАТЕРИЈАЛНА ПИТАЊА

Иако је живео духовним животом, Старац није био незаинтересован за материјалне ствари. Занимало га је и духовно и материјално стање његове духовне деце јер је знао да је човек психосоматско биће. Својим посетиоцима је саветовао да буду вредни, радни, да штеде, да своја стечена средства ваљано улажу, да избегавају претерано трошење и сувишне расходе. Разматрао је и решавао материјалне проблеме своје духовне деце како их не би решавао ни најбољи економиста. Увек је доводио у везу материјалну и духовну корист тако да материјална корист служи духовној, а не обратно. Ваљан економиста зна да већу корист треба претпоставити мањој.

Купио сам машину за плетење и радио на њој

Једног летњег јутра, док сам ишао да посетим Старца у његовој кући на точковима – где је тада боравио – посматрао сам лепо земљиште са боровом шумом около, које он беше купио; питао сам се ко ли може бити дародавац. Чим сам ступио у кућицу, Старац ми рече: „Видиш ли како је лепо манастирско земљиште? Купљено је од моје уштеђевине". Гледао сам га зачуђено и у себи се питао: шта је могао да уштеди један пензионисани свештеномонах који, осим себе, издржава своју сестру и сестричину? После мале станке, Старац ми каже: „Питаћеш ме, можда, одакле ми паре? Па, ево: купио сам машину за плетење и радио на њој". Но,

моја неповерљива логика је и даље имала своје недоумице: каквог то прихода може донети једна машина за плетење? Старац настави: „Радио сам, кажем ти, много сам радио, схваташ ли? Примали смо наруџбине за плетење, и много година смо, од јутра до мрака, радили на машини ја, моја сестра и моја сестричина. И тако смо створили почетни капитал за куповину манастирског земљишта". Задивио сам се вредноћи и штедљивости Старца и његове дружине.

ОДНОСИ МЕЂУ ПОЛОВИМА

Психосоматска привлачност: добро или зло?

Једном приликом га упитах: „Старче, да ли је она психосоматска привлачност која се појављује између мушкарца и жене, демонског порекла?" Он ми одговори: „Некада да, а некада не. Зависи".

Приликом нашег следећег сусрета, вратих се на исту тему и он ми одговори одређеније: „Знаш, оно што зову срећа у браку, то постоји, али захтева следећу претпоставку: да су супружници стекли духовни посед љубећи Бога и држећи се Његових заповести. Тако ће доспети до тога да се истински међусобно љубе и да су срећни. У супротном, биће душевно сиромашни; неће бити у стању да дају љубав, и имаће демонске проблеме који ће их чинити несрећнима".

Љубав према грешнику

Причао ми је једног дана: „Долазе к мени понекад и младићи и девојке. Јадна младеж, шта све не чине; све телесне грехе су починили, а ја их ипак волим". Старац није оправдавао поступке младих људи, називао их је „телесним гресима", али их је истовремено волео као драгоцене душе „за које је Христос умро". Својом љубављу привлачио их је као магнет и постепено их лечио од предавања телесности. Овакав Старчев светоотачки став погрешно су схватали поједини конзервативни пуританци који су јадиковали, и неки неодговорни тобожњи

прогресивни хришћани који су ликовали из истог разлога: због тога што Старац тобоже „толерише" телесне грехе. Они нису схватали да се грех не може победити ни нетрпељивом осудом грешника, ни погрешном легализацијом пада. Старац се успешно борио против греха љубећи грешника и помажући му да спозна властиту кривицу за свој пад, али и да спозна могућности ослобађања и од пада и од кривице, као и могућности опроштаја и живота у Христу. Желео је да душе грешникā поведе ка новом животу, а не да их мучи старим.

Проблематичан пар – проблематично дете

Младом брачном пару који му беше дошао у посету, Старац је рекао: „Пошто се вас двоје међусобно не волите, дете које ће се родити, имаће проблема". Ово предвиђање се у потпуности обистинило.

Старац је у пракси показао вредност педагошке теорије да васпитање детета започиње „од самог његовог зачећа".

Ваше детенце ће вас сјединити

Брачном пару који је имао великих међусобних проблема који су мучили и њихово детенце, Старац је рекао: „Ви се сад налазите удаљени једно од другога, но ваше детенце ће вас сјединити. Немојте се свађати пред њим јер му тиме позлеђујете душу. Имајте на уму његову невиност. Немојте га повлачити уназад својим несугласицама. Пустите

га нека напредује, па ће вас обоје узети за руке да и вас повуче напред. У средини ваше детенце, ви лево и десно од њега, држите га за ручице и ходите напред, сви заједно..."

У озлоглашеној кући

Са душевним болом хришћанског саосећања Старац је могао да се сусреће и са душама које су заглибиле у најсрамнији облик односа између двају полова: у професионалну проституцију. Испричао ми је: „Једног дана, пре доста година, освећивао сам куће. Уђем у једну кућу појући, и видим: једна жена бежи овамо, друга се крије онамо – у почетку нисам ништа схватао. После неког времена, схватих да је то она, озлоглашена кућа. Нисам знао шта да радим. Ушао сам у ту кућу и не знајући куд улазим. Приђе ми власница тог места и рече како не пристоји да оне целивају крст. Рекох јој: „Не знам за кога се не пристоји – да ли за њих или за тебе". Све су затражиле да целивају крст. Пружих им крст, оне га целиваше, а ја им рекох да их Христос воли; све су одреда биле гануте. Било ми је заиста жао тих несрећница. Шта ти кажеш, јесам ли добро поступио?"

Почео сам од онога што је лако

Старац је био веома деликатан кад су у питању проблеми које су му посетиоци износили. Испричао ми је: „Једног дана посети ме једна глумица, потпуно очајна, јер ју је напустио њен драги.

Погледао сам њену душу; шта сам имао да видим: рушевина. Одакле да почнем? Почео сам од онога што је лако. Дао сам јој ‚правило' којег да се придржава: сваког дана да чини нешто – ако ти кажем шта, смејаћеш се. Морао сам, међутим, одатле да почнем; то је било за добробит њене душе. Испуњавајући тај лаки задатак који сам јој наложио као ‚правило', пошто је веома добронамерна, њена душа ће постати питомија и повратиће се. Кад се то деси, рећи ћу јој да чини нешто озбиљније, и тако, мало-помало, приближиће се Христу".

Једна болесна веза

Старац је помагао да се нормализују нарушена стања; наравно, уз неопходну претпоставку да и заинтересована страна сарађује. Једном приликом један младић је пожелео да оснује ваљану породицу и размишљао је о томе да запроси неку озбиљну девојку. Но, сматрао је неопходним да пре сваког свог корака најпре упита Старца; и тако га посети. Кад га је саслушао, Старац рече: „Видим да се налазиш у стању душевног растројства. Држиш у неизвесности једну стару болесну везу са неком непоузданом девојком: Кад си покрај ње, досадан си јој, презире те и тера од себе. Кад се удаљиш од ње, она постаје љубоморна, жели те покрај себе и зове те. Ако коначно не прекинеш своју везу са њом, нећеш се ослободити да би могао да оснујеш породицу коју желиш. Сад те је отерала од себе. Кад те, тобоже покајано, поново буде позвала да ти пружи објашњење, ти немој поћи јер

ћеш опет остати уз њу; тако ће се иста прича бескрајно понављати". Младић га не послуша. На први њен позив, он пође к њој са уверењем да је у стању да сâм рашчисти ствари – и, наравно, остао је са њом. Тако се Старчево предвиђање обистинило.

Једна нестална душа

Понекад је невоља била дубља, а налажење излаза није било напросто питање исправног решавања неког спољашњег проблема, него питање болнијег самоспознавања унутрашње проблематичности. Старац ми је причао:

– Долазила је понекад к мени једна девојка. Од првог трена сам „видео" њену душу. Једном приликом она посети и један женски манастир. Једног дана дође к мени игуманија тог манастира. „Шта да радим са том девојком, Старче?", упита ме. „Има велику жељу да буде монахиња." Ја јој одговорим: „Немој је замонашити". Но, није ме послушала и учинила ју је монахињом. После неког времена дође ми опет игуманија, овог пута веома утучена. „Велику грешку сам начинила што те нисам послушала", рече ми. „Она девојка је одбацила своју монашку расу; видели су је како у световном оделу игра на једном весељу." Одговорих јој: „Шта сад да ти радим?" Прошло је неколико дана, кад, ево ти оне девојке право код мене. „Очајна сам", вели ми она, „у недоумици сам; не знам да ли сам ја, заправо, за монаштво или за брак." Ја јој кажем: „Ниси ти ни за монаштво ни за брак; ти си за хипи друштво, да чиниш оно што се нађе пред

тобом". „Зашто?", упита ме она љутито. „Зато", кажем јој, „што ниси постојана; ти си као ветрењача, која се окреће онамо одакле дува ветар. Кад си са хришћанкама, ти изиграваш хришћанку; кад си са световњацима, изиграваш световну жену; да си, којим случајем, са хипицима, пошла би куд и они. Идеш тамо-овамо зато што ниси стекла своју веру."

Сад напред, право у светост

Један млади верник који се верио са девојком која није имала везе са вером, посети Старца како би га овај посаветовао. Нашавши се пред свршеним чином, Старац је одмах „видео" све слабости младићеве веренице, те му је рекао: „Сад напред, право у светост! За тебе нема другог решења. Мораш се трудити да живиш светим животом, и то свакога дана све више; тако ће твоја супруга, гледајући како твоје лице блиста од радости Христове, позавидети, па ће и сâма пожелети да те подражава".

Осетљивост за светост

Једног дана Старац ми исприча:

– Дође једном приликом неки младић и исприча ми да је путујући у току лета бродом, пред собом угледао неку лепу и изазовну девојку, и да га је то веома узнемирило. Ја погледах у његову душу и рекох му: „Бре, крштена душо, са осетљивошћу коју ти је Бог даровао, ти си досад морао бити светитељ".

Тежина телесног греха

Једној мајци Старац је говорио: „Обрати пажњу и моли се Богу да твоја деца не падну у телесни грех. Наравно, може се сагрешити и мислима, али лакше; телесним односом се може сагрешити много теже, јер тада долази до дубљих промена и оштећења у души".

Брак и безбрачност

Једног летњег поподнева, моје друштво и ја – нас шесторо или седморо, сви безбрачни – слушали смо испод једног бора Старчеву причу: „Нека вас не мучи проблем избора између брака и безбрачности. Понекад наиђу дани кад осећате душевне и телесне жеље за браком, а понекад се те жеље изгубе јер осећате божанске жеље, узвишеније од брака. Кад се јаве сладострасна искушења, немојте покушавати да их одагнате на силу, јер тиме идете наруку сатани, који их тада представља још привлачнијим и тиме вам наноси штету. Боље да их примате мирно и да грешне мисли претворите у чисте. Да кажете: можемо ступити у брак, па ћемо онда уживати у брачним сладостима онако како жели Христос. Кад вам се, опет, појави жеља за девственошћу, примите је са благодарношћу и тајно негујте умеће врлинског живота.

Неки покушавају да живе врлинским животом тако што се боре против страсти и грехова, а неки тако што љубе Христа и Његову вољу. Ови

први постижу врло мало јер је њихова борба хладна и крута; други постижу више јер, кад љубе Христа, грешне страсти губе своју драж и силу пред радошћу љубави Христове коју осећају. Кад сване и кад у нашој соби гране сунчева светлост, тама нестаје сама по себи".

Старац је престао да говори и чинило се да о нечему размишља. Затим опет поче да говори: „Можда не би требало да вам говорим о овоме, али, ипак ћу вам рећи. Може неко доспети и до зрелог животног доба па да се још увек колеба између брака и безбрачности, и да сатана тада најоштрије насрне на њега: усади му у душу паничан страх од безбрачности, тако да он почне бесомучно трагати да пронађе себи супругу, молити људе да му је пронађу; људи ће га због тога исмевати, а он ће на концу доспети до душевне болести. Због тога вам кажем: оканите се питања – брак или безбрачност. Уместо да се трошите покушавајући узалуд да дате одговор о себи, усмерите сав свој труд у то да читавом својом душом заволите Христа, а Он ће вам, у одговарајуће време, дати одговор који приличи вашој души и који нећете прихватити са принудом и бригом, него мирно и благодарно. Тако ћете се заувек ослободити тог питања и ходићете једним путем прослављајући Бога".

Једном пријатељу који се налазио пред дилемом: брак или девственост, Старац је пружио многе перспективе спасења и ослободио га од тегобе дилеме, пре него је било шта изабрао, говорећи му: „Немој се узалуд мучити приморавајући себе да се сад одлучиш и да изабереш. Ослободи се те

упорне мисли и сву своју пажњу усмери на то како да заволиш Христа, Који тебе воли. Све припада Христу: наша прошлост, садашњост и будућност, где се открива Његов Промисао, све до последњег детаља нашег живота. Можда ћеш основати породицу, а можда ћеш поћи некуд где ти се свиди и посветити се монашком животу. Можда нећеш, међутим, учинити ништа од овога, него ћеш остати код своје куће, као што си сад, и опет ћеш се спасти; довољно је да волиш Христа. Христос ће донети решење које ти највише погодује; Он ће јасно говорити у твојој души. Немој бити брижан, и сада си на Христовом путу".

Једном пријатељу који је имао велике тешкоће да се ожени, Старац је открио да је дубински узрок његових дугогодишњих неуспелих покушаја једно његово младалачко осећање које је сада потиснуто у подсвест. Рекао му је: „Заволео си ону девојку свом силином своје душе; направио си од ње идеал свог живота; затим си остао повређен због њене равнодушности према теби. У лицу сваке девојке коју си упознао, тражио си њено лице, а пошто је то било немогуће, твоје срце је остало затворено". Уз Старчеву помоћ, спознао је скривену препреку, коначно се ње ослободио и тако је био у стању да оснује своју породицу.

МНОШТВО ДАРОВА

Осим благодатних дарова који су досад поменути, Старац је поседовао и многе друге који су чинили да наликује на ливаду украшену разнобојним дивљим цвећем.

Био је у стању да дубински разуме најразличитије људе и да даје спасоносна решења за њихове проблеме настале из најнеобичнијих разлога. Имао си утисак да је он скоро све знао, да му је ум био просвећен за сваку тему – практичну или теоријску, општу или појединачну.

Благодатни дарови су средства спасења

Најчудесније од свега било је то што ови дарови за Старца никад нису представљали циљ сâм по себи, него су они били средство за постизање јединственог циља: ослобођења душе од робовања ђаволу и њеног ступања у рајски врт „земаљске несаздане Цркве Христове", како је сâм говорио. Тај велики циљ су други веома ретко уочавали, и то је Старца нарочито болело. Већина људи је била импресионирана средствима која је користио, односно његовим благодатним даровима. Њима је Старац могао да задиви све људе, али то, наравно, није хтео. Старац није ушао у наш живот као мађионичар или као врач, да донесе лагодна, пригодна и угодна решења за нашу телесну и духовну инертност. Ушао је као посленик Божији, да уз нашу сарадњу оствари дело нашег спасења у Христу.

Говорио ми је једног дана: „Долазе к мени људи, и видим да је њихова душа обична рушевина. Они, међутим, нису свесни свога стања, па зато од мене траже друге ствари; говоре ми о неким другим својим проблемима не знајући у чему је, заправо, њихов велики проблем. Ја им говорим о њему, но они ме не схватају; не придају важности томе што им говорим јер је њихов ум прикован за њихове проблеме, односно за њихове жеље. И тако, да не би отишли без икакве духовне користи, понекад сам принуђен да им, уз помоћ благодатних дарова које ми је Бог подарио, откријем појединe тајне о њима сâмима, о њиховим рођацима, о њиховом селу или о чему другом; на тај начин придобијам њихово поверење, тако да онда обраћају пажњу на оно што хоћу да им кажем ради њихове духовне користи".

Неки су веома обраћали пажњу на Старчеве речи, неки мало, а неки уопште не – свако у складу са својом духовном спремношћу.

Уз карактеристичну једноставност и непосредност речи, Старац је имао обичај да саветује посетиоца: „Не секирај се због проблема који си ми изнео, немој се затварати у себе, немој се стално вртети око њега. Ослободи га се и иди напред; целокупну своју пажњу и свој труд усмери на то како да, познајући и чувајући заповести Христове, постанеш достојан Његове љубави. Видећеш да у том држању Христових заповести, сви твоји проблеми бивају решени сâми од себе, и да си ступио у рајски врт несаздане Цркве Христове, која започиње већ овде на земљи".

Отац Порфирије се није љутио, него је само био тужан кад би видео да су душе које га посећују лење, инертне, егоцентричне, саможиве. Био је безгранично трпељив и снисходљив према нашим гресима не зато да би их оправдао, него да би подстакао наше самољубље и да бисмо им се супротставили. Да би нам помогао у тој борби, прибегавао је својим благодатним даровима, који су душе посетилаца испуњавали изненађењем и страхопоштовањем. Понекад је, на чудотворан начин, задовољавао захтеве посетилаца, но то никад није било без дубље, духовне димензије.

Кад би, међутим, видео да због егоистичног противљења посетиоца нема могућности да се постигне та духовна димензија спасења душе, Старац није користио своје дарове да не би отежао положај посетиоца тиме што су му дарови понуђени, а он их оставио неискоришћене. Обично је чекао да престану противљења. Тада би ћутао, али не би био незаинтересован. Помагао је људима својом молитвом, која је била ефикаснија од речи. Никога није оставио без помоћи, чак и ако су многи погрешно схватали његово ћутање.

Изиграјмо сатану

Благодаћу Христовом, Старац је познавао „лукавштине ђаволове", нису му биле непознате „његове намере", гледао је његова варљива тактичка врдања и преисподњу стратегију, схватао његове човекоубиствене циљеве, и ефикасно му препречивао пут, изазивајући његову понорну

мржњу. Покушавао је чак, колико је то могуће, да и нас посвети у то знање. Говорио ми је једног дана: „Кад се молиш за неког човека кога ђаво искушава уз помоћ грешних страсти, немој му то рећи јер ће ђаво сазнати и подстаћи ће противљење у његовој души, а онда твоја молитва неће донети резултата. Моли се за њега, али тајно, и тада ће му твоја молитва много помоћи". Једном другом приликом ми је рекао: „Нарочито се чувај демона чамотиње (унинија). Не потцењуј га. Кад овлада душом, он је омамљује и паралише. То је велик демон; кад се усели у човека, не чини то сам, него га прати читаво мноштво других демона. Тако се и у старо време дешавало са моћним велможама, који су се кретали уз велику помпу седећи на својим престолима, које је мноштво слугу пртило на својим плећима".

Постепена интервенција

Сваки пут кад су Старцу приступале душе рањене „огњеним стрелама нечастивога" *(Еф. 6,16)*, он је настојао да исцели њихове ране прибегавајући, колико је то било могуће, што безболнијим захватима. Једном приликом једна световна госпођа, врло образована, врло префињена, врло разочарана, а истовремено огрезла у озбиљним гресима (којих безмало није била свесна), дође Старцу у посету да му исприча сву своју муку. Старац је утеши, посаветује је како да се ослободи својих бојазни; а што се тиче њених грехова, оставио је на њу утисак (како је и сâма говорила) добре мајке

која тетоши своју кћерчицу јер је у игри пала и сломила своје лутке. При следећим сусретима терапија је постепено напредовала ка све већој и болнијој дубини.

Непосредна интервенција

Понекад би, међутим, Старац имао „сазнање" да болест захтева непосредну и драстичну интервенцију. Тада не би оклевао да већ од првог сусрета употреби хируршки нож како би болесника ослободио „тумора". Једном приликом, тако, кад га је посетила једна негована и образована госпођа да би му се изјадала и испричала сву своју патњу због сина који је био нервно болестан, Старац је запрепасти рекавши да се њено дете разболело због њене гордости и да ће оздравити ако она стекне смирење и врлински живот. Госпођа изађе из Старчеве келије гушећи се у сузама. Приликом следећих сусрета, међутим, утешио ју је и охрабрио уливајући јој велике наде у оздрављење њеног детета и у њен властити духовни напредак.

У неким случајевима, Старчева исцелитељска интервенција ограничавала се на савет: „Поступај онако како те Бог просветли", а у некима на давање благослова без иједне речи. Све ове интервенције давале су резултата у зависности од потреба и могућности сваког појединца.

Бог не кажњава

Старац је доживљавао љубав Новога Завета и све је вредновао мерилима те љубави. Једном приликом говорио сам му о моралној кризи нашег времена, која је, уз помоћ изузетних аудио-визуелних средстава комуникације, добила облик универзалне епидемије демонских размера какве није било у историји. Старац се тужно саглашавао, али ништа није говорио. Но, кад сам му рекао како се плашим да ће Бог допустити врло оштре казне како бисмо се уразумили, он узврати речима: „Не, Бог не кажњава; удаљавајући се од Бога, човек кажњава сâм себе. Рецимо: овде је вода, тамо је ватра. Слободан сам да изаберем. Ставим руку у воду – хладно је, ставим је у ватру – пече".

Бог поштује нашу вољу

Потресна је деликатност љубави Божије, како нам је открио Старац. Са групом својих пријатеља налазио сам се у Калисији, покрај манастирског брежуљка; са нама је био и старац Порфирије. Била је ноћ уочи Духова. Старац нам је на дирљив начин пружао спољашњи и унутарњи опис светогорских бденија у Кавсокаливији, у време док је, како је говорио, „Свети Дух долазио и небеском радошћу обливао монашке душе". Говорећи то, оставио нам је поруку: „Свети Дух и сада, као што је било и онда, жели да уђе у наше душе, али поштује нашу слободу; не жели да је преступи. Он чека да му ми сâми отворимо врата, и тада ће ступити у нашу душу и преобразити је".

Једног дана Старац ми је рекао: „Бог поштује нашу вољу". Другом приликом ми је рекао: „Све што чиниш, чини зато што желиш, слободно, одговорно и са задовољством".

Миран пред насртајима непријатеља

Неправедан напад који би претрпео, Старац никад није претварао у лични сукоб са оним који га осуђује. Говорио је истину не „бојажљиво и страсно", него одважно и са светитељском бестрасношћу јер је знао да се духовна борба не одвија између људи, него између љубави и мржње, односно између хришћанске светости и „духова злобе у поднебесју" *(Еф. 6,12)*. У свакој прилици остајао је мирољубив, нежан отац, снисходљив и трпељив према људским падовима јер је познавао тајне духовног рата.

Старац није гледао свој интерес, није издвајао себе од грешникā; осећао се органски сједињеним са свим хришћанима, у јединственом Телу Цркве. Истински је доживљавао апостолске речи: „Ко слаби, а да и ја не ослабим? Ко се саблажњава, а ја да не горим?" *(II Кор. 11,29)*. Што му је грех био одбојнији, то је више љубио све грешнике. Подстицани ђаволом, они су га понекад нападали, а он је настојао да стане на њихову страну у заједничкој борби свих хришћана против лукавог. Држао се савета светог Јована Златоуста: „Немојмо са њим (= са ђаволом) устати једни против других, него једни са другима устанимо против њега".

Кад дође Христос, нестаје сваки грех

Говорио ми је једног дана: „Када дође Христос, кад се усели у нас и заузме целокупни простор наше душе, тада нестаје свих проблема, свих заблуда, свих брига. Тада нестаје и греха". Упитах га са недоумицом: „Како нестаје греха, Старче, кад Свето Писмо каже: ако поживимо макар и један дан на земљи, сагрешићемо?" Старац ме тужно погледа, па рече: „Шта да ти кажем, кад ме не схваташ?" Схватио сам, ипак, да своју тврдњу Старац заснива на *Првој посланици* његовог љубимца јеванђелиста Јована: „И знате да се Он јави да грехе наше узме; и греха у Њему нема. Сваки који у Њему пребива, не греши; сваки који греши, није Га видео нити Га је познао" *(I Јов. 3,5-6)*.

Божанско преображење

Снисходећи мојим немоћима, Старац пожеле једног дана да ми помогне у мојим недоумицама, па ми рече: „Кад нас посети Дух Свети, ми то осетимо. Немамо никакве сумње у то. То није налик некаквим уобичајеним ганућима. То је нешто што долази свише и у потпуности нас преображава – чини нас сасвим другим људима. Због тога смо свој манастир назвали Преображење Спасово. Кад се Христос усели у нас, онда доживљавамо само добро, односно љубав према читавом свету. Зло, грех, мржња, нестају сами по себи; не могу да опстану, немају места где да пребивају". Осећао сам да ми Старац није говорио о некаквом нашем издвојеном и појединачном добром делу, него о

одлучујућем, коначном преласку из старог живота греха у нови живот светости – то је живот у коме ми живимо у Христу, а Христос у нама – и да је у тај прелазак потребно уложити све наше снаге.

Једном приликом Старац ме је упитао: „Реци ми, да би неко студирао за правника, колико година му је потребно?" Одговорих му. Он ме опет упита: „Да би изучио за инжењера, хемичара, лекара... колико година је потребно?" Одговорих му и овог пута, чудећи се природи питања. Старац закључи: „А да бисмо изучили вољу Божију и да бисмо је применили, колико година томе посвећујемо?" Схватио сам шта има на уму и стидео сам се да одговорим. Шта да му кажем? Да су многи међу нама верницима лењи, млаки „аматери хришћани"? Знао је о чему размишљам, па ми рече: „Лењошћу се не може постати хришћанин; потребан је труд, много труда". Он сâм био је пример за то, иако то никад није истицао. Све године свог дугог живота посветио је ревносном изучавању Христа и животу у Њему. И телесно и духовно био је веома делатан и настојао је да ту своју марљивост пренесе и на друге. Веровао је да нерад води у немар, а овај у многе душевне и телесне болести. Предлагао је радне терапије, нарочито онима који су били растројени и који су пали у очај. По његовом мишљењу, никад није било доцкан за неки нов почетак.

Старац не само да је веома ценио рад, него је знао и да га вредносно степенује. Једно поподне, под отвореним небом, говорио је групи од десетак посетилаца. Једног тренутка нас упита: „Реците ми зашто Христос у Јеванђељу хвали Марију, а не

Марту? Зато што је Марија била лења?" Изненадило нас је ово питање, и нико није одговарао. Старац настави: „Не, Марија није била лења; била је вредна као и Марта, али је имала и нешто много значајније од ње: знала је да распореди своје делатности – духовне да стави испред материјалних. Знала је да је велика грешка да се занимамо материјалним бригама у часу док нам Христос говори. Има времена и за такве послове. Првенствени посао у том часу било је слушање речи Господњих, што ће дати значаја и пословима материјалног служења, које ће уследити".

Старчева љубав

Вреднији у послу од Марте, Старац је веома личио на Марију јер је „седео код ногу Исусових и слушао беседу Његову" *(Лук. 10,39)*, и непрекидно је „разговарао" са Њим. Због тога је био станиште Светога Духа, преиспуњено Његовим богатим даровима. Први плод била је његова љубав. Била је то истинска, неизвештачена, неизнуђена, брижна љубав, много снажнија од смрти, дубља и шира од океана; љубав која је у своје наручје узимала сваког човека и читав свет. Била је то љубав Христова, онако како је апостол Павле описује у својој *Химни љубави*. По благодати Христовој, Старац је на тајанствен начин говорио „језике човечије и анђеоске", имао је „дар пророштва" и знао је „све тајне", поседовао је „све знање... и сву веру да и горе премешта", раздао је „све имање своје" и „предао тело своје да се сажеже" у огњу многих и до-

животних искушења; а све то остварио је „имајући љубави" *(упор. I Кор. 13,1-33)*. Његова љубав је била великодушна, добродетељна; није била суревњива, није се узносила, није била гордељива; била је несебична, није се жестила и није злопамтила; жалостила се због неправде, а радовала кад превлада истина. Његова љубав је све покривала, према свему је била поверљива, надала се свачијем добру, све је подносила. Она никад није клонула – увек је била усправна, да би се на концу узвисила са земље на небо, где се са вечном Љубављу сусрела „лицем у лице".

Остали плодови Светога Духа

Осим љубави, били су очити и други дарови Светога Духа, Који се „у њему настанио". Била је очита Старчева крсно-васкрсна радост, која је, попут рунолиста, цветала чак и у најжешћим бурама његовог живота и преносила се на сваког његовог ожалошћеног посетиоца. Очит је био његов мир, који је, и поред свих спољашњих немира који су га окруживали, спокојно царовао у њему и попут магнета привлачио хиљаде душа које су хитале да покрај њега пронађу властити мир. Старца је красила дуготрпељивост која је, попут рањеног пеликана, својим крилима брижно заклањала духовну децу чак и кад су је она болно кључала тражећи храну. Красило га је вечито добронамерно расположење које је знало да разоружа чак и оне најсумњичавије. Красила га је доброта која је свима, широм отворених руку, раздавала богата духовна

и материјална добра. Одликовала га је непоколебива вера у Христа и неисцрпна веродостојност и доследност у речима које је изговарао и у делима која је чинио. Одликовала га је кротост чак и у случајевима кад би га упорно ометали и узнемиравали. И на крају, одликовало га је подвижничко уздржање чак и кад су у питању непорочни захтеви душе и тела.

Присуство Светога Духа у његовом животу било је веома видљиво, јер нас је обузимало непрекидно дивљење док смо га гледали како се креће „у големој невољи са радошћу Духа Светога" *(I Сол.1,6)*. Описујући његов живот, могле би се применити апостолске речи: „Зато сам добре воље у немоћима, у поругама, у невољама, у гоњењима, у тескобама за Христа" *(II Кор. 12,10)*.

Старчева светост није лебдела у ружичастим облацима снова, него је корачала по чврстом тлу искушењâ и тескобâ, и зато је била реална и уверљива – убеђивала је сумњичаве, извргавала непокајане, поучавала добронамерне, чинила добро свакоме. Старац је веома волео светитеље јер је са њима био истога духа, њима је наликовао, био је њихов пријатељ, разумео их је, и они су га разумевали.

Старац је био веома умно обдарен, али није био лукав. Није поседовао „оштроумност" световних људи, која је понекад равна лукавству и подмуклости. Поседовао је безазленост светитељâ, која је равна „мудрости по Богу", која зна да раздвоји бисере од плеве. Ђаво је лукав, али не и паметан, јер је, попут свих својих следбеника, глуп у својим изборима.

Старац је увек био логичан, често „надлогичан", али никад нелогичан (= апсурдан) – често је надилазио логику, али се никада није спуштао испод ње. Старчева логика је представљала оазу човековог самопоштовања. Многи људи „рационалног" размишљања, кад би чули Старчеве приче и мишљења, говорили су: „Па то исто може рећи сваки логичан човек". Свакако да може, али с том разликом што ставове једног логичног човека могу оповргнути каснији „надлогични" догађаји, док Старчева гледишта њима бивају потврђена.

Код Старца се увек могло уочити осећање за меру. Могла се, такође, уочити веома обазрива, православна, уравнотежена путања која никад није нагињала ни левим ни десним ђавољим искушењима. У његовом животу могао си схватити значење речи: „Бити православан, значи увек ићи по ужету".

Прикривао је своју врлину

Претрпан духовним плодовима, Старац је више настојао да их прикрије него да их приказује. Његове речи су биле штуре, скромне, ненаметљиве, тако да смо их често потцењивали и нисмо их сматрали достојним неке нарочите пажње. Примењивао је светоотачко начело: *Прикривај своју врлину*, и тако смо, без подвига смирења, били у опасности да не приметимо каква се непроцењива вредност налази у његовим речима и да испустимо не-

поновљиве прилике за духовну корист. Нажалост, најчешће смо му у посету долазили неприпремљени, односно горди, или са гордим, префињеним „благочешћем", скривеним иза силних речи о смирењу, и наизглед смиреног владања.

Сиромашни изглед, скривено богатство

Видљива слика старца Порфирија била је потпуно супротна оној невидљивој. Споља посматрано, видео си обичног, болешљивог, сићушног, безначајног старчића. Унутарњим чулом, међутим, осећао си да се налазиш пред необичним, крепким, мудрим и значајним човеком Божијим, који врло обазриво прикрива своју блиставу личност да је не би ђаво затамнио уз помоћ гордих помисли. Старац није сувише причао о себи, није се хвалио својим животом без обзира на то што је он представљао победу његовог јуначког самоодрицања. Чак и кад је изашао из дугогодишње анонимности, пошто га је открило на стотине људи и сабирало се код њега ради духовног савета, он је наставио да пребива у духовном склоништу свога смирења.

Старац је имао много смирења да све своје дарове приписује Богу, и много љубави да снисходи и да узима у загрљај сваког палог грешника.

Мудра истанчаност

Старац Порфирије је поседовао веома високу истанчаност, тако да је знао када и колико да пређути, или да говори, шта да каже и шта да учини у

сваком случају. Могао је јасно да расуђује и да ђаволље работе раздвоји од деловања Божијих; на тај начин уклањао је пометњу коју су демони систематски сејали како би неопрезне душе ухватили у замку, у заблуду или у јерес.

Поучен од Бога

Старац није изучавао „мудрост света" да би се на њу ослањао – није завршио ни основну школу. Није образовао властите теорије о животу и свету. Кад би људи питали за своје проблеме, он би, уз помоћ молитве, искао помоћ од Бога. Простирао је пред Њега своју душу, као неисписану и чисту хартију, да Он на њој испише Своју поруку; затим би Старац то смирено срицао. Имао је право кад је говорио како не зна да говори, како не зна ништа. Није био самоук, нити самосталан, нити је сâм себе просветлио. Поучен је од Бога, и у потпуности је зависио од Њега. Принео је себе Богу безрезервном љубављу, без икаквог оклевања, без икаквог суздржаног егоизма, а Бог, одговарајући на тај његов принос, читавог га је закрилио Својом љубављу и учинио га Својим изабраним органом; због тога сви ми који смо имали благослов да га упознамо, често треба да изговарамо: „Чудесан је Бог у светима Својим".

Прихватао је сваког

Старца Порфирија су посећивали и људи различитих верских и идеолошких припадности: од

инославних римокатолици и протестанти, од иноверних муслимани, будисти и идолопоклоници, атеисти, материјалисти, хуманисти, рационалисти, скептици, ничеовци, марксисти, фројдовци, нихилисти, анархисти, масони, хилијасти и многи други. Дотакао се душе свакога од њих и свакоме је пружио прихватљиве утешне речи. Проналазио је прави начин да пробуди свакога од њих и да га постави пред одређена питања. Нарочито се ово односи на инославне, на јеретике и на заблуделе, а понајвише се односи на оне једноверне који су, живећи у поднебљу „Православља" (ортодоксологије, што ће рећи правилног говорења о Богу), одступили од пута праводелања (ортопраксије) и скренули на стазе крајњих стремљења. У близини Старца, посетилац је осећао топлину радости пуне умиљења, која је извирала из његове уравнотежене духовности засноване на смиреној љубави у Христу и на његовој одговорној слободи.

Поштовао је сваког

Старац је изузетно поштовао личност другога јер је он „икона неизрециве славе Божије, иако носи знаке прегрешења". Прихватао га је онаквог какав јесте, иако је изобличен грехом. Никад није покушавао да га насилно промени, него се тајно молио да он, заволевши Христа, сâм пожели да се промени. Иако се налазио толико високо, гледајући нас који се вучемо тако ниско, Старац није желео да нас све поравна како би нас све претворио у своје копије. Поштовао је нашу слободу, чак

и са њеним рђавим особеностима, молећи се да оне постану боље, али од стране нас сâмих. Имао је могућности да предвиди нашу будућност, да нас заслепи својим благодатним даровима, да врло лако утиче на нас и да нас лако управи на пут који је желео – но, он то није чинио; више је волео да ми сами, слободно и одговорно, изаберемо свој пут. Желео је да се успнемо високо, да му се приближимо, како би могао да нам раздели од својих богатих дарова које је њему пружила божанска благодат. Гледао је како и ми желимо да се нађемо тамо високо, уз њега, али без икаквог труда – лагодно, као неком магијом. Због тога се веома жалостио, иако нам то није јасно говорио; остављао нас је тамо где смо се налазили, све док не схватимо и не одлучимо да кренемо узлазном стазом. Ову истину откривао нам је посредно.

Нисам врач нити пророк

Говорио ми је једног дана: „Ја нисам врач; нисам пророк. Не говорим о томе како сам видео Пресвету Богородицу, или како ће избити рат. Ја сам велики грешник, и смирено се молим Христу да ме помилује". Ове последње речи представљале су највеће чудо његовог живота, но ми то нисмо уочавали. Тим чудом нечујно и тајно се успињао, једну по једну степеницу светости. Удостојен је да чује глас Христов: „Ви сте пријатељи моји ако творите што вам ја заповедам. Више вас не називам слугама, јер слуга не зна шта ради господар његов; него сам вас назвао пријатељима, јер све што чух

од Оца својега, објавих вам" *(Јов. 15,14-15)*. Резултати практиковања те љубави постајали су познати све већем броју посетилаца који су долазили у његов манастир.

Равноапостолни учитељ из испоснице

Тако се и на старцу Порфирију остварила чудесна појава „обратног мисионарења" православних светитеља. Писано је: „Православни подвижник не напушта место подвига да би спасао свет, него се тајно моли Богу да Он спасе свет". Старац није изашао у свет да проповеда; скривао се од света да би се сав, у потпуности, предао служењу Богу. Бог га је, међутим, учинио стаништем Својих благодатних дарова; довољно је било да они буду познати малом броју људи, па да их ови, и поред Старчеве забране, разгласе многим другима.

Старац није искључивао проповед и друштвену хришћанску делатност; напротив, срдачно их је препоручивао јер је Христос рекао Својим ученицима: „Идите, дакле, научите све народе" *(Мат. 28,19)*. Он није занемаривао ниједан од многих путева освећења и спасења, и врло успешно је помагао свакоме да изабере онај пут који му највише одговара.

Марљивост и осећање мере

Уз помоћ благодати Божије, старац Порфирије је постао прави духовни вођа. Неки духовници су се, у складу са одликама свог карактера и

својих склоности, више обраћали разуму своје духовне деце, неки њиховим осећањима, а неки њиховој вољи. Старац је задовољавао сва ова три чиниоца човековог душевног живота, али и нешто што је изнад тога, или што је дубље од тога, нешто што постоји, али се не може изразити, и што није „од овога света".

Све што је чинио, он је чинио на ваљан начин јер је знао да „добро није добро ако се добро не чини". У свему што је радио, био је марљив; у суштини, био је делатник љубави, али никад ситничав и формалиста. Кад је богослужио, кад је саветовао, кад је пио воду, кад је јео свој оскудни оброк, кад је палио своју ручно израђену пећ, кад је мајсторисао, кад је шетао међу дрвећем, кад је чинио било шта, чак и најбезначајнију ситницу, одисао је господском уздржаношћу, складом, мером, дубоком и тајанственом радошћу, узвишеним осећањем светости.

Старац Порфирије је корачао исправним средњим путем светих Отаца, далеко од крајности и супротности. Није био присталица ни крајњег зилотизма, ни посветовњачених склоности новотаријама; са истом одлучношћу одбацивао је неправославне крајности и молио се Богу за оне који су запали у такву замку. Био је православан у оном истинском, неизопаченом смислу речи.

Истински помоћник

Старац је увек био спреман да прискочи у помоћ и да утеши сваку душу растројену грехом која би, као у какву луку, прибегла у његову мо-

нашку келију. Увек је био у стању приправности не само да пружи душевну утеху, него да се и сâм жртвује за сваког напаћеног и ојађеног човека. Његова помоћ није била привремена и површна, него најдубља и суштинска.

Својим живим поукама помагао нам је да схватимо да „наше бриге и туге потичу од одсуства Христовог из дубина наших душа, од демонских дејстава, од наших сагрешења", „од нашег рањеног самољубља", од наших рђавих дела, која не представљају тренутне, несвесне, спољашње резултате неповољних околности или наших сусрета са некаквим „рђавим тренутком", него представљају плодове нашег начина живота и нашег дугогодишњег, вољног и унутарњег пристанка на рђаве жеље. Тамо, у невидљивим дубинама наше душе, излегу се и наша рђава дела, која, чак и ако су спречена да се испоље, у унутрашњости се већ остварују. У *Беседи на гори*, Христос открива унутарњи корен наших спољашњих грехова; ако их већ ту не сузбијемо, читаве ће нас запрљати.

Истински смирен и спреман

Старац је увек био спреман за „час свог одласка", јер је љубави коју му је Господ пружио за осамдесет шест година његовог живота, у свакој прилици изговарао по једно „да". Тако се, на крају његовог овоземаљског живота, његова „да" „намножише као песак морски". Саможртвовање његове љубави пружало је бледу слику немерљиве

Христове љубави према свакоме од нас, и стварало је осећај захвалности Богу. Уз помоћ те љубави веома се приближио Христу, те је био у стању да позна своју грешност поредећи је са Његовом безгрешношћу; из тог познања извирало је његово најдубље самопознање и неизвештачено смирење.

Озбиљан и радостан

Старац је био озбиљан, а истовремено и радостан. Могао је да обједини и да усклади оне карактерне црте личности које се у свету обично налазе у супротности. Кад је био озбиљан, у свом понашању није имао ништа хладно, мргодно и потиштено; кад је био радостан, у свом понашању није имао ништа површно, лакомислено и непромишљено. Покрај њега, саговорник је осећао поштовање, а истовремено и душевни занос, радост спасења, а истовремено и тугу покајања – истинску радосну тугу.

Неустрашив

Иако је био болешљив, Старац је, заправо, био неустрашив. Никад се није плашио ни злочиначких дела човекових, ни дивљих звери, ни патњи које болести доносе са собом, ни старачких невоља, ни од претње смрти, ни од било чега страшног, зато што је себе у потпуности поверио заштити љубави Свесилнога Бога и зато што је сâм љубио све и сва.

Његова љубав је разоружавала непријатеља, који је осећао како се његово непријатељство уклања пред миротворном силом братимљења у Христу.

Са потпуним познавањем тела и душе

У Старчевом учењу и животу била је усклађена телесна са душевном, односно материјална са духовном страном; све је било освећено благодаћу Светога Духа. Старац је волео читавог човека као нераздвојиво психосоматско јединство, и као таквом му помагао да стекне светост. Познавао је непосредну узајамну зависност душе и тела, познавао је сваку психосоматску болест човека, познавао је њихове узроке, који су почивали у човековим грешним страстима и, уз помоћ човековог освећења, борио се за излечење од болести; све је то чинио попут психијатра, али не у оном уобичајеном, научном, него у суштинском смислу те речи. У том смислу, Старац је био истински, неупоредив психоаналитичар и психотерапеут.

У вези са овим поседујем и његово лично сведочење. Једном приликом разговарали смо о тешким психолошким проблемима који су доспевали пред њега, и изненада га чух како ми, и поред свег смирења, говори: „Знаш, кад људи обилазе разне лекаре и не налазе излечења, на крају кажу: пођимо ми сад код професора". Старац је, уистину, био професор – и по знању и по излечењу душе. Његово дело није се тицало површине, него дубине. Дубинска психологија,

која за световне научнике представља потпуну и најдубљу непознаницу, за Старца је представљала достижну и доступну стварност. Можда је његов највећи допринос посетиоцима то што им је омогућавао да њихове греховне страсти испливају из подсвести у свест, што их је доводило до најдубљег покајања.

Познато је да се Црква моли за опрошатај „вољних и невољних сагрешења, учињених у знању и незнању". Врло мало је, међутим, познато каква узајамна зависност постоји између ових сагрешења. Равнодушност према супротстављању вољним и уопште свим нашим греховима, увећава и оснажује грехове учињене невољно и у незнању, који дејствују из мрачне дубине несвесног, где су они безбедни и невидљиви. Колико ли су ови други греси опаснији од оних првих! Благодарећи самопознању и познању другога, Старац је могао да сиђе у простор несвесног, где се налазе потиснута трауматска искуства неспознативих душевних страсти, које су попут некаквих „змајева дубине" или „подземних троглодита" сваки час узнемиравале спокојну површину. Посетилац је трпео та узнемиравања не знајући где је њихов узрок, а Старац му је откривао те узроке и указивао на начин излечења.

Пре савремених нејасних открића дубинске психологије, Свето Писмо је открило: „Дубоко је срце више свега; ко ће га познати?" *(Јер. 17,9)*. „Дубоко срце", дубина душе, нема граница; тај душевни доживљај представља човеково суштинско биће. Ко може спознати те бездане дубине, осим њихов Творац, Бог, и Његови светитељи, којима је

Он подарио одговарајуће способности душепознања? Отац Порфирије је био један од тих светитеља.

Дијагноза истинских осећања

Једно поподне, заједно са једним својим познаником посетио сам Старца. Примио нас је у својој келији обојицу заједно. У разговору који смо заподенули, мој познаник је, између осталог, говорио и о великом поштовању које је гајио према мени. Старац га је неко време посматрао, затим је сагнуо главу и ништа није рекао. Ускоро смо отишли. Следећи пут сам дошао у посету сам; Старац ми рече: „Размишљам о оном твом познанику кога си био довео са собом и који ми је радосно говорио о томе како гаји поштовање према теби. У тренутку, међутим, док ми је то говорио, знаш ли шта сам видео у дубини његове душе? Видео сам да си му одбојан и да те одбацује". Остао сам запањен овим његовим открићем, какво ни замислити нисам могао. Старац настави: „Обрати пажњу, ипак; то што сам видео, налази се у његовој подсвести. Разумеш ли? Шта је то подсвест?" Рекао сам му све што сам знао у вези са тим. Он ме допуни: „Пошто се то осећање налази у његовој подсвести, он га није свестан. Буди врло обазрив у вези са овим што ти кажем". Кад сам се вратио кући, био сам веома потиштен и љут због дволичног понашања тог човека. Пошто ме је у дубини одбацивао, ко га је приморавао да буде у мојој близини и чак да пред Старцем исповеда своје поштовање према мени?

Не би ли било природније да се удаљи од мене, па би макар поступао у складу са својим најдубљим осећањима? Прошло је, међутим, неколико сати моје љутње, кад од једног тренутка почех да разумевам смисао Старчеве примедбе: „Пази, то осећање се налази у његовој подсвести и он га није свестан". Заиста, тај човек ме је свесно врло поштовао, што је и показивао, и према мени је био веома добар. Проблем његових унутарњих супротности био је скривен у његовој подсвести и стога му је био потпуно непознат. Овај закључак, који је оправдао Старчево упозорење, сместа ме је умирио. Прихватио сам га таквог какав јесте и нисам изменио свој ранији повољан став према њему. Када сам касније поново посетио Старца, он ми објасни: „Оно што сам видео у његовој подсвести, то је старо, представља рану, представља демонско дејство". На моје питање да ли се мој познаник, уколико се преда светитељском животу, може променити, Старац ми одговори: „Стицањем светости човек се мења; од њега одлазе душевне трауме. Данашњи психијатри то називају душевним болестима, а у ствари, то су демонска деловања која потичу од греха". Одлучио сам да свом познанику не кажем ништа о Старчевим откривењима јер сам се плашио да му, можда, уместо користи не донесем штету. Уосталом, шта да му кажем? Били су толико дубоки ти корени да моје речи до њих нису досезале. Задовољио сам се тиме да се тајно помолим Богу за њега. Само би Старац, кад му се учини да је време сазрело, могао да му говори на начин који би за њега био

користан. Мислио сам како овај проблем не треба да приписујем само једном човеку јер сви ми, са изузетком светитеља, имамо сличне проблеме иако тога нисмо ни свесни. Бивајући равнодушни према мноштву наших вољних греха, односно учињених у знању, тиме у „закључано спремиште" наше подсвести нагомилавамо исто толико мноштво невољних греха, односно учињених у незнању. И нико не зна до које тачке човек, грешећи без покајања, заправо игра представу на рачун властите свести, а од које тачке па надаље његова свест, заробљена од стране острашћене подсвести, игра представу на рачун човека. Можда речи распетог Господа: „Оче, опрости им јер не знају шта чине" *(Лук. 23,34)*, указују управо на ту истину. У физичком и етичком смислу, починиоци распећа Господњег нису знали шта чине.

Пређутни благослов

Много је било случајева кад је старац Порфирије примао посетиоце, давао им благослов, а при том ни реч није проговарао. Многи су се преко мере жалостили због овога и осећали се скоро увређени, иако је било познато да је Старац поседовао нарочиту истанчаност осећања, тако да не би увредио никога, чак ни мало дете. Постојао је разлог за Старчево ћутање, који је био познат њему самоме, али непознат посетиоцима.

Подробна објашњења

Било је случајева у којима је Старац бивао веома причљив, штавише веома отворен према посетиоцима. Недокучива је тајна то како је он, благодаћу Божијом, уочавао и вредновао унутарње и најдубље тајне трептаје душе сваког човека, и како је, у одређеној мери, отварао двери божанских откривења. Једном приликом, кад је начинио изузетак и отворено ми говорио о благодатном дару који му је Бог дао, да може да „види" оно што се физичким очима не може видети, упитао сам га на који начин делује та задивљујућа појава. Старац ми је на то одговорио: „Не могу ти рећи како се то збива".

Саосећање и помоћ

Старац се није ограничавао само на то да саветује „са висине", него се сараспињао у проблемима других људи и заједно са њима силазио у ад њихових грешних страсти да би их ослободио од тих страдања, и да би им смирено проповедао васкрсење душа. Иако се није поистовећивао са људима, страдао је заједно са њима. Ово његово очинско саосећање често је доспевало до граница саможртвовања. Било је многих случајева у којима је Старац узимао на себе да се сâм избори са мучним и одговорним животним случајевима напаћених и незаштићених људи. Налазио је времена за то и поред мноштва посетилаца које је примао, телефонских позива, манастирских послова и његових личних болести, које су га са свих

страна притискале. Ове многобројне пројаве његове спонтане и личне љубави гануле су и оне најхладније самољупце.

Трезвеност и благоразумност

Старац Порфирије је увек био благоразуман. За све године нашег познанства, ниједном приликом нисам чуо неке површне речи нити сам видео неко непромишљено дело. Све његово било је одмерено, уравнотежено и, што је најзначајније, све је код њега било природно и неизнуђено, без и најмањег трага извештачености. Његова благоразумност је, попут кристално бистре воде планинског кладенца, мирно извирала из благодатног дара истанчаности који је скривао у својој души.

Непристрасност

Био је сасвим непристрастан, угледајући се на Бога. И поред чињенице да је било посетилаца који су га умарали и жалостили, а са друге стране и оних који су га надахњивали и доносили му радост, никад није раздвајао једне од других тако што би прве избегавао, а према другима био благонаклон. Према свима је био праведан, све је подједнако волео – можда мало више оне који су га замарали, јер су они имали већу потребу за љубављу. Понекад би, због премора или због болести, био принуђен да прекине пријеме; но, кад би својим прозорљивим погледом „видео" да нека душа има неки велик проблем и да јој је неодложно

потребна његова помоћ, он би је примао чак и на штету властитог здравља.

Васпитач

Васпитно умеће старца Порфирија било је непоновљиво. Оно није било ауторитативно и у заповедничком тону, и није изазивало личну зависност, фанатичну оданост и идеализацију његове личности, што често доводи до бунта независности. Његово васпитање, такође, није било ни бојажљиво или недовољно отресито, што би, опет, могло довести до несигурности, страхова или немира. Није било антропоцентрично, са многобројним особеностима, произвољностима и слабостима. Старац није неговао обожавање личности у виду „поштовања стараца", није настојао да своје многобројне посетиоце веже за своју личност, није желео да створи посебну „духовну фракцију" и није желео да стекне духовне „следбенике". Напротив, својим животним путем, у чијем средишту се налазио Богочовек, својим животом „у Христу", настојао је да, уз помоћ истанчане ревности, у целости повеже људске душе са Христом, да људима буде „брачни посредник" који ће их повести ка небеском Женику, а да он сâм истовремено остане по страни и у сенци јер је знао да се спасење само тако може зарадити.

Једноставан и дубок

Старац је био једноставан и дубок. Био је у стању да нам открије дубокоумне истине о човеку и о свету на тако једноставан и природан начин да његовим речима често нисмо придавали нарочит значај, и тако смо пропуштали прилику да сазнамо многе ствари.

Оскудно јело

Чак и они „најматеријалнији" Старчеви поступци одисали су мирисом духовности. Једног дана, улазећи у његову келију, затекох га како обедује седећи на кревету. Он ме благослови и рече да седнем, не прекидајући свој обед. Једноставност његовог поступка изазвала је у мени велику радост. Сео сам на столицу преко пута њега и ћутке га посматрао. Био је то, заиста, призор за уживање. У левој руци је изнад колена држао некакав дубок тањир у коме је била супа са разним поврћем, у десној руци је држао кашику; јео је ћутке, замишљено, пажљиво, са смирењем и задовољством, као да је учествовао у некој светој Тајни.

И поред свега, Старац је често давао упутства, па чак и рецепте, за укусна јела и слаткише; тиме је јасно показивао да не жели да будемо мрзовољни и незаинтересовани према свему лепом што нам је љубав Божија пружила.

Пажња, трезвеноумље и молитва

Старац је трајно живео у трезвеноумљу и молитви. Молећи се, пазио је на себе, пазио је на свог саговорника, пазио је на све. Док сам му говорио, он је лежао болестан, са затвореним очима, климајући полако главом (као да је имао благу Паркинсонову болест), погружен у своју молитву, а ја сам се понекад питао да ли Старац прати ово што му говорим, или напросто ћути, остављајући ми утисак да се слаже са мном. Но, чим бих ја у својим помислима направио неку грешку, или му рекао нешто што није истина, он би ме одмах исправљао попут неког осетљивог компјутера на коме се пали црвена лампица код и најмање грешке при руковању.

Заборавност

Доживео сам велико изненађење кад сам се уверио у то да је Старац понекад заборављао. Подсећао бих га на оно о чему ми је он сâм причао неколико дана раније. На то би ми он одговарао са непосредношћу која ме је разоружавала: „Зар сам ти ја то рекао? Не сећам се". И говорио је истину. Старац се никад није претварао, није следио метод „циљ оправдава средство". Понекад би расудио да неку ствар из духовних разлога не треба да ти каже, тако да ти не би открио сву истину, но оно што је говорио, било је истинито. Заиста, Старац се није увек сећао свега, иако се у другим приликама сећао ситних ствари које је говорио

годинама раније. Схватао сам да је он слаб као човек, али је изузетан као оруђе Божије. Чињеница да је Старац, иако скоро неписмен, имао поуздана гледишта о скоро свим општим научним питањима, јасно открива да је он удостојен да дејствује као изабрани сасуд Божији – а Бог је Тај Који све зна. Старчев живот подсећао је на апостолске речи: „А ово благо имамо у земљаним судовима, да преизобиље силе буде од Бога, а не од нас" *(II Кор. 4,7)*. Подсећао је и на пророке који су, кад им је Бог говорио, саопштавали чудесне ствари, а кад им није говорио, нису могли ништа да кажу. Због тога је Старац, кад је то Бог допуштао, не само заборављао, него је чак правио грешке. Ово, можда, некима звучи као саблазан – али, ипак, није. Напротив, ово потврђује дух православља. У православљу не постоји некакав непогрешив папа, некакав натчовек – постоји само непогрешивост и ауторитет Христа и Његовог Тела, а то је несаздана Црква Његова. Кад је Бог, чак и веома ретко, као изузетак, допуштао да Старац направи грешку, чинио је то из виших духовних разлога који су били корисни и Старцу и његовим посетиоцима. Правило је, међутим, било да Старац не прави грешке из веома простог разлога: није говорио на основу своје човечанске маште, него на основу свог светодуховског искуства. Старац је тога био свестан. Једног дана бојажљиво му поменух негативну критику од стране појединих људи поводом његовог става о једном одређеном питању. Старац покаже живо интересовање и, уз много смирења, охрабри ме да говорим слободно: „Кажи ми

какво је њихово мишљење, па да испитам – можда сам ја начинио грешку". Но, после краткотрајног ћутања, прошапута: „Па ипак, мислим да нисам".

Слободна непролазна љубав

Једног дана Старац ми рече: „Кад љубимо Христа, наше грешне страсти одлазе сâме од себе, губе снагу пред силом љубави. Кад сване и кад нашу собу озари сунце, тама се губи, не може да опстане". Другом приликом нам је то подробније објасно.

Заједно са једним својим пријатељем психијатром посетио сам Старца у Калисији, али он не беше тамо – скривао се у шуми. Враћали смо се необављеног посла пролазећи кроз шумицу, кад једног трена, по Божијем Промислу, угледасмо Старца, који је, заједно са једним пријатељем адвокатом, ишао нама у сусрет. Повикао сам: „Благословите, Старче". Он застаде, те се ми приближисмо. Целивали смо му руку, потом ја представих свог пријатеља. Он се обрадова због новог познанства, па упита мог пријатеља: „Реци ми, ви психијатри учите о једној душевној појави која се зове *принуда душе*?" Овај се сложи, а Старац настави: „Као што ви у психијатрији говорите о одређеним људима који дејствују под *принудом душе*, тако се збива и са истинским хришћанима, у чије се душе уселио Христос, и они не могу више ништа друго да чине него да љубе све људе, па чак и своје непријатеље. Као што је свети првомученик Стефан, у часу док су га

каменовали, имао љубави према њима и молио Бога да их не казни".

Било је очито да нам је Старац говорио из властитог искуства; наиме, и да је хтео, он није могао да мрзи, није могао да не воли, јер је своју вољу добровољно предао Богу љубави. Толико се високо уздигао степеницама љубави, толико се беше приближио првомученику Стефану и анђелима, да се преобразио у „земаљског анђела и небеског човека", те је попут апостола Павла могао да каже: „Са Христом се разапех; а живим – не више ја, него живи у мени Христос" *(Гал. 2,19-20)*.

Васкрсна радост

Једног дана Старац ми је у својој келији говорио о великом значају Васкрсења Господњег за човека. Једног тренутка угледах како његово лице блиста од радости, а он ми рече: „Отпевај ми васкрсну стихиру *О, Пасхо велика и најсветија, Христе*". Почео сам да је певам, но на крају начиних грешку. Тада ме он изгрди оним својим начином који је више личио на миловање: „Бог с тобом, погрешно певаш, бре! То треба да знаш напамет". И онда ми он тако разложи и објасни текст те стихире да ми се, безмало, учинило да се пресрећан налазим покрај Васкрслога Христа. Сећам се да се у тумачењу задржао код стиха: „Дај и нама ништавнима да учествујемо у незалазном дану Царства Твога", и нагласио је: „Никада се немој жалостити. Христос је васкрсао да би нам донео много љубави и радости већ сада и овде. Већ сада

почнимо да учествујемо у блиставом дану Царства љубави Христове, где сунце никад не залази".

Црквене песме

Старац је веома волео црквене песме зато што су их писали светитељи и зато што су представљале богословље које је изражавало живот Христа и светитеља, али и његов живот. Био је одан Православној Цркви, коју није схватао у формалном смислу, као безличан административни механизам, него у оном суштинском, као живо и динамично светотајинско Тело Христово, чији су удови сви крштени хришћани, а глава је Он Сам. Није прихватао ниједан облик посветовњачења Православне Цркве и никакав њен компромис са демонским искушењима слева и здесна.

Црквено јединство

Старац је жустро реаговао на сваку сепаратистичку и фракционашку тежњу унутар Цркве; то је доживљавао као комадање и дељење јединственог Тела Христовог. Сматрао је да напредак друштвеног хришћанског живота треба да се остварује кроз освећење личности утеловљених у Цркву, а не одвојених од ње на видљив или невидљив начин. Често нам је наглашавао да је Христос у Својој првосвештеничкој молитви, непосредно пред одлазак на крсну жртву, усрдно молио Свог небеског Оца за јединство хришћана остварено везом Његове љубави, унутар Његове неподељене Цркве.

Неограничена љубав према Христу и према свакоме

Кад отац Порфирије једном буде проглашен за светитеља наше Цркве, можда ће бити познат као „светитељ љубави". Кад би ме питали чему сам се највише дивио све ове године општења са њим, одговорио бих без имало оклевања: његовој љубави – безграничној љубави према Личности Христовој и према личности сваког човека. То је била права, непорочна и чиста љубав, која је знала да те гане, да те убеди, да те разоружа, љубав која се приближавала љубави Христовој, о којој је Он Сâм говорио: „Ово је заповест моја: да љубите једни друге као што ја вас љубим. Од ове љубави нико нема веће, да ко живот свој положи за пријатеље своје" *(Јов. 15,12-13)*.

Својом љубављу, Старац је бивао мост којим смо од наше љубави према њему могли прећи до љубави према Христу; он нас је, наиме, уверавао да то какав је био, у потпуности дугује Христу.

Старац је умногоме личио на Христа јер је сâм себе читавог принео Христу, а Он га је уподобио Себи.

Његова љубав у Христу давала му је велику ширину схватања и многостраност која је код нас изазивала дивљење, попут многоугаоног дијаманта са његовим многобројним и блиставим одсјајима. Његово духовно видно поље добродетељно се простирало све до сеновитих и тајанствених области душе. Није се затварао у схоластичке, застрашене и малодушне безизлазе који су поједине посетиоце доводили до патолошке безвољности, јадиковки над властитом судбином и до самосажаљења. Пошто је сâм живео у свом бескрајном духовном простору, могао је да се окрене и према сваковрсним људским проблемима и да пружи небројена богоугодна решења.

Покрај Старца, сваки твој безизлаз проналазио је не један, него многе спасоносне излазе. Уз помоћ његових савета, свако сагрешење, свака грешка, свака штета, претварала се у покајање, у опроштај, у духовну корист, тако да ђаво сигурно очајава гледајући како се његове работе руше као куле од карата и како се грешни човек радује осећајући да његова мртва душа васкрсава. Вишеструка и добродетељна Старчева активност као да потврђује речи омиљеног му јеванђелиста Јована: „Ради тога се јави Син Божији да разори дела ђаволља" *(I Јов. 3,8)*.

Свети живот на Омонији

Задивљујућа противречност Старчевог живота била је чињеница да је он свој монашки живот започео у малобројном братству скита на Светој Гори, а ипак, по домострoју Божијем, више од тридесет година провео је као парох у црквици Светог Герасима у Поликлиници на Омонији, у средишту многољудне престонице, преносећи својим делом освећену заједницу пустиње у демонску пустињу града. Као подвижник у свету, превазилазећи искушења и трзавице велеграда, Старац је успео да, благодаћу Божијом и уз помоћ непрекидне молитве и подвига, остане сједињен са Христом – освећивао је себе и оне који су били око њега. Оно

што је проповедао, најпре је сâм преживљавао, објашњавајући то простим речима: „Ако желиш, можеш живети светим животом и на Омонији".

Посвећење у земаљску несаздану Цркву

Оно што је требало да чини, Старац је чинио и одвише. Са расположењем саможртвовања, од раног јутра до поноћи примао је многе људе и ослобађао их од земаљских напетости; трудио се да им подари крила како би, макар и начас, узлетели до небеских радости које је он упознао. Понекад је бивао усхићен, и то своје усхићење је предавао свом саговорнику. Ти незаборавни тренуци су бивали веома радосни. Чинило ти се да се за тебе отварају двери раја, где те чека Христос да те закрили Својом безграничном љубављу. У свим уобичајеним тренуцима свог живота, обавијеним прашином свакодневице, задржаваш у себи конвенционалну, формалну и отуђену икону Христа, а сад изненада осећаш да ти се у тихој светлости приближава истинити Христос, каквог први пут доживљаваш. Не налазиш људске речи или земаљске сличности да изразиш Његову духовну лепоту – ако покушаш нешто да напишеш о Њему, доћи ћеш до тога да говориш шта Он није, а не шта јесте. Та неизрецива божанска близина помагала је да, макар и за тренутак, осетиш значење Старчевих речи које је он са божанским заносом изговарао: „Христос је све", као и речи којима Господ тврди: „Гле, Царство Божије унутра је у вама" *(Лук. 17,21)*. У таквим блаженим

тренуцима духовног празника, Старац се понашао попут „детета" које Христос прихвата. Нарочито кад би „видео" да се, макар и на речима, приближаваш смислу његових узвишених искустава, од радости је скакао по свом кревету, иако је био болестан, и победоносно би узвикивао: „То је, бре; погодио си, схватио си. Ах, неваљали један, анђели с тобом! Дођи ближе, да ти ударим једну ћушку. Ево ти још једна, и још једна..." А затим, показујући на још изражајнији начин своје одушевљење, почео би да ти мрси косу, говорећи тихо и радосно: „Ћути, ништа не говори о овоме што сам ти рекао, јер смо, иначе, готови". Тог тренутка осећао си се као посвећен у некакву тајанствену пројаву божанске љубави, која је имала за циљ да у теби умртви све што је мрачно, ништавно и грешно, да би те васкрсла преображеног, у незалазној светлости „земаљске несаздане Цркве Христове", као што је говорио.

Јеси ли разумео?

Кад би, међутим, „видео" да ти ништа не разумеш, питао би ожалошћено: „Разумеш ли то што ти рекох?" Кад би му одговорио да ниси разумео, понављао би ти то подробније, а ако би закључио да је његов труд узалудан, рекао би: „Шта да ти радим, доћи неки други пут". Но, кад би ти, превиђајући властито незнање, рекао да разумеш, Старац би реаговао са љупком непосредношћу: „Зашто ми, бре, кажеш да си разумео, кад ниси?" Тада си схватао да Старац, као срцезналац, има право.

Имао је силну жељу да те уздигне до високог ступња делатности и созерцања, но кад би увидео твоју духовну тромост, било му је жао, али је истовремено и поштовао твоју личност: не желећи да те повреди, дискретно те је остављао ту где се налазиш, и само се тајно молио за твој духовни успон. Старац је желео да од нас начини орлове, но ми смо остајали врапци.

Једноставност речи

Један од показатеља Старчеве лепоте био је његов начин говора. Језик му је био прост, умилан и непосредан. Пошто је искуствено познавао то о чему је говорио, он није, попут некаквог глумца, настојао да замисли смисао неке улоге да би је кроз речи изразио са највећом могућом уверљивошћу, него је природно и неизвештачено испољавао истину о себи. Од својих речи није хтео да прави уметност, јер је читав његов живот био божанско ремек-дело. Због тога су његове речи биле дубокоумне по садржају и привлачне по свом облику. Иако је био недовољно учен, у говору није правио синтаксичке грешке; увек је користио одговарајуће речи и изразе, веома често оригиналне и упечатљиве. Речи је изговарао чисто и правилно, тако да ти није било доста слушања колико год да су његове приче трајале. Његова реч није била само лепа и снажна, него је носила и поруке откривења, које су биле много значајније него што су споља изгледале.

Мирна борбеност

Увек сам се дивио спокојној борбености. Навикли смо да видимо да су борци нервозни, напети и агресивни, а да су исихасти слабашни, троми и патетични. Старчева ретка личност је у себи складно сабирала међусобно несличне врлине, ослобођене од њихових урођених слабости. Осећао си да из њега буја некаква мирна сила која би мирно и постојано могла да се супротстави нападима против њега; те нападе она је одбијала и сатирала са толиким спокојем да нисмо могли ни помислити какве се силне борбе одвијају у њему. Наиме, насупрот нама који узнемирено живимо у себи и у другима, Старац је спокојно живео „у Христу, и Христос у њему".

Занимање за све

У својој великој духовној борби, Старац је, пре свега и изнад свега, видео Христа. Сећам се његовог манастира. То је била његова велика љубав. Свим својим силама борио се да га подигне ни из чега. Бринуо се о њему као што се мајка стара о детету које подиже. Старао се о томе да његово место буде идеално, тако да, како је говорио, „сунце кроз прозоре улази у келије зими, али не и лети". Сви планови, као и појединачни грађевински радови, најпре су морали добити његов благослов. У суштини, био је присутан у свему што се догађало. Но, његова велика љубав била је манастирска црк-

ва. Читаве сате би ми узбуђено говорио о цркви Преображења Господњег и њеној будућој мисији.

Једног дана ми рече: „Наш манастир ће бити врло леп. Са предње стране ће бити подигнута црква, а иза ње келије, као што бива у борби: напред је војсковођа, а иза њега војници; напред је Христос, а иза Њега ми".

Свештенослужитељ

Старац је у стопу следио Христа, Који је рекао: „Ако хоће ко за мном ићи, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мном иде" *(Мат.16,24)*. Природно је да толика свеобухватна животна преданост доведе до усхићења, нарочито кад је Старац служио свету Литургију. Тада је, заиста, прелазио „из смрти у живот, и са земље на небо". Не могу да заборавим једно летње бденије у старој цркви Светог Николе у Калисији, где је Старац служио. Речи возгласâ је произносио једну по једну, разговетно и са очигледним усхићењем; његово истанчано, слабашно појање, са својом изражајношћу, изазивало је дубоку ганутост.

Божанска занесеност имала је свој врхунац у великом входу, кад се Старац појавио са богослужбеним свештеним достојанством; смирено је појао, пажљиво и побожно држећи свети дискос и свету чашу – тог тренутка подсећао је на брижну мајку која у наручју нежно држи своје одојче. Личио је на Пресвету Богородицу, која држи своје Свето Чедо. Било је очигледно да је Старац тог тренутка преживљавао Христов пут на Голготу, где ће принети Своју велику жртву за спасење света.

Једно виђење о писцу

У Христовом животу Старац је заједничарио не само душом, него и телом. Христов живот за њега није представљао прошлост, него трајну садашњост.

Био је болестан на срцу, и дуго нисам знао где се налази. Једног дана открих да је гост у једној кући. Добио сам његов благослов да га накратко посетим. Узбуђено ступих у његову собу. Нисам желео да га замарам разговором; довољно ми је било да му ћутке целивам руку. Кад ме је угледао, његово лице се озари осмехом љубави. Ја клекнем испред његовог кревета, узмем му руку, целивам је и прислоним је на своје чело, удубивши се у усрдну молитву Христу. Једног тренутка подигох главу и угледах необичан призор: Старац је непомично седео на кревету, измењених црта лица, гледајући занесено у супротни зид. Обузе ме стрепња. Ништа му нисам говорио. Чекао сам. Наједном, он се окрену према мени и узбуђеним гласом ми рече: „Јеси ли Га видео?" Упитах: „Кога да видим, Старче?" На то ће он: „Христа. Онуда је прошао Христос. Упртио је Свој крст и ишао према Голготи, клецајући под тежином крста. Било је то мало пре него што се појавио Симон Киринејац. Видео сам Га у тренутку док смо се заједно молили. Видео сам Га врло јасно и врло лепо. Шта ли то може да значи? Можда жртву коју са љубављу треба да поднесемо? За кога је ово било? За мене? За тебе? Ко зна?" Следио сам се на месту, усхићен овим што сам чуо. Први пут чујем за овакво његово откривење. Кад сам

полако почео да се враћам од запрепашћења, рекох му покушавајући да одговорим на његова питања: „Ја, оче, нисам у могућности да знам шта значи то што сте видели; Ви знате". Он одговори: „Не знам". Ја на то рекох: „Оче, можда ово значи да се приближава душевно васкрсење, јер без крста нема ни васкрсења. Можда означава Христове речи упућене апостолу Павлу: *...Сила се моја у немоћи показује савршена (II Кор. 12,9)*". Старац одговори: „Ко зна". Ускоро се дигнем да пођем. Старац ме благослови блаженог лица; закрсти ми трипут главу, ја му целивам руку и одем. Све до моје следеће посете, која се одиграла после доста времена, обузимала ме је велика ганутост због тог Старчевог необичног виђења. Кад сам му поново дошао у посету, испричао сам му за страхопоштовање које је мноме владало; смешкајући се брижно, он ми одговори: „Не бој се, ово виђење је на добро". Упитах га: „Шта оно, дакле, означава?" Он одговори: „Означава жртву љубави према Христу и према ближњем". Упитах га опет: „За кога се оно одиграло: за Вас или за мене?" На то ће Старац: „Пошто си у том трену, док сам имао то виђење, само ти био у соби, значи да је било за тебе".

Песник

Једног летњег дана срео сам Старца у шуми у Оропосу. Старац се присети свог младалачког монашког живота на Светој Гори, па ми исприча: „Једног пролећног јутра упутим се ка суседном манастиру. Ишао сам усамљеним путељком дубоко у

шуми. Тог часа изађе сунце иза брда и неколико сунчевих зрака проби се кроз густо лишће и паде на путељак. На једном завијутку пута, зачух изненада дивну песму славуја. Застао сам и потражио погледом: на грани једног дрвета угледах славуја. Напињао је своје мало грло и кроз отворен кљун извијао тако сладак цвркут какав никад дотад нисам чуо. Био сам веома ганут. Пружио сам руку према славују и рекао: ‚Славујчићу мој, ко те је научио да певаш тако дивно, да те ниједан певач не би могао достићи? Зашто улажеш сву своју снагу и своје умеће да цвркућеш овде у пустари, где те нико не може чути? Можда појеш Ономе Који те је створио и тако Му благодариш?' Тако сам га питао. И знаш ли шта сам тог тренутка схватио? Да је славујчић уистину опевао Бога, односно служио своје јутрење". Посматрао сам изненађено Старца, обузет његовом врло упечатљивом причом. Пред собом сам имао правог поету. Тада сам схватио да најосећајнији и најбољи песници јесу светитељи, који не настоје да осмисле песме, јер читав њихов живот неуморно тече попут неке песме. То је песма божанског ероса, коју они изговарају и певају сваког дана и сваке ноћи, прослављајући свог Творца, као што је чинио онај славуј. Заиста, вредело би да неки сликар, помоћу своје палете, овековечи призор у коме отац Порфирије једног пролећног јутра у светогорској шуми разговара са милогласним славујем.

КА ВЕЧНОСТИ

На крилима божанске љубави

Старац је био усамљени славуј који је својим животом прослављао Бога због света који је створио и благодарио Му за љубав коју нам је даровао. Подсећао ме је на оно што сам прочитао на налоњу у црквици Светог Николе кад сам га први пут посетио у Калисији: „Блажен је живот пустињака, јер су они на крилима божанске љубави". Касније, при једном другом сусрету, док је због болести био гост у једној кући, затекао сам га како седи на кревету, а поред њега беше један пријатељ, његово духовно дете, који му је говорио о сећању на смрт. Тада нам Старац рече: „Није то једини пут спасења. Неко жели да се приближи Богу, али не кроз сећање на смрт, него кроз сећање на љубав. Он окреће своју душу навише и моли Бога (ту Старац учини себи својствен покрет уздижући руке и поглед) да му подари Његову љубав да би он могао да љуби. И тако пронађе свој пут спасења". Старац нам је показао изузетан пут избављења којим је, вероватно, и сам ходио. Уз помоћ својих подвижничких борби, беше превазишао страх од смрти и пакла, односно узвисио се чак изнад очекивања раја као награде, јер је већ овде, ношен „на крилима божанске љубави", имао предукус раја.

Већ сада буди бесмртан

Приликом једне моје посете Старцу, био сам веома жалостан јер су ме у кратком временском раздобљу искушења стизала једно за другим, тако да је моја издржљивост била на граници. У свем том мраку, много утехе и подршке пружала ми је једна мисао коју изразих Старцу чим сам крочио у његову келију. „Ви знате", рекох му, „и пре него што Вам испричам, да опет пролазим кроз искушења. Знајте, међутим, да ми велику утеху пружа помисао да у овом земаљском свету у коме живимо, све је залудно и привремено. Потребно је само мало више стрпљења, па ће све радости и туге брзо проћи и доћи ће велики час кад ће ме смрт одвести до бесмртности, где ћу, Вашим молитвама, ја недостојан бити удостојен да живим покрај Христа." Чекао сам његово одобравање за те „велике мисли" које сам изговорио, али сам се веома изненадио кад сам чуо како је жустро реаговао: „Немој, бре, да се носиш таквим мислима како ћеш умрети и како ћеш отићи у небеску бесмртност! Труди се да већ сада постанеш бесмртан тако што ћеш овде, на земљи, умрети за своје рђаво *ја*. Тако се нећеш бринути, него ћеш бити врло радостан живећи заједно са Христом. Тада се нећеш плашити ни искушења, ни сатане, ни смрти, јер ћеш их све још овде, на земљи, победити, тако да ћеш бити спреман за небеску бесмртност". Погледао сам га са радосним изненеђењем и рекао: „Старче, врло је лепо то што ми говорите; то ми пружа већи спокој од оних помисли које сам малочас изрекао. Ваше речи као да

дају крила моме моралу, и пружају ми велику радост. Штавише, подсећају ме на натпис на улазу једног светогорског манастира: *Ако умреш пре но што умреш, нећеш умрети кад умреш.*

Кад је чуо те речи, Старац је био усхићен, па ми живахним гласом вели: „Запиши ми то, брзо, у мој телефонски именик, на једну празну страну". Записао сам му то; затим сам му наизуст навео две мисли светог Јована Лествичника на ту исту тему. Старцу се и оне веома допадну, те повиче: „Сместа ми и њих запиши у телефонски именик". Послушах га и записах. Тада ми он заповеди: „Узми једну свеску, па све лепо што сретнеш у Светом Писму и у светоотачким књигама које изучаваш, запиши и донеси да ми читаш, да се и ја радујем. И ово што ја говорим, записано је у Јеванђељу". Сећам се да се тај наш сусрет претворио у прави духовни празник. Старац је био толико усхићен да се понашао попут детета. Личио је на оне свете људе које називамо „јуродивима Христа ради". Они су од неподношљиве радости своје божанствене љубави били опијени „трезвеним пијанством" и доживљавали „целомудрени занос". Они су, посматрани кроз кратковиде наочари логике, изгледали апсурдни и неразумни.

Приликом нашег следећег сусрета, Старац ми је опет говорио о човековој бесмртности.

Наиме, Христос каже: „Заиста, заиста вам кажем: ко одржи реч моју, неће видети смрти вавек" *(Јов. 9,51)*. Старац ми је подробно богословски протумачио ове речи и говорио о човеку који је препорођен, преображен, усмрћен за грех, васкрсао

за Христа; тај човек већ сада, у овом животу, почиње да доживљава бесмртност.

Моли се за мене

Неколико месеци пре него што ће Старац отићи на Свету Гору, посетио сам га у његовој келији. Иако је био болестан, дуго ме је задржао и тихим гласом дао ми потресне личне савете: „Моли се Богу и за мене. Не да ме излечи од болести, него да ме помилује. Само то". Кад је престао да ми говори, целивао сам му руке и ноге, он ме благослови и ја се упутих према вратима. Због неког чудног осећања, ја се изненада вратих и стадох да га посматрам. Лежао је исцрпљен на кревету, затворених очију, уста полуотворених, и тешко је дисао. Изгледало ми је као да је на самрти. Најежих се. Одбацих, међутим, такве мисли и допустих својој машти да одлепрша до наших незаборавних сусрета у шуми Калисије, кад је он био млађи и кад је био у стању да крепко корача и да гласно говори, често прекидајући говор оним својим кристалним, радосним смехом. Сузе ми пођоше; кад сам хтео да кренем, рекох у себи: „Е, мој Старче, куд одоше они дивни дани?" Тог тренутка он мало подиже руку и даде ми знак да му се приближим. Његове усне почеше нешто да шапућу. Ја клекнем, прислоним ухо на његове усне и чујем Старчев глас: „Где су они некадашњи дани? Сећаш ли се кад сам онда био здрав, па смо заједно шетали кроз шуму; ти си ми причао своје проблеме, а ја сам те тешио?" „Сећам се, Старче", рекох му тихо,

и јецај загуши мој глас. Старац више није говорио. Само је полако подигао руку, загрлио моју главу и почео да ме милује по коси. Могао сам да срочим само неколико речи: „Оче, јако бих желео да останем покрај Вас, али Ви сте врло болесни и не треба да Вас замарам. Благословите, Старче". Поново му целивах руку и журно, спуштене главе да не би посетиоци видели моје сузе, напустих његову келију. Био је то наш последњи сусрет.

УМЕСТО ЕПИЛОГА

Поштовани и љубљени мој Старче,

Пре него што си пошао у небеску отаџбину, оставио си нам поруку своје непресушне љубави: „И кад одем, ја ћу наставити да вам говорим, но хоћете ли ме слушати?" Не могу да знам да ли те чујем, међутим, могу да знам да ти чујеш мене.

Узео сам на себе, не на властиту иницијативу, да побележим своја сећања из периода мог учеништва крај тебе. Тешко дело, кад о неком ко је уистину велик, покуша да пише неко ко је врло мали – кад о једном светитељу пише један грешник.

Благодарим ти, јер си помогао мом слабашном сећању; па ипак, можеш видети да и поред твоје помоћи, ово што сам написао није достојно благодатних дарова које си тако рано задобио и које си ваљано сачувао све до краја свог живота на земљи. Осећам да све оно што сам код тебе могао да уочим, није довољно у односу на величину твоје светости; да је све што сам записао и покушао да протумачим, врло сиромашно у односу на богатство твоје љубави. Изоставио сам доста тога што је лично моје или других, нешто сам заборавио, а за нешто нисам налазио речи којима бих то ваљано изразио.

Знаш, све што сам о теби писао, представља кап у односу на океан, мутну светиљку у односу на сунце, субјективну злоупотребу уместо објективног представљања твоје умиљате личности. Потребно је да многе мале светиљке обједине своје

бледе пламичке, па да се, макар и незнатно, осветли истинска слика твоје душе. Пре свега, потребно је да Бог пошаље неког светитеља попут тебе, који би верно описао твој живот. Дотад, задовољићемо се тиме што ћемо једни другима причати оно што је сваки од нас кратковидо видео и наглуво чуо.

Са љубављу и смирењем светитељâ живео си, и тако си отишао. Кад смо сазнали за твоје упокојење, ти си већ почивао у свом последњем земаљском станишту. Твоја брижна љубав није желела да се усред зиме покрену хиљаде твоје духовне деце како би дошли на твој погреб. Твоје истанчано смирење није прихватило да се изговарају речи које величају твоје врлине. Тражио си од својих светогорских послушника да тек после твог погреба објаве вест о твом престављењу. Отишао си онако како си и дошао: брижан, смирен и нечујан.

Напустио си освећене атонске обронке и сишао у грешно атинско поље; са јововским трпљењем подносио си своје непрекидне болести, грејао си залеђена срца, просветљавао помрачене умове, укрепљивао клецава колена. Са љубављу си упртио свој крст а да ниједног трена ниси престао да истовремено и друге надахњујеш како би и они могли да понесу свој крст. А кад си своје дело привео крају и кад си предосетио свој крај на земљи, вратио си се скиту где си примио монашки постриг, где си удостојен да кажеш своје „свршено је". Често си ми говорио: „Желим да пођем на Свету Гору. Тамо ми је добро". Христос је услишио твоју свету вољу и заувек те одморио у врту Своје

Пресвете Мајке. Сад живиш у васкрсењу, као што се сви за то молимо, надамо и верујемо. Јер, ти си још овде на земљи предокусио васкрсење.

Док си живео на земљи, увек смо имали проблем: кад ћемо моћи да те сретнемо. Сад је тај наш проблем решен. Говорио си нам: „За Христа и за упокојене светитеље, и у најнеприкладнијим часовима ми смо радо прихваћени". Сад више немамо проблем кад ћемо те срести, него како да стекнемо духовни слух да бисмо могли да те чујемо кад нам се обраћаш.

У твојој личности задобили смо снажног небеског заштитника. Верујемо да се ти молиш за нас, као што се Христос молио за своје ученике: „Оче, хоћу да и они које си ми дао буду са мном" *(Јов. 17,24)*. Ми се не усуђујемо ни да помислимо да ћемо се некад обрести тамо високо где си ти. Међутим, не желимо ни да се раздвојимо од тебе. Светитељи нас уверавају у то да смрт не може да раскине везу која спаја старца са његовом духовном децом. Јесмо, и заувек желимо да останемо твоја деца – наравно, ми тога нисмо достојни, али смо ипак твоја деца. Довољно нам је да, твојим заступништвом и нашим покајањем, можемо да ти се макар мало приближимо у твојој небеској келији како бисмо задобили утеху и снагу за свој подвиг.

Заједно са „свима светима" ти прослављаш Бога; попут светогорских славуја веселиш се и неометано се радујеш Христу, „Који је све", узимаш у заштиту чланове живе Цркве како би и они били удостојени да се уврсте у победничку Цркву...

Наиђу, понекад, тренуци кад при помисли на тебе очи буду испуњене сузама, а душа спокојем.

Не знам шта је то што осећам – туга, радост, радосна туга? Што год да је, знам да је неизрециво лепо. Можда се у тим благословеним тренуцима твоје молитвено заступање пред Господом појачава и умањује моју духовну глухоћу. Зато што ти нисси престао да ми се обраћаш од тренутка кад си отишао на небо. У тим потресним тренуцима, са трепетом се питам: можда се и у твом случају понављају речи које је Христос упутио својим ученицима: „Боље је за вас да ја одем" *(Јов. 16,7)*. Можда та крсно-васкрсна туга и радост истовремено представљају непосредни одјек Господњег обећања: „Нећу вас оставити сиротне" *(Јов. 14,18)*, и: „И ви, дакле, имате сада жалост; али ћу вас опет видети, и радоваће се срце ваше, и радост вашу нико неће узети од вас" *(Јов. 16,23)*.

Сваки пут кад бих доживљавао та чудесна ганућа, чезнуо сам за тим да те чујем, и то све јасније. Да чујем твоје речи, да бих мало-помало научио да сричем твој језик, језик смирене љубави. Да личим на простог монаха који се обраћао светом Николи као да је жив. Јер, ти си жив. Проблем је у мом духовном мртвилу, што је плод мог грешног живота. Јер, још увек нисам одлучио да следим оно што си ми говорио овде на земљи: „Постани мртав већ сада, умирући за своје рђаво ја". Учио си ме томе не само својим речима, него и својим животом. Јер, кроз своју здушну и непрекидну борбу, ти си „умро пре него што си умро"; а кад је дошла смрт, устукнула је, није те дотакла, јер си био „бесмртан већ овде на земљи". Твоја љубав у Христу победила је смрт. Није случајно то што те

нисмо видели мртвог. Сећаћемо те се увек живог. Држао си се верно речи Христових и зато *нећеш видети смрти вавек (Јов. 8,51)*.

У рукама држим једну књижицу са твојим писмом упућеним твојој духовној деци. На првој страни видим твоју фотографију на балкону скита, изван твоје келије, како побожно и са осмехом држиш своју омиљену велику икону Богородице са Христом, пред којом сам се толико пута поклонио. Говорио си ми: „Поклони се најпре Пресветој Богородици, а онда ми целивај руку". На последњој страни видим твој скромни гроб са једноставним дрвеним крстом на коме пише твоје име; видим земљу која покрива твоје часно земаљско станиште, а унаоколо видим дивље цвеће које симболише небеско цвеће нежне љубави твога срца. На средишњим странама читам твоје писмо. Како мудро нас саветујеш, са коликим самопрекором говориш о свом животу, са колико поверења очекујеш суд љубави Божије, са колико смиреноумља молиш да ти опростимо „за све чиме си нас жалостио" – ми који смо тебе жалостили својим гресима!

Овде на земљи нисси живео ти – живео је Христос у теби. Све чудесно што си рекао и учинио, биле су речи и дела Христова „кроз тебе". Ти си се крио да би се Христос „у теби" јасније пројавио. Привлачио си нас себи да би постао „брачни посредник" који ће наше душе сјединити са Женихом Христом.

Многе си муке претрпео и много си се уморио љубећи Христа и људе „у Христу", и сад се с правом радујеш и одмараш у „украшеној ложници" Христовој, „одакле одбеже сваки бол, мука и уздисање".

Сада „присније“ учествујеш у Великој Пасхи, „у незалазном дану Царства“ Христова, *где непрекидно одјекује глас оних који празнују и где је бескрајна сладост оних који гледају неизрециву красоту Лица Његова.*

Прими, молим те, Старче, ово моје убого писање као синовски благодарни одговор на твоје очинско опроштајно писмо, као незнатан израз захвалности за све преизобилно благо што си ми пружио, као молбу за опроштај због свих горчина које си са мном окусио, као преклињање упућено твојој неисцрпној љубави да ме не заборавља тамо високо на небу, да не заборавља твоју духовну децу и да се увек сећа читавог света.

Волео бих, Старче, да сам могао да ти говорим снажније и изражајније, и зато би боље било да сам ћутао. Јер, наше најплеменитије жеље, најблиставије мисли, најнежнија осећања, не могу се изразити речима, већ нашом тихом молитвом Христу, Који нас све мистично сједињује у Својој љубави божанској, бесконачној и вечној.

Георгиос С. Крусталакис

Старац Порфирије

Духовни отац и педагог

Из књиге:

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΚΡΟΥΣΤΑΛΑΚΗ
Ο ΓΕΡΩΝ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ
Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ
Атина, 1997.

НА ИСТЕКУ ВЕКА

„Сузе су ми хлеб дан и ноћ... Што си клонула, душо моја, и што си жалосна" (Пс. 42, 3,5)

Лутамо по свету таме и пропасти. Крећемо се долином нашег свакодневног плача, „посред сени смрти", „у земљи пустој и непроходној и безводној" *(Пс. 62,1)*.

Живимо у времену које се одликује изразитим психопатолошким и психопатогеним напетостима, које данашњег човека подстичу на порицање живота.

Друштво у коме живимо је, пре свега, антипедагошко. Помоћу нарочитих механизама и метода „маркетинга", оно формира и намеће својеобразан идол света и човека који изопачује истину о животу, о свету, о човеку, и о Богу. Због тога човек – а првенствено млад човек – истину види „у огледалу, у загонетки" *(I Кор. 13,12)*, и ствара својеврсну и махом погрешну космологију и антропологију. Стога су одговори које он даје на велика егзистенцијална питања непотпуни и погрешни, и воде у мрачном и неизвесном правцу.

Данашње друштво је машину подигло на ниво божанства и у потпуности јој се потчинило. Божанством је прогласило науку и рационалну мисао. Постало је друштво потрошачког менталитета, такмичења, масовности, отуђења и напетости. Својим нездравим „духовним" профилом, оно негативно васпитава савременог човека и усмерава

га на „широк пут што води у пропаст" *(Мат. 7,13)*. Порукама и изазовима обраћа се нагонским потребама младог човека; буди бесловесне области његове душе, нуди отуђене обрасце живота, намеће идеје, односно ствара извештачене потребе.

Отуда човек, у свом настојању да покрије своје егзистенцијалне празнине, лако залута на разне путеве који воде у беспућа многих јереси, савремених псеудорелигијских, углавном азијатских, антихришћанских покрета, интернационалистичких струја, парапсихолошких езотеријских група које обећавају „јединствено решење". Тамо, међутим, човек наилази на збрку и очајање.

У ово трагично време отуђених стремљења, повећаног криминала, стреса, усамљености, затворености у себе, у овом периоду пометње идеја, илузорности човекових очекивања и срозавања његових вредности, постоји само једна права оријентација: окретање Христу, Који је све, Који је Светлост и Живот света.

Дакле, да би у ово наше недуховно време човек остварио спасоносни заокрет ка Светлости и Животу, човекољубље Божије посредује и дејствује кроз ликове савремених светих, доносећи нам равнотежу, излечење, васпитање и утеху. Присуство светитељâ у данашњем свету открива божанску икономију, и свим многонапаћеним људима дарује наду на искупљење, на васкрсење и духовно здравље. Светитељи – они старији, али и ови новији – јесу „богоносни" духовни Оци; они су „светлост света" која обасјава и освећује свет *(Мат. 5,14–16)*; они су педагози и саветници који човека воде

ка Истини. Према учењу светог Симеона Новог Богослова, светитељ је духовни отац верницима, живо присуство Христово, савршени и препорођени у Христу човек, жариште светлости и образац духовног живота.

Блажени старац Порфирије, попут других познатих стараца наших дана, али и попут толиких незнаних и невидљивих личности, својим светим животом сведочи да је светост присутна и у наше време.

Присуство савремених светитеља у нашем свету, међутим, не даје само живу представу образаца светости; оно даје нарочит подстрек и узвишено осећање. Оно је светлост и утеха за једну врсту људи: за монахе, за трудбенике живота, за болеснике од неизлечивих болести, за одузете и приковане за постељу, за родитеље, а нарочито за мајке које без роптања носе крст сакатости или дугогодишње болести своје деце, за младе који полако умиру у безизлазима зависности од дрога, и за њихове родитеље. За све те паћенике и за многе друге који у бесконачним сатима ноћне усамљености снажније доживљавају владавину пропадљивости, бола и смрти у свом биолошком и психичком „бићу", свети Оци, као што ћемо касније видети, били су и увек јесу „жива нада" *(I Пет. 1,3)*, која једино може да их спасе од очајања и да их духовно препороди.

СВЕТОВНИМ ИМЕНОМ ЕВАНГЕЛОС БАЈРАКТАРИС

Мали Христов скитница

„Пре него те познах у утроби, знах те, и пре него изиде из утробе, посветих те" (Јерем. 1,5).

Отац Порфирије је био заиста једноставан човек, слабог и болешљивог тела. Био је безначајног порекла, „скроман" и по световним мерилима „бедан" човек. Ничим се није истицао.

Једном приликом је, по властитом причању, још као дете, редовном бродском линијом путовао ка Светој Гори. Већи део путовања провео је на палуби посматрајући бескрајно плаво море и галебове који су се заривали у таласе, а потом нестајали на хоризонту. Око њега, на палуби, путници су у групама седели и јели уз разговор. Било је подне. Једна госпођа из оближњег друштва за трен престаде да једе, са саосећањем погледа сељаче у закрпљеној бедној одећи које је стајало на прамцу брода, и рече: „Гле, мали скитница! Јадничак... да му дамо нешто да једе". Јели су печене рибе. Отада се Старац са великим ганућем присећао тог значајног тренутка свог живота и говорио: „Помислили су да сам скитница; назвали су ме скитницом. Заиста, ја сам *скитница* Христов". Но, том безначајном и скромном човеку Бог је открио најузвишеније и јединствене истине живота *јер је тако била воља Његова (Мат. 11,25–26)*. Старцу Порфирију Бог је подарио могућност преношења у друге

духовне светове, који су изван пропадљивости и таштине световних ствари – тамо где је, по сопственом сведочењу, доживљавао таворска стања и дивио се ономе „што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно припреми Бог онима који Га љубе" *(I Кор. 2,9)*.

Отац Порфирије (1906–1991) је једна од најзначајнијих духовних појава овога века. Личности попут њега се веома ретко јављају у области богословља Цркве, али и шире заједнице. Како ћемо касније видети, красили су га многобројни духовни дарови. Слични људи обогаћени благодатним даровима веома су ретки у дугогодишњој историји светитељâ Цркве. Света личност часнога Старца је живела, и наставља да буде присутна, у области чудâ

Према томе, област коју је доживљавао и у којој се изражавао старац Порфирије јесте област чудесâ, подвига и умносрдачне молитве. То је онострани духовни простор, скоро недоступан разуму. Овај простор припада категорији оних који су „изнад разума" – за многе од нас којима влада савремени дух рационализма, научности и технократије, он припада категорији „парадокса", будалаштине или макар „лудости" *(I Кор. 1,18* и *21)*.

Кад је октобра 1940. године избио Други светски рат, отац Порфирије је постављен за пароха у параклису Светог Герасима у Атинској поликлиници, која се налази у близини Омоније.

Читавих тридесет година поштовани Старац је у том лечилишту обављао своју пастирску дужност покрај напаћених људи. Уместо у пустињи

Свете Горе, подвизавао се, како је сâм говорио, „усред пустиње Омоније".

У кризним тренуцима за грчки народ, свети Старац је у овој установи предано обављао значајну пастирску дужност. Исповедао је, саветовао, храбрио, поучавао, исцељивао душе, одгонио свакодневни бол; живео је покрај смрти, могао је да ју опипа, много пута је исцељивао телесне слабости. Лекари који су службовали у тој клиници, са узбуђењем препричавају многобројне случајеве чудâ из тог периода. Често се дешавало да је у критичним и безнадежним лекарским случајевима Старчево присуство представљало људима једину наду.

Сâм Старац гануто прича о појединим упечатљивим случајевима болести. Са нарочитом осетљивошћу описује последње земаљске тренутке неких на смрт болесних који су преношени у посебно одељење. Понекад је видео како изнад њиховог кревета лебди таман облак. Тако је у молитви пратио последње тренутке болесникâ који су се налазили у самртној агонији. Он би за тренутак прекидао молитву, силазио у храм, клекнуо пред свету Трпезу, плакао, преклињао и *усрдно се молио (Лук. 22,44)*. Кад би се вратио у болесничку собу, облака више не би било. Некаква светлост би окруживала спокојно болесниково лице. Његова ослобођена душа је путовала ка небесима. Лекари, који су га у таквим часовима често виђали крај болесниковог узглавља, питали су га: „Оче, опет си овде?" „Шта да радимо, децо, кад су сами и напуштени", одговарао је он.

Како су пролазиле године, старац Порфирије је, у малом храму Светог Николе у Калисији, основао ново седиште свог духовног и пастирског деловања. Тамо је, са нарочитом ревношћу, службовао од 1955. до 1978. године.

Почетком 1980. године, седиште свог духовног подвига пренео је у Оропос, у области Свете Сотире, у Милесију. Монашку келију му је испрва чинила кућица на точковима. Данас, после дугогодишњег и пренапорног труда старца Порфирија и његове духовне деце, под његовим надзором уздигао се читав комплекс зграда са предивним вишеспратним храмом међу њима. Читав тај градитељски подвиг остварен је прилозима и жртвама хиљада људи, но пре свега, чудотворним Божијим посредовањем. Ова грађевинска насеобина би требало, према прозорљивом плану преподобнога Старца, да у наредним деценијама представља значајно средиште православне духовности.

У зиму 1988. године, у једном нашем разговору, Старац је изложио свој план о будућем деловању овог центра: предвидео је да ће доћи време кад ће ова установа играти изузетну духовну улогу у атинској области, у области православног богословског образовања и антропологије – а нарочито у тренуцима који ће за Православље и за Јелинство бити веома тешки. Разговарали смо тада о доприносу савремене психологије и психоанализе, педагогије и хуманистичких наука уопште, развоју младих личности. Отац Порфирије је са лакоћом износио своје ставове. Имао сам утисак да слушам неког научног стручњака који изванредно и до детаља познаје ову тему.

Часни Старац се полако и неприметно из Оропоса повукао на Атос – у његову омиљену духовну климу. Имао је унутарњу жељу да свој последњи дах испусти на месту где је примио монашки постриг. Попут свих светитеља, и он је удостојен кончине преподобних. По божанском допуштењу, предосетио је час своје кончине. Замолио је своја духовна чеда, своје монахе, да одслуже свеноћно бдење, да се причесте и да се тако припреме како би га испратили на велики пут. Ускоро је требало да он отпутује. Заповедио је да не обавесте никога од његове духовне деце у Атини. У зору другог децембра 1991. године, док је олуја беснела над Егејским морем, пошао је на небо. Његово многонапаћено и болестима измучено тело сахрањено је на земљишту Кавсокаливије. Над гробом је само хумчица земље, суво кестеново лишће и један скроман дрвени крст са натписом: „Јеромонах Порфирије, уснуо у Господу 19. новембра 1991".

Тако је отац Порфирије, Старац „бола и љубави", како су га назвали, скромно поживео као некакав „мали Христов скитница", скромно и смирено се упокојио, скромно је погребен међу боровима и кестењем, далеко од света бучне Атине, који је, међутим, волео, коме је служио и чинио добра дела, предајући се бескрајној љубави Христовој.

БЛАГОДАТНИ ДАРОВИ СТАРЦА ПОРФИРИЈА

„Из послушања рађа се смирење,
из смирења расуђивање,
из расуђивања провиђање,
из провиђања прозорљивост."

(Свети Јован Лествичник, *Лествица*,
Слово 4, *О послушању*)

Као што ћемо касније опширније показати, старац Порфирије је био духовник који је служио као искусан педагог и саветник за породице, а нарочито за младе. Усудио бих се да слободно кажем како је он, у суштини, био један од последњих филокалијских Отаца,[8] односно један од изузетних „генија" тог препородног покрета у Православној

[8] Реч је о светим Оцима Цркве чију су делатну веру, врлински живот и поуке записивали током векова њихови свештени ученици. Сабирали су их у драгоцене зборнике на духовну корист монасима, али и свим хришћанима, ма где и ма када они живели и ма чиме се бавили, као јединствена упутства за неговање подвижничког живота у Христу. Састављач и издавач грчке збирке под називом *Филокалија* (Добротољубље) био је свети Никодим Светогорац у 18. веку.

Филокалија је извршила велики препородни утицај на живот монаха новијег времена, али и свих хришћана широм Православља. Преведена је на многе језике (недавно и на српски), и остаје незаобилазна и неисцрпна ризница светоотачког бесцен-блага. (Прим. прев.)

Цркви. Поседовао је целовиту личност, која је била украшена мноштвом моралних и духовних вредности, нарочитих способности и врлина.

Како је, међутим, преподобни Старац доспео до толико узвишеног духовног нивоа? Имао је обичај да каже: „Био сам неписмен. Пошто сам у пустињи био од своје тринаесте године, учио сам читање из Псалтира и Јеванђеља. Био сам потпуно послушан својим старцима и нисам се занимао за свет. Веома сам љубио Христа".

*

Основни благодатни дар старца Порфирија била је бескрајна и неограничена љубав према Христу, али и према човеку. Његов поглед на свет и учење били су христоцентрични и богочовекоцентрични. Његова темељна оријентација био је Бог. Ништа није постојало између – ништа није прекидало тај однос. Непрестано је славио Бога. У себи је скривао неизрециву и бескрајну љубав ка Христу. Само за Њега је живео. У себи је носио божански ерос, који је био плод дугогодишњег подвига, дубоког смирења и непрекидног али „радосног послушања", као што је и сам често наглашавао.

Старац Порфирије беше открио и сусрео Христа, и живео је искључиво за Њега – свог јединог пријатеља. Имао је обичај да каже: „Када пронађемо Христа, чак и ако смо у пећини, седимо и страхујемо да било куда кренемо, да Га не бисмо изгубили".

Крајње смирење је представљало основну особину Старчеве личности. Непрекидни подвиг, смирење и послушање отварали су пут ка исправном самопознању. Преподобни Старац је имао строг критеријум вредновања пута властите духовности. Тако је, попут свих светитеља, успевао да одстрани од себе свако гордо помишљање прибегавајући методу „самопрекора" и тежећи за смиреноумљем. Иако је поседовао јединствену божанску мудрост, часни Отац је увек говорио: „Ви знате; ви имате дипломе; ја сам неписмен".

Врлина кротости и, пре свега, благодатни дар бдења и непрекидне молитве представљали су, такође, темељне одлике његовог владања, али и основна средства којима се користио у свом пастирском деловању.

Старац се увек молио за све: за значајне личности духовног и политичког света, за просте и безначајне људе, за Грке и за странце, па чак и за иноверне. На тај начин се преносио у друге светове. Силом љубави, а пре свега деловањем божанске благодати, путовао је по читавом свету, по васељени, по пространствима, по океанима, по пустињама, по земљама у којима су владали немири; налазио се на бродовима који су били у опасности да их потопе побеснели ветрови; доживљавао је смрт, ватру, ратове, устанке, људска зверства; страдавао је са свима, патио са свима. Све то се, како је сам описивао, одигравало у њему као на биоскопском платну; он је све то видео и снажно преживљавао – због тога је његово здравље често бивало нарушавано.

Подстицан, дакле, жарком љубављу према Христу и према своме ближњему, и *молећи се без престанка (I Сол. 5,17)*, бивао је просвећен божанском благодаћу, те је „путовао" по свим крајевима земље и по васељени. То је, заправо, оно чудо које се збивало са оцем Порфиријем: иако је телесно био овде, истовремено се налазио стотинама и хиљадама километара далеко, и гледао је и описивао личности и стања. Човек би се упитао: како је могуће истовремено бити и овде и онде? Одговор даје сâм Старац: „Питање постоји дотле док Христос не уђе у нас да у нама живи. Када се то деси, тада смо свуда са Христом".

Старац Порфирије је увек користио најефикасније педагошко средство да би поучио или психолошки подржао неко своје духовно дете. Као што смо рекли, у сваком тренутку свог живота своју духовну децу је закриљивао љубављу и непрекидном молитвом. Кад је, опет, желео да постигне бољи резултат, или да у некој личности код које је назрео немир, несигурност или слабост, подстакне значајнију душевну промену, допуштао је да неки његов благодатни дар изражајније делује. Занимљив је догађај који нам је испричала наша пријатељица госпођица Попи М.:

„Године 1983. отишла сам у Кореју ради мисионарског рада. Остала сам тамо три месеца и обављала сам свој мисионарски рад са групом студената. Помагала сам тако у духовном раду богољубивог епископа Зилона, оца Сотириоса Трампаса. Радила сам углавном у студентском кампу, два сата вожње од Сеула.

Камп се налази у веома бујној области, насред једне долине. Око њега је све препуно зеленила. Лево и десно око њега тече мноштво потока који пресецају долину. Са десне стране, међутим, има више воде. Кад сам се вратила у Грчку, одмах сам посетила нашег духовника, старца Порфирија. Примио ме је, као и увек, са много љубави. Благословио ме је, па држећи ме нежно за руку, упита:

– Јеси ли ишла тамо где ће отац Сотириос подићи манастир?

Заиста, у близини тог кампа, богољубиви отац Сотириос је 1987. године подигао манастир.

Затим настави:

– Јеси ли пила воду која тече са леве стране? Како је дивна! Наравно, у десном потоку има више воде, али није тако лепа као ова друга.

Запањена овим што ми је говорио, одговорих му:

– Старче, описујете ми све толико тачно као да се тамо налазите, као да пред собом видите читав онај пејзаж!

Тада ми он на дражестан начин рече:

– Зар си глупа? Зар не знаш? Откад си отишла, ја сам стално био с тобом. Гледао сам шта ти тамо радиш.

Неколико година касније, 1985-86, поново сам отишла на мисионарски рад у Кореју. Старац ми је дао благослов да ми духовник тамо буде богољубиви епископ Сотириос. По повратку, одмах сам похитала нашем честитом Старцу са намером да се исповедим за читав период мог боравка у Кореји. Старац ме, као и увек, прими нежно и рече:

– Добродошла! Реци ми... – И поче да описује и да расветљава све стране мог живота док сам била одсутна. Пре но што стигнем и да отворим уста, један детаљ је смењивао други. Остала сам забезекнута.

– Старче, само двапут сам Вам писала; како знате све те појединости? – упитах га. Тада Старац, смешећи се, одговори:

– Па, крштена душо, ја сам те тамо непрестано посматрао: све што си мислила, што си чинила, шта си намеравала да чиниш..."

Било је тренутака када су поступци и речи истог преподобног Старца откривали границе деловања његове благодатне личности. Такав је био следећи случај:

Двадесетог јуна 1987. године отац Порфирије, заједно са групом људи из своје ближе околине, предузме излет у Евију, свој љубљени завичај. Тог дана Старац се радовао „радошћу неисказаном и прослављеном" *(I Пет. 1,8)*.

Пошто се причестио, он подиже руке к небу и рече: „Данас сам веома задовољан. Овога часа налазим се изнад васељене, изван звезда. Налазим се у близини Божијој, додирујем Божанство, стојим покрај Свете Тројице". Биле су то речи које су происходиле из радосног душевног расположења, изговорене промишљено, а упућене људима из ближе околине. Старац, међутим, није увек говорио. Штавише, понекад би рекао својој духовној деци: „Ово не могу добро да вам објасним. Разумете ме?" „Али, постоји и лудост... Па онда, кад

неко полуди, он говори." Но, преподобни Старац, који је вазда живео у области чудâ, често је био обузет тим екстатичним расположењем, односно „божанском лудошћу", и тада је говорио неуобичајене речи као ове које смо малочас навели.

Преподобни Старац је био немирног и истраживачког духа. Због тога је стално настојао да прошири хоризонт својих знања и искустава. Да би нешто научио, питао је стручњаке, изучавао књиге, непрекидно истраживао и настојао да докучи тајне из света животиња, биљака, звезда, као и тајне функционисања човековог састава. Но, поред ове урођене склоности ка учењу, најважнија сила која је управљала његовим духом беше сила благодатних дарова Светога Духа и „Премудрост Божија која све уређује" (*Прем. Сол.*). Уз помоћ ових сила, како је сâм говорио, увек је, колико је то могуће, трагао за новооткривеним и јединственим знањима како би доживео ново снажно искуство. Као што се могло и очекивати, Премудрост Божија је честитог Старца снабдела способношћу разумевања и подарила му способност – „истинског познање бићâ, да знам устројство света и дејство стихија, почетак и крај и средину временâ, измене Сунчевих повратака и промене годишњих доба, годишњи круг и положај звезда, природу животиња и нарави дивљих звери, струјања ветрова и људске помисли, разноликост биља и моћи корења. Спознах и оно што је скривено и што је јавно" (*Прем. Сол. 7,17-21*).

У једном разговору (27. 9. 1992) покојни старац Пајсије Светогорац поменуо је како је отац Порфирије, својим даром прозорљивости и провиђања, помогао хиљадама људи – од којих је неке одвратио од изборâ и поступака који би се касније за њих показали пагубни. Тим својим даром могао је да продре до познања одређених околности које су се тицале лицâ што су га посећивала, или која су се налазила далеко од њега – понекад чак и на другим континентима. Поседовао је, такође, способност да види и одреди стања телесног и душевног здравља, да сагледа психолошке проблеме и душевне болести, односно да испита генетску програмираност и наследне особине код људи. Био је чак у могућности да код људи испитује помисли, њихову историју и њихов несвесни психички свет. Уз помоћ тог вишеструког божанског благодатног дара, кад је имао откривење „одозго", Старац је посредовао на разне начине: говорио је, ћутао, саветовао, допуштао, откривао, а понекад би и дословно потресао човека. Реч је, дакле, о основном делању духовних Отаца, какво видимо у Предању Цркве, кроз које они постају носиоци божанске благодати, која устројава све што је човеку на спасење.

Догађај који следи, прича нам Старчево духовно чедо госпођица П. М.:

„Било је вече, у зиму 1978. године. Код своје куће чекали смо оца Порфирија. Кад је дошао и позвонио, изашла сам да му отворим врата. Као и увек, Старац је био ведар. Благословио ме је и

ушао у кућу. Приметих, међутим, да таксиста који га је довезао, не беше отишао; стајао је у позадини, оклевао, те ја схватих да је хтео да разговара са мном. Кад му се приближих, он ми рече:

– Реците ми, госпођо, шта је овај Старац? Знате ли шта ми се десило овога трена? Отворила су се небеса, и некакав пламен се уселио у моју душу!

Ја немам никакве везе са Црквом и са поповима. Зауставио сам се да га повезем. Током пута, Старац поче да ми говори о мом селу, о мојој породици, о мојим личним проблемима. Само што нисам полудео! Баш као што ти рекох: изненада се отворише небеса, и у моју душу се усели некакав пламен. Реци ми, како да опет пронађем овог попа? Хоћу опет да га видим..."

Старац Порфирије је поседовао дар да превазилази границе могућности човечанског схватања и да се пренесе у простор безвременог, у димензију вечности; да доживљава стања и догађаје који су се догодили у прошлости, чак и вековима раније, или неке догађаје који ће се збити у непосредној или даљој будућности.

Описивање појединих догађаја повезаних непосредно са благодатним даром преподобног Старца помоћи ће нам да стекнемо јаснију слику о њиховом деловању.

Почетком лета 1964. године, једно хришћанско удружење организовало је поклонички излет на свештено острво Патмос. Један постарији пар, Георгије и Кети Папатанасију, који је био повезан пријатељском и духовном везом са нашим честитим Старцем, замоли га да и он узме учешћа у том излету. Старац, који је волео излете и који раније

није посетио ово свештено острво, прихвати позив, и тако путоваху заједно. Кад су стигли на острво, он се, са своје двоје духовне деце, издвоји од осталог друштва, и сами се упуте да се поклоне светој Пећини Откривења.

Био је то веома тих тренутак. Свугде је владао спокој. Старац поведе пар устрану и рече им да ником не говоре о ономе што ће видети и чути. Потом уђе у олтар и окади га. Клечећи и у тишини, његова духовна деца су га следила. Он клекну насред Пећине. Изгледало је као да се моли. Прошло је четврт сата у тишини. Изненада, он испусти некакав необичан узвик, лице му се заблиста, а црте лица се изменише...

Како им је Старац касније причао, божанском благодаћу је „видео" сцену „записивања" књиге *Откривења*. Са горњег дела, из једне пукотине чуо се глас Божији упућен светом Јовану, који беше наслоњен на некакав лежај. Јован је диктирао свом ученику Прохору, који је „записивао" Откривење. По властитим речима, Старац је „видео" драматичне сцене и доживео величанство Цркве и тријумф „закланога Јагњета".

Следећег дана био је ћутљив и замишљен. На његовом лицу могло се видети чудновато гануће. Повремено, очи би му се напуниле сузама.

Прошле су читаве године, а честити Старац би се увек са великим ганућем присећао тог догађаја. Касније је сâм говорио:

„Доживео сам тренутке и догађаје силног узбуђења; али као што је овај – никад. Било је то најснажније осећање које сам икада доживео".

Ништа мање значајан био је и следећи случај који описује сâм отац Порфирије. Осамнаестог јуна 1986. године, у пратњи неких од његове духовне деце, Старац је посетио историјски манастир Пророка Илије у Амфиси. Посетиоце је примио духовник и свештенослужитељ свете обитељи отац Синесије. Док је овај уважени старац слушао оца Порфирија како говори, од узбуђења је стално плакао.

Једног тренутка старац Порфирије, који се налазио насред храма, поче да плаче. „Бог ми је Својом благодаћу дозволио да отпутујем у прошлост", рече. „Тако сам се предао прошлости, доспевши у њу. Видео сам да су у овом храму служене величанствене Литургије. Ја видим разне догађаје; зато сам се и вратио уназад. Но, идући даље у прошлост, видео сам једну нарочиту Литургију. Био је то изузетан призор, толико узбудљив. Каква је то само била Литургија! Нисам могао да се одвојим од ње. Увек ме привлачи оно што је силно!

Видим часну Трпезу и око ње свештенике и архијереје који су служили Литургију уз потоке суза. Изгледа да се приближавала некаква велика невоља! Много је Литургијâ, али је само једна уз потоке суза. Ово остави силан утисак на мене, те се вратих назад.

Не знамо ми зашто су они плакали. Као да се Литургија управо завршавала. Изгледало је као да су их ухватили и секли им главе. Чини се да су имали такво осећање.

Где год су прошли и где год су живели свети људи, отворили су своје душе и примили благодат Божију. Благодат Божија је некакав дах, некаква аура која све што је овдашње, чини радосним. Она је као нека врста магнета – све што се на њега наслони, поприма његова својства.

Тако је и са благодаћу Божијом, која је, с времена на време, посећивала светитеље. Они су отварали душу и општили са Господом. Тако је благодат Божија, на неки начин, залила читаву овдашњу област. Но, ако боље размислимо, на исти начин она утиче и на нас који се овде налазимо а да тога нисмо ни свесни. Зато и посећујемо света места, која освећује благодат Божија. Ако одете на места која су тајно посетили људи рђавог духа, уколико сте осетљиви, можда осетите страх. Не онакав страх који подразумевамо у својој вери, него неку бојазан, тескобу, која те тера да побегнеш. Не желиш више тамо да останеш; нешто ти смета, нешто зло...

Овде се дешава супротно. Овде се препорађа човекова душа. Тако је и са иконостасом: оним дивним дуборезним иконостасом пророка Илије. Као да и он сâм представља свете мошти, саздане од божанске благодати. Данас сам уморан и врло узбуђен. Тамо, у цркви, био сам веома ганут и много сам плакао. Но, примећујем једно: кад препричавам нешто што се догодило у мом животу, ја то преживљавам. И осећам радост и одушевљење кад о томе причам. То, међутим, није онаква радост какву сам осећао када се то збивало – него нешто мања."

У овој чудесној приповести, отац Порфирије вероватно описује неку божанску Литургију од историјског значаја која се одиграла почетком Устанка 1821. године у историјском манастиру Пророка Илије. Тамо се беху сабрали клирици и војни заповедници. Међу јерарсима које Старац помиње, вероватно је и Исаија, епископ Салоне, који је благословио борце, њихово оружје и борбену опрему када је требало да пођу у борбу против Турака. Исаија је био члан знамените *Етерије* (грчке националноослободилачке организације), сарадник патријарха Григорија Петог и саборац Атанасија Дијакоса.

На повратку из посете светом манастиру Пророка Илије, у неком тренутку путовања, преподобни Старац им рече да се зауставе. Око њих су се уздизала висока брда. Лево од њих истицао се врх Парнаса, који се губио у облацима. „Ево овде, на овом месту, у овом кланцу *видим* како се одвија крвава битка", рече Старац својој духовној деци. „Ова битка је вероватно била пре 35 или 38 година, у периоду грађанског рата", настави он. „Видео сам душе оних који су се борили једни против других. Обе стране су постале као дивље звери – нису то више биле људске душе. Видео сам људе који се беху претворили у звери."

Старац Порфирије је веома волео манастирска братства, а поготову сестринства, као што смо раније напоменули. Због тога је често предузимао путовања у манастире. Понекад је то бивало сасвим изненада. Благодаћу Божијом Старац би „видео" да у неком манастиру постоји „проблем".

Говорио би тада: „Пођимо у зору у тај и тај манастир, треба да им помогнемо". Тако је често путовао ноћу, доводећи у опасност своје крхко здравље, па чак и свој живот.

Путовања и излети које је предузимао отац Порфирије, већином кад је био млад, махом су имала педагошки циљ. Као духовни отац и саветник, увек је имао педагошки, јасно зацртан циљ: желео је да помаже својој духовној деци и да им пружа подршку. Стога је заједно са њима одлазио на она места где је унапред знао да ће нешто видети или да ће им се пружити прилика да чују неку корисну беседу. Успут их је припремао; говорио им је о личностима које ће сусрести, или о чудесним догађајима који су се одиграли у прошлости, а повезани су са крајем који посећују.

Заједно са неколицином своје духовне деце, уважени Старац је 1984. године предузео поклоничко путовање у свештени манастир Левкон, светог Харалампија, где је дуги низ година обављао службу духовника. Тамо су, после 54 године, срели брачни пар који је Старцу био познат, а о коме им је успут причао. Старац је жену познавао још као девојчицу, која је тада патила од снажних епилептичких криза. Лекари нису били у стању да јој пруже никакву помоћ. Једног дана Старац се усрдно помоли пред иконом светог Харалампија, прочита јој молитву, и девојчица се излечи од епилепсије.

Њеног мужа Старац је такође упознао још као младића, док је као духовник исповедао у манастиру од јутра до касно увече. Кад би завршио исповедање, узимао би своје једино ћебе и одлазио

да спава у оближњу јаругу. Тамо је спавао склупчан „попут змије", како је сâм говорио, односно као „мали скитница". Једног дана тај младић, који је био пастир, украде Старцу ћебе. Било је три сата по поноћи кад Старац пође да спава, и не нађе своје ћебе; он потрчи у мркли мрак, пође у тор онога пастира и пробуди га. Пренераженн, али и престрашен чињеницом да га је Старац пронашао, и то усред мркле ноћи, пастир му врати ћебе, те на коленима и кроз плач затражи опроштај. То је био остарели брачни пар који сретоше у манастиру.

Истог дана преподобни Старац исприча још један догађај који се беше догодио неколико година раније. Наиме, кад је био млађи, често је путовао аутостопом. Једног дана он заустави неки камион који је из Ватије ишао ка Кими – на приобалном путу. Уз помоћ својих благодатних дарова, Старац схвати да је возач био кријумчар уметничког блага – тражио је, проналазио археолошка блага и продавао их. Једног трена, док су путовали, Старац својим даром „угледа" на десној страни пута, на једном брежуљку, дубоко под једним жбуном – који он сада показа својој духовној деци – закопану прастару античку амфору. Он предложи свом возачу да заустави камион и да копа на том месту. Заиста, показа се веома вредна стара амфора, нетакнута временом, коју су, по речима преподобног Старца, тамо били закопали неки гусари пре више стотина година. Нашавши се пред тим призором, возач остаде запањен. Но, ганут овим чудесним догађајем, он стане преклињати Старца да му опрости због дотадашњег живота.

Отада је овај возач постао нераздвојан пријатељ и верно духовно чедо Старца, који га је на тако потресан начин поучио и духовно пробудио.

Путујући ка Милосу лета 1964. године, у разговору са једним сапутником старац Порфирије спомиње и свој благодатни дар. Од изузетног значаја је дијалог који се одвија на бродској палуби док се брод приближава луци. Читав разговор забележен је на магнетофонској траци, тако да можемо уочити особеност Старчевог приповедачког стила.

„Попео сам се на палубу и посматрао. Било је јутро, тек што је свануло. Уто се појави и један господин.

– Куда путујеш? – упитах га.

– На Милос – одговори ми.

– Први пут идеш?

– Не, са острва сам.

– Има ли воде на острву? – упитах га. – Има ли која чесма?

– Не. Нема воде на острву – одговори он.

Показах му једно место и рекох:

– Тамо горе, где је оно црвенкасто грање на брду, шта има?

Он поскочи:

– Гле, молим те! Заиста, горе на брду где показујеш, постоји чесма.

– Зашто си ми онда рекао да нема чесми?

– Јеси ли ти са Милоса? – упита ме он. – Како знаш све то?

– Не. Нисам са Милоса; први пут долазим на ово острво. Па ипак, рекох, на оном брежуљку видим некадашње људе како се крећу.

Он ми рече запањено:

– Ти их видиш, а ја не?

– Познајеш ли онај брег? – упитах га.

– Познајем – одговори.

– Дакле, на том брегу – рекох му – археолози су пронашли старо насеље; веома старо, из најранијег доба.

Мој саговорник, који је био официр ватрогасне службе са Милоса, остаде без речи.

Тада се приближи један постарији господин. Био је то професор Филипидис[9], који је седео у близини, и све до овог часа ћутке слушао наш разговор.

Пришавши близу, професор упита мог саговорника:

– Шта ти то каже Старац?

– Каже – одговори он – да није са Милоса. Али, како видим, познаје острво боље и од мене, који сам оданде. Не иде ми у главу какав је то чудан Старац. Тада ми се Филипидис још више приближи, поведе ме и ми седосмо на једну клупу на палуби. Кад остадосмо сами, упита ме:

– Никада ниси долазио на Милос?

– Не; први пут сада долазим.

– Можда ме познајеш? – упита ме даље Филипидис. – Ја сам професор на Универзитету.

---

[9] Дошавши до ове тачке у Старчевом приповедању, ваља нам напоменути да је покојни универзитетски професор Леонида Филипидис (1898-1973) био истраживач религије од међународног угледа и главни уредник црквених часописа *Пантенос* и *Еклисиастикос фарос* (Црквени светионик), који је током низа година верно служио Православној Цркви.

– А познајеш ли ти мене? – упитах и ја њега.

– Не познајем те; видим, међутим, да си подвижник.

– По чему си то схватио?

– А по чему си ти знао да се тамо налази античко насеље?

– Шта! – рекох. – Зар и тебе просветљује благодат Божија?

– Ма, какви! Нема код мене просветљења благодаћу Божијом. Но, схватио сам да то што си рекао, може рећи само један подвижник.

Затим настави:

– Да си подвижник, то сам схватио на основу своје науке.

– Ама шта може да зна твоја наука? – упитах.

– Да то што ти говориш – рече он – може говорити само неки подвижник. Не може, наиме, било ко говорити о ‚најстаријем добу'.

– Заиста је у питању благодат Божија – рекох."

Отада су отац Порфирије и професор Филипидис повезани чврстом духовном везом. Леонида Филипидис је, наиме, постао Старчево духовно чедо; своје животне тајне поверавао је овом духовном Оцу. Једном приликом је чак позвао старца Порфирија на своје предавање на Богословском факултету. Старац је бојажљиво заузео место у последњем реду. Професор га је приметио, и са великим узбуђењем га представио својим студентима.

Као што смо већ рекли, светитељи доживљавају натприродна стања, при којима се укидају природне границе. Као што смо видели, и старац Порфирије је доживљавао таква стања, када нестају временске и просторне ограничености. Догађаје из прошлости или из будућности Старац је обично доживљавао као садашњост, односно заједничарио је у божанској вечности. Прича која следи, потврђује управо тај благодатни дар.

На Евији, 26. септембра 1987. године, Старац је испричао следеће:

„Док сам службовао у параклису Атинске поликлинике, у подне бих ручавао у једном ресторану у близини Омоније. Једног дана ресторан је био препун гостију. И тако, пошто не беше ниједног слободног стола, конобар ме поведе до стола за којим је седела једна девојка. Чекајући да јело буде сервирано, нас двоје почнемо да разговарамо и да се упознајемо. Упитах је:

– Каквим се послом бавиш, чедо моје?

– Ја сам археолог – одговори она.

У међувремену донесоше нам јело, и ми почнемо јести. Ја се прекрстим – рече Старац са осмехом. Једно време смо ћутке јели, а ја велим:

– Бре, дете, шта сад да ти кажем...

– Шта је било, Старче? – упита она.

– Мало поизнад оног места где радиш, видим једног старца попут пророка Исаије. Врло је стар, висок, са дугом брадом; и видим како га други воде.

Тога тренутка, примети Старац смејући се, она оста запањена. „Шта јој је", помислих, „зашто ли се толико узбудила?"

– Какав си ти то човек? – рећи ће она. – Од првог тренутка кад си дошао овамо и сео за наш сто, осетила сам неку снагу у себи.

– Ко сам и шта сам ја, питаш, дете моје? Ја сам нико и ништа, чедо моје – одговорих. А онда ја њој узвратих питањем:

– Шта ти је, зашто си узбуђена?

– .....

– А! Сада ћу ти рећи нешто и о твом послу – наставих. – Пронашли сте некакав гроб препун златника. Све је у њему изломљено и истрошено...

– Да – вели она – управо је тако како кажеш. Рећи ћу ти, међутим, и нешто друго. Изнад налазишта је кућа неког врача који је заиста био такав како си га описао, попут пророка Исаије – висок, са дугом брадом, али слеп. Онако како си видео, заиста, тако су га и водили. Био је то врач Тиресија!

– Да, то је био Тиресија – рекох."

Питају га његова духовна деца: „Старче, зар сте видели древног врача Тиресију?"

„Да", одговори он, „то је био врач Тиресија у Тиви. Описао сам га онако како сам тог трена видео да га воде."

Дакле, у стању богонадахнутог „лудила", као што сâм старац Порфирије вели у овој причи забележеној на магнетофонској траци, он „види" лица и поново доживљава догађаје као да се сада одвијају – док се ти исти догађаји за нас губе у измаглици тајновите прошлости. Божанском благодаћу Старац је „видео" и описао чувеног тиванског врача Тиресију, сина Евера и нимфе Хариклије, онако како га описује старогрчка митологија, много векова пре Христа, и како га представља познати рељеф: слепог, у пратњи двојице младића.

Деловање Старчевог дара прозорљивости и провиђања обично је имало васпитног и благотворног одјека у душама оних који су га прихватали са простом али жарком вером.

Сви који су долазили к Старцу – прости људи или припадници више класе, неписмени или образовани, па чак и мудри – да би му поверили своје унутарње тегобе, за један тренутак (вероватно најзначајнији) пребивали су у простору присуства Светога Духа и чуда. Но, пошто се чудо супротставља човечанској логици, прве реакције тих људи биле су запрепашћење помешано са дивљењем, а затим снажно гануће, за којим је следило расположење бесконачне благодарности.

Међу многим благодатним даровима који су украшавали личност оца Порфирија, помињемо и дар излечења разних болести. Као духовни отац, Старац је развио веома дубоке духовне везе са својом духовном децом, и тако је имао утицаја на њихова душевна стања и понашања, односно на читаво њихово биће. У неким случајевима је, помогнут благодаћу Божијом, постављао дијагнозу, лечио и исцељивао. Иако је и сâм патио од више истовремених болести, никада се није молио Господу да га излечи. Говорио је: „Стид ме је. Како да од Христа тражим нешто такво?" Тако је стрпљиво, до краја живота, носио тежак крст болести, а бол је дочекивао са благодарношћу. „Овде је трпљење и вера светих" *(Откр. 13,10)*. Том физички слабом телу, међутим, Господ је даровао благодат исцељења разних телесних

слабости, озбиљних болести, али и душевних немира.

По сведочењу многих болесника којима је Старац понекад помагао, али и по сведочењу лекарâ специјалиста, његове духовне деце, који су дуги низ година провели у његовој близини, Старац је, уз помоћ благодати Божије, развио способност одређивања дијагноза болести. Могао је да установи постојање болести које је било тешко уочити помоћу клиничког лекарског искуства, или пак помоћу најсавршенијих савремених средстава медицинске технологије. Постизао је то само упирући поглед у болесни део тела, или додирујући надланицу руке болесника или његове мајке. Помоћу овог првог дијагностичког метода, Старац је често могао да установи присуство рака и да одреди у којој мери се он развио. Указивао је, такође, и на развој доброћудног тумора на јајницима и са великом тачношћу утврђивао ступањ његовог развоја. Другим дијагностичким методом – пипањем надланице – био је у стању да, колико нам је познато, испита читав историјат личности, да истражи њено родословно стабло и да одреди генетско устројство. Понекад је у таквим случајевима откривао поремећаје генетске природе којих болесници нису ни били свесни све до успостављања Старчеве дијагнозе. Старац их је тада хитно упућивао лекарима специјалистима.

У пролеће 1990. године, једна породица – родитељи и деца – посете Старца са намером да приме благослов од њега. Он затражи да мајка прва уђе. Узе је за надланицу и рече: „Кажи ми по реду, и полако, имена своје деце". Она учини тако. Но, кад је поменула име своје малолетне кћери, Старац јаче стегну њену надланицу, мало поћута, а онда запита за девојчицин узраст. Тога тренутка, отац Порфирије беше „уочио" присуство једног поремећаја који медицина тешко може да региструје, а који се још увек није појавио и није угрозио здравље девојчице.

Отада, односно од тренутка кад се та болест показала, специјалистима је било потребно много времена да уз помоћ лабораторијских испитивања дођу до тачне дијагнозе, која се није разликовала од Старчеве. Тако се, као и увек у сличним случајевима, десило да се мукотрпни пут научног истраживања још једанпут сусрео са просветљеним дијагностичким путем благодати, смирења, простог али истовремено толико мудрог и толико величанственог, богонадахнутог „клиничког искуства" преподобног старца Порфирија.

Угледни грчки лекари уважавали су и поштовали његову богопросветљену „дијагностику". Она је често функционисала као избављење и утицала да се изађе из многих безизлазних ситуација. Захваљујући његовом благодатном дару, старцу Порфирију је полазило за руком да предухитри болна стања, медицинске грешке или пропусте. Он је обично предлагао одговарајућу и правилну терапију.

Нарочито саосећање Старац је показивао према болесницима које је мучио рак у разним облицима. Болесне од рака дуго лечене хемијском терапијом, потпуно је исцељивао. И друге тешко

излечиве болести ишчезавале су под додиром његове благословене руке.

Како смо већ поменули, преподобни Старац се са нарочитом љубављу и молитвеним расположењем односио према болесницима од рака. Пажљиво би испитивао њихова стања, покушавао да успостави ваљану дијагнозу, и начелно изучавао ову страшну болест нашег времена. И сâм је био начет раком. У њему се зачела ова болест. Па ипак, како је сâм говорио, успео је да страшну болест успава током читавих деценија користећи као једини лек непрекидну молитву и изучавање Светога Писма.

У разговору са једним универзитетским професором у болници Сингру, о питањима рака и AIDS-a, отац Порфирије је изнео значајне ставове којих се и касније сећао и понављао: „И ја сам изучавао рак, и запазио сам доста појединости. Рак се махом јавља код ојађених душа, код немирних људи – напаћених разним догађајима и притиснутих бригама. Кад оболиш, па ти кажу да је у питању рак, потпуно се предај љубави Божијој. Умири се, буди спокојан, љуби свет, љуби све. Претвори се сав у љубав, у благодарење Богу. Нека твоја душа буде света. Када ти душа постане света, када се прикучи Богу и постане мир, тада ће се читав склоп организма умирити и тада ће рак, ако не буде излечен, макар остати тамо где је...

Рекли су ти да имаш AIDS – па, ако и тако кажу, треба да будеш радостан. Да не мислиш: имам ову болест, према томе – умрећу. Ништа од тога. Изучавај Свето Писмо. Видећеш да не постоји смрт, и да онај који верује речима Божијим, никада не умире.

Ја не узимам лекове. Покушавам да се излечим својом молитвом, предавањем себе Богу. Знаш колико сам некада био снажан? Могао си ме оперисати без наркозе, уз благодат Божију. Сад сам све то изгубио. Заиста, све што сад имам, представља искушење".

Старац је поседовао и дар разумевања различитих језика. Како нам је познато, име преподобног Старца, као и глас о његовом подвижничком животу, пронело се по читавој васељени. Стога су га посећивали многи, из разних држава – Грци, а понекад и припадници других народа – како би потражили његов савет у вези са великим проблемима који су их мучили. Тим својим општењем са личношћу оца Порфирија, постајали су заједничари тајне присуства Светога Духа кроз деловање његових благодатних дарова.

Могао би неко, можда, питати: у случајевима кад су посетиоци били друге народности, како се остваривао дијалог између њих и старца Порфирија? Уважени Старац, наиме, није познавао ниједан страни језик. Па ипак, као што ћемо видети, у тим случајевима разговор је бивао срдачан, а споразумевање је било веома дубоко и суштинско.

Једном приликом Старца посети неки ирски званичник са преводиоцем да би затражио савет у вези са проблемом који га је заокупљао. Отац Порфирије, међутим, није желео да преводилац чује разговор. Зато му рече: „Шта ће нам он?" Преводилац на то узврати: „Па добро, Старче, како ћете се споразумети?" Старац понови: „Ти слободно изађи; ми ћемо већ наћи начин да се спора-

зумемо". Тада се преводилац повуче, и двојица саговорника остадоше сами у келији. После двадесетак минута Ирац изађе. Преводилац га упита: „Како сте се споразумели?" Ирац одговори: „Није било никакве тешкоће. Старац савршено познаје ирски".

СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ – ДУХОВНИ ОТАЦ И ПЕДАГОГ

„Увек се молим да моја духовна деца заволе Бога, Који је све, да нас Он удостоји да уђемо у Његову несаздану земаљску Цркву. Јер, одавде треба да кренемо."

Јеромонах Порфирије
(из његовог духовног завештања)

Кад се први пут нађеш пред старцем Порфиријем, који седи на кревету у својој малој келији, имаш утисак да живиш у неком другом свету. Духом се селиш у прадавна времена старозаветних пророка; налазиш се у атмосфери мира и спокоја. На ум ти долазе догађаји и призори описани у житију светог Антонија. Пред собом би видео лик једног библијског старца, једног мудраца по искуству, благословеног даром „духовног очинства".

Старац Порфирије је био истински духовни Отац, који је достигао до висина духовности – због тога је и могао да делује као педагог и саветник. Педагогија коју је примењивао, утемељена на деловању духовног очинства, јесте педагогија Отаца

Цркве, која је до данашњих дана сачувана кроз исихастичко и филокалијско црквено Предање.

Честити Старац је заиста представљао образац духовног Оца и педагога. Његов педагошки рад је био последица благодатног дара Светога Духа. Због тога је и био тајанствен, и није потицао из „човечанске науке", него је био вођен силом „мудрости унутарњег учитеља".

Таквом мистичном педагогијом Старац је поучавао, водио, саветовао духовну децу, младе, а пре свега родитеље. Поучавао је не само речју, него и ћутањем; много пута само својим присуством. Није прибегавао апстрактним моралним начелима; махом је поучавао у оквирима неког дубоког међуличносног односа.

Као што смо рекли, честити Старац је још од своје ране младости, благодаћу Божјом, у свести људи био познат као духовни Отац са даром расуђивања. Отуда је био у стању да им помогне на разне начине и користећи се разним средствима. Пажљиво, стрпљиво и саосећајно је слушао о њиховим проблемима. Био је пријемчив за њихове патње. На разноврсна питања одговарао је уз доброту и благонаклоност. Душевно је тешио, подстицао и подржавао малодушне. Није му сметало узнемиравајуће присуство, индискретност и нападност поједине духовне деце. Језик којим је говорио, није био површни језик општења – био је непосредан и суштински поучан језик најдубљег општења душа.

Преподобни Старац је био чедан, а самим тим је поседовао „душу која види" (Евагрије), која

га је водила ка истинском самопознању. Истовремено, међутим, давала му је могућност да сагледа и да разуме помисли другога – онога који је био његово духовно чедо и који му је прибегао тражећи савет и поуку. Тако, „видећи и прозирући оно што је у срцу" (Климент Александријски, *Педагог*, 9,3), Старац је читао душу као што би читао књигу.

Док посматра свог саговорника, чинило се да његов поглед продире у дубину његове душе, да досеже до најскривенијих кутака његовог бића, и да пред њим ништа не може остати скривено. Саговорник је, ипак, том приликом осећао нарочито усхићење, унутарњи мир и неописиву радост.

Но, оно што је привлачило саговорника није била Старчева поучна и утешна реч, него „богољубиво" држање и сладост његовог присуства, који су очаравали. Пошто је, дакле, отац Порфирије првенствено био човек љубави, био је преиспуњен божанском љубављу, којом је зрачио на све око себе. Саговорник је могао да осети њено зрачење – постајао је прималац безграничне божанске љубави. Тада као да није постојао околни свет, као да нису постојали други људи. Тог тренутка – какав човечанска свест до тада није познавала – као да је престао живот и време, као да је нестало сећање на патњу и смрт. Старчев саговорник је овде и сада доживљавао јединственост тог духовног сусрета. Као да је, на неки начин, постајао искључиви поседник љубави коју је „његов Отац" показивао према његовој личности.

Унутар такве атмосфере, часни Старац је успостављао дијагнозу, исцељивао и утешавао. Обично је полазио од конкретног проблема који је заокупљао његовог саговорника, односно од видљивог узрока проблема. Ишао је, међутим, и даље, и доспевао до основног полазишта, то јест до узрока одређеног понашања.

Својом способношћу постављања дијагнозе, Старац је успевао да расветли истинску подлогу својеобразног понашања, или неког греха. Настојао је да установи да ли је његово духовно дете вољно да се покаје, да открије динамику његовог подсвесног психичког света, да је изнесе на светлост и, коначно, да сагледа патологију његовог личног или породичног живота.

После првог приступа одређеном проблему, увек подстицан унутарњим божанским надахнућем Светога Духа, Који је *говорио из њега (Мат. 10,20)*, старац Порфирије је истраживао читаво животно поље свог саговорника. Тада би често говорио о сасвим личним питањима „свог духовног чеда" и откривао скривене стране или чак непознате појединости његовог живота. То је било довољно! Од тог тренутка па надаље, духовно дете му се у потпуности предавало. Дословно и безгранично се предавало свом духовном Оцу! Његова душа је остајала откључана.

То отварање душа било је последица Старчеве непрекидне молитве. Отварање би пригрлило молитву, а молитва је олакшавала отварање. Тако су се душе стално претварале у жедну земљу, спремну да у своје крило прими семе и да донесе плода.

Тада је Старац изабирао онај метод саветовања и вођења који је одговарао потребама конкретне личности.

У свом пастирском деловању Старац је примењивао начело „индивидуалног односа" – сваког човека је посматрао као апсолутну вредност, као јединствену и непоновљиву личност. Разумевао је и поштовао посебност карактера сваког појединца, као и његову личну слободу. Тако је овај божанствени педагог посматрао сваки проблем одвојено, у складу са његовом посебношћу. Никада два човека није саветовао на истоветан начин. Био је у стању да десеторици људи који су од њега тражили савет по истом питању, пружи десет различитих одговора.

Свога ближњега, отац Порфирије је прихватао онаквог какав је – са његовим слабостима и са особеношћу његовог понашања. Никада није настојао да га смести у калупе. Није га занимао спољашњи изглед људи, и то нарочито младих, и није реаговао одбојно или негативно на њихову спољашњу ексцентричност или изазовност. Посматрао је најдубље слојеве њихове душе, односно полазишта и узроке њиховог понашања, јер је знао да ће човекова спољашњост бити доведена у ред онда када буде доведена у ред и његова унутрашњост.

У својим поукама Старац је увек избегавао крајности и претеривања јер, како је сâм веровао, оне не доприносе духовном напретку и емотивном сазревању младог човека. Напротив, прибегавао је умерености, бескрајној љубави, непосредности и

ћутању, који човекову душу доводе „до излечења и до целомудрености".

Један пар благочестивих родитеља, отац инжењер и мајка педагог, посети Старца да би се са њим посаветовали о свом детету, које је пролазило кроз кризни период пубертета.

– Старче – рекоше му – дечко је већ порастао. Имамо страховите проблеме. Остаје до касно ноћу... не слуша нас... својевољан је и креће се у рђавом друштву.

Мудри духовник им на то одговори:

– У овом периоду боље је да ћутите. Прикријте своје „благочешће". Немојте га изазивати. Овог трена ви сте „добро одевени", на своме месту, док је он „пропалица", „одрпанац". Тај ваш „честити" изглед га одбија и изазива.

Преподобни Старац је веровао да је најзначајнија подршка и помоћ коју можеш пружити другом човеку садржана у следећем: да га саслушаш кад хоће да ти говори о својим потребама, кад жели да искаже своју муку, кад пожели да се са њим дружиш како не би осећао пагубну усамљеност и друштвену одбаченост, која сатире личност. Брижан очински загрљај преподобног Старца био је увек отворен за сваког пашеника, за свакога ко је душевно исцрпљен, ко је био у опасности да пропадне. Тако су духовни отац и његово чедо представљали јединство бића, јединство срца која су куцала у истом ритму, која су заједно боловала и болују, која заједно пате и очекују бољитак.

Но, старац Порфирије није био саветник и педагог само појединачних младих људи – био је,

истовремено, духовник и путеводитељ ширих народних група. Путовао је и посећивао најзабаченија сеоца када је, уз помоћ благодати Божије, знао да њихови житељи имају потребу за откривењем и виђењем присуства Божијег у њиховом животу. Тако је, на свој нарочити начин, својом животном педагогијом разбуђивао душе простих људи у сеоским срединама, које су сиромашне духовним искуством. Својим речима, а пре свега уз помоћ својих благодатних дарова, чинио их је заједничарима тајни божанске благодати; откривао је Бога у њиховим скромним, сиротињским животима.

Јуна 1986. године, у поучном разговору забележеном на магнетофонској траци, старац Порфирије – уз живост описâ која га је одликовала – описује одређене мисионарске случајеве и потресне догађаје који су се дешавали четрдесетак година раније.

„Једног јутра", прича он, „пођем у своју цркву. Но, она беше закључана – црквењак још не беше откључао. У близини се налазила продавница млека, те ја пођем тамо и седнем да сачекам да се црквењак појави. У то доба дана продавница млека је била празна. Ја седнем за исти сто са продавцем, који се звао Атанасије Брациос. Једног трена, у радњу уђе неки купац и затражи млека. У часу док га је Атанасије послуживао млеком, мени се учини да је он врло забринут. Кад се вратио за сто, рекох му:

– Атанасије, видим да си врло забринут.

– Заиста сам врло забринут – рече ми он. – Жена ми је болесна.

– Твоја жена – рекох му – има камен у десном бубрегу, и читаву ноћ то ју је нагонило на мокрење. Устајала је, падала, опет устајала. Од силног бола није могла ни да лежи ни да стоји.

– Стварно је тако било – рече он. – Опрости ми. Ја нисам веровао у те ствари. Врло сам рационалан. Но, дивим се овоме што си ми сад рекао. Дивим се благодати Божијој! Једног дана из неког села дођу овамо три Албанца; чекали су овде да ти дођеш у цркву како би те видели, јер су хтели да те поведу у своје село да им покажеш где да пронађу воду. Било ми је смешно што су тамо дреждали читав дан чекајући и испитујући црквењака да ли си дошао. Ја сам им говорио: ‚Бре, глупи Албанци, чекате да вам поп пронађе воду?' Сада те, Старче, и ја молим: пођи у моје село, јер ни ми немамо воду. Можеш ли да дођеш? Наградићемо те.

– Не треба ми новац, Атанасије – рекох му. – Но, тешко да могу доћи. Имам своју цркву; народ ме тражи и не могу да изостајем.

– Повешћемо те тамо, и вратићемо те.

– Не могу – рекох му. И он ме остави на миру.

После три дана дође председник села и вели ми:

– Оче, сазнао сам од Атанасија шта се збило. У грдној смо невољи, и учинићеш велико добро селу ако дођеш да нам покажеш где да пронађемо воду.

Ја му одговорих:

– Ево! На доњој страни села има једна чесма.

– Да – рече он – тако је. Али, много се спуштамо да бисмо узели воде, а жене се умарају носећи посуде све до села.

Поведоше ме, дакле, у своје село да им пронађем воду. Прођосмо сва села Фокиде и стигосмо у Маландринос, у општини Лидорики.

– Ево - рекоше ми – то је наше село.

– Видите ли ону белу кућу? – упитах. – Е, изнад ње пролази вода. Но, пазите, децо моја. Нећу да ико сазна за ово. Није добро, кажем вам. Нико не треба да сазна да сам ја долазио због воде. То ми је врло важно. Не желим да то ико сазна.

Када дођосмо у село, пођемо свештениковој кући. Атанасије Брациос пође и пронађе једног господина. Не сећам се како се звао, али знам да је био ватрогасац. Доведу га преда ме и кажу: ‚Он ће те повести тамо горе, где смо ти показали'. Пођох са њим горе и поставих камење на месту где беше вода.

У повратку, он је ишао напред, а ја за њим. Терен је био врло нераван. Једног трена он ми се обрати:

– Оче, Атанасије ми је рекао да ти знаш доста о болестима.

Ја одговорих:

– Не знам ја ништа. Сад сам уморан.

Тако му одговорих. Он је ћутке корачао испред мене. Ја се крадом прекрстим и погледам га – на десној страни груди имао је израслину. Зауставих га и рекох:

– Видим да овде имаш некакву болест.

Његово лице се озари.

– Шта видиш? – упита.

– Шта да ти кажем, чедо моје. Видим чудо.

– Какво чудо? – пита ме он.

– Годинама си имао израслину. Но, спроведена је терапија, и рана се сасвим затворила. Могу ти рећи да ти је десно плућно крило јаче од левог.

– Како то? – упита он.

– Тамо где је била болест – рекох – накупио се некакав кречњак који је покрио болест.

Мој сапутник се веома обрадује, па упита:

– Је ли стварно излечена?

– Излечена је. Сад ти је десно плућно крило боље од оног другог.

– Да те пољубим, Старче – рече он – јер већ дуго ме мучи помисао да сам јектичав.

– Сада си излечен – рекох му. – Зар не схваташ?

– Схватам – вели он – али помисао је и даље у мени.

Кад смо се вратили, већ беше сумрак. Путовали смо читав дан.

Какав је то био пут: ни асфалта, ни ичега! Само крш и баре. По повратку, пођемо у кућу сеоског свештеника. Он ме поздрави и рече:

– Оче Порфирије, Бог те је довео у наше село. Нико од сељана не ступа у цркву. Ја сам самцит служим вечерње, јутрење и свету Литургију. Потпуно сам усамљен. Нигде никога ни за празнике. Тек кад неко умре и кад служим парастос, онда се сви окупе. Но, сад се збило нешто необично: сеоски учитељ је у кафани говорио о теби. Атанасије му је рекао ко си, и како си, не познавајући овај крај, открио „шумећу воду".

Недуго затим, народ преплави свештениково двориште и сеоски трг, дижући велику галаму. Свештеник ме упита:

– Шта ћемо сад, Старче?

– Кажи им – рекох – да се разиђу јер сам уморан, и да ћу доћи неки други дан.

Увече сам обедовао код свештеника. Имао је петоро-шесторо деце, па ме упита:

– Како ти се чине моја деца?

Ја погледах децу па, показавши на једно, упитах:

– Уме ли ово дете да говори?

– Не знам – вели он. – Шта ти мислиш?

– Не уме – одговорих.

Кад завршисмо са обедом, свештеник ме поведе устрану, па ме пита:

– Благословени Старче, шта видиш у вези са овим дететом?

– Оно је – рекох ја – оболело још у материци.

И испричам му читав развој догађаја. На то ће свештеник:

– Обишао сам, заиста, све лекаре, а оно ипак не говори. Но, и они су ми рекли исто – да је оболело још док је било у мајчином стомаку.

Рано ујутро, још се не беше ни разданило, чујемо да се много народа окупило на тргу. Свештеник ће узнемирено:

– Шта ћемо сад, оче?

– Зашто?

– Дошло је народа и из Амигдалије.

– Шта је то Амигдалија? – упитах га.

– То је село – вели он – на оном другом брду.

Ја изађем на врата; свет је био узбуђен. Био је то диван призор! Како сам се појавио на вратима, тако су сви дигли руке. Схватате? Сви су викали. Тада дође и ватрогасац – звао се Коста, сетио сам се – и рече:

– Е, оче, каквих све само ствари можеш тамо да откријеш!

Почесмо се спуштати стрмим путем. Са нама је била и његова жена. Једног трена он ми рече:

– Реци јој нешто, Старче.

– Уморан сам – одговорих – ништа не могу да кажем.

Тако ми се више нису обраћали. Ја сам, међутим, „истраживао" и „видео" његову жену, при чему они о томе ништа нису знали. Нешто ниже, људи су брали грожђе. Коста ме упита:

– Да пођем да ти донесем грожђа?

– Пођи – рекох.

Када се он удаљио, ја кажем његовој жени:

– Прији да ти кажем нешто. Ти си веома забринута жена и имаш једну конкретну фобију. У свој ум смешташ само рђаве ствари. А пре свега, имаш фикс-идеју да ће ти кућа изгорети.

– Да – рече она. – Мучи ме та идеја. Кад се враћам кући, увек издалека гледам да случајно није обавијена димом.

Укратко, ја је посаветовах и поучих у вези с тим. Мало-помало, спустимо се у долину. Како дођосмо у Ханију, угледасмо три кућице, а око њих много света. Упитах Косту:

– Шта је сад ово?

– У току ноћи – рече он – сва села су сазнала да ћеш проћи овуда, па су се сељани окупили овде да те виде.

Шта сад да радим, помислих. Чим се приближисмо, навалише сви на мене. Један међу њима рече: ‚Хоћу да се исповедим'. Велим у себи: да пођемо мало даље, у један млин, да их исповедим једног по једног? Ипак, рекох:

– Не могу; доћи ћу други пут.

Док смо чекали да наиђе аутобус из Лидорикија, неко ме повуче за расу и рече:

– Оче!

– Не могу – рекох. – Чекам аутобус.

Он повика неком другом:

– Задржите га! Не дајте да Старац оде! Дођи – повуче ме опет – немам воде. Хоћу да ми покажеш где има воде. Те ја пођох.

– Ено тамо – рекох.

– Пођимо заједно – вели он. Па ме поведе тамо.

– Овде има воде – рекох ја – показавши на једно место.

Они стадоше копати, и пронађоше много воде, а то место назваше „Старчев бунар". Данас се, можда, на том месту налази село.

У међувремену стиже аутобус из Лидорикија, те уђосмо унутра. Глас се беше пронео: овај калуђер проналази воду. Кондуктер поче да ме изиграва. Шта ми је током целог пута говорио, не да се описати... Непрекидно ме је исмевао:

– А! Има ли овде воде? Дај, реци нам.

Ја сам се у себи молио. Нисам се нимало узнемирио. Он, међутим, није престајао са погрдама...

– Бре, калуђеру – говорио ми је – шта овде видиш?

Путници су се смејали. Нису, наравно, знали шта се збивало у селу... зато су се и смејали. Кад би само знали да су други плакали и указивали ми толико поштовање! Но, нису знали, и непрестано су се смејали. Кондуктер није престајао са задиркивањем.

А путници су се смејали. Он ми се обраћао отприлике овако, ваљда презриво:

– Ej, калуђеру, шта сада видиш овде? Има ли тамо доле воде? Видиш ли је?

Ја нисам одговарао. И тако, стигнемо до Свете Јефимије. Аутобус се заустави код неке кафане како би људи пили воде. Кад је требало да кренемо, кондуктер ми приђе и каже:

– Калуђеру, идемо. Шта тражиш? Воду?

– Дођи овамо да ти нешто кажем – рекох му. – Хоћеш ли ме саслушати?

– Да. Саслушаћу те – одгововорио он.

Ја уперих прст у доњи део његовог тела, па рекох:

– Јеси ли оздравио од болести коју си овде имао?

Он врло поцрвени, па каже:

– Шта видиш, декице? И опрости ми, добри мој Старче, за оно малочас!

Па настави:

– Имао сам сифилис, и лекар ми је рекао да ће сад проћи. Шта ти велиш? – упита.

– Не знам да ли је прошло – рекох му.

– Па ипак, сад не осећам ништа. Само што имам страх од болести.

Остави ме, па потрча и позва возача, те и он приђе.

– Бре, овај је светитељ – рече му – а ја сам га изругивао читавим путем. Сад ми је јако жао због тога. Замисли, рекао ми је од чега патим.

Возач ме замоли:

– Дај, кажи нешто и мени.

– Не могу – рекох му – не треба да Вам кажем.

Упиташе ме где живим, те им ја рекох, и једнога дана су дошли к мени и ја сам им рекао све што су желели да знају.

У сваком случају, нагледао сам се, што се каже, дрхтавица и страхова код људи... Како да вам кажем? Кажеш човеку неку реч о његовој бољци, споменеш му његово унутрашње стање, кажеш му: ‚Са тобом се збива то и то' – а њега хвата дрхтавица.

Таквих догађаја попут ових које сам малочас испричао, било је веома много у мом животу. Читав мој живот је испуњен њима. Толико их је, међутим, да не могу ни да их се сетим. А ово сам вам причао да бисмо прославили Бога."

Од свих видова човековог живота, старац Порфирије је највише волео изграђивање породичних односа. Веровао је да се срж човекове личности пројављује – исправно или погрешно – кроз породичну заједницу. Због тога се нарочито предано

читавог живота бавио пастирском делатношћу и поучавањем о породичном животу.

Занимао се, углавном, за унутарпородичне и најдубље личне супружничке односе. Веровао је у нарочиту улогу „љубавног дијалога" између супружника, у нежност односа, у изражавање супружничке осећајности.

Са особитом пажњом односио се према случајевима „поремећене" младежи, како је сâм говорио. Била је то младеж са разним психолошким проблемима насталим због породичне атмосфере узбуркане агресивним односима. Говорио је о „поремећеној деци" „поремећених родитеља". Говорио је чак да разни проблеми младих људи потичу још из пренаталног периода – кад се мајка није старала о томе да живи спокојно, у духовном миру и молитви. Обично је говорио: својим душевним доживљајима, мајка почиње да васпитава дете још док је у њеном стомаку.

У случајевима кад су се код младих људи јављали проблеми – органског или психолошког порекла – отац Порфирије је покушавао, уз помоћ бескрајне љубави која га је одликовала, да се нађе уз породицу. Обично је полазио од утврђивања дијагнозе проблема. Случај који ћу вам описати, помоћи ће нам, мислим, да схватимо Старчево занимање за таква стања и његово настојање да им се супротстави.

Године 1988. на Богословском факултету био је студент Јоргос Р. из Месолонгија. Показивао је некакву несигурност при ходу. Тако се манифестовала болест од које је боловао – мишићна

дистрофија. То је прогресивна болест мишићног система, махом наследног порекла, која постепено води ка пропасти мишићног ткива. Тачан узрок болести још увек није познат. Јоргосово стање се споро али неизбежно погоршавало, и он ускоро заврши у инвалидским колицима. Недуго затим, његов отац оболи од рака на мозгу, те ускоро умре. Тако се сви проблеми породице, којих је било врло много, ненадано сручише на Јоргосову мајку Ирину. У кући је било још једно дете, Нектарије – и оно у колицима због исте болести. Кад смо, међутим, посетили ту породицу, осећај који је обузимао душу био је мир. Спокојна атмосфера, лица светитеља на зидовима, стрпљив људски осмех – све је одисало присуством Светога Духа. Та благословена породица се заиста налазила у загрљају Божијем!

Отац Порфирије је познавао ову породицу и нарочито је волео госпођу Ирину и њену децу. Саосећао је са њима и на сваки начин покушавао да ублажи њихову муку. Ноћу, између два и три сата, односно у тренуцима неиздрживе усамљености, кад бол сатире човеково биће, кад је госпођа Ирина осећала да је издаје стрпљење, зазвонио би спасоносни телефон: бивао је то старац Порфирије. У тим тренуцима очаја, како нам прича госпођа Ирина, кроз умирујуће речи преподобног Старца, осећала је утешно присуство Светога Духа. Старац је добро познавао стање породице. Кад га је госпођа Ирина први пут посетила, он јој је говорио о болести њене деце и поставио дијагнозу њених узрока. На познат дијагностички начин, који смо

већ описали, односно додирујући надланицу руке, рекао је: „У периоду твоје трудноће, у породици је владала напетост. Тада се у твом организму појавила нарочита осетљивост; нешто се променило на ембриону".

Кад су посетили специјалисте у Швајцарској, они су говорили о „измени" ембриона.

Питање исправног васпитања и подизања деце у породици представљало је средиште поучавања старца Порфирија. Кад би га родитељи упитали:

– Шта да радимо, Старче, са својим дететом? Препуно је несигурности и страхова.

Он би одговарао:

– Ви сносите потпуну одговорност за то. Својим рђавим међусобним односима, док је дете још било у стомаку, створили сте му све душевне трауме и психолошке проблеме које оно носи у свом животу.

Још је говорио:

– Ваша деца никада не треба да вас виде како се свађате, или како једно на друго подижете глас...

И завршавао је:

– Светост родитеља спасава њихову децу. Постоји један начин да немамо проблема са својом децом – то је светост нашег живота. Постаните свети, и нећете имати никаквих проблема са својом децом... Наравно да се то врло лако постиже: стицањем божанске благодати. Па како стичемо божанску благодат? Смирењем и молитвом. Но,

наша молитва треба да буде снажна и жива. Кад се молимо са вером и стрпљењем, то увек даје резулатата.

Кад је овај мудри педагог имао на уму педагошке методе и средства којима родитељи треба да прибегавају у подизању своје деце, говорио је:

– Не вршите притисак на своју децу. Слабости деце махом потичу од родитеља који децу притискају – свакако из љубави – али из човечанске љубави...

– Оно што имате да кажете својој деци, реците у молитви. Деца не слушају ушима; само када дође божанска благодат, која их просветљује, тада слушају оно што имамо да им кажемо. Кад хоћете нешто да кажете својој деци, кажите то Пресветој Богородици, и она ће притећи. Та ваша молитва ће бити животворни дах, духовна рука која милује, грли и привлачи властиту децу.

Преподобни старац Порфирије је веровао да молитва има нарочит значај за човеков духовни живот, и саветовао је своју духовну децу како да се моле:

– Моли се једноставно и смирено, са простом вером, не очекујући да ти Бог одговори. Не очекуј да видиш руку Божију, или Његово Лице, или Његово просвећење. Ништа од тога! Веруј! Јер, молећи се, ти причаш са Богом, заиста причаш са Богом.

Честити Старац, међутим, није био само учитељ Јеванђеља, педагог младих људи и благодаћу Божијом просветљени саветник породица – поврх свега, био је осетљива, истанчана и поетска природа. Волео је јутром да се буди и да посматра како

се сунце помаља на пучини. Често га чујемо да каже:

– Рано јутрос сам изашао да видим Егејско море и да осетим његов мирис...

Исту такву шетњу, у истом том часу, чинила је у Тапсани на Паросу једна друга значајна личност – блажени старац Филотеј Зервакос.

Старац Порфирије је често говорио:

– Христос не жели покрај Себе незграпне људе, него истанчане... Светитељи су поете... Колико ли, заиста, поетичности има у изгледу, у учењу, у делу Господњем на Тиверијадском мору!

– Читајте Псалтир – саветовао је – он „заслађује душу".

– Љубите природу. Пробудите се ујутру рано – подстицао је своју духовну децу – да видите како царско сунце пурпурне боје излази из мора.

Саветовао им је, такође, да седе покрај мора и да размишљају, да се моле, да упијају тајанствене звуке природе, да буду спокојни, да праве излете, да се успињу на брда, да се диве звезданом небу, да се радују ливадама, цвећу, дрвећу, пролећу, зими, снегу...

Веровао је да та осећајност доприноси духовном и душевном сазревању човека, да води у дубљу заједницу са Богом и да чини почетак славословља пред Његовом бескрајном величином.

Читав овај плодотворни васпитни поступак који смо описали, представља чудо неприступно људској логици. Била је то литургија живота, која је спасла и оживела хиљаде младих људи широм планете. У тој области чудâ живео је старац Порфирије. Целокупно његово дело представљало је

скромно посвећивање Богу и ближњему. На свом животном путу Старац се, као личност, у потпуности предао Богу, са безграничним смирењем, послушањем и љубављу. Он је био Старац љубави, који је својим понашањем „изазвао" благодат божију, јер је благодарно доживљавао патњу и кроз своје слабости прослављао Господа. Зато га је Господ удостојио да још у овом животу доживљава последње чудо – да буде учесник у поступку „измене" душа животворним дахом Светога Духа, односно „силом Духа Божијег, којом се достојнима указује Царство Божије (свети Григорије Палама, *Две беседе на часно Преображење Господње*).

НЕ ТРАЖИ ОД ЉУДИ ДЕЛА БОЖИЈА[10]

Кад сам стигао код старца Порфирија, појави се нека монахиња и стаде ми говорити:

– Чујте, оче, морате ме разумети: Старац је болестан и никога не може да прими. Ући ћете само на часак, узети од њега благослов и одмах изаћи. Схватате, оче, Ви сте монах и због тога од Вас очекујемо више разумевања.

Заиста, Старац је био веома болестан, али и живахан.

– Како се зовеш? – упита ме.

– Михаило – одговорих му.

Ухвати ме мало за мишицу.

– И већ десет година си монах? – упита ме изненађено. – Свака ти част; очито да си још као дечак примио постриг. Приђи, чедо моје, да ти нешто кажем. Још се нагни; дођи ближе.

Приђох му веома близу.

– Ја сам, дете моје, врло болестан и никога не виђам. Али, кад си ти ушао у собу, нека сила је свише ушла у мене и открила ми твоје проблеме, али и њихово решење. Бог те је овде довео да одговорим на твоја питања. Знам да си ишао и другима, и да су те они прогласили кривим. Низашта ти ниси крив, чедо моје; пусти их, нека говоре шта хоће. Шта је требало да чиниш, ти си учинио и исцрпео своје могућности. Па ипак, пече те питање:

[10] Из књиге: Μιχαήλ μοναχοῦ, Ἡ ὑπακοή καὶ ἡ ἐκμετάλλευσή της. Ἀθήνα, 1998. (Монах Михаило, *Послушност и њена експлоатација,* Атина 1998)

зашто Бог није одговорио на твој труд, кад си ти имао часне намере? Зар није то питање које те мучи?

Остао сам запањен. Био сам сведок онога што се ни у сну не бих усудио да пожелим: преда мном је био живи старозаветни пророк.

– Да, тако је – прихватих.

– Дођи, онда – рече Старац – да ти кажем и решење. Михаило, луда главо, ти си крив за све.

Ја скочих и усправих се.

– Па добро – побуних се – зар не рекосте малочас да нисам крив низашта? Сад сам за све ја крив?

– Да, ти си крив за све – понови Старац.

Ухвати ме за браду и повуче к себи.

– Блесане један – рече – зашто од људи тражиш дела Божија?

Поскочих као опруга и повиках на њега:

– Значи, и Старац припада људима?

Но, наједном ми све постаде јасно, али ми Старац замери због ових речи.

– Па добро, кад већ не схваташ, онда иди.

– Схватио сам, схватио сам доста – рекох ја гануто – само што ми је требало много времена да схватим.

– Дођи – вели Старац показујући нарочиту доброту.

Ја се поново нагнем над њега.

– Видим те – настави он – као на длану. Чекај да ти опишем твоје стање. Бре, Михаило, зашто се жалиш старцима због својих проблема? То су Божије ствари. Зашто их иштеш од стараца?

Поче ово да ми потанко објашњава, и заврши:

– Закључак: препусти се Богу, и видећеш Његову величину.

– Не схватам – рекох – шта значе речи „препусти се Богу".

– Е – вели он радосно – ако већ не схваташ, онда се то не може објаснити. Пођи сада на Свету Гору, па када будеш схватио, дођи поново да наставимо разговор.

Стадох да се жалим.

– Па добро, Старче – рекох му – прешао сам хиљаду километара да бих дошао овамо, а Ви ћете ме сада послати натраг не разјаснивши ми ништа од онога што ме толико мучи?

Старца гане моја притужба.

– Ах, чедо моје – уздахну он. – Твоје некадашње „ја" иде пред тобом и запречује ти путеве. Та дивља звер поседује вековно искуство и борила се са хиљадама и хиљадама људи. Зна она како поступа човечија душа и како ће се узнемирено срце понети: да ће гануто срце пожелети покајање и Христа. И тако, кад види да је срце омекшало и да се колеба, поставља заседу на путу којим ће оно проћи у свом трагању за Христом, и покушава да га осујети. Једина брига тог превејаног лава, те старе звери која вреба на друмовима, јесте да заведе људе и да их сврати са њиховог пута ка небу... Некадашње човеково „ја", чедо моје, односно његов егоизам, зна како да изигра и понизи сваку лепу и божанску делатност нашег срца.

Збуних се.

– Старче – упитах – да ли је некадашње човеково „ја", које поседује толико искуство, коначно егоизам или сатана?

Старац учини нехајан покрет као да сам га питао за некакву свакодневну ситницу.

– То је једно те исто – прошапта. – Назвао га овим или оним именом, доспеваш до истог.

Кад је Старац говорио о човековом егоизму, стицао се утисак да је реч о некој другој личности, која у теби поступа потпуно независно.

Настаде кратак предах; помолих се у себи да он значи сабирање снага, а не крај разговора. Моја молитва би услишена. Изненада, Старац подиже поглед и живахно се загледа у мене.

– Нема потребе – настави – ни да идеш тамо куд си наумио.

– Куда да идем? – упитах зачуђено.

Нисам намеравао никуда да идем. Дошао сам право овамо и хтео сам да се вратим назад.

– Па – рече он уз извесну нелагодност – зар ниси ништа помишљао кад си излазио са Свете Горе? Да пођеш, рецимо, до неког лекара специјалисте?

– Ааа! – узвикнух зачуђено. – Помишљао сам да посетим психијатра.

– Да – узврати Старац живахно. – Они, чедо моје, нису за тебе. Немају ништа да ти понуде. Понекад су, можда, корисни за неке случајеве, али не за тебе. Затим, многи од тих лекара раде без Бога, па ако их и ти посетиш, само ће се учврстити у својим ставовима. „Ево", рећи ће, „монах који је пошао за Богом, доспео је дотле да од нас тражи помоћи." Пусти их, сироте, на миру – и лекаре и остале.

Старац поче да ми објашњава разлику између психолошких и духовних појава. Колико сам разумео, био је једини који је поседовао то дубинско знање – због тога је могао да уочи разлику између најмањег психопатолошког порива и деловања духовног искушења. Нагласио је следеће: све што је божанско, прима се слободно. Овај истински океан слободе, са много искрености, али и са великом тананошћу, примао је улепшавање душевне беде. (Заиста, запањујуће је како нека очигледна рушевина покушава да убеди друге како представља величанствену грађевину.) Његова племенитост и осећајност биле су задивљујуће. Свако му је показивао само оно што је очито. Но, Старац је наговештавао да су му познати човекови стварни проблеми. Кад би се саговорник престрашио (а то се често дешавало), он би се одмах зауставио и, пун радозналости, упитао би га:

– Да те нисам повредио? Опрости ако јесам. Није ми то била намера.

Монах који је провео двадесет година на Светој Гори хтеде да посети старца Порфирија. Старац му мало ублажи ране, али монах се ипак ражести. Касније ми је говорио:

– Постоји тамо у Атини, у Оропосу, један блесави Порфирије. Ишао сам да га посетим, а он ми исприча некакве глупости.

– Оче – одговорих му – имаш право на своје мишљење. Али, не могу да га поднесем, јер сам ја кроз тог човека познао избављење и Бога. Да није било тог човека у моме животу, данас бих вероватно био без Бога.

ОСНОВНИ МОНАХОВ ЦИЉ ЈЕ ДА ЗАВОЛИ ХРИСТА[11]

Кад сам једном приликом посетио оца Порфирија, затекао сам га једва будног. Уз много напора он отвори очи и прошапута:

– Ко си ти?

– Отац Михаило – одговорих. – Долазио сам к Вама пре шест месеци, и рекли сте ми да сам психолошки проблем наследио од мајке.

Кад је чуо последњу реченицу, Старац отвори очи и живну.

– Па онда си ти озбиљан човек – рече. – Де, прићи ближе.

Ја му приступих и нагнух се над њим.

– Говорили смо о психолошком проблему који сам наследио од мајке, али нисмо поминали његово решење. Сада сам дошао да о томе мало више поразговарамо.

Старац се осмехну. Допале су му се те речи.

– Заиста, чедо моје – поче Старац – психолошка заврзлама је најбољи материјал за ђавола. То је најбољи темељ по којем он корача обављајући своје работе. Користи се нашом тескобом да у кризном тренутку – усред нашег најдубљег бола – насрне на нас свом својом жестином, настојећи да нашу муку преобрати у богоборство и одбојност према Богу; а ако икако може, да нас наговори да похулимо на Бога. А сироти човек у том случају не

---

[11] Из књиге: Μιχαήλ μοναχοῦ, Πνευματική πατρότητα καὶ ὁλοκληρωτισμός. Ἀθήνα, 1999. (Монах Михаило, *Духовно очинство и тоталитаризам,* Атина 1999)

зна шта да чини. Осећа се као да је заточен у некаквој затвореној изби где је све гушћа тама. И он почиње да запомаже и удара рукама о зидове и да се очајнички трза – а то није решење.

Кад си затворен у некој мрачној просторији, решење је да начиниш какву пукотину да би ушло мало светлости, и да би могао да назреш око себе. Тад су услови око тебе другачији – бар знаш где се налазиш и шта чиниш.

Опхрвани проблемима, људи често заборављају на светлост. Кад нису у стању ишта да учине, све више се предају тами; док су они тако обузети очајањем, долази сатана и дави их. Решење је у томе да му се човек одлучно супротстави и да потражи светлост, а не да се предаје свом стању и да допусти да га понесе бујица.

Пошто сам био нагнут над њим, Старац ме ухвати за браду и рече ми:

– Прићи ближе. Врло сам исцрпљен и не могу да говорим. Видим у чему је твој проблем; но, реци ми и шта ти о томе мислиш.

– Ја то доживљавам – рекох му – као некакав круг који има три дела, те се непрекидно крећем од једног до другог. Док седим у својој келији и зурим у зидове, чини ми се да ћу сваког трена полудети и да ће ме повести у душевну болницу – и тако ћу доживети неславан крај свог монашког пута.

– Други чин? – упита Старац мирно.

– Други чин је у томе – наставих ја – да узимајући нож ради сечења хлеба, бивам толико привучен да више не смем ни да се приближим ножу. То би, наиме, за мене било најслађе решење.

– А трећи? – настави Старац истим мирним тоном.

– Као треће – продужих – помишљам да потражим неку девојку, па да забављајући се са њом, заборавим Бога.

Старац се насмеши са бескрајном добротом; оно што ме је највише зачудило беше његов спокој – ни трепнуо није слушајући све ово што му причам. Но, његов одговор ме још више запањи.

– Добро! – заврши он. – Дакле, оче мој Михаило, све је како ваља; све је како ваља.

То ме врло ожалости. Помислих да ме, у својој болести, Старац није добро разумео.

– Старче – рекох му – ниси добро схватио то што сам ти говорио.

– Разумео сам ја – одговори ми он озбиљно. – Но, јеси ли ти схватио да ти се овога трена не обраћа Порфирије?

– Па ко ми се обраћа? – упитах зачуђено.

– Свети Дух – рече он, па настави: – Дошао си к мени да ти кажем истину, је л' тако? Зар не тражиш то од мене?

– Да.

– Па онда – рече Старац – ако ја сматрам да је све како ваља, како другачије да ти то саопштим? Објаснићу ти да би боље разумео – јер тешко то прихваташ. Прво: нико није полудео борећи се против Бога. Неће ни теби ништа бити. Друго: чак и да заријеш нож себи у срце, он ће се савити. И то је узалуд. И треће: Михаило мој, касно је теби за девојку. Било, па прошло.

Дуго ме је гледао право у очи оним својим нарочитим плавим и пречистим очима – очима које су, у ствари, биле прозори раја.

– Рећи ћу ти – започе поново Старац – у чему је решење. Одговор је у томе да заволиш Христа и да се у потпуности предаш у руке Божије.

Стегао сам усне.

– И Ви сад кажете једном монаху, који за собом има једанаест година монашког живота, да би могао, односно да је већ време, да заволи Христа! Зар то није трагично?

– Не – одговори Старац мирно. – За то није довољно једанаест година.

Осетио сам слабост пред тим одговором.

– Да сте ми, Старче – рекох – саветовали да пешке пођем на Свету Гору, знате да бих то учинио не само лако, него уз велику радост.

Он се „лукаво" насмеши и одговори:

– То што ти кажеш јесте лако. Ово, међутим, што ја тражим, много је теже и то треба да остваришь.

Биле би ми, свакако, потребне читаве деценије монашког живота да схватим то што ми је говорио. И као што ми је рекао старац Пајсије: „То чувај као драгоцено знање о себи и као непроцењиво духовно искуство".

Једног трена Старац застаде, потпуно исцрпљен. Тада ја осетих грижу савести. Начиних метанију пред њим целивајући му руку.

– Куда ћеш? – упита ме изненађено.

– Одлазим – одговорих. – Већ сам Вас заморио.

Старац набра обрве.

– Дођи овамо – позва ме. Држећи ме за браду, повуче ме к себи и из велике близине упре своје очи у моје. Па ми прошапута:

– Понови шта сам ти рекао.

Био сам ганут.

– Пажљиво сам слушао, Старче – уверавао сам га. – Ниједна реч ми није промакла.

– Ма, кажи и мени – рече он преклињући. – Бре, Михаило, зар не схваташ?

Гледао сам га пренеражено, не схватајући шта је од мене тражио. Тада ми он јасно рече:

– Малочас ти нисам ја говорио. Реци и мени, да и ја чујем.

Почех да му понављам његове речи. Старац је био задивљен.

– Шта велиш? Значи, тако сам рекао? Видиш ли, дакле, како сам то лепо рекао?

Заиста је запањујуће да, користећи се различитим путевима, све истинске духовне личности и служитељи Божији доспевају до истоветног закључка. Због тога мати Гаврила закључује: „Постоји само једно образовање и васпитање у нашем животу: како да заволимо Бога".

Радуј се што си Христова

РАЗГОВОРИ СА СВЕТИМ СТАРЦЕМ ПОРФИРИЈЕМ[12]

Свети старче Порфирије, моли се за слушкињу Божију да примени све оно што си јој оставио као залог.

Телефонски позив од Старца, уторак 4. 2. 1986.

Псалтир и каноне треба да читамо са великом пажњом да не бисмо пропустили ниједну реч. Тада ћемо осетити оно што Псалмопојац каже: „Речи су Твоје слађе од меда устима мојим" *(Пс. 119,103)*. Јер, не каже: „као мед", већ: „слађе од меда". Да би човечанским речима исказао сладост Божијих речи.

Ја нисам писмен. Имам два разреда школе; међутим, кад сам отишао у пустињу, у Кавсокаливију, много сам научио од светих подвижника које сам тамо сретао. Желео сам да се читање псалама и канона никада не оконча. Нисам хтео да испустим ниједну реч. Покушај, кћери моја, да неко време обраћаш пажњу на то што читаш, и имаћеш велике користи.

---

[12] Из необјављеног дневника ауторке. (У овом њеном сведочењу изостављено је све оно што је строго личне природе.)

Пажљиви смо онда кад имамо жарку љубав за служење Богу.

То је право богослужење! Тако Бог жели; али, оно ипак од нас зависи. Треба да стекнемо свето *смирење*.

Можемо чути како многи монаси кажу: „Ја грешни, ја бедни, ја неваљали..." То је, заправо, нека врста болести. То су само речи о смирењу. Онај ко заиста поседује свето смирење, које је дар Божији, тај уопште не говори; не прибегава речима које само изражавају смирење, и не користи се гестовима који тобоже показују смирење. Он верује да све зависи од Христа. Не говори, него изнутра осећа смирење.

Кад човек стекне смирење, он задобија благодат, и од тога часа почиње да напредује. Без те благодати не може напредовати.

Треба да заволимо Христа великом љубављу. Христос је рај. Још овде на земљи светитељи доживљавају рај. Веома често другима желимо „рајско насеље"; пре свих, такве речи изговарају монаси. Но, они то чине сасвим формално, и не знајући шта говоре. Рај је унутра у нама. Немојмо очекивати да нађемо вртове са свежим цвећем и славујима. То су призори који приличе човековој представи раја. Рај је Христос; а ко заволи Христа и усели Га у себе, тај је у рају.

Тада не осећамо никакву тугу, никакву бригу. Увек ћемо бити радосни.

Упознао сам на Светој Гори многе подвижнике који су увек били радосни.

Знаш ли да појеш?

Научи да служиш Богу! Знај да светитељи са великим жаром изговарају молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме". Како они само осећају те речи!

Кад Христос ступи у срце човеково, тада страсти више не постоје... нестају. Где тада да пронађеш мржњу, нетрпељивост, осуђивање и егоизам – човек се тада налази у другачијем стању.

– Старче, како да доспем до истинског смирења?

– Тако што ћеш јако заволети Христа.

16. 2. 1986.

Молим се да ти Бог подари истинску Светлост – не светло, него истинску Светлост. Обрати пажњу и на те духовне узлете и изливе радости. Можда ћеш једног дана угледати и анђела. Све то испричај свом духовнику, да би те Бог закрилио.

Овде код мене долазе свакакви људи, и ја им саветујем да избегавају врачаре и да се боре против сатане – а не да се ја тиме бавим. Где сам ја могао наћи мађионичарске књиге, кад сам још одмалена био на Светој Гори, у пустињи? Све су то само оговарања на моју штету.

Једном приликом дођоше овде две врачаре јер су знале да ће овде наћи људе са проблемима, и поделише своје посетнице како би задобиле „муштерије". Први пут, нисам их уопште приметио. Други пут, међутим, осетим њихово присуство, па изађем и повичем људима да их се чувају јер су то следбенице сатане. И тако сам их отерао.

Зато желим да имам овде неког човека који ће моћи да препозна зле људе и да их одгони.

8. 4. 1986.

Затекла сам Старца како седи на кревету; ноге беше наслонио на шамлицу. Био је погружен у своје срце; очи су му биле затворене... Час се знојио, час је дрхтао од хладноће, час је плакао од бола. Видело се да због нечега пати, да се надљудском снагом бори да нешто надвлада.

И поред свега, Старац ми показа шамлицу и рече:

– Седи; кажи ми што год желиш.

Шта да кажем? Кад сам га видела таквог, понестало ми је гласа. Како сам могла да га замарам, кад сам га видела у таквом стању! Но, Старац ми више пута рече да говорим – скоро да ме је молио. Уочио је моје оклевање.

Рекох неколико ствари – тек да нешто кажем на његове молбе.

– Прави метаније онако како ти је правилом одредио твој духовник. Моли се за своје сроднике не плашећи се за њихово спасење, јер тако губиш заједницу са Христом. Уколико живиш светим животом и стараш се о томе, Бог ће услишити твоје молитве.

Смирење је дар Божији. Молим се да задобијеш свето смирење. После тога ће доћи благодат. Изговарај и молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме", па ће се и то збивати божанском благодаћу.

Када љубимо не захтевајући да и други љубе нас, тада се сви окупљају око нас као пчеле.

14. 5. 1986.

Треба да будеш стрпљива и да чекаш. Немој мислити да ћеш, ступивши у манастир, одмах научити како да служиш Богу. Треба још овде, у своме дому, да научиш да служиш Богу. Имаш ли Октоих, Пентикостар, Часослов? Читај их разговетно; немој испуштати ниједно словце. Ви сте сад научили народни језик, па имате муке да исправно читате богослужбени језик.

8. 6. 1986.

Као дете, чувао сам овце. Сричући слово по слово, покушавао сам да читам житија светих.

Кад сам имао девет година, напустио сам село и дошао да радим у Пиреј. Боравио сам у једном поткровљу. Непрестано сам читао житије светог Јована Каливита. Желео сам да пођем на Свету Гору, но нисам имао новца за пут. Родитељи ме нису пуштали. Замолио сам посаду једне лађе да ме повезу од Пиреја до Уранополиса. Уз велике потешкоће, стигао сам до Уранополиса... Имао сам тада дванаест година.

Пошто сам још био млад, не дозволише ми да ступим на Свету Гору. На моју велику срећу, тамо се затекоше двојица монаха. Видевши моју велику жељу, један од њих убеди тамошње власти да ме пусте као његовог штићеника.

У почетку сам био на великим искушењима. Нисам могао да дочекам дан када ћу примити монашки образ. У четрнаестој години примио сам монашки постриг. Велику схиму примио сам у својој шеснаестој години.

Очекивао сам да ће ме оденути у нову расу. Но, да би ме поучили смирењу, обукли су ме у расу која је била сва у ритама. Веома сам се ожалостио, али нисам се жалио. Пошто су ме неко време тиме искушавали, напокон су ми обукли нову расу.

Био сам послушник двојици строгих стараца који су ме непрекидно строго држали на оку.

Једном приликом, пошто сам завршио своје свакодневно послушање и пошто ми беше остало мало времена, ја од дрвета начиним птичицу. Кад се старац вратио, ја радосно пођем к њему и покажем му своје дело. Он узе птичицу и снажно је удари о земљу тако да се сломила, рекавши како је она дело непослушности.

Другом приликом пошао сам у шуму да накупим пужеве. Напунио сам врећу, која је била врло тешка, и упртио је на леђа. У међувремену је пала киша. Покисли пужеви квасили су ми леђа. Дуго сам био тако мокар, и зарадио сам бронхијалну упалу плућа. Тада су почеле моје болести, које ме муче све до данашњег дана. Никад се, међутим, нисам вајкао. У својој деветнаестој години био сам озбиљно болестан. Требало је да одем код својих телесних родитеља, како бих посетио лекара. Отац ме је лепо примио, но мајка је према мени била хладна јер сам крадом од њих побегао на Свету Гору. После неког времена здравље ми се повратило, те ја пођем у манастир Светог Харалампија на Евији. Тамо сам на чудесан начин, насупрот свештеним канонима, рукоположен у свештенички чин иако сам тек био напунио двадесет година. У двадесет другој години живота добио сам благослов да исповедам вернике.

Касније сам отишао у Атину, где сам служио у црквици која се налази у Поликлиници, у близини Омоније.

Често сам одлазио и остајао у метоху манастира Пенделиса званом Свети Никола (то је веома мали, веома сиромашан и напола разрушен скит), који се налази у једној шуми у Калисији. Тамо је долазило велико мноштво света, и то ме је замарало.

Волео сам да учим о свему. Срећом, имао сам врло добро памћење. Иако сам завршио само два разреда основне школе, имао сам прилику да изблиза пратим лекаре у Поликлиници; посматрао сам и многе операције. Нарочито ми се допадала анатомија људског тела, па сам је много изучавао. Одлазио сам чак и на Медицински факултет, где сам слушао предавања.

Једном ме је један професор истерао са предавања. Неколико година касније, тај исти професор је дошао к мени да узме благослов не знајући да сам ја онај скромни монах кога је он истерао. Представио сам се и подсетио га на тај догађај. Замисли само како се професор тада осећао!

Веома ми се допадао старогрчки језик; кад сам читао Псалтир или свете Оце, трудио сам се да научим тумачење свих речи. Свиђа ми се кад други

читају правилно, не изостављајући ниједан глас. Допада ми се лагано, уједначено и разговетно читање. Колико сам пута прочитао Псалтир, чини ми се да га знам напамет!

Никад не могу да осуђујем друге, јер они су „тело од мојега тела". Нико не мрзи своје тело.

Део свога тела не одсецамо да бисмо га одбацили, него покушавамо да га исцелимо. Кад видимо да је неког човека напао тигар и да је човек у великој невољи, ми не бацамо камење на њега да га дотучемо, него покушавамо да га избавимо. Тако је и са човеком кога мучи нека страст, те због тога страдава. Не треба, дакле, да се окрећемо против њега, него против његове страсти, против искушења. Он подноси већу патњу него ми. Због тога и треба да га волимо.

Таштина од нас чини празна бића. Када нешто чинимо да бисмо се показали пред другима, постајемо празни људи. Све што чинимо, треба да чинимо да бисмо задовољили и да бисмо осетили Бога.

1. 7. 1986.

Често искључујем телефон јер непрекидно звони – читав дан и ноћ. Позивају ме из читавог света: из Америке, из Канаде, из Аустралије. Јуче

су ме звали са Рта Добре наде. Чујем их, дете моје, као да су овде покрај мене. Нешто су учинили са таласним дужинама на небу, па ти преносе глас као да је саговорник одмах поред тебе.

Видим да је напољу, пред вратима, много света. Међу њима је и јеромонах о. А. и игуманија монахиња М. Пођи, отвори врата, и реци да уђу само њих двоје.

18. 7. 1986.

Благодат не долази помоћу вештачких средстава. Свакако да и средства помажу, но благодат долази онда кад заволимо Господа.

Немој придавати никакав значај сновима; уз њихову помоћ лукави може да нас доведе у заблуду.

Мисли су ми стално у Кавсокаливији, али не допуштају ми да одем тамо. Размишљам о томе да подигнем један старачки дом за остареле свештенике. Нико не мисли на свештенике. Дом би имао све што је потребно; био би нека врста болнице где би их сестре могле неговати.

19. 7. 1986.

Кад читаш, пази да ти не промакне ниједна реч.

Треба да имаш жељу за богослужењем. Ту се увек понављају исти стихови псалама, но мени се допада да их изнова слушам. Чини ми се да су увек нови.

Немој осуђивати друге; посматрај их као светитеље.

Кад неко виче на тебе и лоше се према теби односи, ти ништа не говори. Кад неко припада ђаволу, он се љути, говори рђаве ствари, оговара... Хришћанин не поступа тако. У њему живи Христос. Чини ми се да мученици са задовољством прихватају своја страдања. Бол се претвара у задовољство. Кад ступимо у Христа, доживљавамо таква стања. Доживљавамо радост... неотуђиву радост.

Велику духовну радост причињава ми читање канонâ из Октоиха, из Триода и из других богослужбених црквених књига; уз њих сам одрастао. Неке људе то замара, зато и читају површно.

Ако не ходите скупа са Христом, непрекидно ћете се мучити.

Будите послушни молитвеном правилу. Немојте говорити: не могу данас; урадићу то сутра. Не дозволите ни болест да наруши ваше правило. Само смртна болест.

Ревност треба да буде праћена ваљаним расуђивањем... да не буде неразумна.

8. 8. 1986.

Болестан сам и не могу да примим све који долазе к мени. Шта да радим! Само их жалостим. Међутим, и многи од оних којима упутим понеку реч, погрешно ме разумевају. Видите ли шта ми се дешава? Често се дешава да им кажем једно, а они то протумаче другачије, и тако се стварају проблеми.

Тако се нађеш у невољи. Уморио сам се од света.

Позивам те телефоном у току ноћи зато што је онда свет спокојан. Са друге стране, жао ми је што те будим.

Кад видиш промене на лицима двоје људи о којима си ми причала, немој им ништа о томе говорити. Немој говорити ни другима.

19. 8. 1986.

Немој ништа говорити о променама, јер га можда ђаво искушава. Ја имам с тим велико искуство; у томе живим. Но, нећу ти о томе говорити. А ако Бог хоће, можда ће те просветлити, па ћеш све разумети. Засад, немој на то обраћати пажњу да не би запала у прелест.

Причешћуј се онако како ти саветује твој духовник. Не гледај на то шта ти други кажу.

Једи мало, и то лаку храну (тиквице, зеље); све што напуни стомак, а није масно.

Пођи у Есекс (Енглеска), и нека ти је срећан пут; молим те да ми, по повратку, испричаш како монаси тамо живе. Забележи све што се збива на манастирској Литургији. Испричај ми сваку појединост.

Добро познајем старца Софронија. Хтео је, некад, да дође у Грчку да ме упозна. Рекао сам му: „Ако имаш и неког другог посла у Грчкој, дођи, па ћу онда и ја тебе видети. Али, ако немаш другог посла, немој долазити само због мене. За хришћане не постоје растојања. У часу молитве они могу међусобно да се упознају и да се виде".

Реци старцу Софронију: „Отац Порфирије се смирено моли за Вас и тражи Ваше свете молитве".

12. 12. 1986.
(Телефонски позив од Старца, у четири и тридесет ујутру)

– Зашто још увек спаваш? Кад се ти будиш?

– Старче, била сам на свеноћном бденију.

– Ето, а ја сам те пробудио! Отвори насумце Псалтир и читај ми псалам на који наиђеш.

Отворила сам књигу код 84. псалма: „Како су мили станови Твоји, Господе над силама" *(Пс. 84,1)*.

– Је ли то случајно, или си тако изабрала?

– Случајно.

– Читај ми. Али, немој да гуташ слова; изговарај речи разговетно и правилно.

У подвигу није потребна присила. Лукави демон се користи твојим енергијама и уз њихову помоћ те искушава. Но, када ту силу претвориш у љубав према Богу, тада сва искушења нестају. Кад се душа са великом љубављу окреће ка Христу, сатана је принуђен да устукне. Ја тако чиним. Кад се обраћаш Христу, користи љубавне речи – немој ме погрешно разумети, јер говорим о божанском еросу.

Твоје општење са Богом треба да буде једноставно – не уз присилу. Читај Августинове *Исповести*; то ја сад читам. Много ми се допада.

Подвизавај се подстицана љубављу према Богу. Кад је твој подвиг усиљен, дух противности то одмах осети и напада на тебе.

Хајде, добро ти јутро; остављам те сада.

8. 1. 1987.

Јако сам болестан. Хоћеш ли да ти кажем од чега? Моје срце је претрпело веома озбиљне инфаркте; груди ме боле, тешко ми је болесна хипофиза; боли ме јетра, боли ме стомак, боле ме црева, а оно што ме највише мучи јесте кила. Кад изађе, велика је као диња, и тек после два или три часа великих мука успевам да је вратим на место.

Трпим толико велике болове да то нико не може разумети, чак и да му испричам. Очи су ми сасвим слабе – ништа не видим. Пре неколико година добио сам лек кортизон који је наштетио читавом организму, јер га није подносио.

Није ми увек лако да појмим да се налазиш напољу, и да те позовем. Погружен сам у бол и у молитву. Немој мислити да благодат непрекидно делује.

Пред вратима моје келије свашта се дешава. Овамо долазе болесни људи, патолошки случајеви, врачаре, врачари, заблудели; немам никога ко би их разврставао. Принуђен сам да их остављам напољу. Једном приликом одлучили смо да их пустимо унутра – не може се испричати како је то било.

Можеш ли постати добар пример, узор, учитељ другима, и то уз помоћ ћутања, умносрдачне молитве, послушања? То је монашки живот. Потребан је велики подвиг да би се у оваквом метежу живело светим животом; да би се деловало на духован начин, ћутке, да то други не примете. На тај начин монах постаје пример за све, и освећује своју околину. Један добар монах може да поправи све друге, као што и један рђав може да нанесе штету свима.

Ја сам то видео на Светој Гори. У неком манастиру може постојати монашки поредак, али да ипак недостаје монашки живот. Можеш видети ка-

ко поједини духовници и проповедници окупљају око себе друштво и оснивају манастир. Где су они живели монашким животом? Где су били послушници?

Духовни благодатни дарови не могу се задобити читањем – добијају се као дар од Бога. Благодатне дарове стиче онај ко је на себе узео подвиг послушања. Умносрдачна молитва представља дар Божији.

Неће Бог дати Своје благодатне дарове кад раздаш своје богатство и пођеш у манастир, него кад се предаш послушању и молитви.

Онај ко поседује благодатне дарове, не брине много ако други око њега још нису познали Бога. Он се моли Богу за њих, а исход тих молитава са поверењем предаје у руке Божије.

Занео сам се, па причам без престанка.

Добар игуман успоставља ред у манастиру. Треба да будеш смирена, па ће се и друге сестре угледати на тебе, да будеш благочестива и да имаш добро владање у Христу.

Кад сам ја 1918. или 1919. године ступио у Кавсокаливију, било нас је двадесет седам искушеника. Владало је крајње послушање. Сви су били свети. Било је укупно сто двадесет седам подвижника. Сада их има између двадесет пет и тридесет. Тада је владала тишина – молитва – послушање.

Сваки монах се духовно рађа онога трена кад ступи у манастир. Због тога, кад у реду приступају светом Причешћу, монаси не образују ред у складу са животним добом свакога од њих, него у складу са тим кад су ступили у манастир. Ја сам отишао у

манастир кад сам имао дванаест или тринаест година. После мене у манастир је, као искушеник, дошао један официр. Када бисмо стајали у реду, он би ме пропуштао напред јер сам ја сматран старијим.

– Слушаш ли ме?

– Наравно да Вас слушам, али не одговарам јер покушавам да запишем ово што ми говорите.

– Зар ти ово записујеш? Да ниси, можда, укључила и магнетофон?

– Не, нисам се тога сетила.

Жао ми је што толико света долази овамо, и то углавном узалуд. Кад би ме неки владика разумео, па да пошаље овамо једног свештеника да исповеда сав овај народ који има толике потребе! Док сам могао, ја сам их све исповедао.

Понекад ми се грло стегне од ганућа кад осетим да ми целивају руку, а ја нисам у стању да им се обратим. Људи овде долазе са великом вером, и Бог их исцељује.

Благодарим Богу што ми је дао толико болести. Много пута Му кажем: „Христе мој, Твоја љубав нема граница". Право је чудо како сам ја уопште жив.

Једног дана појави ми се кила. Три сата сам се мучио да је вратим назад, али без успеха. Питали су ме да ли да позову лекара, а ја сам то одбио. Облио ме је зној, болела ме је утроба тако да сам се превијао по кревету. Сви су мислили да умирем.

Позвали су лекара који је одмах дошао. Тек што је стигао, и пре него што ме је дотакао, кила се врати на своје место, тако да је он узалуд потегао пут. У сваком случају, рекли су ми да је кила најгора од свих мојих болести.

Летос сам два пута боравио на Светој Гори по десет дана како бих се прилагодио; наиме, намеравао сам да одем одавде, да не замарам свет. Међутим, нисам могао нигде да се аклиматизујем. Овде ми прија и клима и надморска висина.

9. 1. 1987.

Осетио сам да си јуче била много жалосна. Зар ниси осећала да сам ја уз тебе?

Хтео сам да те позовем телефоном, но рекох да те пустим да спаваш. Много те волим. Не желим да будеш тужна.

Замисли у свом уму децу како седе у школским клупама и моли се за њих. Кад уђеш у учионицу, насмеши им се мало и реци неку реч поводом Нове године. Ако неки међу њима буду немирни, ти не гледај на њих, него са добротом реци: „Децо, овде смо дошли да научимо слова, а не да међусобно разговарамо". Немој их грдити. Слажеш ли се? Како ти поступаш?

Немој да будеш закопчана, узвраћај на љубав коју дечица према теби показују. Јер, ако имају љубави према теби, моћи ћеш да их приближиш

Христу. Кад порасту, сећаће се тебе, и ти ћеш бити посредник на њиховом путу ка Христу.

Ти сада радиш у школи, али све твоје мисли су везане за одлазак у манастир. На тај начин лишаваш себе велике радости коју ти деца могу пружити. Она те воле; сматрају те својом мајком. Немој им показивати лажну љубав. Чак и ту, у школи, можеш обављати велико мисионарско дело. Постоје личности покрај тебе које желе да се приближе Христу, и ти треба да им помогнеш. Од данас промени тактику. Сваком човеку кога видиш помози својом молитвом. Кад се молиш за њега, Бог му шаље Своју благодат. Чиниш га бољим, сједињујеш га са Христом. Насупрот томе, кад у себи негодујеш, ти на њега зрачиш негативно. Ни против кога немој да негодујеш нити да испољаваш злобу.

Треба да се сјединиш са Црквом и да будеш добра према свима. То ће ти помоћи да се припремиш за живот у Христу. Једни другима желимо „рајско насеље". Већ овде можеш живети у рају. У помагању другима, пронаћи ћеш радост. Како ћеш бити подвижница ако се не сјединиш са Црквом?

Пре него што уђеш у школу, реци једно „Господе Исусе Христе..." Свакога поздрављај уз искрен осмех. Осмехуј се деци, грли их својим погледом; док их посматраш како седе у својим клупама, помоли се у себи за њих.

17. I. 1987.

Јеси ли се опустила да слободно покажеш љубав према дечици? Нека те не плаши то што су деца толико отворена. Пусти их нека се искажу. Нека те не брине што се то не допада управници. Нека јој се не допада; ти само чини онако како ти ја кажем. Непрекидно грли децу својом молитвом. На љубав коју ти она показују, ти узвраћај осмехом и снисходљивошћу.

Теби је стално потребно да Старац буде уз тебе, да би давао радосни смисао твом подвигу. Но, пошто сада то није могуће, треба да се наслађујеш невином дечјом љубављу. Опусти се, ослободи се; живи монашким животом у школи. Ту ћеш започети свој подвиг. Немој вршити притисак на себе и немој бити незадовољна. Никада немој себи говорити како треба све да напустиш.

Умносрдачну молитву поседује само онај ко је стекао благодат Божију. Без благодати Божије, нема ни умносрдачне молитве.

Један старац је имао послушника и поучавао га умносрдачној молитви. Послушник је знао да упражњава ову молитву још док је био у свету,

односно пре него што је ступио у манастир. Старац ми је говорио:

– Мој послушник ме превазилази.

Рекао сам му:

– Пази; немој журити. Може му се десити да доживи неки душевни поремећај.

– Ма, какви! – говорио је старац. – Он ходи правим путем.

Три месеца касније, послушник поче да противречи свом старцу, и затражи од њега благослов да пође да живи у усамљеној колиби. Старац му то благослови. За месец дана послушник се душевно разболи, и то веома озбиљно. Старац ме упита:

– Шта сада да радим?

– Сад ништа – рекох. – Требало је да напредује корак по корак. Сад више нећете моћи да га поднесете. Најбоље је да обавестите његове родитеље да дођу и одведу га.

Заиста, два месеца касније, младићеви родитељи дођу и поведу га кући.

Да би стекла монашку свест, читај из молитвеника целокупни канон монашког пострига, и то са великом пажњом. Читај и каноне светима, *Евергетинос*, Минеје, Октоих; научи да појеш. Иако немаш добар глас, треба да помажеш свештенику.

Кроз читање богослужбених химни и текстова, освећујеш се а да тога ниси ни свесна; на неусиљен начин стичеш љубав Христову.

Док сам био у пустињи, био сам опчињен канонима, а пре свега Тројичним канонима. Из љубави према њима, изговарао сам их напамет. Ако понеку реч не бих разумео, покушавао сам да је протумачим тражећи је у другим стиховима. Тако сам један стих тумачио помоћу другога, и то без речника. Могу ти рећи да сам каноне добро „испекао". Не могу да се изразим како ваља; али, и кад бих могао, ти то не би разумела.

Кад заволиш Христа, тад је све лако. Ја Га не волим. Сад покушавам да Га заволим.

Позвао сам те да ти кажем две речи, да видим како си; но, занео сам се и много сам ти причао.

Код куће читај књиге које сам ти рекао, а на путу, у аутобусу, на послу, изговарај речи молитве.

Благодаћу Божијом, ја сам проживео монашки живот у послушању. Уз помоћ благодати Божије, и ти се научи монашком животу кроз послушање. Користи молитву: „Господе Исусе Христе...", али само уз благослов свог духовног оца; у супротном ћеш, попут многих других, запасти у прелест.

Моли се за мене јер ми није добро. Моли се да ме Бог помилује, да опрости моја сагрешења, и да ми подари истинско покајање. Немој се молити да оздравим.

Чини оно што ти други кажу, па ће молитва доћи. О другим стварима говорићу ти други пут.

24. 2. 1987.

Њих је нечастиви окренуо против тебе. Ти треба да их волиш и да будеш стрпљива. Треба да се молиш за њих.

Не можемо се молити Богу имајући на уму одређен циљ. Не можемо Богу рећи: „Излечи га, па ће Ти он приступити". Не приличи човеку да одређује Божије поступке. Ми треба да се молимо, а Бог зна да ли ће нас услишити или не.

Кад ти не придају никакав значај, ти немој говорити. Испричаћу ти нешто из свог искуства.

Тридесет три године сам служио као свештеник у црквици у Поликлиници, у близини Омоније. Нико ми није придавао никакав значај.

Око подне бих пошао да се мало одморим: саставио бих неколико столица и легао на њих. Знао сам да постоје и празни кревети, али нико се није сетио да ми дозволи да легнем на један од њих. А ни ја то нисам тражио; нисам говорио о томе.

Једном приликом управник је држао предавање, па сам и ја пошао да га чујем, и сместио се у задње редове. Кад ме је угледао, послао је некога да ме истера напоље. Изашао сам без речи. Слушај сад шта се десило много година касније.

Једног дана дође к мени неки младић од 22 године. Разговарали смо, и он је био толико задовољан да је отишао и све испричао својој мајци. Дође и његова мајка; и она буде веома задовољна, па све исприча своме мужу. Сад се и њен муж

упути и дође к мени. Био је то онај управник који ме је истерао са свог предавања. Рекао сам му то. Није могао да се сети, али ми исприча како је то вероватно учинио зато што није имао нимало повољно мишљење о свештеницима. Чудио се: „Види, молим те, толико година је покрај нас био такав човек, а ми то нисмо знали!"

Видиш ли, Бог је учинио да се ти људи, после толико година, врате у Његову близину.

Читавих седам година владика ми није давао дозволу за изградњу цркве. Народ није могао да разуме зашто сам подизао зграде без цркве, али ја ништа нисам објашњавао – нисам хтео да говорим против владике. Ето, сад је Бог учинио да смо добили дозволу.

Немој ни ти да говориш; има Бога!

Испричаћу ти и нешто друго:

Пре неколико дана дође овамо један светогорски јеромонах. Обојица смо проводили време у подвигу ћутања. Нисмо уопште разговарали. Општили смо само умствено. Заигра моје срце радошћу, заигра и његово. О, какве радости смо се наживали! Долазило ми је да скачем и играм од усхићења. Обојица смо били веома задовољни. Кад је он отишао, седео сам замишљено. Нисам желео да разговарам.

Дође моја сестра, па ме упита:

– Шта ти је? Зашто ништа не говориш? Јеси ли због нечега забринут?

После ње дође и моја нећакиња, говорећи ми исте ствари.

– Оставите ме на миру – рекао сам – немојте ме узнемиравати. Треба да обавим један посао.

Све ово ћеш научити ако много заволиш Бога. Али, да би Га заволела, треба да Он најпре заволи тебе. А да би те заволео, треба на теби да види нешто нарочито.

Послушај сад и ово:

Пре извесног времена упознао сам се са једним универзитетским професором. Он долази овде, али општимо и путем телефона. Једног дана био сам веома радостан због љубави коју толики људи показују према мени. Од радости рекох професору:

– Дође ми да запевам!

– Па запевај – вели ми он.

Тога лета у оближњу шуму беше се сместила група младих који су гласно слушали магнетофон. Јасно се чула једна критска песма – и сад ми та песма долази на ум. Наравно, то је била световна песма, а ја сам је мало изменио и дао јој другачије значење. Текст песме је следећи:

„Престаните ви патње,
болови и сваки јад;
престаните и пустите ме да живим,
сада када нађох кога да љубим."

Професор се насмеја, па ми рече:

– Нема везе што је то световна песма. Она има велики значај за тебе. Допала ти се зато што одговара твојим жељама. Зато што волиш људе, ти не желиш да умреш.

Какве муке ја имам? Немам никакве муке, немам брига у свом животу. Никада нисам ни имао

никакве муке. Замисли само, певао сам професору ту песму. Како ти се ово чини?

Док сам пребивао у пустињи, носио сам расу која је била сва у рупама, а од колена је била блатњава. Много сам се умарао телесно, али ми је душа летела.

Увек сам био радостан.

Болови које осећам због својих болести, и нису болови. Они заокупљају само тело – не придајем им никакав значај.

Кад сам био млад, искао сам од Бога да ми додели болести, тешке болести. Рекао сам то своме старцу, а он ме је прекорио. Отада више нисам говорио о томе. А ево ти сад: болести су дошле а да их нисам тражио.

Болести сам тражио ради подвига. Као што једни праве метаније, а други неке друге подвиге, ја сам, због љубави Божије, тражио болести. Мислио сам да ћу се, када тело трпи болове, са већом љубављу молити Богу. Душа би ми се, сматрао сам, са већом чежњом окретала Богу.

4. 4. 1987.

Имали смо на Светој Гори једног старца који, иако је трпео велике болове, никада о томе није говорио. Једном приликом ми је рекао:

– Стани ногама на моја леђа; биће ми лакше ако ме мало изгазиш.

Попех се на њега, но он изненада викну да сиђем; ја се уплаших, те брзо сиђох. Тог тренутка ништа нисам могао да схватим. Старац устане и оде к једном другом старцу. Неколико дана касније сретнем тог другог старца, а он ме упита:

– Како је старац?

Нисам знао да му одговорим. Он ме опет упита:

– Знаш ли шта се догодило?

– Не – одговорих.

– Знаш ли да си му поломио два ребра?

– Ја? Када?

– Онда кад си стао ногама на његова леђа.

Зато ми је рекао да сиђем са његових леђа! Обмотао је груди једним појасом како га не би много болело, и никоме ништа није рекао.

Док сам био на Светој Гори, предавали смо се великом подвигу. Нисмо обраћали пажњу на напоре и на трудове. Ходали смо боси по снегу. Пете су ми промрзле и овај део (Старац је руком показао на пету) уопште не осећам.

Све смо, међутим, радили са великом радошћу. Кад су ме старци слали на некакав посао, одлазио сам трчећи и обављао сам га са вољом. Лекове нисмо узимали.

Исповедали смо се редовно и причешћивали смо се сваке суботе. Такав је тамо био обичај. Сада се, међутим, чешће причешћују.

У манастиру прво и почасно место, изнад свега осталога, треба да заузима епитрахиљ. Он треба да управља манастиром.

1. 7. 1987.

Кад трпе неправду, хришћани, свакако, не говоре о томе; понекад, ипак, говоре, да се не би чиниле неправде. Ако не говориш због лажног смирења, онда постајеш узрок њихових сагрешења, јер ће они непрекидно чинити неправду. Треба, дакле, да говориш како би сви дошли на своје право место. Слушај, они желе да те омаловаже. Повели су против тебе рат нерава како би ти сâма отишла, јер не могу да те отерају. Изазивају те да реагујеш и да вичеш, а онда кажу другима: „Видите да није за монахињу. Ево, хоће да ступи у манастир, а неће да сарађује са другима!" На крају ће рећи: „Све је упропастила, а сад је ступила у манастир". Тако чине да би у очима других омаловажили монашки живот и да кажу како у манастир одлазе само неуспешни – а то није тачно. Њихове намере су подле.

Слушај ову причу:

Једног дана дође овде група жена из Солуна. Тек што се отворише врата да уђу, једна крупнија жена се издвоји напред, те громким и свечаним гласом стаде да изговара: „Благословен јеси, Христе..." То прихватише и остале жене. Рекох у себи: „Шта је сад ово?" Нисам могао да им говорим. Благословио сам их, па их моја сестра испрати на-

поље. Но, оне нису хтеле да изађу. Сестра уђе у моју келију, па ми каже:

– Старче, оне не одлазе. Она што је певала: „Благословен јеси…", жели да разговара са Вама.

Рекох јој да дође. Она ми исприча:

– Старче, основали смо једно удружење, дали смо му Ваше име; непрекидно чинимо хришћанска дела и молимо се Богородици за Ваше здравље. Благословите наш труд и одобрите наше удружење.

– Ко вам је рекао да чините такве ствари? Ја то не одобравам.

Једног дана неки други људи ме телефоном позову из Солуна да би се пожалили. Рекоше ми:

– Старче, овде у Солуну Ваша духовна деца уопште не поступају добро. У опасности су да достигну секташе.

– Ма, шта причате? Па ја немам духовне деце у Солуну! Реците им да ја ништа од тога не одобравам и да тамо немам своје духовне деце.

Налик су, изгледа, на ону жену која се прави да ти је пријатељица и стално те задиркује. У питању је она госпођа што изиграва светицу и стално говори некакве фантазије и лажи. Она је све замесила. Немој разговарати са њом јер ће те смутити. Она није нормална. Ти се држи свога православља. Немој дозволити да такви људи имају утицаја на тебе. Буди стрпљива. Немој ништа говорити.

Они злоупотребљавају моје име. Кажу како сам ја рекао ово или оно, само да би постигли свој циљ и да би били уверљивији.

Октобар 1987.

Читај каноне светима и каноне из Октоиха. Удуби се у значење речи. Много пута се дешава да се молимо, а да се заправо не молимо, и да читамо, а да заправо не читамо.

Те каноне писали су свети, богопросвећени песници. Пре неколико дана, на дан светог Јована Богослова, отишли смо у шетњу и замолили смо некога да нам чита канон светом Јовану. Каква су то била *величанија*, какви *богородични*! Какво богословље су крили у себи! Ако их и ти читаш онако како су мени читали, онда свака ти част!

Може бити да своје родитеље нисмо ни упознали, може бити да су далеко од нас. Наши родитељи су Христос и Пресвета Богородица; пре свега, они су наши небески родитељи.

Поново ти кажем да је потребно да са пажњом изучаваш каноне. Све што јесам, ја дугујем том изучавању. Ти канони су моје задовољство, моја радост. У њима налазим начине како да побеђујем искушења.

Мучи ме осећање да не узвраћам како ваља на љубав Божију. Свет каже да сам ја добар – но, ја знам да нисам. Тужан сам, јер желим још више да заволим Христа.

Слушај, кћери моја, кад читаш, па наиђеш на неки леп одељак, ти ме позови телефоном и прочитај ми га. Молим те да ово чиниш као послушање.

Дете моје, ти ме наводиш да ти говорим. Иако сам ја сељак, па те понекад и грдим, уместо да ме напустиш и да се више не враћаш, ти опет разговараш са мном и подносиш ме. Ево, данас само што нисам испустио душу јер није било ни дашка ветра; тек малочас сам се повратио. Данас сам рекао себи како нећу више говорити. Па и поред тога, седим и причам са тобом – то је зато што те волим.

26. 2. 1988.

Ових дана била си у манастиру. Никад нисам био у њему. Но, сад га видим![13] Је ли сграђен на једној стени и покривен црвеном ћерамидом? Сада тамо дува јак ветар. Само што није поцепао заставу. (Заиста, увече сам позвала манастир и сестра ми је дословно рекла: „Данас овде дува толико јак ветар да само што није поцепао заставу".)

Немој да се жалиш! Треба да си радосна што припадаш Христу!

[13] Овај манастир о којем је реч, удаљен је од Старчеве келије стотине километара.

29. 3. 1988.

То што се налазиш у тој школи... и што си ипак православна, то није мала ствар. Изгледа да те Бог воли. Ту у школи су те узели на зуб, но ти одолеваш свему и успеваш да избегнеш недаће. Неприлике које ти приређују, доста су те извежбале.

Они не само да немају појма о умносрдачној молитви, него немају појма ни о чему. Они су хришћанство поделили на старо и ново. Створили су и стварају нове ствари.

Књиге, наравно, помажу, али не онолико колико се то прича. Потребан ти је чврст духовник који ти неће рећи: овај Отац каже овако, она књига учи овако или онако. Духовник треба и сâм да преживљава то што ти говори; треба да ти даје савете на основу властитог искуства. Посматрајући како он привлачи на себе божанску благодат, треба да научиш како да то исто и сâма постигнеш. Потребан ти је чврст духовник.

Молим се Богу за сву своју духовну децу и за све оне који то траже од мене.

Рећи ћу ти и ово: ако ти сâма не помогнеш себи, нико други неће моћи да ти помогне. Јесам ли у праву?

Узми своју барку и крени на пут све док не дођеш до циља.

Уз помоћ благодати Светога Духа, видео сам шта ти је учинила та госпоћа. Видео сам све појединости, а видео сам и зашто то чини. Немој се секирати, схватио сам о чему је реч. Та жена није како треба – опседнута је демоном. Изузетно је завидљива. Не може да те види у цркви. Чини многе ствари којима би те оцрнила. Хоће да те удаљи од твог духовника. У прелести је. Спремна је на сваку осуду, па све што јој падне на ум, она прича другима. Све сам то разумео у Светоме Духу. Коштала те је и доста новца. Но, поврх свега, сада ти је и рат објавила!

12. 8. 1988.

Већу вредност има подвиг који човек чини сâм од себе, односно из љубави према Богу а да га нико на то не приморава, него онај који се врши принудно. На пример, седи човек сам, и чим сат зазвони, он сместа хита и извршава своје молитвено правило; чини то, дакле, из љубави према Богу а да га нико на то не приморава.

Неко други живи у манстиру. Кад чује клепало, он се преврне у свом кревету, па настави да спава; тада дође његов сабрат и пробуди га, те он поспан одлази у цркву. Онако поспан слуша јутрење. Молитва онога првог, који се не налази у манастиру, има већу вредност од молитве овога другог.

Подвижници који живе сами, подвизавају се из љубави према Богу – нико их на то не приморава. На том начелу основане су прве идиоритмијске заједнице. Основане су са добрим циљем: да би се монаси подвизавали слободно, из љубави према Богу. Међутим, касније је преовладао немар и лењост, па су се опустиле. Због тога је данас боље определити се за општежиће.

Видиш ли моје руке? Сећаш ли се како су јадно изгледале? Види како су се сад очистиле! Сасвим су добро. Рећи ћу ти у чему је тајна.

Пронашао сам једно забито место, и тамо одлазим суботом и недељом. Кад сам, дакле, отишао у ту пустару, толико сам се радовао да су ми се руке сместа очистиле. Тамо у пустари су се очистиле. Сви се плаше за мене и не дозвољавају ми да тамо одлазим. Но, имам двоје духовне деце који имају одважности и наизменично ме тамо воде.

Ја сам стар и немам нимало снаге; нећу још дуго живети. Ускоро ћу умрети.

Сад ћу ти открити и једну другу тајну. Упознао сам манастир где једна монахиња чита веома лепо – чисто и разговетно. Ја одлазим тамо да бих слушао ту монахињу како чита. На другим местима све нешто мрмљају и нико их ништа не разуме. Кад изговарају четрдесет пута „Господе, помилуј", толико брзају да имаш утисак да једва чекају крај.

9. 11. 1988.

Кад си била мала, јеси ли радила и помагала својим родитељима? Кад би само знала колико је за тебе добро то што си радила!

Не тугуј. Туга изазива рак.

Због бриге си и задобила та два мала тумора. Срећом, па смо их открили на време! Молили смо се Богу, и они су нестали. Сад нема потребе да идеш код лекара. Шта ти је рекао лекар?

– Кад сам отишла код њега први пут, видео је туморе и рекао да извршимо испитивања. Пошто сам Вас позвала телефоном, у време молитве осетила сам некакав трзај. Као да их је нека рука ишчупала. Отишла сам поново код лекара, и он их више није уочавао. „Ништа не могу да уочим", рекао је зачуђено. „Шта се то догодило? Дођи поново кроз десет дана."

– Немој више ићи. Готово је; одстрањени су уз помоћ молитве. Прослављај Бога!

Боли ли те овде изнад уха, у слепоочницама? Покушај да покрећеш вилицу као да жваћеш, да бих те видео. Да ли ти понекад утрну зуби од средине па довде?

– Да, управо тако. (Боже мој, како све то зна?)

– Није то ништа. То су само нерви. Више те боли кад си жалосна; зар није тако?

– Тако је.

Потом ми је, иако се ја нисам пожалила ни једном речју, дохватио жлезду на врату која ме је такође болела. Вратила сам се кући потпуно здрава. Старчевом молитвом и његовим благословом, све је прошло.

11. 11. 1988.
(Телефонски разговор)

Слушај, немој другима ништа говорити. Не зато што се то мене тиче, него зато што сам стар и болестан – не могу да изађем на крај са њима. Ја сам неук, а они су веома образовани, и ја не могу да изађем на крај са образованима.

Кад дођеш к мени, донеси ми и један прут. Па кад ми кажеш како не знаш ово или не знаш оно, ја ћу те њиме ударити. Треба ти понека шиба, јер све време говориш: „Не знам", или: „Не умем". Сад ћеш видети колико ћеш шиба добити!

6. 12. 1988.
(Старац ме је позвао телефоном око један час по поноћи)

Читај оригинална дела светих Отаца. Читај оне свете Оце који су преживљавали то што пишу.

Једно је сабирати мишљења светих Отаца, ослањати се на знање и писати, а друго је писати оно што преживљаваш.

Ја нисам прочитао много књига. Имао сам много посла. Бавили смо се дуборезом. Имао сам двојицу стараца које је требало да слушам. Слали су ме овамо и онамо, и није ми остајало слободног времена; морао сам да извршавам послушање. Па ипак, богослужбене књиге смо сви читали: полуноћницу, јутрење, часове, вечерње, повечерје, Минеје, Октоих, Триод, Пентикостар, Часослов. Све то смо читали – но, за друго нам није преостајало времена.

За прве две године допустили су ми да прочитам само житија светих. После тога, допустили су ми да прочитам *Евергетинос*. Друге књиге су ми биле недоступне. Једном приликом прочитао сам две посланице, мислим светог Григорија; како су само биле дивне!

Ти читај Златоуста, Василија Великог, Григорија Богослова, Јована Лествичника, *Добротољубље*, Григорија Паламу, Исака Сирина, Јефрема Сирина, светог Симеона Новог Богослова, и све друге књиге које су писане на основу доживљаја, а не на основу знања и читања.

Људи који живе покрај Бога, имају велику жељу да и други људи живе у близини Божијој, и моле се за њих. Јер, нико не може доспети до Бога ако не прође кроз људе. Шта о томе каже Свето Писмо?

„...Који не љуби брата својега којега види, како може љубити Бога..." *(I Јов. 4,20)*. Зар не каже тако?

Према томе, они који поседују благодат, моле се и за све друге и имају разумевања за њих.

26. 12. 1988.

Испричаћу ти нешто своје лично.

Пре него што смо саградили све ове зграде, подигли смо једну црквицу од дасака. Било је лето. У посети нам је био један Светогорац. Тај Светогорац добије температуру, и ми га сместимо у црквицу јер нигде другде није било места. Донесемо му тамо и храну, а нешто касније пођем ја к њему да га видим и да га упитам за здравље.

У часу док сам разговарао са светогорским јеромонахом, дође и потражи ме једна девојка која је била правница. Рекли су јој да сам ја овде, па је дошла и чекала ме пред улазом у црквицу. Могла је да чује наш разговор. Кад сам изашао, она ми рече:

– Били сте унутра са неким и мој дух је ужаснут због тога.

– Зашто?

– Па, ево зашто: чинили сте ружне ствари.

– Ма, шта причаш, чедо моје? – упитах је.

– Па, ја сам вас видела и чула сам шта сте причали.

– Чедо моје, уопште није тако – рекох ја. Но, није ми веровала.

– Одмах сам схватила – рече она – да чините нечасне ствари.

– Па тај Светогорац је болестан – покушавао сам да јој објасним. Но, она није могла да се ослободи таквих мисли.

Видиш ли шта ми се десило? А та девојка је била адвокат. Замисли само! Пошао сам да видим човека који је имао температуру, а она ми приписује такве ствари.

После неког времена, девојка ми је поново дошла у посету и тада је схватила да се оном приликом са њом десило нешто ненормално, по свој прилици нека демонска замка.

Није ми добро. Право је чудо што сам уопште жив. Некад имам болове, некад не могу да говорим, некад могу; некад једем, некад не једем. Имам много болести, веома много!

26. 2. 1989.

Кад хришћанима кажу: „Многаја љета", то је као да их проклињу, јер хришћани желе да се што пре могуће нађу пред Христом.

Много је оних којима је свеједно да ли живе или умиру. Не занима их да ли ће живети или ће умрети – исто им је. Схваташ ли ово што ти говорим?

– Схватам; међутим, такав доживљај је за малобројне. Није за свакога.

– Немој говорити да је за малобројне, јер на тај начин хулиш. Ти Христови доживљаји су за свакога. Он куца на врата наше душе; на нама је да ли ћемо Му отворити.

Погледај, кћери моја, шта ми раде! (Показао ми је два писма са другачијим рукописима.) Пишу лажна писма, па кажу да сам их ја послао. Па зар сам ја у стању да пишем! Носе датум 11. 1. 1989, кад сам био врло болестан. Неки ме воле, а неки ме мрзе. Кажу да сам ја у прелести. Злоупотребљавају моје име. Видиш ли шта све подносим?

25. 5. 1989.

Кад изађем у природу, срце ми се разгали. Преда мном се пружа читаво Егејско море. Очима душе, на супротној страни видим Свету Гору и Кавсокаливију на њој; чини ми се као да сам тамо. Ноћу бих, заједно са друштвом, устајао, па бисмо ходајући изговарали молитву Исусову. На сваки корак по једну реч молитве Исусове. Каква дивота!

5. 1. 1990.

Треба да се радујеш што те је Бог сместио у тешку средину. Јер, ту имаш могућност да се бориш и да задобијеш велику духовну плату. И да знаш да ниједна средина није савршена.

И у оним срединама које, споља посматрано, изгледају благочестиво и углађено, постоји много лицемерја и фарисејства, као што је, на пример, случај са твојом школом. Упознала си тамошњу лицемерну љубазност.

У тој средини нека од сарадница ти чини неправду, оговара те, непрекидно те узнемирава – ти јој опрости и немој пожелети да јој Бог узврати за њена дела. То никад немој пожелети. Бог нас подноси – треба и ти да подносиш другога.

Твоја ближња је себична и амбициозна, и жели да се само она истиче. Немој се због тога узрујавати. Није она крива. Тако је одрасла. Тај тежак карактер стекла је тамо где је раније живела. Пренела је овамо свој претходни живот, и жели да га настави и у новој средини. То је, међутим, веома тешко. И вас ће ожалостити, и сâма ће се угрувати.

Обема влада завист, па свака од њих жели да истера остале и да она сама завлада. Избегавај да се сусрећеш са њима; немој општити са њима. А то немој чинити са унутарњим гнушањем и горчином, већ из љубави; да не би оне имале повода да се окрену против тебе, јер ћеш тада постати повод да се распали њихова страст и да оне падну у грех.

Моли се за њих, и за сваког другог који, подстицан од сатане, може да ти створи проблеме. Све то нас смирава, а смирење доноси благодат. Треба да осећаш друге као да су они удови твога тела. Кад те боли рука, да ли је одсечеш? Кад те боли нога, да ли је кориш?

Према томе, ако те узнемирава твој брат или твоја сестра, реци у свом уму: Ах, нога ми мало храмље, треба да припазим на њу. Ах, боли ме рука (а то је моја сестра), треба да јој покажем сву своју љубав и да је брижно негујем.

Тада нећеш имати никакву бригу и бићеш један тихи мисионар у тој тешкој средини са мноштвом тешких карактера.

Хоћеш ли да будеш попут оних мисионара који одлазе међу дивљаке и да имаш исту плату од Бога? Онда поступај како ти кажем.

Покушај да без речи промениш духовну средину у којој живиш. Ево шта да радиш: говори врло мало, али одговарај са радошћу на лицу. Моли се Богу за све људе. Истичи се врлином и показуј љубав. Тада ће други рећи: „Погледај, колико смо били неправедни према тој сестри! Она је право благо, а ми то нисмо схватали". Зло ће се преиначити у добро, и сви ће желети да личе на тебе. И у најгорој средини можемо живети светим животом.

САДРЖАЈ

Реч унапред 7

Клитос Јоанидис
СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ 13

Кратка биографија старца Порфирија 17
Монашки призив 17
Посета божанске благодати 20
Повратак са Свете Горе 22
Рукоположење у чин свештеномонаха 23
Духовник 24
Архимандрит 25
Парох у Цакеји и у манастиру Светог Николе у Ано Ватији на Евији 26
У пустињи атинске Омоније 26
„...Потребама мојим и оних који су са мном били, послужише ове руке моје" (Дел. ап. 20,34) 27
„Сила се моја у немоћи показује савршена" (II Кор. 12,9) 29
Старац оснива женски манастир 31
Подиже храм Преображења Господњег 32
Припрема свој повратак на Свету Гору 32
Уснуо у Господу 34
Кратак осврт 35
Уместо епилога 36
Опроштајно писмо старца Порфирија 39
Поуке старца Порфирија забележене на магнетофонској траци 42
Разговор са познаницима 48
Иринеј Буловић 48
Амфилохије Радовић 56
Јеромонах Атанасије 58
Протопрезвитер Георгије Металинос 62
Свештеник Георгиос Хр. Ефтимију 69
Архимандрит Данило Гувалис 77
Архимандрит Јоаникије Коцонис 88
Монах Мојсеј 93
Монах Никодим Билалис 96

Николај Сотиропулос, теолог 109
Панајотис Сотирхос 118
Н. Н., теолог 125
Андреас Тилиридис 129
Х. Х. 132
Јоргос Димитриу 138
Митрополит Кидоније и Апокороноса Г. Иринеј 142
О. Елефтериос Капсоменос 143
Константин Скутерис 144
Писали су о старцу Порфирију 151
Георгиос Папазахос 151
Никос Зиас 160
Константин Григоријадис 164
Марија Кондојани Јоаниду 170
Причали су нам о старцу Порфирију 176
Разговори старца Порфирија са Кипранима, онако како су их они сами забележили 180
К. И. 180
Д. П. 181
Причао нам је старац Порфирије 182
Избор из дијалога старца Порфирија са његовом духовном децом 185

Монах Агапије
БОЖАНСКИ ОГАЊ КОЈИ ЈЕ СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ ЗАПАЛИО У МОМЕ СРЦУ 190

Како сам упознао Старца 191
Оштроуман или глуп? 193
Љубав Христова и молитва 195
Поучна сећања са Свете Горе 195
Још понешто о Старчевом животу на Светој Гори 196
Рукоделье без питања 198
Како долази благодат 200
Одлазим заувек у манастир 201
Воли своја искушења 202
Зашто је напустио Свету Гору 202
Много сам читао 204
Доживи читаво богослужење 206
Коњић светог Георгија 207
Од Харалампија ћете добити батина 208
Предај се Христу 209
Мисионар који ништа не говори 210
Незлопамћење 211
Корисни савети за све монахе 211
Брат који се стално жали 214
Поука са примерима 215
Непослушни син 216
Моли се за све 216
Божанска љубав чини молитву пожељном 217
О бденијима 218
Лако се љутим 218
Да ли су мученици трпели болове? 219
О Старчевој болести 220
О претераном јелу 222
Неколико исцељења о којима ми је Старац причао 222
Старче, молите ли се за све људе који Вас свакодневно посећују? 224
Разјарени брат 225
„Одакле да почнем нарицати?" 225
Ако си пао, са љубављу се предај Христу 226
Немој тражити да те други воле 229
О тајанственом ћутању 230
О књигама светих Отаца 230
Незгодно си се уплео 231
О примедбама 232
О телесном труду 236
Треба да се молимо отворених очију 239
Ноћне молитве 239
Духовно општење 240
После Старчевог упокојења 241
О заузећу Кипра 242
О мом монашком постригу 242
Само један дан недељно у Милесију 243
Моје срце је божански бездан 244
Савети будућим мајкама за време њихове трудноће 244
Савети дечијем лекару 244

Константин Јаниciотис
ПОКРАЈ СТАРЦА ПОРФИРИЈА 249

Први сусрет 251

Други сусрет 253
Дубинско посматрање душе 254
Међулични односи 256
Молитва 262
Прва напомена грчког издавача 274
Благодатни дар прозорљивости и предвиђања 276
Друга напомена грчког издавача 287
Благодатни дар излечења 305
Старац као лекар света 321
Болови мученикâи болови Старца 337
Напомена грчког издавача 339
Пастирски дар 351
Смирење 368
Истанчаност 375
Смех љубави 376
Материјална питања 378
Односи међу половима 380
Мноштво дарова 389
Ка вечности 434
Уместо епилога 439

Георгиос С. Крусталакис
СТАРАЦ ПОРФИРИЈЕ 445

На истеку века 447
Световним именом Евангелос Бајрактарис 450
Благодатни дарови старца Порфирија 455
Старац Порфирије – духовни отац и педагог 480

Монах Михајло
Не тражи од људи дела Божија 511

Монах Михајло
Основни монахов циљ је да заволи Христа 507

РАДУЈ СЕ ШТО СИ ХРИСТОВА 513

Разговори са светим старцем Порфиријем 515

Уредник:
Епископ новосадски и бачки др Иринеј

Рецензент:
Епископ јегарски, Викар бачки Порфирије

Редактор превода и преводилац допунских текстова:
Епископ новосадски и бачки др Иринеј

Компјутерски слог:
Тихомир Светличић

Графичко обликовање:
Јован Тркуља

Лектор и коректор:
Љиљана Петронијевић

Штампа:
Артпринт, Нови Сад

Издаје:
„БЕСЕДА”,
издавачка установа православне
Епархије бачке